

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

EDİRNE YEREL BASINI PENCERESİNDEN DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ
(1950-1954)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Fulya ARSLAN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Halil ŞİMŞEK

anakkale – 2015

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*Edirne Yerel Basını Penceresinden Demokrat Parti Dönemi (1950-1954)*” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

14./01/2015

Fulya ARSLAN

İmza

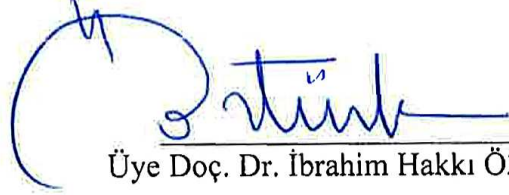
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

FULYA ARSLAN'a ait EDİRNE YEREL BASINI PENCERESİNDEN DEMOKRAT

PARTİ DÖNEMİ (1950-1954) adlı çalışma, jürimiz tarafından TARİH Anabilim Dalı,

TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ Bilim Dalında

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üye Doç. Dr. İbrahim Hakkı ÖZTÜRK

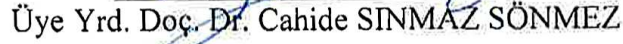

Üye Doç. Dr. Halil ŞİMŞEK

(Danışman)

Üye Doç. Dr. Şerif KORKMAZ

Üye Yrd. Doç. Dr. Cahide SINMAZ SÖNMEZ

Üye Yrd. Doç. Dr. Aşkın KOYUNCU

Tez No : 10061678

Tez Savunma Tarihi : 07.01.2015

Doç. Dr. İbrahim Hakkı ÖZTÜRK

Enstitü Müdürü

14.01./2015

ÖZET

Edirne, Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'dan çok önceleri matbaa ile tanışmıştır. Farklı dini ve etnik grupları içinde barındıran şehirde Osmanlı son döneminde yayınlanan 25 gazete ise bu kültürel zenginliği ifade etmektedir. Edirne'deki bu yerel basın geleneğinin rakamsal olarak düşük bir seyir izlemekle birlikte Cumhuriyet Döneminde de devam ettiği görülmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası çok partili siyasal hayata geçiş süreci ile tek başına iktidara gelen Demokrat Parti, ulusalda ve yerelde izlediği politikalar ile Edirne'de derin izler bırakmıştır. “*Edirne Yerel Basını Penceresinden Demokrat Parti Dönemi (1950-1954)*” adlı tez çalışmamızda; DP'nin altın yılları olarak nitelendirilen 1950-1954 yılları arasında yaşanan siyasal olaylar, dış politikada gelişmeler, iktidarın hukuk, eğitim, sağlık, ulaştırma ve haberleşme politikalarının yerele yansımaları incelenmiştir. Temel kaynak olarak ele aldığımız Edirne Postası, İbret, Yeni Edirne ve Vatandaş gazetelerinin bakış açılarıyla iktidarın ilk yıllarındaki icraatlarının Edirne ve çevresine yansımaları çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Edirne, Basın, Gazete, Demokrat Parti, Edirne Postası, İbret, Vatandaş ve Yeni Edirne.

ABSTRACT

Edirne the capital of Ottoman Empire, had long been introduced to the printing press before İstanbul. In the city, comprising different ethnic and religious groups, 25 newspapers published in the last period of the empire displays the cultural diversity and richness. This tradition of local press in Edirne is seen even during the Republican period even though the numbers are slightly low.

Democratic Party, which came to rule with the transition to a political system with multiple parties after the Second World War had profound influences in Edirne with its policies on both local and national scale. In this dissertation study, named “*Period the Democratic Party, from the local press in Edirne*”; with the political and diplomatic events occurring between the years 1950-1954, which was described as Democratic Party’s golden years, the power of law, education, health, transport and communication policies were investigated. From the perspective of the newspapers called Edirne Postası, İbret, Yeni Edirne, and Vatandaş, which we dealt with as the main source, the reflection of the performance of the power in the first years had been transferred.

Key Words: Edirne, Press, Newspaper, Democratic Party, Edirne Postası, İbret, Vatandaş and Yeni Edirne.

ÖNSÖZ

Türkiye'nin Demokrat Partili yıllarının sadece siyasi olaylar açısından değil, sosyal ve ekonomik politikalar açısından da şehirlerdeki değişime katkısı bilinmektedir. Ulusal basında olduğu kadar yerel basında da önemli yer tutan on yıllık Demokrat Parti iktidarı yılları, Türkiye'nin önemli illerinden birisi olan Edirne yerel basınına da yansımıştır.

Çalışmada 1950-1954 yılları arasında Edirne'de çıkan iktidar ve muhalefet yanlısı yerel gazetelerin iktidarın gerek siyasi olayları, gerekse ulusal ve yerel politikalarını, muhalif ya da destekler nitelikteki yorum ve haberleri aracılığıyla karşılaştırmalı olarak incelendi.

İlk başta; Demokrat Parti dönemi 1950-1960 yıllarını esas alarak başladığımız tezimizin geniş bir tarihsel süreci ele almasından dolayı sonrasında Demokrat Parti iktidarının altın yılları olarak bilinen 1950-1954 yılları ile sınırlandırıldı.

Tez çalışması; giriş ve dört bölümden oluşturuldu. Giriş bölümünde, basının ve gazetelerin Türk tarihi açısından önemi bahsedildi. Birinci bölümde, Osmanlı Devleti öncesi, Osmanlı Devleti dönemi ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere Edirne şehir tarihi incelendi. Ayrıca Edirne'de yerel basının gelişimi verilerek tezin temel kaynaklarını oluşturan Edirne yerel gazeteleri hakkında detaylı bilgi verildi. İkinci bölümde ise, Türkiye'de çok partili siyasal hayata geçiş ile birlikte kurulan Demokrat Parti hakkında bilgi verilerek Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinin Edirne yerel basınına yansımaları incelendi. Üçüncü bölümde, Demokrat Parti'nin 1950-1954 yılları arasında meydana gelen siyasi olayları ile hukuk ve dış politikalarının Edirne yerel basınına yansımaları üzerinde çalışıldı. Dördüncü bölümde ise, Demokrat Parti iktidarının eğitim, sağlık, ulaştırma ve haberleşme politikalarının Edirne yerel gazetelerine yansımaları hakkında bilgi verildi.

Tez çalışmasında “*Demokrat Parti'nin iktidara gelişi Edirne yerel basını tarafından nasıl karşılandı? Demokrat Parti dönemi seçim sonuçları Edirne yerel gazetelerine nasıl yansdı? Demokrat Parti döneminin iç ve dış politikadaki olayları Edirne yerel basınında nasıl yer aldı?*” şeklindeki araştırma sorunları esas alınarak bu soruların karşılığı cevapları aranmıştır.

Tezin hazırlanmasında inceleme ve araştırma eserin yanı sıra arşiv belgeleri (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi), salnameler (Edirne Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi Arşivi) ve Resmi Gazete ile TBMM Zabıt

Ceridelerinden yararlanıldı. 1950-1954 yıllarını içeren Edirne yerel basını taraması ve tasnifi yapılarak Edirne Postası, İbret, Yeni Edirne ve Vatandaş gazetelerini çalışmanın temel kaynakları olarak esas alındı. Ayrıca gazetedeki haberlerin seyrine göre ulusal basından da yararlanıldı. Adı verilen gazetelere İstanbul Beyazıt Kütüphanesi ve Edirne İl Halk Kütüphanesi'nin süreli yayınlar bölümünden ulaşıldı.

Bugünlere gelmemde büyük pay sahibi olan, maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen ve sabırlı bekleyişleri ile başarı inancımı kuvvetlendiren annem Kadriye ARSLAN'a, babam Hikmet ARSLAN'a ve kardeşim Aykut ARSLAN'a minnettarım. Bana her konuda yardım eden ve tezimi dikkat ve titizlikle inceleyerek çalışmama ışık tutan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Halil ŞİMŞEK'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	ix
TABLolar	xi
GİRİŞ	1
1- OSMANLI DEVLETİ'NDE BASININ GELİŞİMİ	2
2- CUMHURİYET DÖNEMİNDE BASININ GELİŞİMİ	5
3- TÜRKİYE'DE YEREL BASIN	6

I. BÖLÜM

EDİRNE VE EDİRNE'DE YEREL BASIN	8
1- TARİHTE EDİRNE ŞEHİRİ	8
1.1. OSMANLI DEVLETİ ÖNCESİ EDİRNE	8
1.2. OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ EDİRNE	9
1.3. CUMHURİYET DÖNEMİ EDİRNE	14
2- EDİRNE'DE YEREL BASININ GELİŞİMİ	15
3- CUMHURİYET DÖNEMİ EDİRNE YEREL BASINI	19
3.1. EDİRNE POSTASI	20
3.2. İBRET	22
3.3. VATANDAŞ	24
3.4. YENİ EDİRNE	27

II. BÖLÜM

TÜRKİYE' DE ÇOK PARTİLİ SİYASAL HAYATA GEÇİŞ SÜRECİ VE DEMOKRAT PARTİ	30
1- TÜRKİYE'DE ÇOK PARTİLİ SİYASAL HAYATA GEÇİŞ SÜRECİ	30

1.1. ÇOK PARTİLİ SİYASAL HAYATA GEÇİŞTE İÇ NEDENLER.....	33
1.1.1. Ekonomik Nedenler.....	34
1.1.2. Sosyal Nedenler.....	36
1.1.3. Siyasi Nedenler.....	36
1.2. ÇOK PARTİLİ SİYASAL HAYATA GEÇİŞTE DIŞ NEDENLER	37
1.2.1. Türkiye Üzerindeki Sovyet Tehdidi	37
1.2.2. Türkiye'nin Demokrasi Cephesinde Yer Alması	39
1.2.3. Amerikan Yardımı.....	39
2- PARTİLİLEŞME SÜRECİ VE DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULUŞU	40
2.1. DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULUŞU ÖNCESİ GELİŞMELER	41
2.1.1. Çiftçiye Topraklandırma Kanunu ve Bütçe Görüşmeleri	42
2.1.2. Dörtlü Takrir.....	43
2.2. DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULUŞU	44
2.3. DP'NİN PROGRAMI VE ÖRGÜTLENMESİ	45
2.4. DEMOKRAT PARTİ'NİN MUHALEFET DÖNEMİ (1946-1950).....	47
3- İKTİDARIN EL DEĞİŞTİRMESİ VE EDİRNE YEREL BASININA YANSIMASI	50

III. BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ SİYASAL, HUKUK VE DİPLOMASİ POLİTİKALARININ EDİRNE YEREL BASININA YANSIMALARI (1950-1954).....	57
1- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNİN SİYASİ OLAYLARI.....	57
1.1. HALKEVLERİNİN KAPATILMASI VE CHP'NİN MALLARININ HAZİNEYE DEVREDİLMESİ	57
1.2. DEMOKRAT PARTİ VE ATATÜRK	63
1.2.1. Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanun	63
1.2.2. Atatürk'ün Naaşının Anıtkabir'e Nakli	65
1.3. MİLLET PARTİSİ'NİN KAPATILMASI	66
2- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ'NİN HUKUK POLİTİKALARI	71
3- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ'NİN DIŞ POLİTİKALARI	73
3.1. KORE SAVAŞI VE TÜRKİYE'NİN NATO'YA GİRİŞİ.....	73

3.2. 1950-1951 YILLARINDA BULGARİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇLER VE TÜRKİYE-BULGARİSTAN İLİŞKİLERİ	81
3.2.1. Göç Sırasında Göçmenlerin Çektiği Sıkıntılar	90
3.2.2. 1950-1951 Göç Sürecinde Meydana Gelen Olaylar	91
3.2.3. Göçmenlere Yapılan Yardımlar	94
3.2.4. Göçmenlerin Sayıları, Meslekleri ve Bulgaristan'dan Geldikleri Yerler	97
3.2.5. Göçmenlerin Yerleştirilmesi ve İş Olanaklarının Sağlanması	99

IV. BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ EĞİTİM, SAĞLIK VE BAYINDIRLIK POLİTİKALARININ EDİRNE YEREL BASININA YANSIMALARI (1950-1954)	102
--	------------

1- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ'NİN EĞİTİM POLİTİKALARI	102
---	------------

1.1. DİN DERSLERİ MESELESİ	103
1.2. KÖY ENSTİTÜLERİNİN KALDIRILMASI	105
1.3. YENİ OKULLARIN AÇILMASI	107
1.4. YÜKSEKÖĞRETİMDE YAŞANAN GELİŞMELER	109
1.5. ÖĞRETMENLERİN ÖZLÜK HAKLARI VE SOSYAL DURUMLARINDA YAPILAN DÜZENLEMELER	110
1.6. YABANCI UZMAN RAPORLARININ ETKİLERİ	111

2- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ'NİN SAĞLIK POLİTİKALARI	112
---	------------

3- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ'NİN ULAŞTIRMA POLİTİKALARI	120
--	------------

3.1. KARAYOLLARI	121
3.1.1. Yol Vergisinin Kaldırılması	125
3.2. DEMİRYOLLARI	127
3.3. DENİZYOLLARI	130
3.4. HAVAYOLLARI	131

4- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ'NİN HABERLEŞME POLİTİKALARI	133
---	------------

SONUÇ	137
KAYNAKÇA.....	142
EKLER	156

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ATAM	: Atatürk Araştırma Merkezi
AÜDTCF	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BCG	: Bacille Calmette-Guerin
Bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
ÇTTAD	: Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi
D.	: Dönem
DDT	: Dikloro Difenil Trikloroethan
DP	: Demokrat Parti
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
Ibid	: İbidem (Aynı yerde, aynı eserde anlamına gelir.)
KGM	: Karayolları Genel Müdürlüğü
Mad.	: Madde
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
No	: Numara
s.	: Sayfa
S.	: Sayı

TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDT	: Türk Devrim Tarihi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Beşmlelel Çocuklara Yardım Fonu
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
Y.	: Yıl
Yay.	: Yayın

TABLOLAR

TABLO 1.1. 1898-1902 YILLARI ARASINDAKİ EDİRNE'DEKİ MATBAALAR.....	17
TABLO 1.2. EDİRNE'DE OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE YAYINLANAN GAZETELER.....	18
TABLO 1.3. EDİRNE'DE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA YAYINLANAN GAZETELER.....	20
TABLO 3.1. GÖÇMENLERE YAPILAN İSKAN YARDIMLARI	101
TABLO 4.1. VEREM DİSPANSERLERİNİN ÇALIŞMALARI.....	118
TABLO 4.2. VEREM VE HASTANE YATAK SAYILARI	118
TABLO 4.3. TÜBERKÜLİN VE BCG TATBİKATI	118
TABLO 4.4. KORUYUCU ÖZELLİKTE UYGULANAN AŞILAR	119
TABLO 4.5. YURDUN GENEL FRENGİLİ DURUMU.....	119
TABLO 4.6. SAĞLIK PERSONEL İŞLERİNDEKİ GELİŞMELER	119

GİRİŞ

Basın, toplumların haberlerini ve fikirlerini toplama, değerlendirme, işleme ve bunları yayınlarak kamuoyu oluşturma sanatını mümkün hale getiren kitle haberleşme aracı olarak tanımlanmaktadır.¹ Yazının, kağıdın ve matbaanın icadı, basının doğmasında büyük rol oynamış ve gazetelerin yayınlanmasıyla basın gelişme göstermiştir.

Basının en önemli haber araçlarından biri olan gazeteler, halkı sürekli haberdar etme ve bilgilendirme görevine bürünerek otoritelerini uyaran ve sınırsız konular ele alabilen yayın organı olmuşlardır.² İlk gazetenin nerede ve ne zaman çıkarıldığı hakkında kesin bilgi verilmemekle birlikte farklı görüşler de ortaya atılmaktadır. Bilgilerini bölgede yapılan kazı ve arkeolojik araştırmalara dayandıran Enver Behnan Şapolyo'ya göre; ilk gazete, M.Ö. 1500'lerde Mısır'da Nil boyundaki tabletlere günün önemli olayları aktarılan tuğla gazetelerden oluşmaktadır.³ Orhan Koloğlu'na göre ise; ilk gazetenin M.S. 2. yüzyılda Çin'de çıkarıldığı bilgisi verilmektedir.⁴

Avrupa'da toplumun ekonomik ve sosyal yapısında meydana gelen değişim ile matbaaya ihtiyaç duyulmuştur. 15. yüzyılda Alman Johann Gensfleisch Gutenberg'in (1394-1469) matbaanın temelini attığı bilinmektedir.⁵ Bu bilgiyi doğrulamayan Alpay Kabacalı'ya göre, Gutenberg'in bastığı ilk kitap olan İncil'in 1450-1457 yılları arasında basıldığı dikkate alınacak olursa 1430'lu yıllarda Hollanda'nın Haarlem şehrinde Laurens Coster'in bir matbaa kurduğunu ve Gutenberg'in matbaacılığı Coster'in çırağından öğrendiğini ileri sürmüştür.⁶ Şapolyo ise, 8. yüzyıldan itibaren harf yapmasını bilen Uygur Türklerinden Çin'e, Çin'den de Araplar vasıtasıyla Avrupa'ya taşınan matbaadan Gutenberg'in etkilendiğini ve matbaa harflerini oluşturmak için bir çalışma yaptığını iddia etmiştir.⁷

¹ Turgut Er, *Türkiye'de Basın-Yayın ve Tanıtma*, Başbakanlık Basın-Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2003, s.15; M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul 2007, s.19-20.

² M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, s.21.

³ Enver Behnan Şapolyo, *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü İle Basın*, Güven Matbaası, Ankara 1975, s.11-12.

⁴ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2006, s.12;

⁵ Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İnkılap Kitabevi, Ankara 2001, s.1.

⁶ Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2000, s.3.

⁷ Enver Behnan Şapolyo, *Türk Gazetecilik Tarihi...*, s.22.

1- Osmanlı Devleti'nde Basının Gelişimi

Farklı dini ve etnik ulusları barındıran Osmanlı Devleti'nde ise matbaa, gayrimüslimlerin öncülüğünde kurulmuştur. Türk topraklarında ilk matbaa, İspanya'dan İstanbul'a göç eden Yahudi asıllı David ve Samuel Nahmes kardeşler tarafından 1490 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Ayrıca Yahudiler; 1510'da Selanik'te, 1554'te Edirne'de, 1605'te Şam'da ve 1646'da İzmir'de matbaayı kurmuşlardır. Ermenilerin kurduğu ilk matbaa ise, İtalya'da matbaacılığı öğrenen Sivaslı Apkar tarafından 1557'de İstanbul'da açılmıştır. İlk Rum matbaası da Papa Nicodimus Metaxes tarafından 1627'de faaliyete geçmiştir.⁸ Bu bağlamda, 15.-18. yüzyılları arasında Osmanlı topraklarında sadece azınlık matbaalarının olduğu göze çarpmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde kurulan ilk Türk matbaasında Yirmisekiz Çelebizadelerin önemli katkıları olmuştur. Matbaa, 1720 yılında Paris Büyükelçiliğine atanan Yirmisekiz Çelebi Mehmet'in beraberinde götürdüğü oğlu Sait Efendi'nin ilgisini çekmiştir. 1724 yılında İstanbul'a dönen Yirmisekiz Çelebizade Sait Efendi, burada matbaanın kurulması için girişimlerde bulunarak Basmacı İbrahim Müteferrika Efendi'yi yanına almıştır. Bu ikili, kurulması için matbaanın önemini belirten "*Risalet-ül müsemmati bi vesilet'ül tıbaa*" adlı risaleyi Padişah III. Ahmet'e sunmuşlar ve 7 Temmuz 1727 tarihinde verilen fetva ile dine ait kitaplar basılmamak üzere matbaanın iznini almışlardır. "*Dar'üt-Tıba'at-Ül Amire*" adı verilen matbaa, İbrahim Müteferrika Efendi'nin Sultan Selim semtindeki evinin alt katında faaliyete geçmiştir.⁹

Osmanlı Devleti'nde matbaanın kurulmasına rağmen Türkçe bir gazetenin yayınlanması gerçekleştirilememiş ve bu görevi, yine yabancı devlet elçilikleri ile azınlıklar üstlenmiştir. Yabancı ülkelerin Osmanlı Devleti ile ticari ilişkilerini geliştirme çabaları ve her geçen gün zayıflayan Osmanlı toprakları üzerinde egemenlik kurma gerekçeleriyle ilk gazeteyi, 1794 yılında "*Bulletin de Nouvelles (Haberler Bülteni)*" adıyla Fransızlar çıkarmıştır.¹⁰ Osmanlı Devleti'nde Türkçe gazete yayıncılığının başlaması ise, izleyen yüzyıl içinde kendini göstermiştir.

⁸ Hamza Çakır, *Osmanlı'da Basın İktidar İlişkileri (Azınlık Basını, Türkçe Basın, Dış Basın)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2002, s.5-10; Enver Behnan Şapolyo, *Türk Gazetecilik Tarihi...*, s.25-26; Server İskit, *Amme Efkarı ve İlk Gazetelerimiz*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1959, s.9; Adnan Adıvar, *Osmanlı Türklerinde İlim*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1970, s.149-150; Enis Şahin, *Sakarya Basın Tarihi 1919-2004*, Sakarya Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2005, s.4.

⁹ Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde...*, s.4-5; Enver Behnan Şapolyo, *Türk Gazetecilik Tarihi...*, s.32-44.

¹⁰ Hamza Çakır, *Osmanlı'da Basın İktidar...*, s.5-7; Abbas Parmaksızoğlu, *Türk Gazetecilik ve Basın Tarihi*, Dizerkonca Matbaası, İstanbul 1959, s.10.

Osmanlı Devleti topraklarında yayınlanan ilk gazete, 20 Kasım 1828 tarihinde Kahire’de Arapça-Türkçe çıkarılan “*Vekayi-i Mısıriyye*” olmuş, ardından Mehmet Ali Paşa’nın girişimiyle 1830’da Hanya’da “*Vekayi-i Giridiye*” yayınlanmıştır.¹¹ 1 Kasım 1831’de İstanbul’da Padişah II. Mahmut’un emriyle çıkarılan ilk resmi gazete “*Takvim-i Vekayi*” ile Türk basın tarihinin başlangıcı olarak görülmüş ve Osmanlı Devleti tarafından çeşitli gazetelerin yayınlanmasına olanak verilerek 1 Ağustos 1840’ta William Churchill tarafından yayınlanan “*Ceride-i Havadis*” Türkiye’nin yarı resmi ilk gazetesi olmuştur.¹²

15 Şubat 1857’te yürürlüğe giren “*Matbaalar Nizamnamesi*” ile basımevlerinin çalışmaları her türlü kayıt altına alınmış ve basın suçları oluşturularak hapis, para, gazete kapatma cezalarıyla ilgili düzenleme yapılmıştır.¹³ 21 Ekim 1860’ta Agah Efendi tarafından çıkarılan ilk özel gazete “*Tercüman-ı Ahval*” ile Türk basınında ilk fikir gazetesi olmanın adımları atılmıştır. Eğitim sisteminin aksaklıkları üzerine yazılan Ziya Paşa’nın yazısı, hükümet tarafından siyasi eleştiri olarak algılanmış ve Mayıs 1861’de iki haftalığına kapatılmıştır.¹⁴ Bu durum, Matbaalar Nizamnamesi’nin gerçekliğini vurgulamakla birlikte Tercüman-ı Ahval’ın Türk basın tarihinde ilk kapatılan gazete olduğunu göstermektedir.

Haberlerin topluma ulaşmasında en etkili araçlardan biri olan gazetelerin yaygınlaşmasıyla Türk basın hayatı gelişme göstermiştir. 27 Haziran 1862 tarihinde İbrahim Şinasi tarafından yayınlanan “*Tasvir-i Efkar*”, belli bir süre sonra Yeni Osmanlılar Cemiyeti’nin sözcüsü haline gelmiştir.¹⁵ Bu gazetelerden başka Türk basınında Muhbir, İbret, Basiret gibi gazeteler de yayınlanmıştır.¹⁶

1864’te basın faaliyetlerini hukuki bir düzene oturtmak amacıyla 35 maddelik “*Matbuat Nizamnamesi*” hazırlanmıştır. Bu doğrultuda, basında yer alan yabancıların ayrıcalıklarına son verilmiş, gazete çıkarmak için ruhsat zorunluluğu getirilmiş ve basın suçu işleyenlerin hapis, para ve gazete kapatma cezaları getirilmiştir.¹⁷

¹¹ Orhan Koloğlu, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıl...*, s.24-26.

¹² Selim Nüzhet Gerçek, *Türk Gazeteciliği (1831-1931)*, İstanbul Matbuat Cemiyeti Yayınevi, İstanbul 1931, s.9-10; Hülya Bakal, *Türk Basın Tarihi (1831-1923)*, Afa Yayınevi, İstanbul 1970, s.55-61.

¹³ Ercan Haytoğlu, *Denizli Basın Tarihi (1909-2009)*, Pamukkale Üniversitesi Yayınları, Ankara 2010, s.4-5; Hıfzı Topuz, *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003, s.44.

¹⁴ Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde...*, s.33-35.

¹⁵ Orhan Koloğlu, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıl...*, s.46.

¹⁶ Hıfzı Topuz, *II. Mahmut’tan Holdinglere...*, s.29.

¹⁷ Hamza Çakır, *Osmanlı’da Basın İktidar...*, s.36-37.

2 Kasım 1864'te çıkarılan Vilayet Nizamnamesi ile Osmanlı Devleti'nde vilayetler oluşturulmaya başlanmış ve her vilayetin merkezine bir vilayet matbaası kurulması sağlanmıştır. İzleyen yıllar içerisinde 1865'te Tuna, 1866'da Fırat, Suriye ve Trablusgarp, 1867'de Beyrut ve Envar'ı Şarkıyye (Erzurum), 1868'de Edirne ve Yanya, 1869'da Bağdat, Hüdavendigar (Bursa), Konya, Trabzon ve Selanik vilayet gazeteleri yayınlanmaya başlamıştır.¹⁸

Özel gazetelerin çıkmaya başlaması fikir mücadelelerini beraberinde getirmiş ve gazetelerde yayınlanan muhalif yazılara yönelik basın baskı altında tutulmuştur. 1864'te gazetelere 2 paralık pul yapıştırma zorunluluğu getirilmiş, 1867'de çıkarılan kararname (Kararname-i Ali) ile hükümete gazete kapatma ve gazetecileri sürgüne gönderme yetkisi verilmiş, 1876'da sansür kararı alınmıştır.¹⁹ 1860-1866'da İstanbul'da Türkçe yayın yapan 17 gazete ve dergi bulunurken, 1867-1878'de bu sayı 113'e çıkmıştır.²⁰

I. Meşrutiyet ile kısıtlanan uygulamalar kaldırılarak basın özgürlüğü sağlanmasına rağmen izleyen yıllar içinde Abdülhamit dönemiyle birlikte gazeteler üzerindeki sansür etkisi arttırılmıştır.²¹ 1878 yılında Ahmet Mithat Efendi tarafından çıkarılan "*Tercüman-ı Hakikat*", gazetecilik okulu özelliğini kazanarak Ahmet Rasim gibi ünlü yazarların yetişmesini sağlamıştır.²² 1908'de II. Meşrutiyetin ilanı ile basın özgürlüğüne yönelik geniş haklar verilmiş ve sansür kaldırılmıştır. Bu dönemde devletin merkezinde ve taşrada çok sayıda gazete çıkarılmıştır.²³ 31 Mart Olayı ile birlikte basın üzerinde de baskılar attırılmış ve sansür konularak gazeteler kapatılmıştır. 37 maddeden oluşan Basın Kanunu, 16 Temmuz 1909'da yürürlüğe girmiştir.²⁴

Birinci Dünya Savaşı yıllarında askeri sansür izni olmadan ordu hareketi hakkında bilgi verilmesinin yasaklanması ve kağıt sıkıntısı sebebiyle gazete sayısında azalma görülmüştür. 1914'te gazete ve dergi sayısı 73 iken, 1915'te 6, 1916'da 8, 1917'de 15, 1918'de 71 olmuştur.²⁵ Milli mücadele döneminde basın, İtilaf Devletleri ile Padişah taraftarı basın ve bağımsızlık taraftarı basın olarak iki cepheye ayrılmıştır. İstanbul'da olduğu gibi Anadolu'da da bağımsız bir basın oluşturulamadığının farkına varan Mustafa

¹⁸ Ercan Haytoğlu, *Denizli Basın Tarihi*, s.6.

¹⁹ Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde...*, s.59-60.

²⁰ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıl...*, s.51.

²¹ Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde...*, s.68-77.

²² Enver Behnan Şapolyo, *Türk Gazetecilik Tarihi...*, s.146-150.

²³ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıl...*, s.87; Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde...*, s.91.

²⁴ Hamza Çakır, *Osmanlı'da Basın İktidar...*, s.116-118.

²⁵ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıl...*, s.107; Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde...*, s.102.

Kemal Paşa, milli bir basın gerçeğleşmesi için çalışmalara başlamıştır. İstanbul basının olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için bu gazetelerin Anadolu'ya girmesini engellemiş, Avrupa kamuoyunu kendi yanına çekecek yazıların ve Sivas Kongresi'nde alınan kararların yayınlanmasını emretmiştir. Ayrıca İstanbul basınından da Milli Mücadeleye destek olmalarını istemiştir.²⁶

6 Nisan 1920'de basında kurumsallaşmaya gidilerek Anadolu Ajansı kurulmuş ve TBMM açıldıktan sonra 7 Haziran 1920'de Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanunu yürürlüğe girmiş ve bu müdürlük, 22 Mayıs 1933'te Matbuat Umum Müdürlüğü adını almıştır.²⁷

2- Cumhuriyet Döneminde Basının Gelişimi

Cumhuriyetin ilan edildiği, Hilafetin de kaldırılma aşamasında olduğu yıllarda İstanbul gazetelerinin Hilafet yanlısı yazılar yazması üzerine İstiklal Mahkemeleri'nde bir dava açılmış ve Cumhuriyet döneminin ilk önemli davası “*Gazeteciler Davası*” olarak tarihe geçmiştir.²⁸

1924'te kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Anayasası ile basına özgürlük sağlansa da izleyen günlerde patlak veren Şeyh Sait İsyanı nedeniyle 1925'te çıkarılan Takrir-i Sükun Kanunu çerçevesinde birçok gazete ve dergi kapanmış, gazeteciler de İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmışlardır.²⁹ 1 Kasım 1928'de kabul edilen harf inkılabı neticesinde 1 Aralık 1928'de Arap harfleriyle yazılan gazete ve dergiler yasaklanmıştır. Basın, dört ay gibi kısa bir sürede Latin harflerini kullanmayı başarmışsa da gazetelerin baskı sayıları düşmüş ve İkdâm, Resimli Gazete ile Son Saat gazetelerinin kapanmasına neden olmuştur.³⁰

Menemen Olayı'nın ardından 25 Temmuz 1931'de kabul edilen “*Matbuat Kanunu*”na göre; gazete ve dergi yayınlamak isteyenlere beyanname verme zorunluluğu getirilmiş ve hilafet, saltanat, komünizm ve anarşizm yanlısı gazetelerin kapatılacağı bildirilmiştir.³¹ İzleyen yıllar içinde ise; 1935'te yapılan ilk basın kongresinde Türkiye'de 38 günlük, 78 süreli yayın ve 127 dergi yayınlandığı açıklanmış, 27 Haziran 1938'de

²⁶ Yücel Özkaya, *Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1989, s.7-37.

²⁷ Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde...*, s.107-109.

²⁸ Ercan Haytoğlu, *Denizli Basın Tarihi*, s.13.

²⁹ Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde...*, s.120.

³⁰ Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de...*, s.173.

³¹ Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde...*, s.122-123.

Matbuat Kanunu'nda düzenlemelere gidilmiş, Matbuat Umum Müdürlüğü'nün adı 16 Temmuz 1943'te Basın Yayın Umum Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.³²

Tek parti iktidarının hüküm sürdüğü yıllarda, basında da otoriter baskı kendini göstermiş ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında halkın moralini bozmamak için savaş haberlerinin tek sütun üzerinden yayınlanması gibi basına yönelik sınırlamalar getirilmiştir.³³ Çok partili siyasal hayata geçilmesiyle birlikte basında iktidar-muhalefet taraftarları görülmüş ve 14 Mayıs 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle süreli yayınlar sayısı 435'e yükselmiştir.³⁴

3- Türkiye'de Yerel Basın

Yerel basın, daha dar dağıtımla belirli il ya da bölgeye ilişkin haberlerin yoğunlukta olduğu basılı periyodik yayınlarının bütünüdür.³⁵ Türkiye'de yerel basın, Osmanlı Devleti döneminde eyalet sisteminden vilayet sistemine geçilmesiyle yayınlanmaya başlayan vilayet gazetelerinin günümüzdeki yerel basının ataları olduğu bilinmektedir.³⁶ 2 Kasım 1864'te çıkarılan Vilayet Nizamnamesi ile vilayetlerde kurulan matbaalar, taşradaki kültürel hayatı hareketlendirmiştir. Devletin görüşlerini halka duyurarak kamuoyu oluşturmayı hedefleyen bu gazetelerde, muhalif görüşler yer almamıştır. Ayrıca yerel özelliği ile gazetenin çıktığı şehirde yaşanan olaylar hakkında bilgiye ulaşmak mümkün olmuştur.³⁷

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren etkisini gösteren yerel basın, ulusal basının dışında kalan kısmı kapladığı için Anadolu basını, taşra basını, yöresel basın vb. olarak da kullanılmış ve günümüze kadar işlerliğini sürdürmüştür. Yerel sorunları, yerinden ve derinden işleyen bu basın, yerel yönetimleri kısmen eleştirebilmesi açısından toplum adına denetleme yapma görevini de yerine getirmesi nedeniyle önemli bir işlev görmüştür.³⁸

³² Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de...*, s.180; Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde...*, s.128.

³³ Cemil Koçak, "Milli Şef Döneminde Yönetim ve Basın Hayatı", *Kebikeç*, Y.1, S.2, Ankara 1995, s.150.

³⁴ Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de...*, s.188.

³⁵ Yalçın Kaya; Oğuz Akçakoca, *Yapı, İşlev ve İçerik Olarak Yerel Basın ve Bir Model Önerisi*, Ekopi Yayınevi, Konya 2011, s.14-17.

³⁶ Mehmet Faraç, "Türkiye'de Yerel Basın Hakkında Genel Bilgi", *Türkiye'de ve Almanya'da Yerel Gazetecilik*, Antalya 1999, s.22.

³⁷ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıl...*, s.33-35.

³⁸ Ercan Haytoğlu, *Denizli Basın Tarihi*, s.19; Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde...*, s.147-161.

İkinci Dünya Savaşı döneminde yaşanan ekonomik sıkıntılar, kağıt sıkıntısı ve radyonun yaygınlaşması yerel basın üzerinde de etkisini göstermiştir. Çok partili siyasal hayatla birlikte yerel basında hareketlenme görülmüş ve şehirlerde taraflı gazeteler çıkarılmıştır. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte yerel basında “*demokrat*” adını alan gazetelerin görüldüğü saptanmıştır.³⁹

Anadolu'yu Balkanlara ve Avrupa'ya bağlayan stratejik ana yol üzerinde yer alan Edirne, ilkçağdan günümüze önemli bir askeri, ticari ve kültürel merkez durumundadır. Tarih çağlarında farklı dine ve kültüre mensup kişilerin bir arada yaşamasına olanak tanıyan şehirde sosyal ve kültürel hareketlenme yaşanmış ve Edirne'de ilk kez matbaa, Yahudiler tarafından 1554 yılında kullanılmıştır. Şehirde ilk Türkçe gazete ise, Osmanlı Devleti'nin 1864 yılında çıkardığı nizamname neticesinde yayınlanan “*Edirne*” gazetesi olmuştur. Edirne, dönemler içerisinde yerel basına önemli katkı sağlamıştır.

³⁹ Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de...*, s.273; Bilge R. Koyukan, “Anadolu Basını Hakkında İstatistiki Gözlemler”, *Kebikeç*, Y.1, S.2, Ankara 1995, s.169.

I. BÖLÜM

EDİRNE VE EDİRNE'DE YEREL BASIN

Anadolu'nun Balkanlar ve Doğu Avrupa'ya açılan eşiğinde yer alan Edirne, tarih çağları boyunca önemli bir askeri, ticari ve kültürel merkez konumuna sahip olmuştur. Şehir, çok farklı dini ve etnik grupların bir arada yaşamasından kaynaklanan kültürel hayatın verdiği zenginlikler neticesinde yerel basına önemli katkı sağlamıştır.

1- TARİHTE EDİRNE ŞEHİRİ

Eski bir yerleşim merkezi olan Edirne, coğrafi durumundan kaynaklanan nedenlerden dolayı ilk çağlardan günümüze birçok topluluk ve devlet tarafından istilaya ve mücadeleye tanık olmuştur. Edirne şehir tarihini Osmanlı Devleti öncesi, Osmanlı Devleti dönemi ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere üç ayrı başlıkta toplayabiliriz.

1.1. Osmanlı Devleti Öncesi Edirne

Edirne'nin ilk yerleşimi ile ilgili olarak kaynaklarda Hint-Avrupa kökenli Thrakların soyundan gelen Odrisler tarafından Arda ırmağı etrafına “*Orestias, Odrissiye ya da Uskudama*” adıyla bir yerleşim yeri kurulduğu kabul görmektedir.⁴⁰ Belli bir devlet merkezi olmayan Odrissiye şehri, tarihsel süreçte Perslerin, Makedonyalıların ve Romalıların hakimiyeti altına girmiştir.⁴¹

Sevin'e göre; Thraklar, genellikle çevreleri hendek ve çitlerle kuşatılmış köylerde ya da göllerde kazıklar üzerine inşa ettikleri evlerde yaşamışlar ve kentsel yaşamla pek ilgileri olmamıştır.⁴² Özellikle Traianus ve Hadrianus tarafından kabile düzenine son vermek için büyük çaba harcanmış ve Hellenistik dönemde Roma İmparatoru II. Hadrianus tarafından Uskudama'nın yerine kendi adına atfen “*Hadrianoupolis*” (Edirne) kurulmuştur. Hadrianoupolis, kuzeybatıdan güneydoğuya doğru uzanan “*Ordu Yolu*” üzerindeki en önemli merkez konumunda olup kısa zamanda gelişmiştir. Şehir, Roma İmparatoru Diocletianus döneminde yeni kurulan Haemimontus bölgesinin metropolisi durumuna

⁴⁰ Veli Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, TTK Basımevi, Ankara 2001, s.20.

⁴¹ Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1939, s.7-9.

⁴² Veli Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, s.20.

kavuşmuş ve Trakya Eyaletinde altı vilayetten birisi olan başşehir olmuştur. IV. yüzyılın ortalarında Hunlar ile Gotların istilasına uğramıştır.⁴³

Hadrianoupolis, ticaret yolları üzerinde bulunması sebebiyle birçok devletin ilgisini çekmiş ve işgal tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bizans döneminde; 586'da Avarlar, 914'te Bulgarlar ve 1050'de Peçenekler tarafından kuşatılmıştır.⁴⁴ 11. yy'ın 2. yarısında Bizans egemenliğinde olan şehirde Rumeli isyanları baş göstermiş ve Rumeli Ordusu Komutanı Nikephoros Bryennios 1077'de Edirne'de ayaklanarak imparatorluğunu ilan etmiştir.⁴⁵ Şehir, 1078'de tekrar Peçeneklerin ve 1200'lü yıllardan itibaren de Latin İmparatoru Flandreli Henri'nin yönetimine girmiştir.⁴⁶ Osmanlı Devleti'nin bölgeyi hakimiyeti altına almasıyla önceleri bu devletin Balkanlara sıçrama tahtası işlevini gören şehir, daha sonraları devletin 2. başkenti olmuştur.

1.2. Osmanlı Devleti Dönemi Edirne

Osmanlı Devleti egemenliğinde Edirne, jeopolitik, ekonomik, kültürel ve askeri bağlamda önemini artırarak sürdürmüştür. Osmanlı egemenliği başlangıç evresinde şehir, “*Edrine*” olarak anılırken, daha sonraları günümüzdeki ismi olan “*Edirne*” adını almıştır.⁴⁷

Osmanlı Devleti'nin üçüncü padişahı I. Murat, Trakya'da gerçekleştirdiği fetihler ile ün kazanmış ve Trakya'ya yönelik fetih siyasetini devam ettirmiştir. Çorlu üzerinden Edirne'ye hareket eden Lala Şahin Paşa, Sazlıdere Savaşı'nda Bizanslıları yenerek 1363'te Edirne'yi fethetmiştir.⁴⁸

Osmanlılar, Edirne'nin fethiyle birlikte Balkanlara yerleşip burayı yurt haline getirmeyi hedeflemişlerdir. 1364'te Sırp sındığı Zaferi sonrasında Osmanlılar, askeri, siyasi ve ticari bakımdan stratejik nokta olarak gördükleri Edirne'nin başkent olma uygunluğu

⁴³ Arif Müfid Mansel, “İlk Çağlarda Edirne”, *Edirne: Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, TTK Basımevi, Ankara 1993, s.27; Veli Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, s.26; Ayhan Tunca, *Edirne İçin Notlar ve Edirne'de Tarih, Kültür, İnanç Turu*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2006, s.20.

⁴⁴ Ayhan Tunca, *Edirne İçin Notlar...*, s.20-22.

⁴⁵ Ali Sevim; Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devleti Tarihi, Siyaset, Teşkilat ve Kültür*, TTK Basımevi, Ankara 1995, s.422.

⁴⁶ Ayhan Tunca, *Edirne İçin Notlar...*, s.22-23.

⁴⁷ Ayhan Tunca, *Edirne İçin Notlar...*, s.22-24.

⁴⁸ Edirne'nin fethi tarihiyle ilgili kesin bir bilgi verilmemektedir. Uzunçarşılı'ya göre; Osmanlı ve yabancı kaynakları fethin 1360, 1361, 1362, 1363 yıllarından birini göstermektedir. 1360-1362 yılları arası Orhan Gazi dönemine denk gelmekte olup fethin 1361 yılından birkaç yıl sonra olduğu belirtilmiştir. Detaylı bilgi için bakınız: İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.1, TTK Basımevi, Ankara 2003, s.163-164.

sebebiyle 1365'te devletin merkezini Bursa'dan Edirne'ye taşımışlardır.⁴⁹ Süleyman Çelebi, hazine ile devletin arşivini buraya taşımış ve şehrin siyasi merkez konumunu korumuştur.⁵⁰

Devletin merkezi ve Rumeli topraklarının hareket üssü olarak nitelendirilen Edirne'de yeni bir dönem başlamıştır. Şehir padişahların ikamet ettiği başkent olmanın avantajıyla her alanda da gelişme göstermiştir. “*I. Murat Edirne'yi fethetti, II. Murat Edirne'yi imar etti*” halk deyişiyle⁵¹ başarısını gerçekleştirmiş ve cami, hamam, köprü, medrese ve imaret gibi yapılanmalara olanak tanıyarak şehrin gelişmesini sağlamıştır.

Devletin büyümesine paralel olarak yapılan teferruatlı saraylardan biri de Edirne'de yapılmıştır. Edirne'de dünyaya gelen ve Edirne'yi Batının sağ kolu olarak gören Fatih Sultan Mehmet, Avrupai bir hükümdar ve Batı'ya hakim olma arzusuyla Mayıs 1451'de Tunca Nehri'nin yanında görkemli ve mermerden bir sarayın inşa edilmesini emretmiştir.⁵²

Sultan Yıldırım Bayezid döneminde 1399'da Yıldırım Cami, yaptırmıştır. Sultan II. Murat döneminde 1447'de Üç Şerefeli Cami ve Muradiye Camini inşa ettirilmiştir. 1575'te Sultan II. Selim için Mimar Sinan'ın ustalık mimarisi olarak geçen Selimiye Cami inşa edilmiştir.⁵³

Sultan Çelebi Mehmet döneminde 1413'te Eski Cami Medresesi, Sultan II. Murat döneminde Darülhadis medresesi, Beylerbeyi medresesi, Kürt Hoca medresesi, Şadi Bey medresesi, Saruca Paşa medresesi ve Halebiye medresesi ile Fatih Sultan Mehmet döneminde de Peykler medresesi inşa edilmiştir.⁵⁴

Sultan II. Murat, cüzzamlılar için bir Cüzzamhane ve Muradiye mahallesinde “*Hastalar Koğuşu*” denilen saraya ait bir hastane ve Sultan II. Bayezid, 1485'te akıl

⁴⁹ Alexandr Burmov, “Türkler Edirne'yi Ne Vakit Aldılar?”, *Belleten*, (Çev. Hasan Eren), C.12, S.49, TTK Basımevi, Ankara 1949, s.97-106; Halil İnalçık, “Edirne'nin Fethi (1361)”, *Edirne*, s.137-159.

⁵⁰ Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı, Edirne'de yaşayan padişahlar hakkında: <<http://www.edirnevdb.gov.tr/kultur/padisahlardonemi.html>> (04.02.2014)

⁵¹ Ayhan Tunca, *Edirne İçin Notlar...*, s.28.

⁵² Yusuf Halaçoğlu, 14.-17. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı, TTK Basımevi, Ankara 2003, s.36; Nicolae Jorga, *Fatih ve Dönemi Büyük Türk*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul (Basım Yılı Verilmemiş), s.21-22.

⁵³ Ratıp Kazancıgil, *Edirne Şehir Tarihi Kronolojisi (1300-1994)*, Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, Edirne 1995, s.17; Ratıp Kazancıgil; H. Murat Tuğrul, *Edirne ve Osmanlı Padişahları*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, Edirne 2001, s.19-30; Halil İbrahim İnal, *Osmanlı Tarihi*, s.11.

⁵⁴ Ratıp Kazancıgil; H. Murat Tuğrul, *Edirne ve Osmanlı Padişahları*, s.16-17; Mustafa Bilge, *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1984, s.135-158.

hastalarının su, müzik ve kuş sesiyle tedavi edildiği bir hastane (Darüşşifa, Darü't-tıb, Medrese-i Etibba) yaptırmıştır.⁵⁵

Kanuni Sultan Süleyman, 1530'da Haseki Hürrem Sultan adına şehre su getirmiş, su deposu ve su yolları yaptırmıştır.⁵⁶ 1571-1580 yılları arasında Edirne, 27.400 nüfusu ile kalabalık nüfuslu Osmanlı şehirlerinden biri olmuştur.⁵⁷

Sultan IV. Mehmet döneminde 1669'da Edirne'de yapılan bina sayımına göre; 160 mahallede 300 cami ve mescit, 24 medrese, 32 hamam, 220 ilkokul, 6.000 dükkan, 53 kervansaray, 53 han, 8 büyük köprü, 480 çeşme ve sebil olduğu tespit edilmiştir.⁵⁸

İdari teşkilatlanmasında Edirne, birçok sancağın kendisine bağlı olduğu Rumeli eyaletinden oluşmuştur. H. 1263 (M. 1846-1847) yılında Vize, Kırklareli, Gelibolu ve Filibe sancaklarından oluşan Edirne Eyaleti'nin yönetildiği şehir iken 1864 Vilayet Nizamnamesi ile Edirne Vilayeti'nin merkez sancağı olmuş ve 1903 yılında 27 kaza, 112 nahiye ve 2.000 köyün bağlı olduğu şehirdir.⁵⁹

18. ve 19. yüzyılların başlarında şehir, adını isyanlarla duyurmuştur. Sultan II. Mustafa, Edirne'de tahta çıkmış fakat devlet işleriyle ilgilenmeyip zamanını avcılıkla geçirmiştir. Temmuz 1703'te Gürcistan seferine gönderilen bir grup cebecinin birikmiş maaşlarını almadıkları gerekçesiyle sefere çıkmayı reddetmeleri üzerine olaylar patlak vermiş ve bu grup, şikayetlerini anlatmak üzere Edirne'ye yürümüştür. Ayrıca Başkent İstanbul kaymakam tarafından yönetilirken Edirne'nin fiilen başkent gibi devleti yönetmesi durumu kızıştırmaya yetmiştir. Tepkilerin büyümüş ve kapıkulunun cebecilere katılmasıyla askeri isyan gerçekleşmiştir. Sultan II. Mustafa tahtan indirilerek yerine 1703'te Sultan III. Ahmet tahta çıkmıştır. Bu olay, "*Edirne Vakası*" olarak tarihte yerini almıştır.⁶⁰

İzleyen yüzyıllarda III. Selim destekçilerinden olan Konya Valisi Kadı Abdurrahman Paşa'nın çabalarıyla teşkilatlanan Nizam-ı Cedit'in Rumeli'de de yayılması istenmiştir. Nizam-ı Cedit'i kendilerine tehdit olarak algılayan yeniçeriler, 1806'da ıslahat

⁵⁵ Yusuf Halaçoğlu, *14.-17. Yüzyıllarda...*, s.161-162.

⁵⁶ Detaylı bilgi için bakınız: Yaşar Yücel, *Muhteşem Türk Kanuni İle 46 Yıl*, TTK Basımevi, Ankara 1991; Nicolae Jorga, *Kanuni ve Dönemi Yenilmez Türk*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul (Basım Tarihi Verilmemiş).

⁵⁷ Yusuf Halaçoğlu, *14.-17. Yüzyıllarda...*, s.104.

⁵⁸ Ratıp Kazancıgil, *Edirne Şehir Tarihi...*, s.59.

⁵⁹ Vecihi Tönük, *Türkiye'de İdari Teşkilatı*, İçişleri Bakanlığı Yayını, Ankara 1945, s.161; Haluk Kayıcı, *Salnamelere Göre İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapısıyla Edirne Sancağı*, Edirne Valiliği Kültür Yayınları, İstanbul 2013, s.45.

⁶⁰ Metin Kunt, "Siyasal Tarih (1600-1789)", *Türkiye Tarihi (1600-1908)*, (ed. Sina Akşin), C.3, Cem Yayınevi, İstanbul 2009, s.49-52; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.4, TTK Basımevi, Ankara 1982, s.24-46.

tarafatlarını Edirne’de öldürerek “2. *Edirne Vakası*” ya da “*Edirne Kıyamı*” olarak adlandırılan isyanı gerçekleştirmişlerdir. Edirne Kıyamı, kabinenin değişmesine neden olmuş ve ıslahatçıların yerine muhafazakarlar getirilmiştir.⁶¹

Fethinden sonra ilk defa 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı’yla Osmanlı Devleti’nin elinden çıkan Edirne’de Müslüman aileleri şehirden göç ederken yerlerine Hristiyan aileleri yerleşmiştir. 14 Eylül 1829’da imzalanan “*Edirne Antlaşması*” ile Ruslar, Edirne’yi terk etmişlerdir. Edirne’nin durumu, hükümeti tedbirler almaya yönelterek halkın moralini yüksek tutmak için II. Mahmut, 1831’de buraya gelmiş ve Edirne damgasıyla para bastırmıştır.⁶²

Tarihlere “93 Harbi” olarak geçen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’nda Rusların saldırılarına maruz kalan Edirne, 20 Ocak 1878’de Rus işgaline uğramıştır. 31 Ocak 1878’de Edirne’de mütareke imzalanmıştır. Rus kuvvetlerinin İstanbul’a yaklaşmasıyla 3 Mart 1878’de yapılan Ayastefanos Antlaşması ile şehir yıkılıp tahrip edildikten sonra tekrar Türklerin eline geçmiştir.⁶³

Balkan Savaşı’nın başlaması üzerine 1 Ekim 1912’de alınan seferberlik kararı ile 12 Ekim’de Mehmet Şükrü Paşa, Edirne Müstahkem Mevki Komutanlığı görevine başlamıştır. 18 Ekim 1912’de General Ivanov komutasındaki Bulgar ordusu tarafından şehrin doğu bölgesi, 28 Ekim’de de güney cephesi kuşatılmıştır. 2 Aralık 1912’de yapılan Edirne Ateşkes Protokolü’nde Bulgarlar, Edirne’nin tamamen teslim edilmesini talep etmişler; fakat reddedilmiştir. Ardından 13 Aralık’ta Londra’da barış görüşmeleri başlamış, Bulgaristan’ın Edirne üzerindeki ısrarı ve Osmanlı’nın Edirne’den vazgeçmemesi üzerine görüşme bir sonuca varılmadan kesilmiştir. 3 Şubat 1913’te muharebeler yeniden başlamış ve daha fazla direnemeyen şehir, 26 Mart’ta Bulgarlara teslim olmuştur. Osmanlı Devleti toprakları üzerinde anlaşmaya varamayan Balkan Devletleri’nin kendi aralarında savaşa tutuşmasıyla Osmanlı Devleti, bu durumdan faydalanarak 22 Temmuz 1913’te şehri geri almıştır.⁶⁴

⁶¹ Ahmet Cevdet Paşa, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.2, İlgî Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s.88-89; Necdet Hayta; Uğur Ünal, *Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri*, Gazi Kitabevi, Ankara 2008, s.89-92.

⁶² Şerafettin Turan, “1829 Edirne Antlaşması”, *AÜDTCF Dergisi*, C.9, S.1-2, Ankara 1951, s.121-136; “Edirne Mad.”, *Türk Ansiklopedisi*, C.14, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1966, s.345.

⁶³ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarih (1789-1914)*, TTK Basımevi, Ankara 2003, s.518-523.

⁶⁴ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi...*, s.667-688; Ali Remzi Yiğitgüden, *Balkan Savaşı’nda Edirne Kale Muharebeleri*, (Yay. Haz. Zekeriya Türkmen vd.), Genel Kurmay Atase Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, s.17; Necdet Hayta, Togay Seçkin Birbudak, *Balkan Savaşları’nda Edirne*, Genelkurmay Basımevi, Ankara

Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdiren Mondros Mütarekesi ile Osmanlı toprakları İtilaf Devletleri tarafından paylaşılmaya başlamış ve bu paylaşımı önleyip direnişi gerçekleştirmek amacıyla örgütlenmeye gidilmiştir. Bu dönemde Trakya'nın önemli bir şehri olan Edirne'de Edirne Milletvekili Faik Bey, Edirne Belediye Başkanı Şevket Bey, Avukat Şeref Bey ve tüccar Kasım Efendi tarafından Doğu Trakya'nın işgalini önlemek ve direnişi desteklemek amacıyla 2 Kasım 1918'de "*Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi*" kurulması kararlaştırılmıştır. Cemiyet, 2 Aralık'ta görevine başlamıştır. Ayrıca 10 Kasım 1918'de "*Batı Trakya Komitesi*" de kurulmuştur.⁶⁵ Bu iki örgüt, Doğu Trakya'nın Yunan işgaline karşı korunması için ortak çalışma yürütmüştür.

Trakya, Kurtuluş Savaşı öncesi ilk Yunan işgaline sahne olmuştur. 4 Kasım 1918'de Fransızlar tarafından işgal edilen Uzunköprü-Sirkeci demiryolunu Yunanlılar, Fransızlardan devralarak 9 Ocak 1919'da işgal etmişlerdir.⁶⁶ Trakya'daki durum, İstanbul'un işgalinin yaklaştığının da habercisi olmuştur.

16 Mart 1920'de İtilaf Devletleri tarafından İstanbul'un işgal edilmesi birçok tepkiyi de beraberinde getirmiştir. İşgale tepki gösteren şehirlerden biri olan Edirne, gösterdiği sert uygulama ile İstanbul hükümetiyle ilişkilerini kesmiş ve şehirde sıkıyönetim ilan etmiştir. 1. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar, sivil-asker yönetimin birlikte yürütüleceğini bildiri aracılığıyla açıklamıştır.⁶⁷ İşgallere karşı gerçekleştirilen milli hareket çizgisinde kongreler düzenlenmiş ve 1918-1920 yılları arasında Edirne'de dört kongre düzenlediği bilinmektedir.⁶⁸

Anadolu'da kazandıkları başarılar ile hedeflerini Doğu Trakya'ya yönelten Yunanlılar, 25 Temmuz 1920'de Edirne'yi ele geçirmişlerdir.⁶⁹ İşgallerden sonra Edirne'nin geri alınması için en önemli görüşme Mudanya'da gerçekleştirilmiş ve 11 Ekim

2010, s.30-35; Nazmi Çağan, "Balkan Harbinde Edirne", *Edirne*, TTK Basımevi, Ankara 1993, s.200-207; *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi: Balkan Harbi, Edirne Kalesi Etrafındaki Muharebeler*, C.2-3, Genel Kurmay Basımevi, Ankara 1993, s.160-238.

⁶⁵ Zekai Güner, *Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1 Aralık 1918- 13 Mayıs 1920)*, ATAM Yayınları, Ankara 1998, s.11-13; Tevfik Bıyıkloğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, C.1, TTK Basımevi, Ankara 1992, s.123-144.

⁶⁶ Sabahattin Selek, *Ulusal Kurtuluş Savaşı, Milli Mücadele*, C.1, Morpa Ofset Yayınevi, İstanbul 2011, s.48; Tevfik Bıyıkloğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, s.145.

⁶⁷ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi, Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne*, 2. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998, s.110.

⁶⁸ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi, İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe*, 1. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara 2004, s.336-342.

⁶⁹ Şerafettin Turan, *TDT, Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne*, s.230; Tevfik Bıyıkloğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, s.350-369.

1922 tarihli Mudanya Ateşkes Antlaşmasıyla Edirne’de dahil olmak üzere Doğu Trakya, TBMM’ye bırakılmıştır.⁷⁰ 24 Temmuz 1923’te Lozan Barış Antlaşmasıyla Edirne’nin semtlerinden biri olan Karaağaç, Türk toprakları içinde olmak üzere Meriç hattı ile Türk-Yunan sınırı çizilmiştir.⁷¹

1.3. Cumhuriyet Dönemi Edirne

25 Kasım 1922’de TBMM’ye teslim edilerek düşman işgalinden kurtulan Edirne, cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkiye’nin batı sınır ili olarak yeni bir döneme girmiştir.

Cumhuriyetin ilanıyla başlayan Atatürk inkılapları ülkenin her yerinde olduğu gibi Edirne’de de gündelik yaşam ve yerel basında yansımalarını bulmuştur. 1928 yılında kabul edilen harf inkılabı ile Latin harflerinin öğretilmesi için millet mekteplerinin açılması kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda, 1929 yılında Edirne’de 140 millet mektebi açılmış ve bu millet mekteplerine 1685 kadın ile 4180 erkek kaydolmuştur. Ayrıca Edirne il merkezinde Osmanlıca olan sokak isimleri 2 Mart 1933’te sildirilerek Latin harfleri ile yazılmıştır.⁷²

Cumhuriyet dönemi Edirne’si her ne kadar ülkenin en batısında yeri alsa da üst düzey devlet erkanının ziyaret ettiği bir kenttir. Bu çerçevede, 21 Aralık 1930’da Cumhurbaşkanı M. Kemal Paşa, 1937’de Başbakan İsmet Paşa, 15 Ekim 1938’de Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak, 19 Ağustos 1939’da Milli Şef İsmet İnönü, 20 Ekim 1946’da DP Genel Başkanı Celal Bayar, 21 Mayıs 1947’de TBMM Başkanı Kazım Karabekir, 8 Ekim 1949’da Başbakan Şemsettin Günaltay, 10 Ocak 1951’de Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 25 Eylül 1952’de CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, 28 Mart 1956’da Cumhurbaşkanı Celal Bayar Edirne’yi ziyaret etmişlerdir.⁷³

Haziran 1934’te Çanakkale’de başlayıp tüm Trakya’ya yayılan “*Trakya Olayları*” önemli Yahudi yerleşim merkezlerinden biri olan Edirne’de de yaşanmıştır. Yaşanan olaylarda Edirne’deki birçok Yahudi’nin ev ve işyerlerine saldırılarda bulunulmuştur. Yahudi araştırmacı Rıfat Bali’nin konuyla ilgili çalışmasında ifade ettiği gibi; yetkililer, mezbahadaki et kesiminin Yahudi dini şeriatına göre kesilmesini yasaklamışlar, Yahudi

⁷⁰ İsmail Eyyupoğlu, *Mudanya Mütarekesi*, ATAM Yayınları, Ankara 2002, s.235-238, 261-263; Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi: Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem*, C.2, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995, s.7-16

⁷¹ Ali Naci Karacan, *Lozan*, (Haz. Hulusi Turgut), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s.382-403; Şerafettin Yamaner, *Sevr ve Lozan (Öncesiyle-Sonrasıyla)*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 1999, s.148-165.

⁷² Ratıp Kazancıgil, *Edirne Şehir Tarihi...*, s.144-146.

⁷³ *Ibid*, s.145-165.

işçilerin işlerine gitmesini engellemişler, Yahudilerle alışverişe sınırlamalar getirmişlerdir. Bir nevi Yahudiler, boykota maruz bırakılmışlardır.⁷⁴

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla bölgede olabilecek bir Alman ya da Sovyet saldırısından kaygı duyan Türkiye, 23 Kasım 1940 tarihinde Edirne'nin de içinde bulunduğu bölgedeki diğer altı ili içine alacak şekilde bir ay süreli sıkıyönetimi ilan etmiştir.⁷⁵

İzleyen çok partili hayata geçiş ile birlikte Edirne'de de bir değişim yaşanmış ve 12 Haziran 1946'da şehirde Demokrat Parti il teşkilatı kurulmuştur. Tek partili dönem ve öncesi-sonrasıyla 2. Dünya Savaşı yıllarının doğurduğu nedenlerden dolayı beklenen gelişmeyi gösteremeyen Edirne'de 1950'li yıllardaki iktidar değişimi ile birlikte nüfusta ve kamu yatırımlarında önemli artışlar yaşanmıştır.⁷⁶

2- EDİRNE'DE YEREL BASININ GELİŞİMİ

Osmanlı Devleti'nde gayrimüslimlerin öncülük ettiği basın-yayın hayatı, Edirne'de de benzer şekilde bu kesim tarafından sahiplenilmiştir. Basının temel taşı oluşturan matbaa, Selanik'te baş gösteren veba salgını yüzünden kaçıp Edirne'ye yerleşen, ancak bir yıl sonra tekrar Selanik'e dönen Yahudi asıllı Sholomo ve Josef Ya'abetz kardeşler tarafından 1554 yılında kurulmuştur. Bu kişiler, Edirne'deki matbaalarında Avrupa tekniğini kullanmışlardır.⁷⁷ Bir yıl gibi kısa bir zaman aralığında Jozef İbn Verga'nın "She'erit Yosef" eserini, Solomon İbn Verga'nın "Shevet Yehudah" eserini ve Josef Jabez'in Arat üzerindeki tefsirini neşretmişlerdir. Matbaada İbranice, Fransızca ve İspanyolca eserlerin basıldığı bilinmektedir.⁷⁸ 16. yy'ın ortalarında matbaa ile tanışan Edirne, basın-yayın hayatındaki yerini almıştır.

2 Kasım 1864'te çıkarılan Vilayet Nizamnamesi ile Osmanlı Devleti'nde her vilayetin merkezine bir vilayet matbaasının kurulması sağlanmıştır. Bu çerçevede

⁷⁴ Rıfat N. Bali, *1934 Trakya Olayları*, Libra Yayınevi, İstanbul 2009, s.168-172.

⁷⁵ Nuray Ertürk Keskin, "1940:Savaşa Karşı Ulusal Korunma", *Açıklamalı Yönetim Zaman Dizini 1940-1949*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2008, s.18, 140.

⁷⁶ "Mad: Edirne", *Büyük Ansiklopedi*, C.4, Doğan Kitabevi, 1999, s.139.

⁷⁷ Naim Güleriyüz, *Türk Yahudileri Tarihi, 20. Yüzyılın Başına Kadar*, Gözlem Yayıncılık, İstanbul 2004, s.125.

⁷⁸ Ender Bilar, *Edirne'nin Basın-Yayın Tarihi (1361-2006)*, C.1, Edirne Valiliği Yayınları, İstanbul 2006, s.41; Rıfat N. Bali, "Edirne'de Yahudi Basımevleri", *Edirne Serhatteki Payitaht*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s.216; Hasan Adnan Önelçin, *Trakya Basını*, Tekirdağ Halkevi Yayınları:8, Eko Matbaası, İstanbul 1972, s.10.

Edirne’de ilk resmi matbaa, H:1284 (M:1867-1868) tarihinde eski vilayet konağında Edirne Valisi Hurşit Paşa tarafından “*Edirne Vilayet Matbaası*” adıyla kurulmuştur. 1913’te Hamidiye Sanayi Mektebi binasına taşınan matbaanın yıllık gelirinin bir kısmı Hamidiye Sanayi Mektebi’ndeki kimsesiz ve şehit çocuklarının öğrenim vs. ihtiyaçlarına ayrılmıştır. Taş ve hurufat baskı tekniği kullanılan matbaada, resim de basılmış ve yayınlar Türkçe, Rumca, Bulgarca, İbranice ve Fransızca yayınlanmıştır.⁷⁹

Osmanlı Devleti döneminde farklı dini ve etnik gruplardan birçok insanı barındıran Edirne’de gayrimüslimler, Edirne Vilayet Matbaasına büyük katkı sağlamışlar ve matbaada çalışanların çoğunluğunu oluşturmuştur. H:1290 (M:1873-1874) yılında matbaadaki kadrolar; Müdür ve Rumca Tercüman Kostaki Efendi, Muhasebe Memuru Nafiz Bey, Bulgarca Tercümanı Yorgi Efendi, Türkçe Dizgici Emin Efendi, Rumca ve Bulgarca Dizgici Yuvakim Efendi, Dizgici ve Hattat Hayri Efendi, Taş Basmacı ve Makinist Kostaki Efendiden oluşmuştur. H:1319 (M:1901-1902) yılında çalışanların kadrosunda ise; Müdür Mustafa Şevket Bey, Rumca Tercüman Polid Efendi, Bulgarca Tercüman Yaver Efendi, Sekreter İsmail Efendi, Baş Dizgici Tahir Efendi, Baş Dizgici Yardımcıları Yakup Efendi, Elmas Efendi ve Ahmet Efendi, Rumca Dizgici Dimitri Efendi, Yardımcısı Harelamabu Efendi, Bulgarca Dizgici Konstanti Efendi ve Yorgi Efendi, Makine Memuru Hafız Süleyman Efendi, Taş Baskı Memuru Yorgi Efendi, konu bölümünde ise Hasan Tahsin Efendi yer almıştır.⁸⁰

⁷⁹ Ender Bilar, *Edirne’nin Basın- Yayın...*, s.41-42.

⁸⁰ Ratip Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *Edirne’nin Eğitim Tarihi (1361-2005)*, Edirne Valiliği Yayınları, Edirne 2006, s.287-288; H. 1290 (M.1873-1874), *Edirne Vilayet Salnamesi*, s.34; H.1319 (M.1901-1902), *Edirne Vilayet Salnamesi*, s.49; H. 1319, *Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye*, Matbaa-i Amire, İstanbul, s.324-326.

Tablo 1.1. 1898-1902 Yılları Arasındaki Edirne'deki Matbaalar⁸¹

Matbaanın Adı	Adresi	Sahibi	Dili	Açılış Tarihi
Edirne	Hükümet Dairesi	Resmi	Türkçe, Rumca, Bulgarca, İbranice, Fransızca	H:1284 (M:1867-1868)
Papaluka	Ayanikola Mahallesi	Bulgar Katolik Mektebi Müdürü Papaluka Efendi	Fransızca, Bulgarca, Slavca	H:1299 (M:1881-1882)
Hacı Hayri Efendi	Belediye Dairesi-Yedi Yol Ağızı	Hacı Hayri Efendi	Türkçe, Fransızca	R:06.04.1305 (M:18.04.1889)
Vafiyadis	Saraçlar Caddesi	Vafiyadis Efendi	Fransızca, Rumca, Ermenice	R:28.03.1305 (M:09.04.1889)
Abraham Danon	Saraçlar Caddesi	Abraham Danon Efendi	Fransızca, İbranice	H:1309 (M:1891-1892)
Avros	Rüstem Paşa Hanı	Kostaki Velaspola Efendi	Türkçe, Rumca, Fransızca	H:1310 (M:1892-1893)

Matbaanın kurulması ve ardından yerel gazetelerin çıkarılmaya başlamasıyla Osmanlı basınında yerini alan Edirne, izleyen dönemlerde birçok gazetenin yayınlanmasına öncülük etmiştir. Edirne’de çıkarılan ilk gazete, “*Edirne*” adıyla 17 Ağustos 1867 yılında çıkarılarak Edirne Vilayet Matbaasının ilk resmi gazetesi olarak tarihe geçmiştir. Haftada bir gün, Perşembe günleri çıkartılan gazete, Türkçe, Rumca ve Fransızca dillerinde yayınlanmış olup dört sayfadan oluşmuştur. Gazetenin müdürü Şevket Bey’dir.⁸²

⁸¹ H.1316 (M.1898-1899), *Salname-i Nezaret-i Maarif-i...*, s.798-800; H.1317 (M.1899-1900), *Salname-i Nezaret-i Maarif-i...*, s.890-892; H.1318 (M.1900-1901), *Salname-i Nezaret-i Maarif-i...*, s.990-991; H.1319 (M.1901-1902), *Salname-i Nezaret-i Maarif-i...*, s.324-326; Ender Bilar, *Edirne’nin Basın- Yayın...*, s.43-45.

⁸² Ratip Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *Edirne’nin Eğitim Tarihi...*, s.290; Ratip Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, *Dağdevirenzade Mustafa Şevket Bey’in Edirne Tarihi ve Balkan Savaşı Anıları*, Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, Edirne 2005, s.11.

Tablo 1.2. Edirne’de Osmanlı Devleti Döneminde Yayınlanan Gazeteler⁸³

Gazetenin Adı	Kuruluş Tarihi	Sahibi-Müdürü
Edirne	17 Ağustos 1867	Şevket Bey
Meriç ⁸⁴	H:1293 (M:1876)	Arif Bey
Karmi Shelli	1882	Baruh Mitrani
El Progreso	1888	Abraham Danon
Ceride	M:1890	Ahmet Faik
Oros	M:1896	Kostaki Velaspola
Yeni Edirne	M:1906-1907 (H:1324)	Mustafa Şevket
Te'min	(M:06.04.1908)	Neyir (Mir) Mustafa
Afitab	M:1908-1909 (H:1324)	Osman Nuri
Ordu	M:1908-1909 (H:1324)	İbrahim Zihni Hüseyin Hüsni
Vatan ⁸⁵	M:1909 (H:1326)	Ahmet Şevki
Osmanlı Askeri	M:1909-1910 (H:1325)	İbrahim Zihni
Vatandaş	1910	Ahmet Şevket
Zelzele	M:1910 (H:1327)	Kamil Bey
La Bos De La Verdad (Gerçeğin Sesi)	1910-1911	Josef Barishac
L'Echo d'Andrinople (Edirne'nin Yankısı)	1915	-
Trakya Paşaeli	02.12.1918	Mehmet Şeref Aykut
İtilaf	1919	Ahmet Hilmi (Tunca)
Ahali	08.09.1919	Mehmet Behçet
Şabat	1920	Moşe Benbasat
La Vera Luz	1920	Eliezer Menda

⁸³ Ender Bilar, *Edirne'nin Basın- Yayın...*, s.95-111; Hasan Adnan Önelçin, *Trakya Basını*, s.11-42; Ratip Kazancıgil, VD, *Edirne'nin Eğitim Tarihi*, s.291; Cahit Cemil Can, Ender Bilal, *Edirne Bibliyografyası*, Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Edirne 2009, s.329-340; Erol Haker, *Edirne Yahudi Cemaati ve Alyans Okulları (1867-1937)*, Gözlem Yayıncılık, İstanbul 2007, s.35-37; Oral Onur, *1492'den Günümüze Edirne Yahudi Cemaati*, Dinç Ofset Yayınevi, İstanbul 2005, s.55; Meliha Tokel, *Tarihte ve Günümüzde Edirne Yahudi Cemaati*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010, Marmara Üniversitesi, İstanbul, s.71-73.

⁸⁴ Meriç, Edirne’de yayınlanan ilk özel gazetedir. Haftada iki gün Perşembe ve Pazar günleri yayınlanan gazetenin bir yıllık abonelik bedeli 60 kuruştur. Detaylı bilgi için bkz: H. 1293 (M.1876-1877), *Edirne Vilayet Salnamesi*, s.173; Haluk Kayıcı, *Salnamelere Göre...*, s.180.

⁸⁵ Edirne İttihat Terakki cemiyetinin yayın organı olan Vatan gazetesi, “*Aldanıyor muyuz*” başlıklı yazısında İslam Birliği ve Hristiyanlığa karşı açıklamalarda bulunduğu gerekçesiyle hükümet tarafından uyarılmıştır. Detaylı bilgi için bkz: BOA, Dosya No:57, Fon Kodu: DH.SYS., Gömlek No:12, 28/Zilhicce/1328; Hamza Çakır, *Osmanlı’da Basın İktidar...*, s.119.

Andrianopolis	1921	Nissim Bahar
Arda	1921	Nail Hikmet
Paşaili	M:1921 (H:1339)	Mustafa Kasım Yolageldili
Serhad	H:1340 (M:1922)	Ekrem Ahmet

Milli Mücadele döneminin başlaması Edirne yerel basınında da yerini almıştır. Türkiye topraklarının İstanbul Hükümeti ve Ankara Hükümeti olarak ayrılması, ayrıca İtilaf Devletleri'nin Osmanlı topraklarını paylaşması basında ayrılıkları getirdiği gibi basının yanlı bir çizgiyi benimsemesine de neden olmuştur. 3 Eylül 1919'da Mehmet Behçet Bey tarafından Edirne'de çıkarılmaya başlanan “*Ahali*” gazetesi, ulusal direnişi destekleyen en önemli gazetelerden biri olarak tarihe geçmiştir.⁸⁶ Edirne'deki Yunan işgali sonrasında Yunanlıların mali destekleriyle yayın hayatına başlayan “*Te'min*” gazetesi ise, işgali haklı ve meşru gösteren yayın politikasını izlemiştir. Milli Mücadelenin zaferle sonuçlanmasıyla söz konusu gazeteyi çıkartanlar ve gazetenin sahibi Mir (Neyir) Mustafa da Yunan ordusuyla birlikte ülkeyi terk etmiştir.⁸⁷ Mir (Neyir) Mustafa, 1 Haziran 1924 tarihli 150'likler listesinde adı bulunan 13 gazeteciden birisidir.⁸⁸

Osmanlı Devleti döneminde gelişme gösteren Edirne basın hayatı, Cumhuriyetin ilanıyla yeni bir döneme girmiş ve etkisini yayınladığı gazetelerin sayıca çeşitlilik göstermesiyle günümüze kadar hissettirmiştir.

3- CUMHURİYET DÖNEMİ EDİRNE YEREL BASINI

Cumhuriyet döneminde de ulusal basının yapı taşlarından birini oluşturan gazeteler, güçlü bir iletişim ortamı sağlamışlardır. Gerek kamuoyu oluşturma niteliğinde gerekse gündemin takibinde gazetelerin sayılarının artmasıyla Edirne yerel basınında rakamsal çeşitlilik ve kültürel zenginlik olduğu gözlemlenmektedir.

⁸⁶ İzzet Öztoprak, *Kurtuluş Savaşında Türk Basını (Mayıs 1919- Temmuz 1921)*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1981, s.378; Nurettin Güz, *Türkiye'de Basın-İktidar İlişkileri*, Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Matbaası, Ankara 1991, s.9,31.

⁸⁷ Hasan Adnan Önelçin, *Trakya Basını*, s.20-21.

⁸⁸ Orhan Koloğlu, *Osmanlı Dönemi Basının İçeriği*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2010, s.252-269; İlhami Soysal, *150'likler*, Gür Yayınevi, İstanbul 1958.

Tablo 1.3. Edirne’de Cumhuriyetin İlk Yıllarında Yayınlanan Gazeteler⁸⁹

Gazetenin Adı	Kuruluş Tarihi	Sahibi-Müdürü
Serhat	1924	Hayrettin Bey
Edirne Postası	18.06.1925	Emin Necmi Gücüyener
Buç	03.10.1927	İbrahim Akıncı
Edirne Milli Gazete	03.10.1927	Fuat Bey
Edirne Ticaret	1928	Emin Necmettin
Resmi Edirne	06.06.1928	-
Meriç Postası	19.11.1947	Murat Sertoğlu
Vatandaş	03.11.1948	Mustafa Kemal Özer
Yeni Edirne	01.09.1950	Ali Rıza Ataktürk
İbret	14.08.1953	Rıfat Yılmazer

1928 Harf İnkılabıyla ulusal basında olduğu gibi yerel basında da gazeteler Latin harfleriyle yayınlanmış ve Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkan Edirne Postası Gazetesi de bu değişime ayak uydurmuştur.

Tek parti iktidarıyla dönemin koşulları doğrultusunda yayın politikalarını belirleyen Edirne yerel basını, çok partili siyasal hayata geçiş ile birlikte muhalefet ve iktidarı destekleyen gazeteler olarak iki ayrı kampa bölünmüştür. Örneğin, Edirne’de DP’nin iktidarıyla Yeni Edirne Gazetesi gibi sadece iktidarı destekleyen gazeteler de yayınlanmıştır. Ayrıca DP iktidarının altın yılları olarak anılan 1950-1954 yılları arasında Edirne Postası, İbret ve Vatandaş gazeteleri dönemin politikalarının önemli tanıkları olmuşlardır.

3.1. Edirne Postası

Cumhuriyetin ilk yıllarında yayın hayatına başlayan Edirne Postası Gazetesi, 18.06.1925 tarihinde kurulmuştur. 1961 yılına kadar yayın hayatına devam eden gazete, Edirne’de yerel basına öncülük eden uzun ömürlü gazetelerden biri olmuştur.

Edirne Postası gazetesi, uzun sayılabilecek yayın hayatına karşı sıkça el değiştirmiştir. İlk zamanlarda gazetenin kurucusu, sahibi ve başyazarı Emin Necmettin ve gazetenin sorumlu müdürü Muhittin Bey ile müdürlük görevini Talat Tuğrul sürdürmüştür.

⁸⁹ Ender Bilar, *Edirne’nin Basın- Yayın...*, s.112-123; Hasan Adnan Önelçin, *Trakya Basını*, s.11-42; Ratip Kazancıgil VD, *Edirne’nin Eğitim Tarihi*, s.292; Cahit Cemil Can, Ender Bilal, *Edirne Bibliyografyası*, s.329-340.

Gazetenin sahibi Emin Necmi Gücüyener, daha sonralarda yazı işleri sorumlu müdürlüğüne geçerek gazetenin sahiplik görevini yakını Saime Gücüyener'e bırakmıştır. 1941-1943 yılları arasında gazetenin sahipliğini ve yayın müdürlüğünü Nuri Günyal yapmış ve daha sonrasında tekrar sahibi Saime Gücüyener, yazı işleri müdürü de Emin Necmi Gücüyener olmuştur. Gazetenin daimi yazarları arasında Avukat Nejat Köknar ile ipekböcekçiliği istasyon müdürü Vedat Pınar yer almıştır. 18.07.1957'de yazı işleri müdürlüğüne Zafer Arıkbağ getirilmiştir.⁹⁰ 3 Mayıs 1958'de sorumlu müdür Abdülhalim Altinel olmuştur.⁹¹

Kuruluşundan itibaren cumhuriyetçi, halkçı ve siyasi bir gazete olarak belirlediği vizyonu çerçevesinde gazetenin CHP'nin organı olduğu ve sorumlularının da CHP taraftarı oldukları göze çarpmaktadır. (Ek 1) CHP'nin de desteğini alan gazeteye, parti tarafından 1946'da 150 lira para, 1947'de hurda hurufat ve harf kasası, 1948'de yarım ton kağıt, 1949'da 250 kilo kağıt ve 1950'de 500 kilo kağıt yardımı yapılmıştır.⁹² (Ek 2)

Sade bir görüntü ile okurlarının karşısına çıkan Edirne Postası gazetesinin adı en üstte büyük harflerle ve kalın punto ile ortalanmıştır. Adının altında "*Cumhuriyetçi Siyasi Memleketin Serhat Gazetesidir*" yazısı yer almış ve sağ üst köşede tarih, sol üst köşede ise gazetenin idare yeri yazılmıştır. Gazete, 1953 yılı sonlarına doğru "*Her gün çıkar memleketin siyasi serhat gazetesidir*" ifadesine yer vermiştir.

Dönemler içinde gazete, ilk olarak 25x36,5cm ve 28x41cm ebatlarında sonrasında ise 27,5x40cm ve 38x55,5cm ebatlarında siyah-beyaz yayınlanmıştır. Emin Necmettin matbaası, Edirne Paşaili matbaası, Edirne il matbaası, Edirne Postası matbaası, Güven matbaası ve Edirne matbaasında basılmıştır.⁹³ Gazetenin yönetim yeri Edirne Balık Pazarı No:33 ile Yetimler Çarşısı No:23'te olmuştur.

Başlangıçta haftalık olup Pazar ve Çarşamba günleri 2 sayfa olarak çıkarılan gazete, 11 Ekim 1950 itibariyle 4 sayfa yayınlanmıştır. 8 Ağustos 1951'de 2 sayfaya indirilen gazete, 1953 yılı içerisinde Çarşamba ve Cumartesi günleri, 28 Kasım 1953 itibariyle Pazar

⁹⁰ Ender Bilar, *Edirne'nin Basın- Yayın...*, s.103, 115; *BCA*, Dosya:8.BÜRO Fon Kodu:490..1.0.0 Yer No:1281.258..7., 2/8/1951.

⁹¹ *Edirne Postası*, 03.05.1958, s.1.

⁹² *BCA*, Dosya:8.BÜRO Fon Kodu:490..1.0.0 Yer No:1281.258..7., 2/8/1951; *BCA*, Dosya:8.BÜRO, Fon Kodu:490..1.0.0, Yer No:1319.379..1., 14/12/1950.

⁹³ Hasan Adnan Önelçin, *Trakya Basını*, s.26; Ender Bilar, *Edirne'nin Basın- Yayın...*, s.103, 115.

hariç her gün ve 8 Aralık 1953 itibariyle de her gün çıkarılmıştır.⁹⁴ Fiyatı 10 kuruştan satılan gazetenin tirajı 1500-2000 olmuştur.⁹⁵

Gazete dönemler içerisinde 4 sayfa yayınlanırken ilk sayfada gündem haberlerine, ikinci sayfada yerel haberlere, üçüncü sayfada tarıma yönelik haberlere ve son sayfada da reklam ve ilanlara yer vermiştir. 1928 yılına kadar Osmanlıca basılan gazete, Latin harflerinin kabulüyle Türkçe yayınlanmaya başlamıştır. Yayınlanan 4.447 sayısı ile gazetenin 36 yıllık yayın hayatı sonunda 1961 yılında kapandığı bilinmektedir. Gazetenin kapanma nedeni hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Bir dönem gazetenin sahibi olan E. Necmi Gücüyener, Edirne'deki gazeteciler arasında tanınmış bir isimdir. Paşaili, Edirne Postası, Trakya, Milli Gazete, Edirne Ticaret ve Edirne Sesi gazetelerini basın yayın hayatına kazandırmıştır. 1963 yılında daimi basın kartı sahibi olmuş ve 23 Kasım 1967'de İstanbul'da vefat etmiştir.⁹⁶

3.2. İbret

DP dönemi Edirne yerel basınının önemli gazetelerinden biri de İbret Gazetesidir. (Ek 3) 1953 yılında yayın hayatına başlayan gazete, CHP İl İdare Kurulu üyelerinden 25 iş adamının Edirne'de CHP propagandası yapmak amacıyla yayın hayatına atılacağına dair ifadeler dönemin basınında geçmektedir.⁹⁷

Gazetenin çıkarılış süreci taraftarı olduğu CHP içerisinde de tartışma yaratmıştır. Edirne CHP teşkilatı arasında ikilik doğmasına neden olan gazete, bu ikiliğin ilk belirtisi olarak uzun zamandır CHP'yi savunan Edirne Postası Gazetesi'nin saf değiştirmesi sonucunu doğurmuştur. Ayrıca gazetenin idaresini eline alan Rıfat Yılmaz'ın bu işi başaramayacağına dair dedikodular ve CHP'li Sami Tütün ile arkadaşlarının İbret gazetesini reddedip kendilerinin yeni bir gazete çıkartacakları haberlerine rastlanılmıştır.⁹⁸

İbret Gazetesi, Edirneli 25 CHP'li iş adamının ortaklığı ile 14.08.1953 tarihinde yayına başlamıştır. Çıkarılış amacını ilk sayısında veren gazete, Edirne'de çıkan gazetelerin Edirne için büyük bir kazanç olduğunu, fakat hiçbirisinin Edirne'nin ihtiyacına

⁹⁴ *Edirne Postası*, 11.10.1950, s.1-4; *Edirne Postası*, 08.08.1951, s.1-2; *Edirne Postası*, 28.11.1953, s.1; *Edirne Postası*, 08.12.1953, s.1.

⁹⁵ BCA, Dosya:8.BÜRO Fon Kodu:490..1.0.0 Yer No:1281.258..7., 2/8/1951.

⁹⁶ Ender Bilar, *Edirne'nin Basın- Yayın...*, s.299.

⁹⁷ *Vatandaş*, 25.05.1953, s.1.

⁹⁸ *Vatandaş*, 23.07.1953, s.1.

cevap vermediğini vurgulamıştır. Özellikle çok partili hayata girilmesiyle halkın memleket işlerine ilgisinin artması ve memleket olaylarını yakından takip etmesi karşısında çıkan gazetelerin kendilerini sadece politikaya attıklarını ve partilere hitap ettiklerini belirtmiştir. Okuyucuların kendilerini ilgilendiren haberleri de görmek istediklerini bildiren gazete, bu ihtiyacı kapatacaklarını dile getirerek hem siyasi hem de fikir çalışmalarında laubaliye kaçmadan bu görevi başarıyla yerine getireceklerine dair söz vermiştir. Amacının halka hizmet olduğunu, bu sebeple de halkın menfaatine aykırı olan hususlarda eleştiriden kaçınmayacaklarını bunu yaparken de küfür ve hakaretlere başvurmayacaklarını ifade etmiştir.⁹⁹

İbret başlığının altında “*Halkın ve Hakkın İzinde*” yazısı yer almış ve siyasi halk gazetesi olduğu belirtilmiştir. Sağ ve sol üst köşelerde çerçeve içerisinde M. Kemal Atatürk’ün “*Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.*” ifadesi ile “*Muvaffakiyeti temsil için bütün çarelerin başında milletin tenvir ve irşadı bulunuyor.*” sözüne yer verilmiştir.

32x45cm ve 33,5x47,5cm ebatlarında, siyah-beyaz, 2 sayfa olarak İbret Matbaasında basılmıştır. Başlangıçta Salı ve Cuma günleri olarak çıkarılan gazete, 03.08.1956 tarihi itibarıyla sadece Cuma günleri çıkartılmıştır.¹⁰⁰ Gazetenin günlük fiyatı 10 kuruştur. Gazetenin imtiyaz sahibi ve kurucusu Rıfat Yılmazır olup yazı işleri müdürlüğünü A. Saim Esen ile Şeref Alpkonur yürütmüştür.

İbret Gazetesi, ilk sayfasında gündem ağırlıklı haberlere yer verirken, ikinci sayfasında da Edirne’nin yerel haberlerine, reklamlara ve ilanlara yer vermiştir. CHP haberlerine öncelik tanıyan gazete, eleştirel bir tutum içerisinde zaman zaman DP iktidarını ve Edirne yerel basınında DP’yi destekleyen gazeteleri tenkit etmiştir. 539 sayı yayınlanan gazetenin 1960 yılı sonunda kapandığı bilinmektedir. Gazetenin kapanma nedeni ile ilgili bilgiye ulaşılamamıştır.

Gazetenin sahibi Rıfat Yılmazır hakkında fazla bilgi bulunmamakla birlikte Edirne’nin saygın iş adamlarından biri olduğu bilinmektedir. (Ek 4) 1942 yılında Edirne Lisesi Fen Bölümünde mezun olan Yılmazır, Edirne Ticaret Borsası’nda Yönetim Kurulu Başkanlığı ve Meclis Başkanlığı görevinde bulunmuştur.¹⁰¹

⁹⁹ “Çıkarken”, *İbret*, 14.08.1953, s.1.

¹⁰⁰ *İbret*, 03.08.1956, s.1.

¹⁰¹ Edirne Lisesi, İbret Gazetesi sahibi Rıfat Yılmazır hakkında bilgi:

<<http://www.edirnelisesi.com/web/posts/1941-1942-egitim-oegretim-yili-41.php>> (18.01.2014)

3.3. Vatandaş

1910 yılında Ahmet Şevket tarafından haftalık olarak yayın hayatına başlayan Vatandaş Gazetesi, Osmanlı dönemi Edirne basını gazeteleri arasında yerini almıştır. Araştırmamızda gazetenin devam ettiğiyle ilgili bir bilgiye rastlanılmamıştır.

Cumhuriyet döneminde de yeniden Edirne yerel basın hayatına giren Vatandaş Gazetesi, 03.11.1948'de Edirne'nin İpsala ilçesinde yayın hayatına başlamış ve gazetenin kuruculuğunu ve sahipliğini Mustafa Kemal Özer yapmıştır.¹⁰² (Ek 5, Ek 6) Temmuz 1950'de İzmir ilinin Bayındır ilçesi Falaka Köyü kooperatifine atanan Özer, CHP'nin burada zayıf konumda olduğunu fark etmesi üzerine Vatandaş gazetesini 27.10.1950–17.11.1950 tarihleri arasında İzmir ilinin Bayındır ilçesi Halkevi binasında çıkarmıştır. Maddi imkansızlıklar sebebiyle bir ay yayın yapabilen gazete, 27.11.1950 – 05.09.1950 tarihleri arasında yayın hayatına ara vererek partinin desteğiyle Edirne'ye taşınmış ve 5 Mayıs itibariyle buradaki okurlarıyla buluşmuştur.¹⁰³ (Ek 7)

Gazetenin sahibi M. Kemal Özer, CHP Genel Başkanlığı'na yazdığı yazı ile Edirne bölgesinde CHP'yi desteklemek, halk arasında partinin kuvvetlenmesini sağlamak ve vatandaşların dertlerine tercüman olmak maksadıyla “*Vatandaş*” isimli gazete çıkardığını bildirmiştir.¹⁰⁴ 1951 yılında Edirne'de çıkmaya başladığı zaman çıkarılış amacını yayınlayan gazete, ticaret amacıyla çıkarılmadıklarını ve inandıkları fikir ve kanaatleri müdafaa ederek çıktıklarını vurgulamıştır. Başta Cumhuriyetin ve Atatürk'ün yolunda olduklarını, hilafet öncülerine tahammül gösteremeyip başka dinlere mensup olan kişilere saygı gösterdiklerini ve halk için halkla beraber hareket ettiklerini açıklamıştır.¹⁰⁵

Maddi sıkıntıları sebebiyle CHP'den yardım talebinde bulunan gazete, 1949'da 250 kilo kağıt olarak gazeteyi 24. sayısından itibaren 4 sayfa olarak çıkarmıştır. Ayrıca parti tarafından gazeteye üç kez daha 250 kilo kağıt yardımı yapılmıştır.¹⁰⁶ (Ek 8)

Vatandaş gazetesinin ilk kuruluşunda İpsala'daki yönetim yeri Savaş İlyas Mahallesi, Tabaklar Sokak, No:10 ile Hükümet karşıtı No:3/A olup¹⁰⁷ Edirne'ye taşındığı

Edirne Ticaret Borsası, İbret Gazetesi sahibi Rıfat Yılmaz hakkında bilgi:

<<http://www.etb.org.tr/tr/index.html>> (18.01.2014)

¹⁰² BCA, Dosya:8.BÜRO, Fon Kodu:490..1.0.0, Yer No:1319.380..3., 5/1/1951.

¹⁰³ Ender Bilir, *Edirne'nin Basın- Yayın...*, s.149-150; BCA, Dosya:8.BÜRO, Fon Kodu:490..1.0.0, Yer No:1319.380..3., 5/1/1951.

¹⁰⁴ BCA, Dosya:8.BÜRO, Fon Kodu:490..1.0.0, Yer No:1319.380..3., 5/1/1951.

¹⁰⁵ Mustafa Kemal Özer, “Vatandaş Niçin Çıkıyor?”, *Vatandaş*, 05.05.1951, s.1-3.

¹⁰⁶ BCA, Dosya:8.BÜRO, Fon Kodu:490..1.0.0, Yer No:1319.380..3., 5/1/1951.

tarihteki idare yeri Yetimler Çarşısı No:19 olmuştur. Daha sonraki dönemlerde yönetim adresleri Gazi Parkı Arsası Unkapanı Sokak No:11, Saraçlar Caddesi, No:90/92, Yetimler Çarşısı No:3 olarak değişmiştir. Bugün ise Ali Paşa Arkası, Osmaniye Caddesi No:5-6'da yayına devam etmektedir.¹⁰⁸

29.01.1963 yılına kadar gazetenin kurucusu, sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Mustafa Kemal Özer olup 1957 yılından itibaren gazetenin yayın müdürlüğünü Yusuf Çetin Ardalı yapmıştır. 03.04.1963 yılına kadar gazetenin sahipliğini Mustafa Kemal Özer ile Arif Oruç yapmıştır. 01.01.1970 tarihi itibarıyla gazetenin sahipliğine Gülsüm Özer, yazı işleri müdürlüğüne de Mustafa Kemal Özer getirilmiştir. 11.11.1972 tarihinde gazete, Şanver Oruç tarafından devralınmıştır. Gazetenin muhabirliğini Namık Özer, Hüsnü Saçkesen, İrfan Yeşilkır, Şanver Oruç, Mustafa Çelik, Mehmet Hastürk yürütürken yazı işleri müdürlüğünü de Mustafa Kemal Özer, Namık Özer, Behçet Kemer yapmıştır. 31.08.2000'den itibaren gazete, Vatandaşlık Gazetecilik ve Matbaacılık Limited Şirketi tarafından alınmıştır. Gazetenin müdürü Volkan Şenvelli, yazı işleri müdürü de Mehmet Karagöz olmuştur.¹⁰⁹ Vatandaş gazetesi, günümüzde de yayınlanmaya devam etmektedir.

Haftalık siyasi gazete olarak basın hayatına başlayan Vatandaş gazetesinin sol köşesinde Atatürk'ün "*Hakimiyet Bilakaydüşart Milletindir*" sözü yazılmıştır. 20.12.1955 tarihli basımı ile Vatandaş başlığının altında "*Hak ve Hakikatin Tercümanıdır*" yazısının altında da "*Günlük Siyasi Demokrat Gazete*" yazılmıştır. 12 Eylül 1960 itibarıyla de demokrat kelimesi çıkartılarak günlük siyasi gazete olarak yayın hayatına devam etmiştir.¹¹⁰

Kuruluşunda 38,5x24,5cm ebadında haftalık olarak 4 sayfa halinde yayınlanan Vatandaş gazetesi, yıllar içinde 56x40cm ve 39.5x28.5cm ebatlarında siyah-beyaz, 2 ve 4 sayfa olarak yayınlanmıştır. 13.08.1951 itibarıyla Pazartesi ve Perşembe günleri çıkartılmıştır.¹¹¹ Günümüzde 28x40cm ebatlarında 12 sayfa olarak yayınlanmaktadır.

İlk yıllarında gazete Tuna matbaasında, daha sonra İstanbul'da Cemal Azmi matbaası ve Çetinkol matbaasında basılmıştır. İzmir Bayındır'da Anadolu matbaasında basılan

¹⁰⁷ *Vatandaş*, 03.11.1948, s.1; *Vatandaş*, 17.09.1949, s.3.

¹⁰⁸ Ender Bilar, *Edirne'nin Basın- Yayın...*, s.149-150.

¹⁰⁹ *Ibid*, s.150.

¹¹⁰ *Vatandaş*, 20.12.1955, s.1; *Vatandaş*, 12.09.1960, s.1.

¹¹¹ *Vatandaş*, 13.08.1951, s.1.

gazete, 1953 yılında Edirne Vatandaş matbaasında, daha sonraları da Yeni matbaa ve Edirne matbaasında basılmaya başlamıştır.¹¹²

2 ve 4 sayfa olarak yayınlanan Vatandaş gazetesinin ilk sayfasını gündemi oluşturan siyasi haberler, ikinci ve üçüncü sayfasını yerel haberler, son sayfasını da reklam ve ilanlar oluşturmuştur. İlk zamanlarda CHP taraftarı yayın yapan gazete, iktidar değişimini izleyen yıllarda yönünü DP'ye çevirmiş ve “demokrat” gazete özelliğine kavuşmuştur. Kuruluşundan itibaren CHP haberlerine öncelik veren gazete, DP'ye de sert eleştirilerde bulunmuştur. 1951 yılı sonuna doğru düşüncelerinde değişikliğe giderek DP politikalarına yönelik eleştirilerinde yumuşama olmuştur.

Gazetenin sahibi Mustafa Kemal Özer, 1922 yılında Edirne'nin Enez ilçesinin Büyükevren köyünde dünyaya gelmiştir. Öğrenimini Keşan ve Edirne'de tamamladıktan sonra Diyarbakır ve Bitlis'te askerlik yapmıştır. 1941'de Keşan PTT'de bir yıl çalışan Özer, 1942-1950 yılları arasında İpsala Tarım Kredi Kooperatifinde müdür olarak görev yapmıştır. Bu göreviyle gazeteciliğe başlayan Özer, İpsala Son Telgraf Gazetesi ile Anadolu Ajansı muhabirliğini yürütmüştür. 04.07.1946'da İpsala DP İlçe Teşkilatı'nı kurarak 1947 yılı sonuna kadar başkanlık görevini sürdürmüştür. 1947'de İpsala Halkevi Başkanlığı, 1948-1949 yıllarında İpsala CHP İlçe İdare Kurulu Başkanlığı yapmıştır. 03.11.1948'de Vatandaş gazetesini İpsala'da çıkartan Özer, 1951'de gazeteyi Edirne'ye taşımıştır. 1952-1955 yılları arası Edirne Ticaret Borsası İstatistik memurluğu, 1955-1960 yılları arası Edirne İl Genel Meclisi üyeliği, 1952-1960 yılları arasında da Trakya Gazeteciler Cemiyeti başkanlığı görevini sürdürmüştür. 27 Mayıs 1960 darbesiyle “Başbakan Adnan Menderes'e çekilen telgraf ve cevabının gazetede yayını” dolayısıyla basın suçundan yargılanmış ve 3 ay hapis yatmıştır. Daha sonra Millet Partisi'ne geçerek 1965 seçimlerinde Edirne Milletvekilli seçilse de seçimlerden iki gün sonra yasanın boşluğundan yararlanan Parti Genel Merkezi, yerine Konya'dan seçilen Ahmet Bilgin'i atamıştır. 05.09.1972'de Basın-Yayın Genel Müdürlüğü tarafından kendisine “Basın Şeref Kartı” takdim edilmiştir. 11.11.1974'te Vatandaş Gazetesi'ni Şanver Orunç'a devretmiş ve İstanbul'a taşınarak 01.07.1974'te “Kooperatif Postası”nı çıkartmıştır. Daha sonra Ankara'ya taşınarak 15 gün aralıklarla bu gazeteyi yayınlamış ve 1988 yılı sonunda Çetin Kaya Ünal'a devretmiştir. MP'de Genel Sekreterlik ve Ankara Olay Gazetesi'nde yazı

¹¹² *Vatandaş*, 03.11.1948, s.2; Ender Bilar, *Edirne'nin Basın- Yayın...*, s.150; Hasan Adnan Önelçin, *Trakya Basını*, s.37.

işleri müdürlüğü yapmıştır. Ayrıca Hizmet, Hakikat, Mücadele, İpsala, Keşan'a Sesleniş, Yeni Hakikat ve Kooperatif Postası gazetelerini de çıkartmıştır. Özer, 26.09.1996'da Edirne'de vefat etmiş ve ismi Edirne'de bir sokağa verilerek onore edilmiştir.¹¹³

3.4. Yeni Edirne¹¹⁴

İlk kez adını Osmanlı Devleti döneminde duyuran Yeni Edirne gazetesinin hakimiyet-i milliye esasına dayanarak Osmanlı Meşrutiyeti'ni savunan özgür, bağımsız bir Osmanlı gazetesi özelliğine sahip olduğu bilinmektedir.¹¹⁵ 1906-1913 yılları arasında Mustafa Şevket tarafından önce haftada iki gün, sonra üç gün çıkartılmıştır. 28x40 cm boyutlarında siyah-beyaz, 4 sayfa olarak Edirne Vilayet Matbaası ile Yako Levi matbaasında basılmıştır. Gazetenin geliri, Sanayi Mektebi'nde okuyan yoksul çocukların eğitiminde kullanılmıştır.¹¹⁶ Gazetenin hükümet aleyhine “*İnsaf*” başlıklı yazısını yazması dolayısıyla 18 Aralık 1911'de cezalandırıldığı bilinmektedir.¹¹⁷ 1913'ten itibaren basımına uzun bir süre ara veren gazete, 1950 yılında Ali Rıza Ataktürk tarafından aynı isimle tekrar basın hayatına geri dönmüştür.

1 Eylül 1950 tarihinde yayın hayatına başlayan Yeni Edirne gazetesi, bazı değişikliklere uğramakla birlikte 1962 yılına kadar aralıksız çıkartılarak Edirne ve çevresinin en önemli basın organı olmuştur. (Ek 9)

Prensiplerini ve çıkarılış amacını ilk sayısında belirten Yeni Edirne gazetesi, Trakya'da gazeteciliğin durgunluk içinde bulunduğunu ve bu boşluğu doldurmak amacıyla olduğunu ifade etmiştir. Herhangi bir partinin mensubu ve organı olmadığını, esas amacının Edirne halkına tercümanlık edip dertlerini duyurma olduğunu söyleyen gazete, bunları yaparken de şahsi hislere kapılmadan tarafsız kalmayı amaç edinmiştir. Okunan bir gazete çıkarmak hedefi gütmesi sebebiyle herkesin anlayabileceği bir üslupla kaleme

¹¹³ Ender Bilar, *Edirne'nin Basın- Yayın...*, s.308-310; BCA, Dosya:8.BÜRO, Fon Kodu:490..1.0.0, Yer No:1319.380..3., 5/1/1951.

¹¹⁴ Bu bölüm, Güz 2012 Yılı 13. Sayılı Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Dergisi'nde yayınlanan “*Yeni Edirne Gazetesi'ne Göre Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler 1950-1951*” adlı makalenin genişletilmiş halidir.

¹¹⁵ Cahit Cemil Can, Ender Bilal, *Edirne Bibliyografyası*, s.340.

¹¹⁶ Ender Bilar, *Edirne'nin Basın- Yayın...*, s.111.

¹¹⁷ BOA, Dosya No:57, Fon Kodu: DH.SYS., Gömlek No:49, 26/Zilhicce/1329; Hamza Çakır, *Osmanlı'da Basın İktidar...*, s.120.

alınacağını belirterek kurallara ve prensiplere uygun yazılar gelirse gazetenin sütunlarında yer verileceğini bildirilmiştir.¹¹⁸

24,5x34,5 ebatlarında, siyah-beyaz, başlangıçta 4 sayfa, 15 Aralık 1953 tarihinden itibaren 2 sayfa olarak çıkarılmıştır. Salı ve Cuma günleri yayınlanan Yeni Edirne gazetesi, 2 Mart 1954 tarihinden itibaren de günlük olarak çıkartılmıştır. İdare yerinin Yetimler Çarşısı olduğu gazete, İl Basımevi ve Güven Basımevlerinde basılmıştır. İlk yıllarında gazetenin günlük fiyatı 5 kuruş iken, 4 Eylül 1951 tarihinden itibaren 7,5 kuruş olmuş ve 11 Ağustos 1953 tarihinden itibaren de yıllık 7,5 liraya abone verilmiştir.¹¹⁹

Trakya haritası üzerine oturtulan Selimiye Camii “*Yeni Edirne*” başlığı ile gazetenin amblemini oluşturmuştur. Başlığın altında “*Gördüğünü Duyduğunu Aksettirir Trakya Gazetesi*” yazısı yer almıştır. Sağ üst köşede ise, “*Demokrasimizi Demokratlar Kurdu*” ifadesine yer verilmiştir. (Ek 10)

Yeni Edirne gazetesinin ilk sayfası gündeme konu olan daha çok siyasi ağırlıklı haberlerden meydana gelmiştir. Gazetenin ikinci sayfasını Edirne’nin yerel haberlerine yönelik “*Şehir Haberleri*” bölümü oluşturmuştur. “*Halkın-Köylünün Sesi ve Sözü*” bölümü ise genelde gazetenin üçüncü sayfasında bazen de ikinci sayfasında yayınlanmış olup halkın ve köylünün problemlerine çare aramış, çıkarılan yeni kanunlardan haber vererek halkı ve köylüyü bilgilendirme yoluna gitmiştir. Gazetenin son sayfasında ilanlara, reklamlara, tebriklere yer verildiği, bazen de karikatürlere yer verilmiştir. Gazetenin iki sayfaya indirilmesiyle ilk sayfada siyasi haberlerin yanında şehir haberlerine de yer verilmiş, ikinci sayfa ise ilanlar ve reklamlardan oluşmuştur. Yeni Edirne Gazetesi, yalın bir dille yazılan ve herkesin rahatça okumasını amaçlayan bir anlatım sergilemiştir. 2.724 sayı yayınlanan gazetenin 1962 yılı başında kapatıldığı bilinmektedir. Gazetenin kapatılmasıyla ilgili bilgiye ulaşılammıştır.

Gazetenin sahibi Ali Rıza Ataktürk (Ek 11), 1920 yılında Edirne’de doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Edirne’de tamamladıktan sonra Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde yükseköğrenimine başlamıştır. Maliye Bakanlığı’nda stajyer memur olarak çalışma hayatına başlayan Ataktürk, 1945 yılında Maliye Bakanlığı Milli Emlak Kontrolörlüğü’ne atanarak Türkiye’de bu görevi yürüten yedi kişiden biri olmuştur. Üç kız ve iki erkek çocuk sahibi olan Ali Rıza Ataktürk, 1 Eylül 1949 yılında devlet görevinden istifa ederek

¹¹⁸ *Yeni Edirne*, 01.09.1950, s.1.

¹¹⁹ *Yeni Edirne*, 01.09.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 04.09.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 11.08.1953, s.1.

Edirne'ye yerleşmiş ve Mali Müşavirliğe başlamıştır. Basın hayatıyla yakından ilgilenen Ataktürk, gazeteci olarak ilk makalesini Edirne Postası Gazetesi'nde o dönemde yeni çıkan vergi kanunlarını yorumlayarak kaleme almıştır. Sonraki yıllarda makaleleri ulusal boyutta yayınlanan gazetelere de ulaşmıştır. İlk gazetesini 1 Eylül 1950 tarihinde Yeni Edirne Gazetesi, ikinci gazetesini de 2 Haziran 1962 tarihinde Edirne Sesi Gazetesi olarak çıkartmıştır. Bunun yanında 1 Nisan 1954-20 Ekim 1955 tarihleri arasında Edirne Belediye Başkanlığı yapmıştır. (Ek 12) Cumhuriyet dönemi Edirne'sini gazetelerinde yansıtarak Edirne basınına katkı sağlayan Ali Rıza Ataktürk, 19 Ocak 1988 tarihinde vefat etmiştir.¹²⁰

¹²⁰ Ender Bilar, *Edirne'nin Basın- Yayın...*, s.287-289; *BCA*, Sayı:26882, Fon Kodu :30..11.1.0, Yer No :245.17..6., 7/5/1954.

II. BÖLÜM

TÜRKİYE’ DE ÇOK PARTİLİ SİYASAL HAYATA GEÇİŞ SÜRECİ VE DEMOKRAT PARTİ

Demokrasi ve cumhuriyet, millet iradesine dayanmakla birlikte beraberinde örgütlenmiş bir iktidar-muhalefet ilişkisini de gerekli kılar. Bu bağlamda, İkinci Dünya Savaşı sonrası ulusal ve küresel koşulların bir sonucu olarak Türkiye’de çok partili siyasal hayata geçiş süreci başlamıştır. 1946 yılında çok sayıda yeni parti kurulmakla birlikte izleyen 15 yıllık bir zaman diliminde döneme damgasını vuracak olan siyasal parti, M. Kemal Atatürk’ün son başbakanı olan Celal Bayar ve arkadaşlarının kurduğu Demokrat Parti’dir.

Çok partili siyasal hayata geçişle birlikte ülkenin her yerinde olduğu gibi Trakya’da ve bölgenin en büyük kenti olan Edirne’de yeni bir dönemin gereği olarak muhalefet partilerinin örgütlenmeleri de başlamıştır.

1- TÜRKİYE’DE ÇOK PARTİLİ SİYASAL HAYATA GEÇİŞ SÜRECİ

Türkiye’de demokratik hareketlerin gelişimi, Osmanlı Devleti’nden itibaren kendini göstermiş ve II. Meşrutiyet dönemiyle hız kazanmıştır. Siyasi partilerin kurulmasına öncelik tanıyan fikir mücadeleleri, cemiyetler şeklinde ortaya çıkmıştır. Osmanlı siyasi hayatında önemli bir yere sahip olan “*İttihat ve Terakki Cemiyeti*” ne muhalefet olarak 1911 yılında “*Hürriyet ve İtilaf Cemiyeti*” kurulmuştur. Aynı zamanda Ademi Merkeziyet Cemiyeti, Osmanlı İttihat ve İnkılap Cemiyeti, Vatan ve Hürriyet Cemiyeti, Osmanlı Ahrar Fırkası vb. siyasi partiler de kurulmuştur.¹²¹ Birinci Dünya Savaşı boyunca kısmen varlıklarını koruyan siyasi partiler, Milli Mücadele döneminde de faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Milli mücadele dönemiyle birlikte Anadolu’da ülkenin düşman işgalinden kurtarılmasına yönelik birçok siyasi cemiyet ortaya çıkmıştır. 4-11 Eylül 1919 tarihinde yapılan Sivas Kongresi’nde alınan kararlar neticesinde Milli Cemiyetler, “*Anadolu-Rumeli*

¹²¹ Füzûzan Hüsrev Tökin, *Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişmesi (1839-1965)*, Elif Yayınları, İstanbul 1965, s.5-7; Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye’de Siyasi Partiler (1859-1952)*, Doğan Kardeş Yayınları A.Ş. Basımevi, İstanbul 1952, s.75-173.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti” adı altında birleştirilerek etkili bir siyaset izlemeleri sağlanmıştır.¹²²

23 Nisan 1920’de Ankara’da açılan TBMM, demokratik temsil yeteneği yüksek bir meclis özelliğine sahiptir. Milletvekilleri toplumun değişik kesimlerini temsil eden farklı gruplardan oluşmuştur. Çoğulculuk ve çeşitlilik içinde birliği sağlamayı öngördüğünden farklı görüşler tek hedefte, bağımsızlık düşüncesi etrafında toplanmıştır. Zamanla farklı fikir yapılarına sahip olan milletvekilleri arasında görüş ayrılıkları ortaya çıkmış ve aynı görüşte olan milletvekilleri bir araya gelerek ortak hareket etmeye başlamışlardır. Böylece, 1920 yılı ortalarına doğru Meclis’te Tesanüt Grubu, İstiklal Grubu, Müdafaa-i Hukuk Grubu, Halk Zümresi ve Islahat Grubu adı altında gruplaşmalar meydana gelmiştir.¹²³ Bu gruplaşmalar, mecliste karar almayı zorlaştırdığından Mustafa Kemal, 10 Mayıs 1921’de küçük grupları birleştirerek “*Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu*” nu kurmuştur.¹²⁴

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu’nun meclis üyelerinin tümünü kapsadığı belirtilse de, milletvekilleri hareketlerinde serbest bırakılmıştır. Bu durum, M. Kemal Paşa taraftarlarından oluşan Birinci Gruba karşı muhalif olarak İkinci Grubu ortaya çıkarmış ve mecliste gruplar arasındaki çatışma önlenemez hale gelmiştir.¹²⁵ Özellikle Lozan Barış Konferansı ile ilgili müzakerelerde sert tartışmaların çıkması ve mevcut meclisin Lozan Barış Antlaşması’nı onaylamama riskine karşı yeni bir milletvekili seçimi yapılması öngörülmüştür.¹²⁶

Meclisin yenilenmesi gerektiğini belirten M. Kemal Paşa, Halk Fırkası adında bir parti kurulacağını da vurgulamıştır.¹²⁷ Milletvekili seçimlerinin yapılmasının ardından İkinci TBMM açılmış ve Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, “*Halk Fırkası*” adıyla siyasi bir partiye dönüştürülmüştür.¹²⁸

¹²² Uluğ İğdemir, *Sivas Kongresi Tutanakları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1986, s. 99-106.

¹²³ İhsan Güneş, *I. TBMM’nin Düşünce Yapısı (1920-1923)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008, s.178-179.

¹²⁴ Ahmet Demirel, *Birinci Mecliste Muhalefet, İkinci Grup*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s.217-218.

¹²⁵ Mete Tunçay, *Türkiye’de Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005, s.38.

¹²⁶ Cemil Koçak, “Siyasi Tarih (1923-1950)”, *Çağdaş Türkiye (1908-1980)*, (ed. Sina Akşin), C.4, Cem Yayınevi, İstanbul 2008, s.130-132.

¹²⁷ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, C.2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s.969; *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III*, C.3, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997, s.51.

¹²⁸ Ömür Sezgin, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Siyasal Regim Sorunu*, Birey ve Toplum Yayıncılık, Ankara 1984, s.134.

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra da mecliste devam eden fikir ayrılıkları, hilafetin kaldırılmasıyla birlikte yoğunlaşmış ve yeni bir partinin kurulması gündeme gelmiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan istifa edenler, 17 Kasım 1924'te "*Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*" nı kurmuşlardır. Kurucuları arasında Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Adnan Adıvar, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele, Cafer Tayyar, Feridun Fikri gibi Milli Mücadele'nin önemli isimleri de bulunmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra ilk kez çok partili parlamento sisteminin göstergesi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası programında; dini inanç ve düşüncelere saygılı, demokratik, liberal, tek dereceli seçim sistemi ve yerel yönetimlere vurgu yapmıştır.¹²⁹ Ali Fuat Paşa, amaçlarının iktidara gelmek değil, CHF'ye muhalefet etmek olduğunu ifade etmiştir.¹³⁰ Doğu illerinde ortaya çıkan Şeyh Sait İsyanı'nda alınan önlemler neticesinde Takrir-i Sükun Kanunu çıkarılmış ve bu kanuna göre; Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın gericiliği kışkırttığı iddiasıyla parti, 3 Haziran 1925'te kapatılmıştır.¹³¹

1929 dünya ekonomik bunalımının yarattığı sıkıntılar, halkın şikayetlerini arttırmıştır. Bu soruna çözüm getirmek isteyen Mustafa Kemal Paşa, hükümeti denetleyecek yeni bir muhalefet partisi gerekliliği noktasında girişimlerde bulunmuştur. Bu bağlamda, gençlik yıllarına dayanan dostluğu ile güvenini kazanmış olan Ali Fethi (Okyar) Bey'e muhalefet partisi kurma görevi verilmiştir. M. Kemal Paşa, iktidar ve muhalefet partilerine karşı eşit mesafede olacağını ve partinin kendi isteği ve izniyle kurulduğunu belirten yazılı bir güvence de vermiştir. Böylece 12 Ağustos 1930'da "*Serbest Cumhuriyet Fırkası*" kurulmuştur. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın CHF'den en önemli farkı, liberal ekonomiyi benimsemiş olmasıdır. Batı Bölgeleri'nin özellikle Ege Bölgesi başta olmak üzere partiye ilgi göstermesi sonucunda CHF'de endişelerin başlamasıyla 1930 yılında yapılan belediye seçimlerine hile karıştırıldığı iddiasıyla sorunu meclise götüren SCF mensupları, sonuca ulaşmanın mümkün olmadığını görerek M. Kemal Paşa ile Fethi Bey'i karşı karşıya getirecek bir ortam hazırlandığını iddia etmişlerdir. Fırkayı kapatma kararı alan Ali Fethi Bey, 17 Kasım 1930 tarihinde fesih kararnamesini imzalamıştır.¹³²

¹²⁹ Detaylı Bilgi İçin Bkz: Erik Jan Zürcher, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Siyasal Muhalefet Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1924-1925)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s.53-131; Nevin Yurtsever Ateş, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, Sarmal Yayınevi, İstanbul 1994, s.68-163.

¹³⁰ Ali Fuat Cebesoy, *Siyasi Hatıralar*, C.I-II, Temel Yayınları, İstanbul 2007, s.510-511.

¹³¹ İsmet İnönü, *Hatıralar 2. Kitap*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1992, s.200-204; Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, İstanbul Matbaası, İstanbul 1967, s.46.

¹³² Detaylı Bilgi İçin Bkz: Cemil Koçak, *Belgelerle İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İletişim Yayınları, İstanbul 2006, Fethi Okyar, *Üç Devirde Bir Adam*, Tercüman Yayınları, İstanbul 1980, s.392-536; Çetin

Cumhuriyetin ilanı sonrası yaşanan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın devam eden çok partili hayata geçiş denemelerinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından ve 1946 yılına kadar tek partili siyasal hayata devam edilmiştir. Serbest Cumhuriyet Fırkası ile yaşanan süreç sonrası CHF, siyasal alanda ciddi bir kurumsallaşmaya giderek Türk Ocaklarını, Halkevlerini ve diğer siyasal niteliği olan kuruluşları da parti bünyesinde toplamıştır. 9 Mayıs 1935'te toplanan CHF'nin 4. Büyük Kurultayı'nda dil devriminin getirdiği yeni anlayış içerisinde partinin adı, "*Cumhuriyet Halk Partisi*" olmuş ve kurultayda alınan kararlarla parti-devlet bütünleşmesi birbirinden ayrılamaz hal almıştır.¹³³ Atatürk'ün ölümü sonrası Cumhurbaşkanlığı'na seçilen İnönü, 26 Aralık 1939'da CHP'nin Olağanüstü Kurultay'ında "*Değişmez Genel Başkan ve Milli Şef*" unvanını alarak tek parti iktidarında siyasi gücünü artırmaya yönelik girişimlerde bulunmuştur.¹³⁴

Yönetim gücünü kullanarak tek parti iktidarının vermiş olduğu rahatlık ile ilerleyen CHP, İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi sonucunda ortaya çıkan iç ve dış koşullarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Savaş yıllarının bu koşulları, Türkiye'nin çok partili siyasal hayata geçmesini hızlandırıcı önemli birer etken olmuşlardır.

1.1. Çok Partili Siyasal Hayata Geçişte İç Nedenler

1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'ya saldırmasıyla başladığı kabul edilen İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye, Müttefik ve Mihver Devletlerin kendi taraflarına çekmek için uyguladıkları baskılarla karşılaşmıştır. İsmet İnönü ve devlet adamları oynadıkları roller ile Türkiye'nin tarafsızlığını sağlasalar da savaşın etkisi Türkiye'yi büyük bir yıkımın içine sürüklemiştir.¹³⁵ II. Dünya Savaşı'nın etkileri, ülke içerisindeki ekonomik, sosyal ve siyasal mücadeleyi de beraberinde getirmiş ve çok partili siyasal hayata geçişin temellerini oluşturmuştur.

Yetkin, *Atatürk'ün Başarısız Demokrasi Devrimi, Serbest Cumhuriyet Fırkası*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1997, s.194-217.

¹³³ Cemil Koçak, "Siyasi Tarih (1923-1950)", *Çağdaş Türkiye (1908-1980)*, (ed. Sina Akşin), C.4, Cem Yayınevi, İstanbul 2008, s.154-157.

¹³⁴ Çetin Yetkin, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi (1930-1945)*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1983, s.159.

¹³⁵ Detaylı Bilgi İçin Bkz: İbrahim Artuç, *İkinci Dünya Savaşı, C.1-2*, Kastaş Yayınevi, İstanbul 2003; Selim Deringil, *Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı'nda İnönü'nün Dış Politikası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003.

1.1.1. Ekonomik Nedenler

II. Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik sıkıntılar, toplumu ciddi anlamda etkilemiştir. Savaş ortamında birtakım gruplar tarafından spekülasyonların yayılmasıyla karaborsacılık oluşmuş, fiyatlar ve enflasyon artmıştır. Hükümet, ekonomiye müdahale etmek zorunda kalmıştır.¹³⁶

Savaş yıllarının yol açtığı ekonomik kriz, hükümetin çözüm yolları aramasını zorunlu kılmış ve Refik Saydam hükümeti, toplumsal tepkilere neden olan ekonomik bunalımdan doğan yolsuzluğun önüne geçebilmek için önlemler almıştır. CHP Çoruh Milletvekili Mazhar Müfit Kansu tarafından meclise sunulan “*Milli Korunma Kanunu*” 18 Ocak 1940 tarihinde kabul edilmiştir. Kanun, hükümetin ekonomiye müdahale etme yetkisini sunmuştur. Bu doğrultu da hükümet, savaş gereksinimleri ile doğrudan ilgili olan sanayi ve maden sektöründe hangi ürünün ne miktarda üretileceğine ve tarım alanlarında hangi ürünün nerede ve ne kadar miktarda üretileceğine karar verme hakkına sahip olmuştur. Hedeflerini gerçekleştirebilmesi için birtakım zorlamalara gidebileceğini ve ekilmeyen arazilerin bedelini ödeyerek işleme açacağını belirten hükümet, karaborsacılığı önlemek amacıyla da dış ticaret ve fiyatları kontrol etme yetkisini elde etmiştir.¹³⁷

Hükümete olağanüstü yetki ve olanaklar veren bu kanun, ücretli çalışma mecburiyetini getirmiştir. Mevcut şartları, şahsi menfaatleri için istismar edenlerin para, hapis ve sürgün gibi ağır cezalara çarptırılacağı bildirilmiştir.¹³⁸

Milli Korunma Kanunu'nun uygulamaları sürecinde iyi bir denetleme kurulu olmaması sebebiyle toplumda ekonomik anlamda ciddi sarsılmalar oluşmuştur. Toplumun bir kısmı fakirleşirken, mutlu bir azınlık zenginleşmiş ve bunlara o dönemde “*Harp Zenginleri*” adı verilmiştir.¹³⁹

Savaş yıllarında uygulanan bu ekonomi politikaları ile başarıya ulaşamayan hükümet, sert ekonomi tepkisini yumuşatarak vergi almaya karar vermiştir. Bu çerçevede, harp zenginleri olarak adlandırılan servet ve kazanç sahiplerinin servetleri ve fevkalade kazançları üzerinden bir defaya mahsus vergi almayı öngören “*Varlık Vergisi*” Şükrü Saraçoğlu hükümeti döneminde 11 Kasım 1942'de TBMM'de kabul edilmiştir. Büyük

¹³⁶ Yahya Sezai Tezel, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)*, Yurt Yayınevi, Ankara 1982, s. 162.

¹³⁷ Korkut Boratav, *Türkiye'de Devletçilik*, Savaş Yayınevi, Ankara 1982, s.246.

¹³⁸ Oktay Yenal, *Cumhuriyet'in İktisat Tarihi*, Creative Yayınları, İstanbul 2001, s.99-101.

¹³⁹ Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, İmge Kitabevi, Ankara 1994, s.184-186.

çiftçiler, yıllık net geliri 2500 liradan fazla olan gayrimenkulü olanlar, vergiye esas kıymeti 5000 liradan fazla olan arsa sahipleri, kazanç ve buhran vergisi verenler ve meslekleri olmadığı halde aracılık yaparak komisyon alanlar bu vergiye tabi tutulmuşlardır.¹⁴⁰

Siyasi ve kültürel açıdan da önemli bir uygulama olan varlık vergisi, en fazla gayrimüslimleri etkilemiştir. Maliye Bakanlığı, savaş yıllarında olağanüstü kazanç elde eden kimselerin cetvelini yaptırarak M (Müslümanların), G (Gayrimüslimlerin), D (Dönmelerin) ve E (Ecnebilerin) harfleriyle gösterilmesini istemiş ve bu vergiyi, azınlıklara %60'ını ödemekle yükümlü tutmuştur.¹⁴¹ Bu vergi ile Türk piyasasını Türklerin eline vereceğini açıklayan Saraçoğlu, Türkleştirme politikasının adımını atmıştır.¹⁴²

CHP grubu içerisinde tartışmalara neden olan Varlık vergisi için bir komisyon oluşturulmuştur. Vergiye tabi olanların bu komisyonlara itiraz etme hakkı verilmemiştir. Vergi borcunu ödemeyenlere zorunlu çalışma mecburiyeti getirilmiş ve demiryolu yapımı için Erzurum Aşkale ve Eskişehir Sivrihisar'daki çalışma kamplarına gönderilmişlerdir.¹⁴³ Yoğun tepkiler ve hedeflenen vergi tahsilatının bir bölümünün toplanmasından dolayı 15 Mart 1944'te kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Büyük çiftçilerin savaş şartlarından dolayı olağanüstü kazanç elde etmeleri üzerine hükümet, tarımsal geliri kontrolü altına almayı hedeflemiştir. 4 Haziran 1943'te kabul edilen "*Toprak Mahsulleri Vergisi*" ile Türkiye'de yetiştirilen tarım ürünleri vergilendirilerek belirlenen ürünlerden %8, diğer ürünlerden ise %12 vergi alınması kararlaştırılmıştır.¹⁴⁴

Mecliste sert tepkilere neden olan bu vergi, Osmanlı Devleti döneminde alınan aşar vergisine benzetilse de uygulama kaldırılmamış ve 26 Nisan 1944'te düzenlemeye giderek kabul edilen yeni bir Toprak Mahsulleri Vergisi ile tarım ürünlerinden alınan %8'lik oran,

¹⁴⁰ Faik Ökte, *Varlık Vergisi Faciası*, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul 1951, s.17-38.

¹⁴¹ Ayhan Aktar, *Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları*, İletişim Yayınları, İstanbul 2001, s. 135-148; Faik Ökte, *Varlık Vergisi...*, s.34-39.

¹⁴² Ayhan Aktar, *Varlık Vergisi...*, s.148.

¹⁴³ Detaylı Bilgi İçin Bkz: Rıdvan Akar, *Aşkale Yolcuları (Varlık Vergisi ve Çalışma Kampları)*, Mephisto Kitabevi, İstanbul 2006.

¹⁴⁴ Osman Akandere, *Milli Şef Dönemi Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler*, İz Yayıncılık, İstanbul 1998, s.168.

%10'a çıkartılmıştır. Eleştirilerin hedefi haline gelen vergi, 23 Ocak 1946'da yürürlükten kaldırılmıştır.¹⁴⁵

1.1.2. Sosyal Nedenler

Köy enstitülerinin kurulması, çok partili siyasal hayata geçiş sürecinde sosyal nedenlerin başında gelmiştir. Özellikle kırsal alanda öğretmen yetiştirmeyi amaçlayan bu proje, 17 Nisan 1940'da hayata geçirilmiştir. II. Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik sıkıntıların yanında okul yapımının köylülere yüklenmesi, diğer işlerde köylülerin çalıştırılması parti içerisinde muhalefete neden olmuştur.¹⁴⁶

1.1.3. Siyasi Nedenler

Çok partili siyasal hayata geçiş için bir tür hazırlık süreci olarak da değerlendirilen müstakil grup, belirli sınırlar içerisinde parti içi muhalefet fonksiyonunu görmesi amacıyla oluşturulmuştur. 29 Mayıs 1939'da CHP'nin 5. Büyük Kurultayı'nda İnönü'nün isteği üzerine denetleme amacıyla "*Müstakil Grup*" kurulmuştur.¹⁴⁷ Hükümet ve parti üzerinde kontrol mekanizması düşüncesi ile oluşturulan müstakil grubun başkanı İsmet İnönü olmuştur. Mecliste bağımsız kimlik taşıyan bu grup, CHP meclis grubunda görüş bildirme ve oy kullanma hakkına sahip olmamıştır.¹⁴⁸ 21 CHP'li milletvekilinden oluşan müstakil grup, Koçak'a göre; bağımsız olmaktan çok CHP'li olmuştur.¹⁴⁹

Müstakil grup, CHP açısından önemli bir reform denemesi olmasına rağmen tek parti rejiminin keskinleşmesiyle etkisini yitirmiş, istenilen muhalefet işlevini ve kontrol görevini yerine getirememiştir. 11 Mayıs 1946'da toplanan CHP Olağanüstü Kurultayı'nda kaldırılmıştır.¹⁵⁰ Müstakil grup denemesi ile çok partili siyasal hayata geçme düşüncesinin şekillendiği de söylenebilir.

¹⁴⁵ Mahmut Goloğlu, *Milli Şef Dönemi (1939-1945)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012, s.255-260; Sefer Şener, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Tarım Politikası", *Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.7, Kocaeli 2004, s.89-90.

¹⁴⁶ Birgül Bozkurt, "Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte CHP ve Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1946-1950)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.9, S.20-21, İzmir 2010, s.224-227.

¹⁴⁷ Esat Öz, *Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım (1923-1945)*, Gündoğan Yayınları, Ankara 1992, s.169-172.

¹⁴⁸ Mahmut Goloğlu, *Milli Şef...*, s.17-19; Çetin Yetkin, *Türkiye'de Tek Parti...*, s.178-181; Hikmet Bila, *CHP 1919-1999*, Doğan Kitapçılık, İstanbul 1999, s.91-95.

¹⁴⁹ Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, C.2, İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s.80.

¹⁵⁰ *Ibid*, s.321.

Başka partinin olmaması ve tek parti iktidarının vermiş olduğu güven CHP'yi toplumsal tepkilere neden olan politikalar üretmeye sevk etmiştir. II. Dünya Savaşı koşullarında uygulanan aşırıya kaçan politikalar, halkın tepkisine yol açmıştır. Toplum kesimleri ile devlet arasındaki uçurumun ciddi derecede açılması, yönetim ile halkın birbirinden yabancılaşmasına neden olmuştur. Halkın çektiği sıkıntılardan çok, İnönü ve ailesinin lüks olan günlük yaşamları gazetelerin sayfalarını doldurmuştur.¹⁵¹ Böyle bir ortamda halkın tek parti yönetimine olan desteğinin sürekliliği mümkün olmamıştır. Cumhuriyetin ilanından beri iktidarda olan CHP'nin toplum katmanları nezdindeki bıkınlığı, parti yönetimine yönelik memnuniyeti azaltmış ve içten içe toplumda geniş bir gayri memnun bir kitle oluşmuştur.

1.2. Çok Partili Siyasal Hayata Geçişte Dış Nedenler

Türkiye'nin çok partili siyasal hayata geçiş sürecinde iç nedenlerin yanı sıra dış nedenlerin de etkisi görülmüştür. II. Dünya Savaşı sonrası oluşan yeni dünya düzeninde özellikle Sovyetlerin yayılmacılığına karşı güçsüz ve savunmasız Türkiye, yeni ittifaklar arama yoluna gitmiştir. Bu çerçevede Sovyetlerin yayılmacı politikalarında endişe duyan Türkiye, savaş galibi Batı Bloğu yanında yerini almıştır.

1.2.1. Türkiye Üzerindeki Sovyet Tehdidi

Türkiye'de demokrasiye geçiş sürecinde meydana gelen dış etkenlerden birisi şüphesiz Sovyet tehdidi olmuştur. Türkiye ile Sovyet Birliği arasındaki iyi komşuluk ilişkileri, gösterdikleri devamlı dikkat ve karşılıklı saygı sayesinde korunmuştur. 16 Mart 1921 tarihinde imzalanan Türk-Sovyet Dostluk ve İşbirliği Anlaşması ile Aralık 1925 tarihinde imzalanan Türk-Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Anlaşması, iyi komşuluk ve güven ilişkilerinin belgeleri olarak tarihe geçmiştir.¹⁵²

İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı günlerde 26 Eylül-16 Ekim 1939 tarihinde yapılan Moskova Görüşmelerinde Sovyetler, Boğazların ortak savunulması gerekçesiyle üs talep

¹⁵¹ Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları (1944-1973), Tek Partiden Çok Partiye (1944-1950)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s.22-25.

¹⁵² Oğuz Ünal, *Türkiye'de Demokrasi'nin Doğuşu: Tek Parti Yönetiminden Çok Partili Rejime Geçiş Süreci*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1994, s.119.

etmişlerdir.¹⁵³ Bu durum, iyi komşuluk ilişkilerini zedelemiş, Sovyetlere karşı Ankara'nın güvenini sarsmış ve bir tehdit algısı oluşturmuştur.

28 Kasım-1 Aralık 1943 tarihinde Churchill, Stalin ve Roosevelt tarafından yapılan Tahran Konferansı'nda Boğazlar üzerinden Sovyet Rusya'ya yardım gönderileceği düşüncesiyle Türkiye'nin savaşa katılması için baskı yapılması istenmiş, bu yönde alınan kararlar, Türkiye'nin toprak bütünlüğü ve egemenlik hakları üzerindeki endişeleri arttırmıştır.¹⁵⁴

1944 yılında Sovyetlerin Balkanlara inmesinden endişe duyan Türkiye, bu tehlikeyi engellemek ve Sovyetlerle ilişkileri düzeltmek amacıyla tek taraflı girişimlerde bulunmuştur. Türk hükümeti, Almanya'ya krom göndermeyi durdurmuş, Alman Savaş gemilerinin Boğazlardan geçişini yasaklamış, Alman Büyükelçisi Von Papen'e suikast düzenlemekle hüküm giyen Pavlov ile Kornilov adlı Sovyet vatandaşlarını özel bir yasa ile af çıkartarak serbest bırakmış, Nazilerle işbirliği yapan ülkelere sınırlarını kapatmıştır.¹⁵⁵ Böylece Türkiye, hem Batı Bloğu'nu hem de Sovyet Rusya'yı memnun etmeye çalışmıştır.

Savaş galiplerinin dünyayı yeniden yapılandırması olarak da değerlendirilen 4-11 Şubat 1945 tarihinde Yalta Zirvesi'nde Boğazlar meselesi ile Montreux Sözleşmesi'nin değiştirilmesi de gündeme gelmiştir.¹⁵⁶ Kendi hükümlerlik haklarını etkiler nitelikte olan Rusya'nın bu hamlesi, Türkiye'de tepkiyle karşılanmış, toprakları üzerindeki endişesi ve yalnız kalma kaygısıyla Müttefiklerin yanında yer alma çalışmalarına başlamıştır.

Sovyetler Birliği, 19 Mart 1945 tarihinde verdikleri nota ile süresi 7 Kasım 1945'te bitecek olan Türkiye-Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması'nın İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı derin değişikliklerden dolayı günün koşullarına uymadığı gerekçesiyle antlaşmayı feshetmek istediğini bildirmiştir. 4 Nisan 1945 tarihinde Türkiye'nin cevabi olarak verdiği notada, 1925 antlaşması yerine iki ülkenin çıkarlarını gözetken yeni bir antlaşma önerilmiştir. Antlaşmaya varmadan önce iki ülke arasındaki sorunların giderilmesi gerektiğini bildiren Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov, 7 Haziran

¹⁵³ Rıfkı Selim Burçak, *Moskova Görüşmeleri (26 Eylül 1939-16 Ekim 1939) ve Dış Politikamız Üzerindeki Tesirleri*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 1983, s.77-103.

¹⁵⁴ Barış Ertem, "Türkiye Üzerindeki Sovyet Talepleri ve Türk-Sovyet İlişkileri (1939-1947)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.3, S.11, Ordu 2010, s.261-262.

¹⁵⁵ Necdet Ekinci, *II. Dünya Savaşı'ndan Sonra Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkiler*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1997, s.248-249.

¹⁵⁶ *Ibid*, s.251-253

1945'te çektiği telgrafta Boğazlarda üs ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde toprak istediklerini açıklamıştır.¹⁵⁷

Sovyetlerin bu teklifleri karşısında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü demokrasi cephesine katılmaktan başka çare olmadığını ve çıkar yolun demokrasi olduğunu ifade etmiştir.¹⁵⁸

1.2.2. Türkiye'nin Demokrasi Cephesinde Yer Alması

İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru Sovyet Rusya'nın tehdidi ve istekleri doğrultusunda Türkiye, dış politikasında yalnız kalmış ve Batı'ya yönelerek batılı devletlerden destek arama yoluna gitmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nı müttefiklerin kazanmasıyla tek partili rejimler çökertilerek yerine demokrasi rejiminin uygulanması kararlaştırılmış ve savaşın sonunda adını koyan “*demokrasi cephesi*” barış ve özgürlük adına yürütüldüğünü ilan etmiştir.¹⁵⁹

1945 Yalta Zirvesi'nde Birleşmiş Milletler statüsüne hangi devletlerin alınacağı da tartışılmış ve Almanya'ya savaş açan devletlerin BM'e alınacağı ifade edilmiştir. Sovyetler Birliği karşısında yalnız kalmamak amacıyla 23 Şubat'ta Mihver'e savaş ilan eden Türkiye, Birleşmiş Milletler Beyannamesi'ni imzalamış ve San Francisco'da yapılan konferans sonunda, 26 Haziran 1945'te Birleşmiş Milletler Antlaşması'nı imzalamıştır.¹⁶⁰ Böylece Türkiye, özgür ve demokratik bir rejime geçmeyi üstlenmiştir.

1.2.3. Amerikan Yardımı

Sovyet Rusya'nın oluşturduğu tehlike, zayıf ekonomisi ve güçsüz savunması karşısında Türkiye'yi ABD'ye yakınlaştırmıştır. Türkiye, Sovyetlere karşı Amerika'nın koruyucu şemsiyesi altına girmiştir. Fakat Amerika, koruyucu şemsiyelik görevini kabul etmesi için bir şart öne sürecektir. ABD'nin şartına göre, Türkiye'den rejimin değiştirilmesi istenmiş ve yerine getirildiği takdirde Türkiye'ye yardım edileceği bildirilmiştir. Türkiye'de demokrasiye geçiş ile birlikte ABD tarafından Truman Doktrini çerçevesinde askeri yardım ve Marshall Planı gereği ekonomik yardımlar alınmıştır.¹⁶¹

¹⁵⁷ Osman Akandere, *Milli Şef Dönemi...*, s.316-321; Necdet Ekinci, *II. Dünya Savaşı'ndan...*, s.260-265.

¹⁵⁸ İsmet Bozdağ, *Menderes Menderes*, Emre Yayınları, İstanbul 1997, s.54-55.

¹⁵⁹ Osman Akandere, *Milli Şef Dönemi...*, s.331.

¹⁶⁰ Necdet Ekinci, *II. Dünya Savaşı'ndan...*, s.253-259; Osman Akandere, *Milli Şef Dönemi...*, s.331-344; Oğuz Ünal, *Türkiye'de Demokrasi'nin Doğuşu...*, s.123.

¹⁶¹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2011, s.448.

2- PARTİLİLEŞME SÜRECİ VE DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğundan itibaren yaşanan kısa iki çok partili siyasal hayata geçiş denemesi istisna edilecek olursa, devamlılığını koruyan tek parti iktidarı, özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan şiddetli ekonomik kriz koşullarının etkisiyle halk nezdindeki güvenini kaybetmiştir. Çözüm yolları aramaya yönelen CHP, iç ve dış politikada giriştiği yeni açılımlar ile toplumun güvenini yeniden kazanmaya girişmiştir. Bu çerçevede dış koşulların da karşı konulamaz biçimde dayatması ile Türkiye’de çok partili siyasal hayata geçiş kararı verilmiştir.

1945 yılında yapılan San Francisco Konferansı’nda Hasan Saka, Türkiye’de her türlü demokratik cereyanların gelişeceğini ve her türlü partiye izin verileceğini açıklamıştır.¹⁶²

19 Mayıs 1945 tarihinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, yaptığı konuşmada memleket idaresinde demokratik prensiplerin geçerli olacağını açıklamıştır. İnönü, konuşmasında şu sözlere yer vermiştir: *“Memleketimizin siyasi idaresi Cumhuriyetle kurulan halk idaresinin her istikamette ilerlemeleri ve şartıyla gelişmeğe devam edecektir. Harp zamanlarının ihtiyatlı tedbirlere lüzum gösteren darlıkları kalktıkça memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir. Büyük meclisin şimdiye kadar parlak bir surette ispat ettiği hakikat halk idaresinin memleketi serbest düşüncelere ve hürriyet hayatına alıştırıp eriştirmesi ve geçmişte olan otoriter idarelerden daha kuvvetli olarak vatandaşa anarşiyi ve sözü ayağa düşürmeyi kaldırması olmuştur. Büyük meclis az zaman içinde büyük inkılaplar geçirmiş bir memleketin, sarsıntılara uğramadan daha ziyade ilerlemesini temin edecektir.”*¹⁶³ İnönü’nün yeni partilerin kurulmasını teşvik içeren bu konuşması, Türkiye’de çok partili hayata geçişin habercisi olmuştur.

Çok partili siyasal hayatı kabul eden İnönü’nün geçmişteki Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası örnekleri dolayısıyla iktidarı kaybetme korkusu oluşmuştur. CHP grubu, yeni kurulacak muhalefet partisinin CHP’nin kontrolünde

¹⁶² Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi...*, s.126.

¹⁶³ Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı...*, s.56-57.

ve sadece muhalefet amaçlı bir parti olması gerektiğini¹⁶⁴ savunsa da kurulan ilk parti, TBMM'nin dışından kurulmuştur.

Demokratikleşme kararının alınmasından sonra kurulan ilk muhalefet partisi “*Milli Kalkınma Partisi*” adıyla İstanbul’da havacılık, imar, sanayi ve ticaret alanında başarıları ile tanınan Nuri Demirağ¹⁶⁵ tarafından kurulmuştur. 6 Temmuz 1945’te kuruluş dilekçesini veren Milli Kalkınma Partisi, 27 Ekim 1945 tarihinde resmi olarak açılmıştır. Parti programında siyasi prensipler içerisinde ahlak ve vazifeye büyük önem verdiğini, hedefinin İslam birliği ve Şark federasyonu olduğunu, devletçiliği reddedip özel girişimi desteklediğini, zorunlu askerliğin kaldırılarak isteğe bağlı askerliği öngördüğünü, adaletin bağımsız olmasını ve nispi temsil sistemine göre yapılmasını açıklamıştır. Halk arasında fazla destek bulamayan yeni parti, kuruluşundan kısa bir süre sonra Hüseyin Avni Ulaş’ın istifası ile dağılma sürecine girmiştir.¹⁶⁶

Tek parti döneminin resmen sona erdiğinin göstergesi olan Milli Kalkınma Partisi, bu dönemde kurulan ilk muhalefet partisi olarak tarihe geçmiştir. Türk demokrasi tarihinde önemli bir yere sahip olan Demokrat Parti ise, 7 Ocak 1946’da kuruluşuyla CHP karşısında yerini almış ve 14 Mayıs 1950 tarihinde de Türkiye’nin iktidar partisi olmuştur.

2.1. Demokrat Parti’nin Kuruluşu Öncesi Gelişmeler

DP’nin kurucularından Refik Koraltan’ın yeni bir parti kurma isteği 1938 yılına dayanmaktadır. İnönü’nün onu mecliste istememesi üzerine vekillik görevinden ayrılmış ve Anadolu’da idari görevinde gösterdiği başarı neticesinde tek parti dönemine dair fikirleri değişerek kafasında ikinci bir partinin tohumları atılmaya başlamıştır.¹⁶⁷

İkinci Dünya Savaşı döneminde Bursa’da bir araya gelen Koraltan ve Bayar, yaptıkları konuşmalarda Refik Saydam Hükümeti’ne yönelik eleştirileri ile daha da yakınlaşmışlardır. İçel Milletvekili olarak Ankara’ya gelen Koraltan, Bayar’ın ilerlemiş yaşından dolayı politikadan uzak kalma düşüncesine karşı çıkarak Atatürk’ün

¹⁶⁴ Mustafa Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları, İstanbul 2001, s.40-41; Feroz Ahmad; Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1976, s.15.

¹⁶⁵ Detaylı Bilgi İçin Bkz: Ercan Haytoğlu, “Milli Kalkınma Partisi Kurucusu Nuri Demirağ’ın Hayatı ve Projeleri”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.2, İzmir 1992, s.257-264.

¹⁶⁶ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye’de Siyasi...*, s.638; B. Zakir Avşar; Elif Emre Kaya, “Çok Partili Hayata Geçiş Sonrasında İlk Muhalefet Partisi: Milli Kalkınma Partisi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.13, S.2, Sivas 2012, s.118-125.

¹⁶⁷ Refik Koraltan, *Tek Parti Devrinden 27 Mayıs İhtilali’ne Demokratlar*, (Yay. Haz. Kamil Maman), Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s.27-29.

başbakanlığını yapmış ve tarihe adını yazdıran önemli şahsiyeti, İsmet Paşa'nın karşısında duracak en iyi isim olarak görmüştür.¹⁶⁸ Dönemin şartları doğrultusunda alınan kararlar, kurucuları aynı görüş etrafında toplamış ve yeni bir parti kurma isteğini pekiştirmiştir.

2.1.1. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Bütçe Görüşmeleri

11 Mayıs 1945'te görüşmelerine başlanan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, tartışmaları da beraberinde getirmiş ve CHP içindeki bölünmeyi ortaya koymuştur. Doğu'daki ağalık sistemine yönelik çıkartılan Çiftçiyi Topraklandırma Kanun tasarısı, büyük çiftlik sahiplerinin ellerindeki toprakların bir kısmını devletleştirmeyi, ekilmeyen toprakları faaliyete geçirmeyi ve toprak dağılımını dengeli hale getirmeyi hedeflemiştir.¹⁶⁹ Özellikle eleştirilere neden olan 17. madde, 50 dönümden fazla olan toprakların devletleştirilmesini ve köylüyü toprak sahibi yapmayı öngörmüştür.¹⁷⁰ 11 Haziran 1945'te kabul edilen Kanun, büyük toprak sahiplerinin aleyhine bir durum olması sebebiyle tepkiye yol açmış ve muhalefetin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanun tasarısı görüşmeleri, yeni oluşumun lider kadrosunu belirlemeye de yardımcı olmuştur. Daha önce varlığı hissedilmeyen Adnan Menderes, bu görüşmeler ile kendini gösterme olanağı bulmuştur.¹⁷¹ Adnan Menderes ve Emin Sazak gibi büyük toprak sahibi milletvekilleri kanuna karşı çıkanlar arasında yerlerini almışlardır.¹⁷² Menderes bu kanunu, sert eleştirileriyle Almanya'da Hitler'in Nasyonal Sosyalist rejimi olan "*erbhoff*"a benzetmiştir.¹⁷³ Feroz Ahmad'a göre, bu kanunun çıkarılış amacı, toprak ağalarının siyasi ve ekonomik gücünü zayıflatarak devletin güçlendirilmeye çalışılması olmuştur.¹⁷⁴

21 Mayıs 1945'te başlayan bütçe görüşmeleri, CHP içerisindeki muhalefeti meydana çıkarmıştır. 29 Mayıs 1945 tarihinde Bütçe Kanunu, 368 olumlu oya karşılık 7 muhalif oy sonucunda kabul edilmiştir. Celal Bayar, Recep Peker, Hikmet Bayur, Adnan Menderes,

¹⁶⁸ Refik Koraltan, *Demokratlar*, s.32, 81-84.

¹⁶⁹ Çağlar Keyder, Şevket Pamuk, "1945 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Üzerine Tezler", *Yapıt*, S.8, 1984-1985, s.52-63; Erdal İnce, *Türk Siyasal Yaşamında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu*, Libra Yayınevi, İstanbul 2009, s.46-49.

¹⁷⁰ Süleyman İnan, "Toprak Reformunun En Çok Tartışılan Maddesi: 17. Madde", *Journal of Historical Studies*, Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, S.3, İstanbul 2005, s.45-57.

¹⁷¹ Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı...*, s.58.

¹⁷² Erdal İnce, *Türk Siyasal...*, s.47-48.

¹⁷³ Asım Karaömerlioğlu, *Orada Bir Köy Var Uzakta*, İletişim Yayınları, İstanbul 2006, s.124-125.

¹⁷⁴ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye:1945-1980*, Çev. Ahmet Fethi, Hil Yayınevi, İstanbul 1992, s.24-25.

Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Emin Sazak aleyhte oy kullanmıştır.¹⁷⁵ Bu durum, mecliste muhalefetin su yüzüne çıktığını göstermiştir.

2.1.2. Dörtlü Takrir

TBMM'nin tek parti yönetimini kaldıramaz duruma geldiğini ve ülkede rüşvet, denetimsizlik ve sefaletin tahammül edilemez durumda olduğundan sürekli rahatsızlıklarını dile getiren Bayar ve Koraltan, bu işin iki kişiyle olmayacağını ve başka isimlerle de temasa geçilmesi fikrinde olduklarını dile getirmişlerdir.¹⁷⁶ Koraltan, Toprak Kanunu tasarısının konuşulmasında dikkat ve takdir ettiği Adnan Menderes'i Bayar'a söylemiş ve Bayar'ın sıcak bakması üzerine Menderes, Bayar'ın apartmanına davet edilmiştir. Birkaç görüşmeden sonra Menderes, Fuat Köprülü'yü getirmek istediğini bildirmiştir. Köprülü'nün laubali ve memleket meselelerine kayıtsız olması düşüncesiyle endişesini belirten Koraltan'a, Menderes söz alarak: *"Köprülü tanınmış, sevilmiş bir hocadır. Fikirlerimizi müdafaa edecek böyle bir insan teşkilatımıza faydalı olacaktır."* şeklindeki ısrarı üzerine Demokratlara Fuat Köprülü de katılmıştır.¹⁷⁷

Demokratlar, Cumhuriyet tarihinin ilk demokrasi bildirisi olarak adlandırılan *"Dörtlü Takriri"* verme kararı almışlardır. CHP içerisindeki anayasanın milli egemenlik ilkesine işlerlik kazandırılmasını, parti işleyişinin demokratik usullere göre yapılmasını ve parti içinde bazı reformların yapılmasını isteyen bu önerge, 7 Haziran 1945'te sunulmuştur.¹⁷⁸

12 Haziran 1945 Salı günü saat 15.00'te başlayan açık oturumda, ilk konuşmayı Köprülü yapmış, ardından Koraltan: *"Hisle hareket etmeyiniz vebalde kalırsınız. Millet iradesi işlemez hale gelmiş, en karanlık günlerde büyük sesler veren TBMM asil hüviyetini kaybetmiş, iradesi işlemez olmuş. Bu duruma son vermek ve milletin muhtaç olduğu hakiki ıslahata bir an evvel girmek zamanıdır."* şeklinde devam etmiştir. Bu savunmaya yönelik Başbakan Şükrü Saraçoğlu, önergeyi kanun tasarısı şeklinde sunmaları gerektiğini ve takrirlerini geri almalarını istemiş; fakat olumlu karşılanmamıştır.¹⁷⁹ Böylece Cumhuriyet

¹⁷⁵ Cemil Koçak, *Milli Şef Dönemi*, C.1, İletişim Yayınları, İstanbul 2003, s.555; Cem Eroğlu, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2003, s.25-26.

¹⁷⁶ Refik Koraltan, *Demokratlar*, s.34.

¹⁷⁷ *Ibid*, s.84-85.

¹⁷⁸ *Ibid*, s.34; Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi...*, s.130.

¹⁷⁹ Refik Koraltan, *Demokratlar*, s.92-93; Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı...*, s.66-67.

Halk Partisi'nde bölünmelerin olduğu ve Demokrat Parti'nin kurulmasının başlangıç aşamasında olduğu hissettirilmiştir.

2.2. Demokrat Parti'nin Kuruluşu

Dörtlü Takririn açıklanmasıyla CHP içindeki saflar da belli olmuş ve savunucuları basın yoluyla görüşlerini halka duyurmuşlardır.

Dörtlü Takrir savunucularından bazılarının Vatan gazetesinde liberal ve demokratik nitelikli görüşlerini bildirerek muhalefet yapmaları üzerine, 21 Eylül 1945'te Köprülü ve Menderes'in parti disiplinine aykırı hareket etmelerinden dolayı partiden ihraç edilmesine karar verilmiştir. Bu durum, yaşanan süreçte CHP'den ilk milletvekili ihracı olmuştur.¹⁸⁰ Ardından Koraltan da arkadaşlarını destekleyerek bu düşüncüyü doğru bulmadığını ileri süren yazısı dolayısıyla ihraç edilmiştir. Bayar ise, 26 Eylül 1945 milletvekilliğinden ve 2 Aralık'ta da CHP'den istifasını vererek tepkisini göstermiştir.¹⁸¹

1 Aralık 1945'te Bayar'ın yeni parti kuracaklarını basın ile paylaşması üzerine 4 Aralık'ta İnönü, Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nde verdiği yemeğe Bayar'ı da davet etmiş ve kurulacak parti hakkında bilgi almıştır.¹⁸² İktidar partisinin onayının alınmasıyla partinin altyapısı oluşturulmaya başlanılmıştır.

Yeni partinin kurulmasına karar verildiği günlerde Koraltan'ın kızı Ayhan Timurtaş partiye verilecek isimle ilgili yaşadıklarını şöyle anlatmıştır: *“Babam, Bayar ve diğerlerini bir araya getirdiğinde artık partinin kurulması kararlaştırılmıştı. Fakat bir türlü isim bulamıyorlardı. Bunun için aileden hepimizin görüşleri alındı. Biz çoğunluk olarak Demokrat Parti olsun demiştik.”*¹⁸³

4 Ocak'ta partinin adının Demokrat Parti olduğunu açıklayan kurucular, kuruluş dilekçesinin Refik Koraltan tarafından İçişleri Bakanı Hilmi Uran'a takdim edilmesiyle 7 Ocak 1946'da resmi olarak *“Demokrat Parti”* yi kurmuşlardır.¹⁸⁴

¹⁸⁰ Tekin Erer, *Türkiye'de Parti Kavgaaları*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1966, s.84.

¹⁸¹ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti...*, s.29; Sabit Dokuyan, “Çok Partili Hayata Geçişte Önemli Bir Adım: Demokrat Parti'nin Kuruluşu”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.2/1, Haziran 2014, s.157.

¹⁸² Cem Eroğlu, *Demokrat Parti...*, s.29; M. Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları, İstanbul 2001, s.51.

¹⁸³ Refik Koraltan, *Demokratlar*, s.34-35.

¹⁸⁴ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2004, s.62; Şerif Demir, *Türk Siyasal Tarihinde Adnan Menderes*, Paraf Yayınları, İstanbul 2010, s.87; Refik Koraltan, *Demokratlar*, s.100-101.

Yeni partinin Demokrat Parti adını almasını ilginç karşılayan Koçak'a göre, “*demokrat*” kelimesi hem Türkçe değildi hem de telaffuzu zor olduğu gibi anlamı da bilinmiyordu. Çünkü Türkiye, demokrat olmanın ne anlama geldiği/gelebileceği konusunda siyasi elit ya da geniş bir kitleye sahip değildi. Dolayısıyla bu kelime, hayli riskliydi. DP, Cumhuriyet tarihinde kurulan siyasi partiler göz önüne alınacak olursa, ilk kez adında cumhuriyet sözcüğü bulunmayan muhalefet partisi olma özelliğini de taşıyordu.¹⁸⁵

DP'nin kurulduğu günlerde, başkanın kim olacağı meselesi gündeme gelmiş ve demokratlar arasında liderlik tartışması yaşanmıştır. Bayar'ın başkan olmak istemesine Menderes ve Köprülü'nün karşı çıktığını belirten Koraltan, “...*Milletin umumi bünyesinde ıslahat isteyen bizlere böyle şahsi kaprislerle uğraşmak yakışmaz.*” şeklindeki konuşmasıyla Köprülü ve Menderes'i ikna etmiştir.¹⁸⁶ Böylece DP'nin Genel Başkanlığına Celal Bayar getirilmiştir.

2.3. DP'nin Programı ve Örgütlenmesi

DP'nin kurulduğu gün, tüzük ve programı da açıklanmıştır. Parti'nin tüzüğünü Refik Koraltan, programını hazırlamak için ise Adnan Menderes ve Fuat Köprülü görev almıştır.¹⁸⁷ Demokrat Parti Programı'nın çok partili siyasal hayatta en değerli parti programı olduğunu ileri süren Yücel'e göre, bu program daha sonraları birçok parti tarafından taklit edilmiş, hatta kopya çekilmiştir.¹⁸⁸

Demokrat Parti Programı'nın 1. maddesi, Türkiye Cumhuriyeti'nde demokrasinin daha geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesi ve siyasetin demokratik görüş ve zihniyetle yapılmasına hizmet vermek amacıyla kurulduğunu belirtmiştir. 2-12. maddeleri, Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu, demokrasiyi savunduğu, milli iradeyi ve halkın menfaatini hakim kılmayı, hukuk eşitliğini sağlamayı, çalışma grupları arasında işbirliği sağlayarak cemiyetler ve sendikalar kurmayı, seçimlerin gizli oy ile tek dereceli yapılmasını öngördüklerini, devlet memurlarının hiçbir siyasi faaliyette bulunmayıp sadece seçimlere katılmalarını bildirmiştir. 13-17. maddelerde, Demokrat Parti, Atatürk ilkeleri olarak kabul edilen altı ilkeyi savunmakla birlikte Devletçilik ve Laiklik anlayışındaki önemi ve farklı

¹⁸⁵ Cemil Koçak, *Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950), İktidar ve Demokratlar*, C.2, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s.23.

¹⁸⁶ Refik Koraltan, *Demokratlar*, s.101-102.

¹⁸⁷ *Ibid*, s.102.

¹⁸⁸ M. Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, s.51.

yorumu dikkati çekmiştir. 18. madde dış politika, 19. madde iç politika, 20.-21. maddeler yerel yönetimler, 22.-24. maddeler de ise kamu görevleri ve memur meselesi hakkında bilgi vermiştir. 25.-32. maddeler adalet, 33.-41. maddeler Milli Eğitim, 42.-50. maddeler sanayi, 51.-53. maddeler ticaret, 54.-65. maddeler tarım, 66.-70. maddeler orman, 71.-76. maddeler maliye, 77.-84. maddeler bayındırlık-ulaştırma, 85. madde de sağlık işleri konusunda fikirlerini beyan etmiştir.¹⁸⁹

Savunduğu liberalizm ve demokrasi ideolojisi ile CHP'den ayrılan DP, bu özelliği ile kendine özgü bir parti olarak tarihe geçmiştir.

Kurulduğu günden itibaren halkın sempatisini kazanan yeni parti, Türkiye genelinde de hızlı bir şekilde teşkilatlanma olanağı bulmuştur. Kuruluşundan bir buçuk ay sonra 16 il, 36 ilçede, üç ay sonra 26 il, 75 ilçede, bir buçuk yıl sonra ise 40 il, 200 ilçede örgütlenmiştir.¹⁹⁰ Teşkilatlanmada acele edilmeyerek sağlam bir temel atmaya çalışan yeni partinin ilk kurucular kurulu, 2 Şubat 1946'da Samsun'da kurulmuştur. 3 Şubat'ta Manisa ve Aydın'da, 5 Şubat'ta Ankara'da, 6 Şubat'ta Maraş'ta, 7 Şubat'ta Burdur'da, 12 Şubat'ta İzmir'de, 14 Şubat'ta İstanbul'da, 25 Şubat'ta Uşak'ta, 27 Şubat'ta Bilecik'te, 2 Mart'ta Eskişehir ve Giresun'da, 11 Mart'ta Adana ve Afyon'da, 14 Mart'ta Kütahya'da, 16 Mart'ta Bursa'da, 21 Mart'ta Hatay'da, 4 Nisan'da Tokat'ta, 8 Nisan'da Çanakkale, Amasya ve Konya'da, 13 Nisan'da Sinop'ta, 22 Nisan'da Balıkesir'de, 1 Mayıs'ta Isparta'da, 25 Haziran'da Sivas ve Trabzon'da, 11 Temmuz'da Denizli'de, 12 Temmuz'da Tekirdağ'da DP teşkilatları kurulmuştur.¹⁹¹

Halk tarafından büyük ilgi gören DP, birçok meslek dalını da içinde barındırmıştır. İl ve ilçe örgütlerinin kurucuları arasında tüccar, avukat, çiftçi, doktor, öğretmen, mühendis, subay, fabrikatör, bankacı, eski belediye başkanı, eczacı, gazeteci, kooperatifçi gibi toplumun ileri gelenlerinden oluşmakla birlikte köylü sınıfının da en çok destek verdiği partilerden biri olmuştur.¹⁹²

¹⁸⁹ Detaylı Bilgi İçin Bkz: *Demokrat Parti Programı*, Ankara 1946.

¹⁹⁰ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde...*, s.76-78.

¹⁹¹ M. Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, s.52; Tekin Erer, *Türkiye'de Parti Kavgaı*, s.92-94; Cemil Koçak, *Türkiye'de İki Partili...*, s.-103-113.

¹⁹² Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde...*, s.76.

Toplumda memnurlukla karşılanan DP'ye CHP de ılımlı bakmış ve yeni partinin hükümeti ve yönetimi denetleyebilecek bir organı olarak görmüştür.¹⁹³ Lakin DP'nin hızla teşkilatlanması, CHP'yi endişeye düşürmüştür.

2.4. Demokrat Parti'nin Muhalefet Dönemi (1946-1950)

Çok partili siyasal hayatın kabul edilmesine rağmen yeni partinin gelişme göstermesi CHP'yi tedirgin etmiş ve DP'yi engelleme çabalarına bürünerek hızla birtakım tedbirler almaya girişmiştir. DP ise bu dönemde kurulan birçok partiye nazaran muhalefete damgasını vuran isim olmuştur.

10 Mayıs 1946'da yapılan "*CHP'nin İkinci Olağanüstü Kurultayı*" na 450 delege katılmıştır. Kurultayda; İsmet İnönü'ye verilen milli şef ve değişmez genel başkanlık gibi unvanlar kaldırılmış, müstakil grup kaldırılmış, bölge ve sınıf esasına dayanan partilerin kurulması tüzükten çıkarılmış, tek dereceli seçim kabul edilmiş, üniversitelere özerklik verilmesi kabul edilmiş, basın yasası yumuşatılmış ve seçimlerin 1946'da yapılması kararlaştırılmıştır.¹⁹⁴ Böylece CHP, DP'nin teşkilatlanmasını ve 1946 seçimlerine katılmasını engellemek istemiştir.

CHP'nin engelleme hamleleri karşısında DP ise, seçimlerin öne alınmasını boykot etmiş ve Menderes bu durumu, muhalefete gelişme zamanı bırakılmadığı olarak yorumlamıştır.¹⁹⁵ Elindeki imkanlar ile seçimlere katılmaya karar veren DP, seçim kampanyası başlatmış, mitingler yapmış ve Mareşal Fevzi Çakmak'ın desteğini almıştır. "*21 Temmuz 1946 Milletvekili Seçimleri*" sonucunda CHP 395, DP 64 ve Bağımsızlar da 6 milletvekili çıkartmıştır. CHP, kırsal kesimler ve Doğu bölgesinden daha fazla oy alırken DP, büyük şehirlerden ve Batı bölgelerden daha fazla destek almıştır.¹⁹⁶ "*Sopalı Seçimleri*"ne benzetilen bu seçimlerde açık oy, gizli tasnif, çoğunluk sistemi uygulanmış ve oyların sayımından sonra seçmen pusulaları yakılarak imha edilmiştir.¹⁹⁷ Seçimlerin ardından Demokratlar, seçimlerde usulsüzlük, haksızlık ve hile yapıldığını iddia etmişlerdir.¹⁹⁸

¹⁹³ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye...*, s.26.

¹⁹⁴ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde...*, s.79-82; Cemil Koçak, *Türkiye'de İki Partili...*, s.346-368.

¹⁹⁵ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti...*, s.34-35;

¹⁹⁶ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi...*, s.141-144.

¹⁹⁷ Muzaffer Taşyürek, *Adnan Menderes*, Anonim Yayıncılık, İstanbul 2009, s.40.

¹⁹⁸ Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı...*, s.127.

İktidarın DP'ye yönelik uyguladığı engellemelerden bir diğeri de, tek partili sistem yanlısı ve kuvvetli bir şef idaresi taraftarlığı ile tanınan Recep Peker'in hükümeti kurmakla görevlendirilmiş olmasıdır. Bu durum, DP'yi endişeye düşürmekle birlikte sert bir muhalefet çizgisine de yöneltmiştir. Yaşanan ekonomik sıkıntılar muhalefetin eleştirilerine maruz kalmış ve 1947 yılı bütçe görüşmeleriyle ortamı hiddetlendirmiştir. Menderes'in eleştirilerine yönelik Peker'in *"kötümser ve psikopat"* ifadesini kullanması üzerine DP Grubu, bu durumu boykot edip meclisi terk etmişlerdir.¹⁹⁹ Meclise gelmeyen DP'liler, İnönü'nün araya girmesi ile meclisteki yerlerini almışlardır. Birinci yılını dolduran genç parti, ilk kongresini yapma hazırlığına başlamıştır.

DP, 7 Ocak 1947'de Ankara Ulus Meydanındaki Yeni Sinemasında 906 delege ile *"Birinci Büyük Kongresi"* ni yapmıştır. Özgürlük havası içinde yapılan kongre, Ağaoğlu'na göre: *"Demokrat Parti Birinci Büyük Kongresi Türk demokrasi rejimi tarihinde milli hakimiyet kavramının gerçekte ilk ayaklanma sahnesi oldu. Konuşmaların konusu, üslupları, ileri sürülen fikirler, halk kitlesi ile o güne kadar devleti yönetenler arasındaki derin uçurumu bütün ayrıntıları ile ortaya dökmüştü."* şeklinde yorumlanmıştır.²⁰⁰ Kongrede ilk söz alan delegelerden biri olan Ağaoğlu: *"Bizi buraya hürriyet hasreti topladı. Şahıs idaresine, zümre hakimiyetine son verme kararı topladı."* demiştir.²⁰¹ Kongrede demokrasi mantığını üç temele bağlayan Bayar, antidemokratik kanunların kaldırılmasını, seçimin idare yerine bağımsız yargı yönetiminde yapılmasını ve cumhurbaşkanlığının tarafsız olmasını öngörmüştür. Bayar'ın belirttiği rapor, *"Hürriyet Misakı"* adı altında Ana Davalar Komisyonu'nda kabul edilmiştir. Kongre sonunda, Kongre Başkanı Kenan Öner ve Genel Başkan Celal Bayar seçilmiş olup Genel İdare Kurulu 14 kişiden ve Disiplin Kurulu da 9 kişiden oluşmuştur.²⁰² İlk kongresiyle siyasi varlığını güçlendiren muhalefet, iktidarın hedefi haline gelerek kendini tartışmaların eşliğinde bulmuştur.

Peker hükümetinin baskıları, muhalefetin şikayetlerini arttırmış ve mecliste DP'nin sıkıyönetimin kaldırılmasını istemesine ve polis yetkilerine yönelik öneride bulunmasına rağmen görüşlerinin dikkate alınmaması iki parti arasındaki iplerin kopma noktasına getirmiştir. Bu sorunu çözmek isteyen İnönü, arabuluculuk yaparak hem Peker ile hem de

¹⁹⁹ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi...*, s.150; Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde...*, s.93-99.

²⁰⁰ Samet Ağaoğlu, *Siyasi Günlük, Demokrat Parti'nin Kuruluşu*, (Yay. Haz. Cemil Koçak), İletişim Yayınları, İstanbul 1992, s.42.

²⁰¹ *Ibid*, s.43.

²⁰² M. Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, s.59-65; Samet Ağaoğlu, *Siyasi Günlük...*, s.44-49.

Bayar ile görüşmüş ve uzlaşmayı hedefleyerek “12 Temmuz Beyannamesi” ni yayınlamıştır. Özellikle demokrasinin gelişmesi gerektiğini ve partiler arasındaki iletişimin güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.²⁰³ Böylece bu beyanname ile İnönü, DP’ye hak verdiğini göstermiş ve Türkiye’de çok partili siyasal hayat süreci geriye dönülmesi mümkün olmayacak şekilde başlamıştır.

12 Temmuz Beyannamesi sonucunda, 9 Eylül 1947’de Recep Peker, sağlık nedenleri dolayısıyla istifa etmiş, yerine Hasan Saka getirilmiştir.²⁰⁴ Ayrıca 12 Temmuz Bildirisi, muhalefetin içindeki ikiliği de gün yüzüne çıkarmıştır. CHP ile uzlaşmayı kabul etmeyerek sert bir muhalefetten yana olan “aşırımlar” ile uzlaşmayı kabul eden “ılımlılar” olarak gruplar ortaya çıkmıştır. 1948 yılında parti içinde anlaşmazlıkların artmasıyla istifalar ve tasfiyeler başlamıştır. DP’den ayrılanlar önce “Müstakil Demokratlar Grubu” nu, 20 Temmuz 1948’de “Millet Partisi” ni kurmuşlardır. Fevzi Çakmak, Kenan Öner, Hikmet Bayur, Osman Bölükbaşı, Mustafa Kentli ve Enis Akaygen gibi isimler Millet Partisi’nde yerini almışlardır.²⁰⁵

Birinci Saka Hükümeti, ekonomik sorunların üstesinden gelemeyince istifasını vermiş, 9 Haziran 1948’de Hasan Saka yeni hükümeti tekrardan kurmak için görevlendirilmiştir. DP, ekonomik sorunların sebebini CHP’nin yönetimine bağlamıştır. Menderes, CHP’nin memur kadrolarını şişirdiğini, gereksiz yere vergi topladığını ve israfın olduğunu eleştirmiştir. 16 Ocak 1949’da Şemsettin Günaltay hükümeti kurulmuş ve DP, demokratik nitelikli eleştirilerine yer vererek yeni seçim yasasının yapılmasına katkı sağlamıştır.²⁰⁶

DP, “İkinci Büyük Kongresi” ni 1700 delegenin katılımı ile Ankara Devlet Sergi Salonu’nda 20-24 Haziran 1949’da yapmıştır.²⁰⁷ Genel İdare Kurulu’nun kongreye tam bir beraberlik manzarasıyla girdiğini ifade eden Ağaoğlu, kongrenin ibret verici ve hazin olduğu kadar muhteşem ve ulvi sahnelerle süslü olduğunu dile getirmiştir.²⁰⁸ Kongre Başkanlığı’na Ekrem Hayri Üstündağ seçilmiştir. Kongre’de ilk olarak Bayar tarafından Genel İdare Kurulu’nun raporu okunmuştur. Parti içindeki çekişmeleri anlatılarak ayrılıkların temel nedeni “bozguncu hareket” olarak adlandırılmıştır. 12 Temmuz

²⁰³ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi...*, s.164; Cem Eroğlu, *Demokrat Parti...*, s.50-60; Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde...*, s.116-126.

²⁰⁴ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti...*, s.60-61;

²⁰⁵ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde...*, s.126-134.

²⁰⁶ Şerif Demir, *Türk Siyasal Tarihinde...*, s.166-181.

²⁰⁷ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde...*, s.137.

²⁰⁸ Samet Ağaoğlu, *Siyasi Günlük...*, s.327.

Bildirisinden itibaren DP'nin iki yoldan birini tercih etmek zorunda olduğunu bildirilmiş ve birinci yol “*isyan ve ihtilal*”, ikinci yol ise “*sabır ve istikrar*” olduğunu belirterek ikinci yolu seçtiklerini anlatmıştır. Seçimlerin milletin iradesiyle serbestçe yapılmasını öngörmüştür. Oylara tecavüz halinde, vatandaşların yasal yollarla savunmaya geçeceklerini ve milletin düşmanlığıyla karşılaşacaklarına değinmiştir. Kongrede alınan kararlar, “*Milli Teminat Andı*” olarak geçse de iktidarın tepkisi sebebiyle “*Milli Husumet Andı*” olarak tarihteki yerini almıştır.²⁰⁹

Yeni “*Seçim Kanunu*” tasarısı gündeme geldiğinde DP, eleştirilerde bulunarak 16 Ekim 1949'da yapılan ara seçimlere girmemiştir. Çok partili siyasal hayat denemesinin yerine yeterince getirilmediğini fark eden CHP, seçim kanununda düzenlemeye gitmiştir.²¹⁰ Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşturularak seçimlerin yargıç güvencesi altında yapılmasını, seçim sonuçlarının hemen açıklanıp listelerin asılmasını, oy pusulalarının Sulh Hukuk Mahkemelerinde saklanmasını öngören tek dereceli, eşit ve gizli oy, açık tasnif, çoğunluk sistemi kapsamında 16 Şubat 1950'de yeni seçim yasası kabul edilmiştir.²¹¹ Demokratik nitelikte olan bu seçim yasası DP'yi iktidara taşımıştır.

3- İKTİDARIN EL DEĞİŞTİRMESİ VE EDİRNE YEREL BASININA YANSIMASI

Hükümet tarafından seçimlerin 14 Mayıs 1950 tarihinde yenileneceğinin ilan edildiği 1 Mart 1950 tarihinden itibaren Türkiye genelinde seçim havası esmeye başlamıştır. DP, 24 Nisan 1950'de yayınladığı seçim beyannamesinde “*Yeter! Söz Milletindir!*” sloganını kullanarak üretimi arttırıp vergileri azaltmak, dengeli bir bütçe ile ekonomiyi düzeltmek, özel ve yabancı sermayeye ağırlık vermek, hükümet tekelini kaldırmak, rejim ve ilkelere zarar gelmeyecek kanunlara yer vermiştir. CHP ise, 27 Nisan 1950'de “*Takdir Milletimizindir*” başlığı ile yayınladığı seçim beyannamesinde ekonomide devletin rolünü azaltmak, özel teşebbüse yer vermek, yabancı sermaye gelişini kolaylaştırmak, paranın

²⁰⁹ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde...*, s.138-147.

²¹⁰ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti...*, s.80-81.

²¹¹ Saim Sezen, *Seçim ve Demokrasi*, Gündoğan Yayınları, Ankara 1994, s.242; Tarhan Erdem, *Anayasalar ve Seçim Kanunları 1876-1982*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1982, s.200-237.

değerini korumak, vergi reformu yapmak, altı ilkeyi anayasadan çıkarmak gibi konuları ele almıştır.²¹²

1946 seçimlerine göre sakin ve ciddiyet içinde geçen 14 Mayıs seçimlerine 8.905.576 seçmenden 7.916.091'i katılmış olup seçime katılma oranı %88.88 olarak belirlenmiştir. DP oyların %53.59'u ile 408 milletvekili, CHP oyların %39.98'i ile 69 milletvekili, MP oyların %3'ü ile 1 milletvekili, bağımsız adaylar ise oyların %3.4'ü ile 9 milletvekili çıkartmışlardır.²¹³ Seçimler sonucunda DP, 14 Mayıs 1950'de Türkiye'nin iktidar partisi olmakla birlikte çeyrek asırdan devam eden CHP, tek parti yönetimini sonlandırmıştır.

22 Mayıs 1950'de toplanan yeni mecliste Celal Bayar Cumhurbaşkanı, Refik Koraltan ise Meclis Başkanı seçilmiştir. Menderes, Köprülü'nün Başbakan olmasını Bayar'a teklif etmişse de Bayar, Başbakanlık görevini ve partinin liderliğini Adnan Menderes'e vermiştir. Fuat Köprülü, Dışişleri Bakanı olmuştur.²¹⁴

Çok partili siyasal hayata geçişin önemli aktörü olan DP, Türkiye için yeni bir dönemi başlatmış ve ulusal ölçekteki bu köklü değişim taşrada da yansımalarını bulmuştur. Bu çerçevede, Edirne yerel basınında Mayıs 1950 tarihindeki iktidar değişiminin haber ve değerlendirmelerini görmek mümkündür.

Hem çok partili hayata geçiş döneminde hem de DP'nin iktidar olduğu yıllarda Edirne'de CHP'yi destekleyen gazetelerden biri olan Edirne Postası gazetesi "*Seçimi büyük bir çoğunlukla Demokrat Parti adayları kazandı. Seçimler büyük bir vakar ve sükun içinde yapıldı*" manşetiyle seçim sonuçlarını bildirmiştir. Köşe yazısında "*Seçim Kanunu*" metnini yayınlayan gazete, CHP hükümetinin hazırladığı en modern kanunlardan biri olan yeni seçim kanunu uygulamasının her vatandaşı memnun ettiğini yorumlayarak seçim sonucunun sürpriz olmadığını, DP'nin başarılı olmasını dilerken muhalefetine memlekete yararlı hizmetlerde bulunacağını ifade etmiştir.²¹⁵ (Ek 13)

1950 yılı içerisinde haftalık çıkan Vatandaş gazetesi, 14 Mayıs Seçimleri ve DP'nin iktidarı haberlerine yer verememiştir. 27 Mayıs 1950 tarihli gazetenin ilk sayfasında kalın punto ile yazılmış "*9. BMM Pazartesi Açıldı*" manşeti atılmıştır. Bu başlığın altında İsmet

²¹² Süleyman Güngör, "14 Mayıs 1950 Seçimleri ve CHP'de Bunalım", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.21, Isparta 2010, s.194-201; Sedat Altaş, *Çarıklı Demokrasi*, İkinci Adam Yayınları, İstanbul 2011, s.54-55.

²¹³ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti...*, s.83; Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde...*, s.171.

²¹⁴ Celal Bayar, *Başvekilim Adnan Menderes*, Haz. İsmet Bozdağ, Truva Yayınları, İstanbul 2010, s.142-143.

²¹⁵ *Edirne Postası*, 18.05.1950, s.1; "*Seçim Kanunu*", *Edirne Postası*, 18.05.1950, s.1.

İnönü ve Celal Bayar'ın fotoğraflarını ekleyen gazete, alt kısma “*Gizli reyle yapılan seçim neticesinde Cumhurbaşkanlığına Celal Bayar Seçildi*” bilgisine yer vermiş ve tablo içerisinde yeni kabineyi göstermiştir.²¹⁶ (Ek 14) Milletvekili seçimleriyle iktidara gelen DP, muhtar ve belediye seçimleriyle iktidarını korumuştur.

Köy ve mahalle ihtiyar heyetleriyle genel meclis ve belediye seçimleri hazırlıklarının başladığını belirten Edirne Postası gazetesi, seçimlerin 5545 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'na göre, gizli oy, açık tasnif ve adli teminat esaslarının uygulanacağını açıklamıştır. Köy muhtar ve ihtiyar heyetleri seçimlerinin 13 Ağustos 1950'de, belediye seçimlerinin, 3 Eylül'de ve genel meclis seçimlerinin ise 15 Ekim'de yapılacağını duyurmuştur. Seçimlerin 6046 numaralı kanunun 5. maddesi gereğince yapılacağına değinen gazete, köylerde halkın hem muhtarı hem de ihtiyar heyetini ayrı ayrı seçeceğini bildirerek şehirlerdeki mahalle seçimlerinde ise 4 asli ve 4 yedek ihtiyar heyeti azası olmak üzere bunların içinden bir tanesini muhtar olarak seçecekleri konusunda halkı bilgilendirmiştir.²¹⁷

Muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinin köy ve şehirde farklılık gösterdiğini vurgulayan Edirne Postası gazetesi, seçimlerin köylerde hareketli geçtiğini kasaba ve şehirlerde sönük kaldığını ifade ederek katılım oranının %6'yı geçmediğini bildirmiştir.²¹⁸ Edirne merkezi ve 5 ilçe dahil olmak üzere 41 mahalleden 31 DP, 10 CHP kazanmıştır. Edirne ili dahilindeki 265 köyden 166 DP, 94 CHP, 4 MP ve 1 de bağımsız kazanmıştır.²¹⁹

Muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinin ardından sıra belediye seçimlerine gelmiş ve ülke genelinde olduğu gibi Edirne'de de seçim hazırlıkları başlamıştır. Vatandaş gazetesinin ilçe İpsala'dan Edirne merkeze taşınmasından dolayı basın yayın hayatına ara vermesi* ve Yeni Edirne gazetesinin de çıkarılış hazırlığı içinde olması** sebebiyle Edirne'de dönemin en popüler gazetesi olan Edirne Postası gazetesi, seçim hazırlıklarını yakından takip etmiştir. Partilerin adaylarını ilan eden gazete, 64 kişiden oluşan CHP'de tüccar, avukat, doktor, diş hekimi, eczacı ve emekli albay da bulunmuştur. 64 kişiyi aday gösteren DP'de de kunduracı, doktor, marangoz, kasap, avukat ve aşçı gibi meslek dalları

²¹⁶ *Vatandaş*, 27.05.1950, s.1.

²¹⁷ *Edirne Postası*, 12.07.1950, s.1; *Edirne Postası*, 22.07.1950, s.1; *Edirne Postası*, 26.07.1950, s.1; *Edirne Postası*, 02.08.1950, s.1; *Edirne Postası*, 05.08.1950, s.1; *Edirne Postası*, 09.08.1950, s.1; *Edirne Postası*, 12.08.1950, s.1.

²¹⁸ *Edirne Postası*, 16.08.1950, s.1.

²¹⁹ *BCA*, Dosya:1.BÜRO, Fon Kodu:490..1.0.0, Yer No:238.946..4., 25/12/1950.

* “Yeniden Çıkarken”, *Vatandaş*, 27.10.1950, s.1-2.

** Yeni Edirne Gazetesi, ilk sayısını 1 Eylül 1950 tarihinde vermiştir.

bulunmuştur. MP’de ise, 60 adayı ile tüccar, doktor, tuhafiyeci, yoğurtçu, berber, nakliyec, zahireci ve arabacı yer almıştır.²²⁰

27 yıldır CHP iktidarı tarafından idare edilen Edirne, 3 Eylül 1950 tarihinde yapılan belediye seçimlerini DP’nin kazanmasıyla yeni bir döneme girmiştir. “*Belediye Seçimlerini DP Kazandı*” manşetini atan Yeni Edirne gazetesi, oy sandıklarındaki partilerin oy miktarı listesini vererek Edirne’deki DP liderliğini vurgulamıştır. 14000’e yakın seçmeni bulunan şehirde %60’ı seçimde oy hakkını kullanmıştır. İşçi ve çiftçi mahallelerinde oy kullananların daha az olduğunu belirten gazete, bu durumun kır işlerinin olduğu bir aya denk gelmesine bağlamıştır.²²¹ (Ek 15) Edirne Postası gazetesi, Edirne merkez ile Keşan ve İpsala’da DP’nin; Uzunköprü, Lalapaşa ve Meriç ilçelerinde CHP’nin kazandığını ifade etmiştir.²²²

Belediye seçimlerini Demokrat Parti’nin resmen kazandığının açıklanması ile Edirne Belediye Reisi de belli olmuştur. Gizli oyla listesini 32 asil, 32 yedek üye ile hazırlayan DP, şehrin her sınıf halkına temsil etmiştir. Belediye başkanlığına aday gösterilen Hasan Maksutoğlu, 32 oydan 30’unu alarak Edirne Belediye Başkanlığına getirilmiştir.²²³ (Ek 16)

Belediye Seçimleri sonuçları üzerine Edirne’deki partilerin görüşlerini aktaran Edirne Postası gazetesi, CHP Edirne İl İdare Kurulu üyelerinden Avukat Nejat Köknar’ın seçim sonucunu sürpriz karşılamadığını, seçime katılım oranının şehirlerde az olup ilçelerde yüksek oluşunun Edirne’nin politika sahasındaki enerji ve ilgisinin azaldığına bağlayarak yeni belediyenin memleketin dertlerine deva olmasını temenni etmiştir. DP Edirne İl İdare Kurulu üyelerinden Avukat Rasih Gürkan, seçim sonucundan memnun olduğunu, yıllardır milleti köle gibi görenlere ve milli şef, değişmez başkan dedikleri kişilere sığınmış kişilerin seçilmeyeceğini belirtmiştir. Bu partiden ayrılma imkanı bulamayanlar ile şahsi menfaat ve tutkularına alet etmiş olan politika esnafları olarak CHP’yi iki gruba ayıran Gürkan, son tasfiyede CHP’nin hangi grubu temsil edeceğini gözlemlediğini ve politika esnaflarından ibaret olduğunu ileri sürerek milletin siyasi tarih boyunca bu kişileri seçmeyeceğini iddia etmiştir. MP Edirne Merkez İlçesi Başkanı Muhittin Yolageldili ise, seçim sonucunun tahmin ettiği gibi çıktığını ve Edirnelilerin

²²⁰ *Edirne Postası*, 16.08.1950, s.1; *Edirne Postası*, 23.08.1950, s.1; *Edirne Postası*, 26.08.1950, s.1; *Edirne Postası*, 31.08.1950, s.1.

²²¹ *Yeni Edirne*, 05.09.1950, s.1-2.

²²² *Edirne Postası*, 06.09.1950, s.1.

²²³ *BCA*, Sayı:23795, Fon Kodu:30..11.1.0, Yer No:218.37..8., 2/1/1951; *Yeni Edirne*, 08.09.1950, s.1; *Edirne Postası*, 09.09.1950, s.1.

Demokrat modasına uyduklarını dile getirmiştir. Yeni belediyenin Edirnelilerin dertlerine deva bulmasını isteyen Yolageldili, kazanan listelerin araştırılması ve meclisin durumu itibariyle geçici bir durum arz ettiğini yorumlamıştır.²²⁴

İlk yıllarındaki yerel yönetim seçimlerine devam eden DP, 15 Ekim 1950 tarihinde İl Genel Meclisi Seçimleri'ni gerçekleştireceğini açıklamıştır. Seçim hazırlıkları Edirne yerel basınına da yansımış ve gazetelerde CHP, toplantısını 19 Eylül'de saat 15.00'te, DP de toplantısını 20 Eylül'de saat 20.00'de yaptığını belirterek partilerin gizli oy ile asil ve yedek listesini yayınladıkları açıklamıştır.²²⁵ %81'lik oranla Edirne de Demokrat Parti'nin kazandığı iller arasına girmiştir. Şehirde seçime katılan %30 iken köylerde %90 olduğuna değinen Edirne yerel basını, Merkez, Uzunköprü, İpsala ve Lalapaşa'da DP'nin 12 üyelik; Meriç ve Keşan'da bir üye ile CHP'nin 2 üyelik kazandığını duyurmuşlardır.²²⁶ Ayrıca Vatandaş gazetesi, CHP'nin Türkiye genelinde 16 il merkezi ve 121 ilçede seçimi kazandığına yer vermiştir.²²⁷

Edirne Postası gazetesinde Edirneli rumuzuyla “*Edirne’de Partiler Durumu ve Münasebetleri*” adlı köşe yazısını yayınlayan yazar, seçimleri DP'nin kazanması sonucunda CHP'nin tasfiye yaparak geçmişi temiz, partiden menfaat beklemeyen ve kültürlü elemanlarla yeniden harekete geçtiğini belirtmiştir. CHP'nin efendilik ve ağırbaşlılıkla muhalefet görevini yerine getirdiğine değinen Edirneli, CHP'nin yeni yüzlerinin Edirne'de DP tarafından samimi yakınlık ve yardımı göstermediğini anlatmıştır. DP teşkilatının kendini hükümetin onursal denetmeni olarak gördüğünü ve Edirne'de CHP'ye karşı eski kin ve garazını yürüttüğünü belirtmiştir. Şehirde partiler arasında ilişkilerin iyi olmadığını ve DP'nin iktidara gelişinin ne kadar neşe içinde karşılanırsa da yakın zamanda bu mutluluğunun enerjisini ve hızını kaybederek sırtını memleket işlerine çevirmesini alın yazısı olarak görmüştür. DP'nin iktidara geçtikten sonra CHP'ye karşı yıldırıcı bir politika güttüğünü iddia eden yazar, CHP'nin kazandığı köylerde DP'li vatandaşların kışkırtmaları sonucunda CHP'li muhtarlara davalar açıldığını ve DP'li

²²⁴ *Edirne Postası*, 09.09.1950, s.1.

²²⁵ *Edirne Postası*, 21.09.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 22.09.1950, s.1; *Edirne Postası*, 28.09.1950, s.1; *Edirne Postası*, 04.10.1950, s.1; *Edirne Postası*, 14.10.1950, s.1.

²²⁶ Ali Eşref Turan, *Türkiye’de Yerel Seçimler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s.90; *Yeni Edirne*, 17.10.1950, s.1-2; *Edirne Postası*, 18.10.1950, s.1-3.

²²⁷ *Vatandaş*, 27.10.1950, s.2.

belediyelerde çalışan CHP'lilerin işlerinden uzaklaştırıldığına yönelik örnekler vermiştir.²²⁸

Yeni Edirne gazetesinin yazarlarından Sabahattin Parsoy, “*DP’nin Edirne’de Durumu*” adlı makalesini dört bölümde gazetede yayınlanmıştır. Parsoy, ilk üç yazısında “... bir partinin kıymetli ve kudretli elemanlara sahip olması o partinin de kıymetli kudretli olduğu anlamına gelmez...” ifadesiyle CHP’deki kişilerin uygulamalarını aktararak muhalefet partisine sert eleştirilerde bulunmuştur. Ayrıca DP’yi savunan gazete, Edirne Postası gazetesinde yayınlanan makaleyi de eleştirmiş ve partiler arasında ilişkilerin olmadığını, DP’nin Edirne’de yalnız olduğunu vurgulayarak DP’li belediyelerden çalışan işçilerin uzaklaştırıldığına karşı çıkmış ve bunun mümkün olmayacağını ileri sürmüştür.²²⁹ DP’nin kurulmasındaki en önemli unsurun CHP olduğuna inanan Parsoy, dördüncü yazısında da Edirne ili DP teşkilatının halkın düşünce ve fikirleriyle irtibatını sağlayarak ve tüzüğünde yer alan prensiplere uyarak diğer partilerden daha üstün konumda olduğunu ifade etmiştir.²³⁰

Edirneli rumuzuyla Edirne Postası gazetesinde, Yeni Edirne gazetesi yazarlarından Sabahattin Parsoy’a cevap niteliğinde makalelerini yayınlayan yazar, Edirne’de partilerin ilişkilerine yönelik Parsoy’un düşüncesini kabul etmiş ve suçu DP’de görerek iktidar partisinin buna imkan vermesini, yıldırma ve sindirme politikalarından vazgeçmesi gerektiğini dile getirmiştir.²³¹

Edirne CHP teşkilatının kalemi haline gelen Vatandaş gazetesi ise, iktidarının ilk yılında DP’ye sert eleştirilerde bulunarak CHP’yi savunmuştur. 1951 yılının sonlarına doğru DP’ye eleştirilerinde ılımlı yaklaşan gazete, düşüncelerinin değiştiğini açık bir şekilde ifade ederek CHP’yi koma haline gelmiş bir hasta olarak görmüş ve bu hastanın ayağa kalkması için mücadele verseler de boş gayretler içinde olduklarına değinmiştir.²³² Asıl hedeflerinin köylünün arzu ve dertleri olduğuna dikkat çeken Vatandaş gazetesi, köylü ile yaptığı bir konuşmasında CHP’nin köylü ile ilgilenmemesi, jandarma baskısı, ilkokul

²²⁸ Edirneli, “Edirne’de Partiler Durumu ve Münasebetleri-1” *Edirne Postası*, 31.01.1951, s.1-2; Edirneli, “Edirne’de Partiler Durumu ve Münasebetleri-2” *Edirne Postası*, 03.02.1951, s.1-2; Edirneli, “Edirne’de Partiler Durumu ve Münasebetleri-3” *Edirne Postası*, 07.02.1951, s.1; Edirneli, “Edirne’de Partiler Durumu ve Münasebetleri-4” *Edirne Postası*, 10.02.1951, s.1.

²²⁹ Sabahattin Parsoy, “DP’nin Edirne’de Durumu-1”, *Yeni Edirne*, 06.02.1951, s.1; Sabahattin Parsoy, “DP’nin Edirne’de Durumu-2”, *Yeni Edirne*, 09.02.1951, s.1; Sabahattin Parsoy, “DP Edirne’de-3”, *Yeni Edirne*, 13.02.1951, s.1.

²³⁰ Sabahattin Parsoy, “DP Edirne’deki Durumu-4”, *Yeni Edirne*, 16.02.1951, s.1.

²³¹ Edirneli, “Sabahattin Parsoy’a Cevap-1”, *Edirne Postası*, 14.02.1951, s.1-2.

²³² Mustafa Kemal Özer, “Nerden Dönmüşüz?”, *Vatandaş*, 10.12.1951, s.1.

seferberliği adı altında köylünün yardıma zorlanarak angarya yaratması, köylüye vergilerde fiyat indirimi yapılması gibi nedenlerle köylünün DP'yi tuttuğuna hak vermiş ve DP'nin de köylü için çalıştığını dile getirmiştir.²³³ (Ek 17) Düşüncelerinin değiştini söylemekten kaçınmayan gazete, yeni iktidarın gerçekçi politikalarının Edirne'ye büyük yarar sağladığını vurgulayarak 19 ay gibi kısa bir sürede yol, elektrik, su, yeni hastane, topraksız çiftçiye toprak dağıtma gibi verilen vaatlerin yerine getirildiğini aktarmıştır.²³⁴

²³³ Mustafa Kemal Özer, "Köylü ve DP", *Vatandaş*, 13.12.1951, s.1.

²³⁴ Mustafa Kemal Özer, "Yeni İktidar ve Edirne", *Vatandaş*, 24.12.1951, s.1.

III. BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ SİYASAL, HUKUK VE DİPLOMASİ POLİTİKALARININ EDİRNE YEREL BASININA YANSIMALARI (1950-1954)

1- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNİN SİYASİ OLAYLARI

1950-1954 yılları arasında yaşanan halkevlerinin kapatılması, CHP'nin mallarının hazineye devredilmesi, Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkında kanunun yürürlüğe konulması, Anıtkabir'in inşası ile Atatürk'ün naaşının Anıtkabir'e nakledilmesi ve Millet Partisi'nin kapatılması gibi DP dönemi siyasal gelişmelerinin Edirne yerel basınına da yansıdığını görmekteyiz.

1.1. Halkevlerinin Kapatılması ve CHP'nin Mallarının Hazineye Devredilmesi

Atatürk'ün CHP'ye bıraktığı mal varlığı tek parti döneminde önemli miktarda artmış, özellikle il özel idareleri ve hazineden halkevlerine önemli miktarda kaynaklar ayrılarak bunların büyük bölümü CHP'ye aktarılmıştır.²³⁵ CHP'nin mevcut bu mal varlığını kullanarak yeniden iktidarı ele geçirebileceğini düşünen DP, bu kaygı ile yasal düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir.

DP Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce ve yedi arkadaşı tarafından resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyecekleri ve bu daireler ile müesseselerin feshedilmiş derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve hazineye devrine dair kanun teklifi 25 Temmuz 1951 tarihinde verilmiştir.²³⁶

DP'nin, CHP'nin mallarına yönelik itirazları polemiğe neden olmuş ve Edirne yerel gazeteleri tarafından da konu ele alınmıştır. Edirne Postası gazetesi, "*CHP'nin Menkul ve Gayri Menkul Malları Müsadere mi Ediliyor?*" manşetiyle DP'nin bu kararından üzüntü

²³⁵ Hüseyin Şeyhanlıoğlu, *Türk Siyasal Muhafazakarlığının Kurumsallaşması ve Demokrat Parti*, Kadim Yayınları, Ankara 2011, s.205.

²³⁶ TBMM Z.C., D.9, C.9, 25.07.1951, s.301.

duyulduğunu belirtmiştir. Anayasaya, kanunlara ve hukuk prensiplerine uygun olmadığı ileri sürülen bu karar karşısında, CHP'nin ara seçimlere girmeyeceği ve meclisten çekilme kararı aldığı şeklindeki söylentilerin olduğunu da ifade etmiştir.²³⁷

Turhan Kut'un köşe yazısını okuyucularıyla paylaşan Edirne Postası gazetesi, DP'nin CHP'nin mallarına yönelik verdiği kanun tasarısını "*Gasıp Kanun Tasarısı*" olarak nitelendirmiştir. Menderes'in partizanlık ateşi ile yandığını savunan yazar, aydınların ve hukukçuların anayasaya ve yürürlükte bulunan mevzuata uygun bulmadıkları sebebiyle bu tasarının tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini; fakat iktidarın buna yanaşmadığını belirtmiştir. CHP'nin zenginliği dolayısıyla yeniden iktidar olacağı düşüncesini doğru bulmayan Kut, "...CHP'nin bu kadar servete rağmen muhalefette ne işi vardı?" şeklinde yorumlayarak DP başkanının kendini Hitler veya Mussolini olarak gördüğünü iddia etmiştir.²³⁸

Vatandaş gazetesi yazarlarından Mustafa Kemal Özer ise, DP iktidarı tarafından CHP'ye idam kararı verildiğini ve halkevlerine yönelik kundaklama yapıldığını ileri sürmüştür.²³⁹

Vatandaş gazetesinde yayınladığı köşe yazısında halkevlerinin kapatılması kararını onaylamadığını ifade eden Keşan Halkevi Başkanı Kasım Bayraktar tepkisini: "...Halkevlerinin kurulduğundan beri halkeviciliği aşıl原因ların başında Dış İşleri Bakanı Fuat Köprülü'nün de en başta gelmektedir. Köprülü acaba bugün hangi tezatlar içinde yuvarlanmaktadır..." sözleri ile ifade etmektedir. Halkevlerinin önemini vurgulayan yazar, bunların kapatılmasıyla kültür ve fikir müessesesi olan bu kurumlarda yetişen gençliğin kahve köşelerine bırakılacağı yorumunda bulunmuştur.²⁴⁰

Yapılan Meclis görüşmelerinde iktidar CHP'nin yan kuruluşu olan halkevlerinin kapatılmasını desteklerken, muhalefet ise bu görüşe karşı çıkmıştır.²⁴¹ Muhalefetin meclisteki tutumu, Edirne yerel basının gündemine de düşmüştür. "*Muhalefet Celseyi Terk Edip Çekildi*" başlığı ile ilk sayfasının son sütununa manşet atan Edirne Postası gazetesi, İnönü'nün şu sözlerine yer vermiştir: "*Atatürk'e tevcih olunan cebirle mal gaspı iddiasını*

²³⁷ Edirne Postası, 28.07.1951, s.1.

²³⁸ Turhan Kut, "Babadan Kalma Çiftlik Gibi", Edirne Postası, 01.08.1951, s.1.

²³⁹ Mustafa Kemal Özer, "C.H. Partisine Yapılan Suikast", Vatandaş, 04.08.1951, s.1-3.

²⁴⁰ Kasım Bayraktar, "Halkevleri Tarihe Karışırken", Vatandaş, 16.08.1951, s.1-2.

²⁴¹ TBMM Z.C., D.9, C.9, 06.08.1951, s.575-631.

reddediyoruz. Bu iftirayı bir kanun teklifi ile Türk mevzuatında tespit etmeyi protesto ediyoruz."²⁴²

8 Ağustos 1951'de TBMM'de 3 ret oyuna karşılık 362 olumlu oy ile kanun kabul edilmiştir.²⁴³ Kanunun kabulüyle birlikte uygulamaları da Edirne yerel gazetelerinin haberlerine yansımıştır. Yeni Edirne gazetesi, İstanbul gazetelerinden alınan bilgiler ışığında ilk olarak Afyon ilinde, ardından Tokat ilinde uygulamaya geçildiğini ifade etmiştir.²⁴⁴

Yapılan yasal düzenlemeler ile CHP malları hakkında yapılacak kaydın ve düzeltmenin sonucunda halkevleri tahliyesinin bir ay zarfında yapılmasını öngörmüştür. Buna bağlı olarak İçişleri Bakanlığı'ndan gelen emirle Edirne, Çorlu ve Lalapaşa Halkevlerinin kapatılarak eşyalarının sayılıp mühürlendiği Edirne yerel gazeteleri aracılığıyla duyurulmuştur.²⁴⁵

Maliye Bakanlığı tarafından Edirne Halkevi binasının Edirne Kız Öğretmen Okulu'nun Pansiyon binası olarak kullanılması kararlaştırılmasına rağmen Edirne Halkevi'nin Selimiye Kütüphanesi'ne tahsis edildiği belirtilmiş ve burada halk eğitimi faaliyetleri için çeşitli dallarda kursların açılacağı Edirne yerel basını tarafından okuyucularına duyurulmuştur.²⁴⁶

Halkevleri uygulamasına son verilmesine rağmen bu durumu yeterli bulmayan DP, CHP'nin meşru yollarla kazandığını düşündüğü mal varlığını, devletin hazinesine geçirmek için çalışmalara başlamıştır. Albayrak'a göre; CHP'nin Millet Partisi'ni destekler bir tutum içine girmesi, 1954 yılı genel seçimler öncesinde CHP'yi mali kaynaklardan yoksun bırakarak güçsüzleştirme isteği ve 1951-1953 yılları arasında dış ilişkilerde yaşanan gelişmeler DP'nin bu konuyu tekrar ele almasına neden olmuştur.²⁴⁷

Halkevlerinin kapatılması ve CHP'nin yasal olmayan yollarla zimmetine para geçirdiği haberleri, iktidar partisini güçlendirirken muhalefeti savunmaya geçmek zorunda bırakmıştır. Bu durum, CHP'nin ilerlemesini engelleyerek birçok söylentiye de beraberinde getirmiştir. "*CHP Kapanacak mı?*" başlığı ile manşet atan Edirne Postası gazetesi,

²⁴² *Edirne Postası*, 08.08.1951, s.1.

²⁴³ *TBMM Z.C.*, D.9, C.9, 08.08.1951, s.693-744.

²⁴⁴ *Yeni Edirne*, 10.08.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 14.08.1951, s.3.

²⁴⁵ *Edirne Postası*, 15.08.1951, s.1; *Edirne Postası*, 22.08.1951, s.1; *Vatandaş*, 24.09.1951, s.1; *Vatandaş*, 27.09.1951, s.2.

²⁴⁶ *Yeni Edirne*, 15.02.1952, s.2; *Vatandaş*, 18.02.1952, s.1; *Yeni Edirne*, 08.08.1952, s.1.

²⁴⁷ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi...*, s.213-214.

halkevleri için devlet müesseselerinden aldığı paraları kendi zimmetine geçirdiği iddia edilen partinin bu paraları hazineye devrinden sonra kapanacağını ve Cumhuriyet Partisi adında yeni bir parti kurulacağını söylentileri dolaştığını bildirmiştir.²⁴⁸

Vatandaş gazetesi yazarlarından M. Kemal Özer, CHP'nin haksız kazanımlarının sorgulanmasını desteklediğini belirtirken bu hesabın şimdiye kadar sorulmamış olmasının milleti üzdüğünü, istenilen mali hesabın sadece bu olmadığını ve yıllarca parti içinde gayrimeşru servetler edinen kişilerin de cezalandırılması gerektiğini, 1946 seçimlerinin de siyasi hesabının buna ilave edilmesi gerektiğini dile getirmiştir.²⁴⁹

Mayıs 1953'te DP Grubu tarafından 250 imzalı bir önerge ile CHP'nin mallarına dair tasarı, Edirne yerel basının gündeminde de yer almıştır. Edirne Postası gazetesi, bir müddet bekleme halinde olan bu meseleyi yılan hikayesine benzetirken, Vatandaş gazetesi ise tasarı görüşmelerinin tartışmalara neden olduğunu ve söz alan milletvekillerin bu malların geri alınması lehine beyanlarda bulunduklarını ifade etmiştir.²⁵⁰

Dönemin başında CHP'nin elindeki malları elinden çıkarmaya çalıştığına dair iddiaların da ortaya atıldığını görmekteyiz. Vatandaş gazetesi, CHP'nin yayın organı olan Ulus Gazetesi'ni Vehbi Koç'a 6 milyon lira karşılığında ipotek ettirdiğini ve bu yönde gerekli tedbirlere başvurdıklarını ileri sürmüştür.²⁵¹

17 Kasım 1953 Salı günü Ankara DP meclis grubunun yaptığı toplantıda CHP'nin haksız kazanımlarına yönelik önemli kararlar alınmış ve kanun layihasının hazırlanması için beş kişilik bir komisyonun seçildiği Vatandaş gazetesi aracılığıyla Edirnelilere duyurulmuştur.²⁵² DP Grubu'nda 8 Aralık 1953'te etkileyici bir şekilde konuşan Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu: *“Teklif ettiğimiz kanun tasarısı, CHP'nin mevcut emlakine topyekun el koymak, haksız iktisap olduğu için tamamını elinden almaktır, bu hal partiyi mefluç, parasız hale getirmek siyaseten öldürmektir... Haksız tasarruflarla haksız mal elde etmiş olan bir siyasi teşekkülün felcine dahi müncer olsa, hakkın yerine getirilmesi icap eder.”* sözleriyle birçok DP'linin hemfikir olmasını sağlarken CHP'lilerin de eleştirilerine hedef olmuştur.²⁵³ Samet Ağaoğlu'nun resmini okuyucularına sunan Vatandaş gazetesi, resmin altına *“CHP'lileri Yıldırın Samet Ağaoğlu”* yazmış ve CHP'li birçok gazetenin

²⁴⁸ Edirne Postası, 07.06.1952, s.1.

²⁴⁹ M. Kemal Özer, “Hesap Başına”, Vatandaş, 09.06.1952, s.1.

²⁵⁰ Edirne Postası, 06.06.1953, s.1; Vatandaş, 11.06.1953, s.1.

²⁵¹ Vatandaş, 20.08.1953, s.1.

²⁵² Vatandaş, 19.11.1953, s.1.

²⁵³ Mustafa Albayrak, Türk Siyasi..., s.216.

eleştirilerine maruz kaldığını bildirmiştir.²⁵⁴ (Ek 18) Hazırlanan tasarının 9 Aralık 1953'te meclise verildiği haberi, Edirne yerel basınında da yayınlanmıştır.²⁵⁵

CHP'nin iktisaplarının halka iadesi hakkındaki kanun tasarısı, CHP'lileri telaşa düşürürken, DP'lileri de memnun etmiştir. Vatandaş gazetesi, bu tasarinın kanunlaşmasını önlemek için CHP'lilerin sık sık toplantılar düzenlediklerini belirtirken halk tarafından da DP teşkilatına tebrik telgraflarının gönderildiğini bildirmiştir.²⁵⁶

Edirne ili CHP basın organı olan İbret gazetesi, “*C. Halk Partisinin Emlaki Alınıyor.*” manşetiyle DP meclis grubunda kabul edilen kanun tasarısının vatandaşlar arasında nefret uyandırdığını belirtmiştir. Gündemini bu haberle dolduran gazetenin çerçeve şeklindeki “*Zulmün topu var, güllesi var, kalesi varsa... Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır*” sözleri dikkat çekmiştir. Adnan Menderes'in sırf denetlemeden kurtulmak ve rakibini arkadan hançerlemek için önceki kapsayan kanunla kazanılmış hakları çiğnetmek niyetinde olduğunu iddia etmiştir. CHP'nin haksız iktisaplarının olduğunu yalan olduğunu ve iftira atıldığını vurgulayan gazete, bu iddianın ispatı için bağımsız bir mahkeme veya tarafsız bir hakem önerilse de Adnan Menderes'in bundan kaçtığını açıklamıştır. Bu komplonun CHP'yi susturmak amacıyla yapıldığını, CHP'nin susmayacağını, Ulus'un susmayacağını, matbaa ellerinden alınsa da onunda başka çaresi bulunacağını ve gelecek seçimlerde milletin gereken cezayı vereceğini dile getirmiştir.²⁵⁷ (Ek 19)

CHP'nin haksız iktisaplarına yönelik kanun teklifi, 92 milletvekilinin kabulüyle meclise sunulmuş ve Meclis Başkanı Muzaffer Kurbanoglu'nun başkanlığında 14 Aralık 1953 tarihinde toplanmıştır. Sert bir havada geçen meclis görüşmelerinde ilk söz alan İsmet İnönü, bu kanunun zorlama teşebbüs olduğunu belirterek DP'nin hukuk dışı bir rejimle karşılarına geldiğini ifade etmiştir. İnönü'nün sözleri CHP'liler tarafından yoğun alkışlarla karşılanırken DP'lilerin sataşmasıyla sık sık kesilmiştir. Bunun üzerine konuşmasını devam ettiremeyen İnönü ve arkadaşları meclisi terk ederek Ulus Gazetesi'ne geçmişlerdir. CHP'lilerin Meclisi terk etmesinden sonra söz alan Menderes'in konuşmasının ardından oylamaya geçilmiştir. “*CHP'nin İktisaplarının İadesi Hakkındaki*

²⁵⁴ *Vatandaş*, 14.12.1953, s.1.

²⁵⁵ *Edirne Postası*, 12.12.1953, s.1; *Vatandaş*, 10.12.1953, s.1.

²⁵⁶ *Vatandaş*, 11.12.1953, s.1.

²⁵⁷ *İbret*, 11.12.1953, s.1.

Kanun” 5 ret oya karşı 341 olumlu oy ile kabul edilmiştir.²⁵⁸ Eroğlu’na göre; el koyma fermanı niteliğinde olan bu kanun, hukuki ve siyasal açıdan yasal bir hareket sayılmamıştır.²⁵⁹

CHP’nin kazanımlarının iadesine ait kanun, görüşmeleri sırasında olduğu gibi kabul edildikten sonra da Edirne yerel basınını ikiye bölmüştür. Edirne Postası gazetesi “*CHP’nin malları hakkındaki kanun mecliste kabul edildi*” (SİC) şeklindeki manşetiyle, Vatandaş gazetesi ise “*Milletten Gasp Edilen Mallar Millete İade Edildi*” manşetinin altına görüşmelerin yapıldığı TBMM’nin resmini eklemiştir.²⁶⁰

Edirne ili DP yanlısı Yeni Edirne gazetesi, “*B.M. Meclisinin CHP’nin gasplarla edindiği malları istirdat için aldığı karar Çevremizde Sevinçle Karşılandı*” (SİC) manşetini atarak “*DP’ye Kitle Halinde Müracaatlar Oluyor*” alt başlığını yazan gazete, bu kanun tesiriyle DP’ye üye başvurularının arttığını vurgulamıştır.²⁶¹

Edirne ili CHP yanlısı İbret gazetesi ise, “*Hiçbir Tecavüz ve Baskı Tertibinden CHP Yılmayacaktır*” mesajını vermiş ve Genel Başkanlığın yayınladığı tebliği, ilk sayfasının yarısını bu haberle dolduracak şekilde çerçeve içine almıştır. Bunun mal, mülk meselesi değil, rejim meselesi olduğunu vurgulayan İbret gazetesi, partinin bu olaylarla vazgeçmeyeceğini, her zaman önemli ve şerefli olacaklarını ve bunu da Türk milletinin sağduyusu ile kazandıklarını bildirmiştir. Bir sonraki nüshasında CHP’nin mal ve mülküne ait kanun haberini gündem yapan İbret gazetesi, İnönü’nün “*Tarih Kürsüsünden Halinizi Seyrediyorum Suçluların Telaşı İçindesiniz.*” şeklindeki meclis konuşmasını manşetle vermiştir. Gazete, CHP’nin Türk milletinin hizmetinde olduğunu ve bu kanun ile DP’lileri vicdanlarıyla baş başa bıraktıklarını belirtmiştir.²⁶²

Kanunun yürürlüğe girmesiyle CHP’ye ait bütün malların 29 Aralık 1953 Salı akşamına kadar mal sandıklarına teslim edileceği ve kanun hükmüne aykırı olarak mal kaçırıp üzerine geçirenlerden de hukuki bir araştırma yapılacağı gazeteler aracılığıyla duyurulmuştur. Ülke genelinde olduğu gibi Edirne’de de CHP’ye ait mevcut menkul ve 19

²⁵⁸ TBMM Z.C., D.9, C.26, 14.12.1953, s.169-170, 234-237; Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde...*, s.217-218.

²⁵⁹ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti...*, s.127-128.

²⁶⁰ *Edirne Postası*, 15.12.1953, s.1; *Edirne Postası*, 16.12.1953, s.1; *Vatandaş*, 15.12.1953, s.1; *Vatandaş*, 16.12.1953, s.1.

²⁶¹ *Yeni Edirne*, 18.12.1953, s.1.

²⁶² *İbret*, 15.12.1953, s.1; *İbret*, 18.12.1953, s.1.

parça gayrimenkullere el konulmuştur.²⁶³ İbret gazetesinin sahibi Rıfat Yılmaz, yazdığı makalesinde “...elimizde iki bayrak, başımızda iki resni, arkamızda da 20 dosya ile kanuna, ama sadece kanuna uyarak yuvamızdan ayrıldık.” sözleriyle üzüntüsünü dile getirirken halkın sevgi ve desteğini aldıklarının gururunu yaşadığını anlatmıştır.²⁶⁴

Kanunun kabulünden bir ay geçmesine rağmen bu uygulamayı doğru bulmadığını her fırsatta dile getiren İbret gazetesi, Ankara Hukuk Fakültesi’nde görevli Doç. Dr. Kemal Gürsoy’un dersinde verdiği anekdotu okuyucularıyla paylaşmıştır. CHP’nin mallarının Atatürk’ün mirası olduğunu belirten Gürsoy, yararlanma hakkının Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve birkaç şahısta toplanacağını bildirerek CHP mallarının tamamına el konulduğundan Atatürk’ün vasiyetnamesinin hükümleri ve bıraktığı yararlanma hakkının miras hukukuna göre yapılmadığını ileri sürmüştür.²⁶⁵

DP’nin CHP’nin mallarına yönelik attığı adımlar halkevlerinin kapatılması süreciyle başlamış ve 6195 sayılı kanunla CHP’nin mallarına el konulmuştur. Bu mesele, Edirne yerel basınında ciddi bir şekilde ele alınırken gazetelerin siyasal görüşleri sebebiyle ikiye bölünmesine neden olmuştur.

1.2. Demokrat Parti ve Atatürk

Atatürk’e ve Atatürk Devrimlerine sahip çıkacağını her fırsatta dile getiren DP, bu doğrultuda Atatürk’ün büst ve heykellerine yapılan saldırıları önlemeye yönelik kanun çıkarmış ve Anıtkabir’in inşaatını tamamlayarak 10 Kasım 1953 tarihinde Atatürk’ün naaşını törenle buraya nakletmiştir.

1.2.1. Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanun

DP’nin ilk uygulamalarından biri olan Arapça ezan yasağını kaldırması, birçok gruplar tarafından Atatürk Devrimleri’nin ortadan kaldırılacağı şeklinde yorumlanmasına neden olmuştur. Bu iddiaya karşı, Atatürk’ün mirasına ve Devrimleri’ne sahip çıktığını yaptığı uygulamalar ile gösteren DP, bu defa tutumundan dolayı aksi yönde tutucu güçlerin muhalefetiyle karşılaşmıştır.²⁶⁶

²⁶³ *Vatandaş*, 17.12.1953, s.1; *Vatandaş*, 18.12.1953, s.1; *Vatandaş*, 20.12.1953, s.1; *Edirne Postası*, 24.12.1953, s.1; *Edirne Postası*, 30.12.1953, s.1; *Vatandaş*, 30.12.1953, s.1.

²⁶⁴ Rıfat Yılmaz, “Teveccüh Bize Yeter, Mal-Mülk Sizin Olsun”, *İbret*, 22.12.1953, s.1.

²⁶⁵ *İbret*, 22.01.1954, s.1.

²⁶⁶ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi...*, s.226-227.

Dini bir grup olan Tıcani Tarikatı mensupları, Atatürk ilke ve inkılaplarına sert eleştirilerde bulunarak Türkiye'nin birçok şehrinde Atatürk'ün heykel ve büstlerine saldırılarda bulunmuşlardır. Bu saldırılar, Edirne yerel basınında tepkiyle karşılanmış ve Edirne gazeteleri rahatsızlıklarını dile getiren yazılar yayınlamışlardır. Kırşehir'de Atatürk büstüne yapılan saldırıyı sapkın bir davranış olarak gören Edirne Postası gazetesi, kırılan büstün yerine Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından tunçtan yapılan bir büst hediye edildiğini ve bu olay üzerine Kırşehir'de büyük bir miting yapıldığını belirtmiştir.²⁶⁷ Yeni Edirne gazetesi de yaşanan olaylardan dolayı okullarda toplantılar yapılacağını ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu toplantılarla ilgili bir program hazırladığını bildirmiştir.²⁶⁸

Kastamonu'nun Mücadele Gazetesi'nden alınan haberle benzer bir olayın Kastamonu'da da yaşandığını ifade eden Yeni Edirne gazetesi tepkisini kınama mesajı ile dile getirmiştir.²⁶⁹ Kastamonu ve Kırşehir'de yaşanan bu olayların da etkisiyle hükümet, Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkında Kanun tasarısını meclise sunmuştur.²⁷⁰

TBMM, Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun tasarısının müzakere edildiği sırada çetin tartışmalara sahne olmuştur. Atatürk'ün önemli işler yapmakla beraber bazı yanlışlarının da olduğunu iddia eden²⁷¹ DP Ankara milletvekili Selahattin Adil Bey'in *"Memlekette Kemalist zihniyetini belli edecek bir kanunu kesinlikle doğru bulmuyorum. Atatürk inkılapları artık mazi olmuştur. Artık Atatürk inkılabından bahsedilemez. Bu sebeple kanunun reddini isterim."* Sözlerini yayınlayan Edirne Postası gazetesi, bu sözlerin şaşkınlık ve üzüntü ile karşılandığını bildirmiştir.²⁷² Kanun teklifi görüşmeleri sırasında söz alan Adalet Komisyonu Sözcüsü Hamit Şevket İnce ile DP Adana Milletvekilleri Cezmi Türk ve Sedat Barı, Selahattin Adil'in görüşlerini kabul etmediklerini, tasarının yerinde bir kanun teklifi olduğunu vurgulamışlardır.²⁷³

Yeni Edirne gazetesinin 10.06.1951 tarihli 64. nüshasında köşe yazısını yayınlayan Ahmet İhsan, Atatürk'e ve onun eserlerine yapılan çirkin olayları ortadan kaldırmak için hazırlanan kanun tasarısını bu topraklar üstünde yaşayan Türk milletinin hazin bir vakası olarak nitelendirmiştir.²⁷⁴ Kanun teklifi, 50 ret, 6 çekimser ve 232 olumlu oy ile 25

²⁶⁷ *Edirne Postası*, 07.03.1951, s.2.

²⁶⁸ *Yeni Edirne*, 09.03.1951, s.2.

²⁶⁹ *Yeni Edirne*, 03.04.1951, s.2.

²⁷⁰ *TBMM Z.C.*, D.9, C.6, 30.03.1951, s.60.

²⁷¹ *TBMM Z.C.*, D.9, C.7, 04.05.1951, s.40-42.

²⁷² *Edirne Postası*, 21.04.1951, s.1.

²⁷³ *TBMM Z.C.*, D.9, C.7, 07.05.1951, s.79-131.

²⁷⁴ Ahmet İhsan, "Hüzün Verici Bir Kanun Tasarısı", *Yeni Edirne*, 10.04.1951, s.1.

Temmuz 1951 tarihinde TBMM’de kabul edilmiş ve Edirne yerel gazetelerinde de Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunu’nun kabul edildiğine yer verilmiştir.²⁷⁵

Atatürk’ü korumayı amaçlayan bu kanunun kabul edilmesiyle ilgili maddeleri gereğince suçluların yakalanıp cezalandırılması için işlemler başlatılmıştır. Atatürk heykellerine yapılan saldırıların Tıcani tarikatına mensup olan kişiler tarafından yapıldığını ve Tıcani Şeyhi Pilavoğlu ile 12 müridinin Ankara’ya gönderildiğini belirten Yeni Edirne gazetesi, bu saldırılardaki niyetlerinin ne olduğunu anlamak gerektiğini ifade etmiştir.²⁷⁶ Bu kanun ile Atatürk heykel ve büstlerine yapılan saldırılar engellenmiş ve saldırıları gerçekleştirenler de cezalandırılmıştır.

1.2.2. Atatürk’ün Naaşının Anıtkabir’e Nakli

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, 10 Kasım 1938 tarihinde hayata gözlerini yummuştur. Atatürk’ün naaşı, Yavuz Zırhlısıyla İstanbul’dan İzmit’e, oradan da Ankara’ya gönderilmiştir.²⁷⁷

Türk ve dünya tarihinde eşsiz lider özelliği ile anılan Atatürk’ün naaşının nereye defnedileceği konusu gündeme gelmiş; başlangıçta kesin bir karar verilemese de daha sonra Ankara Kalesi veya Çankaya’da yapılacak gösterişli bir anıt mezar üzerinde durulmuştur. Bu anıt mezar yapılana kadar da naaşın Etnografya Müzesi’nde muhafaza edilmesine karar verilmiştir. 21 Kasım 1938 tarihinde gerçekleştirilen büyük törenle Atatürk, geçici kabir olarak ayrılan Etnografya Müzesi’nde mermer lahdin üzerine konulmuştur.²⁷⁸

9 Ekim 1944 tarihinde CHP iktidarının girişimiyle başlayan Anıtkabir inşaatı²⁷⁹, izleyen dönemde iktidar DP’nin Anıtkabir’i bir an önce tamamlamak için çalışmaları hızlandırdığı bilinmektedir.

²⁷⁵ TBMMZ.C., D.9, C.9, 25.07.1951, s.303-324; *Edirne Postası*, 28.07.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 14.08.1951, s.1.

²⁷⁶ *Yeni Edirne*, 29.06.1951, s.1.

²⁷⁷ Lord Kinross, *Atatürk, Bir Milleti Yeniden Doğuşu*, (Çev. Necdet Sander) Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1994, s.574.

²⁷⁸ Hakan Uzun, “Liderine Ağlayan Bir Ulus: Atatürk’ün Ankara’daki Cenaze Töreni”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.43, Ankara 2009, s.533-534; Utkan Kocatürk, *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1999, s.570.

²⁷⁹ Utkan Kocatürk, *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, ATAM Yayınları, Ankara 1999, s.571.

Bayındırlık Bakanlığı'nda Bakanlık temsilcileri, İstanbul ve Ankara üniversiteleri, Türk Tarih Kurumu ve Milli Eğitim Bakanlığı temsilcilerinin katılımı ile yapılan toplantıyı aktaran Yeni Edirne gazetesi, Atatürk için dikilecek heykel ve kabartmaların yerlerinin tespit edildiğini ve rolyatif yazıların hazırlandığını bildirerek Anıtkabir inşaatı ile ilgili tetkiklerde bulunulduğunu okuyucularına haber vermiştir.²⁸⁰

Anıtkabir inşaatının hızlandırıldığını, üst kısımlarının tamamlandığını, etrafının ağaçlandırıldığını ve yollarının yapıldığını belirten Edirne yerel gazeteleri, 1953 yılı 10 Kasım'ında Anıtkabir'in açılacağını, Atatürk'ün naaşının Etnografya Müzesinden alınarak büyük bir törenle buraya nakledileceğini duyurmuşlardır. Ayrıca bu törene Edirne Lisesi'nden 40 kişilik öğrenci grubunun da katılacağını belirterek Bulgaristan ve Yunanistan'dan alınan sınır toprağının yapılan merasimle Ankara'ya gönderildiğini ifade etmişlerdir.²⁸¹

Atatürk'ün kabrinin 4 Kasım günü açılarak katafalka konulacağını belirten İbret gazetesi, 10 Kasım sabahına kadar Atatürk'ün katafalkının etrafında gençlerin, subayların ve generallerin nöbet tutacağını okuyucularıyla paylaşmıştır.²⁸² Yurdun birçok yerinden gelen öğrenciler Atatürk'ün katafalkını etrafında nöbet tutmuşlardır.

Demokrat Parti, Atatürk'ün naaşının Etnografya Müzesi'nden alınarak Anıtkabir'e nakledilmesinde titizlikle çalışmıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, milletvekilleri, askerler, bürokratlar, diplomatlar ve halkın katılımıyla gerçekleştirilen kalabalık tören ile 10 Kasım 1953 tarihinde naaş Anıtkabir'e nakletmiştir.

1.3. Millet Partisi'nin Kapatılması

7 Ocak 1946 tarihinde kurulan DP, 7 – 11 Ocak 1947 tarihleri arasında ilk kongresini düzenlemiştir. Ankara'da yapılan ve Türk Demokrasi tarihinde önemli yeri olan Demokrat Parti'nin Birinci Büyük Kongresi, parti içindeki görüş farklılıklarının da ortaya çıktığına sahne olmuştur.

Demokrat Parti içerisinde “*Müfrit Muhafazakar Demokratlar*” olarak anılan aşırı grup, Birinci Büyük Kongre'de CHP iktidarına karşı daha sert politikalar izlenmesini

²⁸⁰ *Yeni Edirne*, 07.09.1951, s.3.

²⁸¹ *Yeni Edirne*, 04.09.1953, s.1; *Edirne Postası*, 05.09.1953, s.1; *Edirne Postası*, 19.09.1953, s.1; *İbret*, 20.10.1953, s.1; *Edirne Postası*, 21.10.1953, s.1; *Yeni Edirne*, 23.10.1953, s.2; *Edirne Postası*, 28.10.1953, s.1; *Edirne Postası*, 07.11.1953, s.1.

²⁸² *İbret*, 23.10.1953, s.1; *İbret*, 06.11.1953, s.1.

isteyerek iktidar ile uzlaşmaya gitmeyeceklerini ortaya koymuştur. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün uzlaşma yolunda yayınladığı 12 Temmuz Beyannamesi'ni DP'nin kabul etmesi üzerine aşırı grup, bu durumu reddederek DP içerisindeki muhalefetini açıkça göstermiştir.²⁸³ Aşırı grubun tasfiyesinde önemli rol oynayan meselelerden biri de Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından milletvekili maaşlarının arttırılmasının gündeme getirilmesidir.²⁸⁴ Ağaoğlu'na göre; bu durum İnönü'nün DP içinde ikilik yaratarak muhalefetin gücünü kırmaya çalıştığını iddiası etmiştir.²⁸⁵ DP'nin aldığı karar neticesinde milletvekili maaş farkının partiye bırakılması istenilmiş ve müfrit olarak nitelendirilen bazı milletvekilleri, maaş farklarını partiye bırakmalarına rağmen partiden ihraç edilmişlerdir. Tasfiye edilen milletvekilleri önce Müstakil Demokratlar Grubu'nu, ardından Temmuz 1948 yılında Millet Partisi'ni kurarak dönemin üçüncü büyük siyasi partisini oluşturmuşlardır.²⁸⁶

Hem iktidar partisi CHP hem de muhalefet DP yönetimine karşı cephe alan Millet Partisi, Albayrak'a göre; tutucu ve gerici bir ideoloji kazanarak Atatürk ve inkılaplarına karşı tutum sergilemiştir.²⁸⁷

Millet Partisi'nin 27-29 Haziran 1953 tarihinde yapılan Beşinci Büyük Kongresi'nde meydana gelen bunalım, parti içerisinde ikilikleri ortaya çıkarmış ve parti, tutucu ve inkılapçı taraflar olarak ikiye ayrılmıştır. Partinin Atatürk ve devrimlerine karşı olduğu gerekçesiyle Hikmet Bayur'un da aralarında bulunduğu kırk kadar üyenin partiden çekilmesi Millet Partisi'ndeki krizi derinleştirmiştir. Millet Partisi'nden istifa eden inkılapçı taraflardan Saffet Olgaç'ın partiyi dinci ve gerici olması sebebiyle şikayet etmesi üzerine Savcılık soruşturma başlatmıştır.²⁸⁸ Millet Partisi içerisinde gerçekleşen olaylar, Edirne basınında da yerini almıştır.

Millet Partisi'nin Büyük Kongresi'nde yaşanan olayları "*Millet Partisi İkiye Ayrıldı*" başlığı ile veren Vatandaş gazetesi, tutucular ile inkılapçılar arasında güçlü tartışmaların yaşandığını, Hikmet Bayur ve Vasfi Raşit Sevig gibi inkılapçı olarak tanınan birçok kişinin

²⁸³ Adem Çaylak, "1946-1950 Arası Dönemde Müfrit Muhafazakar Demokratlar ve Türk Demokrasinin Almış Olduğu Biçim", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakülte Dergisi*, C.62, S.1, Ankara 2007, s.19-38; Avni Doğan, *Kurtuluş, Kuruluş ve Sonrası*, Dünya Yayınları, İstanbul 1964, s.261.

²⁸⁴ Ayşe Aydın, "Demokrat Parti'nin Kuruluşunun İlk Yıllarında Parti İçinde Meydana Gelen Hizipleşme ve Müstakil Demokratlar Grubu", *Tarih Okulu Dergisi*, Y.7, S.19, İzmir 2014, s.273-279.

²⁸⁵ Samet Ağaoğlu, *Siyasi Günlük*, s.214.

²⁸⁶ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti*, s. 45-67; Müstakil Demokratlar Grubu, *Demokrat Parti Kurucuları Bu Davanın Adamı Değildirler*, Yeni Matbaa, Ankara 1949, s.10-32.

²⁸⁷ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi...*, s.496.

²⁸⁸ Ibid, s.231-238; Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları, İstanbul 2001; s.97.

Millet Partisi'nden istifa etmesi üzerine tutucuların idareyi ele geçirdiğini belirtmiştir. İstifa edenlerin İnkılapçı Millet Partisi isminde yeni bir parti kuracaklarını da ifade eden gazete, iki taraf arasında karşılıklı suçlamaların savcılığı harekete geçirdiğini bildirmiştir.²⁸⁹

Tutucuların Millet Partisi'ndeki gizli faaliyetleri hakkında açılan soruşturmanın memleket içerisinde yayıldığını açıklayan Vatandaş gazetesi, Ankara Parti Genel Merkezi başta olmak üzere İstanbul, İzmir, Konya, Niğde, Afyon ve Erzurum'da parti il ve ilçe şubelerinde aramalar yapıldığını da okurlarıyla paylaşmıştır.²⁹⁰

Millet Partisi, mahkeme kararıyla 9 Temmuz 1953'te geçici olarak kapatılmış ve malları koruma altına alınmıştır. Söz konusu geçici kapatma, Edirne yerel gazetelerinde de önemli yansımaları olmuş; haber, yerel gazetelerin manşetlerine taşınmıştır.²⁹¹

Millet Partisi'nin geçici olarak kapatılmasını Vatandaş gazetesi yazarlarından Mustafa Kemal Özer şu şekilde dile getirmiştir: “...*Millet Partisi'nin kapatılması kararını siyasi bir iş olarak kabul edip sorumluluğu Başbakan Adnan Menderes'e yükleyenler olduğu gibi, mahkemenin kararını memleketin yüksek menfaatleri bakımından çok yerinde görenler de olmuştur. Millet Partisi yöneticileri, DP ile CHP arasında sivrilerek vatanın mukadderatını ele alma düşüncesi ile yaptıkları açık ve gizli toplantılarda milleti birbirini aleyhine tahrik etme hevesine kapılmışlardır. O kadar ileriye gitmişler ki kardeş kanı dökülmesini isteyenler bile olmuştur...*” diyen Özer, partinin geçici kapatılmasında dayandırılan kanuni sebeplerin neler olduğunu bilmediğini belirterek “...*bu parti hilafeti yeniden sağlama düşüncesindedir ve Atatürk inkılaplarına tamamen karşıdır...*” yargısında bulunmuştur.²⁹²

Yeni Edirne gazetesi yazarlarından Dr. Hüseyin Mayda, Millet Partisi'nin çöküşünü şu şekilde dile getirmiştir: “*Bir taraftan büyük bir varlık olduklarını, cumhuriyetçi ve inkılapçı olduklarını anlatan Millet Partililer, öte yandan bu sözleri ile tezatlık teşkil edecek hareketlerle daima itibarlarını düşürmüşlerdir. MP, ideal birliği göstermekten uzak kalarak çeşitli amaçlar ve ideolojiler besleyen zümreler teşekkül etmiş; bu yüzden de kuvvetli bir dayanışma ortamı yaratılmayarak çöküşünü hazırlamıştır.*”²⁹³

²⁸⁹ *Vatandaş*, 06.07.1953, s.1.

²⁹⁰ *Vatandaş*, 09.07.1953, s.1.

²⁹¹ *Yeni Edirne*, 10.07.1953, s.1; *Edirne Postası*, 15.07.1953, s.1.

²⁹² Mustafa Kemal Özer, “Demokrasi ve Partiler”, *Vatandaş*, 16.07.1953, s.1.

²⁹³ Hüseyin Mayda, “Millet Partisi'nin Arzettiği Durum”, *Yeni Edirne*, 14.07.1953, s.1-3.

Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından yapılan Millet Partisi hakkındaki soruşturmanın bittiğini manşetten veren Edirne yerel gazeteleri, dosyanın mahkemeye gönderildiğini, mahkemenin 26 Eylül 1953 tarihinde Cuma günü Ankara 4. Sulh ve Ceza Mahkemesi'nde başlayacağını, 61 sayfa tutan Savcılığın iddianamesinde Millet Partisi'nin tamamen feshi ve başta Genel Başkan Dr. Mustafa Kentli olmak üzere Enis Akaygen, Fuat Arna, Nurettin Ardıçoğlu, Ahmet Tahtakılıç, Ertuğrul Akça, Lütfü Bornovalı, Yesari Bilgisav, Hasan Dinçer'in de aralarında bulunduğu on üç kişinin cezalandırmasının talebini bildirmiştir.²⁹⁴

Millet Partisi ve mensuplarının 21 Ekim 1953 tarihli duruşmasını aktaran İbret gazetesi ise, söz alan Millet Partililerin salondaki sivil ve resmi polislerden rahatsız olduklarını belirtmiştir. Abdurrahman Boyacıgiller'in konuşmasında “...ayrıca dört tane de savcının var...” demesi üzerine hakim: “...savcıların adliye teşkilatının her yerinde bulunabilecekleri sebebiyle bunun doğal olduğunu...” bildirmiştir. Nurettin Ardıçoğlu'nun da ifadesine yer veren gazete: “...Vatan ve Zafer gazeteleri aleyhimize yazılar yazmaktadır. Bunun önlenmesi için karar alınmalıdır...” demesi üzerine yargıç, bu mesele üzerinde celse sonunda karar alınacağını bildirmiştir.²⁹⁵

27 Ocak 1954 tarihinde sonuçlanan davaya göre, sanıkların birer gün hapsine ve Millet Partisi'nin merkez, ocak, bucak, il, ilçe dahil bütün merkez ve şubelerinin kapatılmasına karar verilmiştir.²⁹⁶ Millet Partisi'nin bütünüyle kapatılması Edirne yerel gazetelerinde manşet olarak verilmiştir. İbret ve Edirne Postası gazeteleri “*Millet Partisi Resmen Feshedildi*” manşetini verirken, Vatandaş gazetesi de “*Millet Partisi Tarihe Karıştı*” şeklinde attığı manşet ile gelişmeyi okurlarına duyurmuştur.²⁹⁷ (Ek 20)

Edirne Cumhuriyet Halk Partisi il teşkilatının yayın organı olarak nitelendirilen İbret gazetesi yazarlarından Nejat Köknar, “*Demokrat İktidarı Yanlış Yoldadır*” başlıklı yazısında Millet Partisi'nin tamamen kapatılması hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: “...Millet Partisi, mezhep ve tarikat esaslarına dayanan ve amacını saklayan dernek özelliğinde kabul edildiğinden mahkeme kararı ile kapatılmıştır...” diyen Köknar, mahkeme kararının eleştirisini yapmak yerine kapatma kararını politika yönünden inceleyeceğini belirtmiştir. Demokrasinin çok partili ve denetleme esasına dayanan bir

²⁹⁴ Vatandaş, 27.08.1953, s.1; Vatandaş, 17.09.1953, s.1; İbret, 18.09.1953, s.1-2.

²⁹⁵ İbret, 27.10.1953, s.1-2.

²⁹⁶ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi...*, s.238.

²⁹⁷ İbret, 29.01.1954, s.1; Edirne Postası, 30.01.1954, s.1; Vatandaş, 30.01.1954, s.1.

rejim olması sebebiyle iktidarın bu rejimin kökleşmesini sağlamak durumunda olduğunu belirten yazar; “...Bugün mecliste 50-60 kişilik muhalefet grubu karşısında iktidar istediği gibi at oynatabilmekte ve doğaldır ki, mecliste bu şartlar altında azınlığa düşmeyi aklının köşesine bile getirmemektedir. Bunun sonucu olarak da Demokrat Parti, parti ve hükümet olarak hatalara düşmekten kendini alamamaktadır...” şeklinde ifade etmiştir. Özlenen hayatın muhalefetin kuvvetine ve sayısına bağlı olduğunu vurgulayarak “...Millet Partisi son yıllarda önemli bir kuvvet haline gelmişti. Tüzük ve programı için bu partinin yapacağı eleştiri, siyasi hayatımız ve mesut geleceğimiz açısından çok faydalı olacaktı, oluyordu da zaten. Gerçek bu iken birkaç üyesi din ve esasını güdüyor diye partiyi ve dolayısıyla şubelerini kapatmak olumlu sonuçlar vermeyecektir. Partilere yaşama hakkı vermek ve onları çalışmalarında serbest bırakmak iktidar için görevdir. İktidar müdahaleyi mecbur olmadıkça yapmamalıdır. Ortada ciddi bir endişe ve tehlike olmadan yapılan müdahale tepkiler doğurur. Varsayalım ki, yarın bu kararı temyiz mahkemesi soyut hukuk düşünceleri ve kaideleri içinde irdelenerek doğrulanırsa durum ne olacaktır? Kapatılan parti mensupları iktidarı mı destekleyecek, ona mı oy verecektir? Tabi ki hayır. Millet Partisi, iktidar aleyhine çalışacak ve seçimlerde iktidar aleyhine oyunu kullanacaktır. Oyların verimli olması içinde tek ana muhalefet partisi olan CHP’yi destekleyeceklerdir.” şeklinde değerlendirmiştir. Memlekette partiler çoğaldıkça, inanç ve fikirler de farklılık görüldükçe demokrasinin gerçek olacağına dikkat çeken yazar, DP iktidarının yanlış yolda olduğunu iddia etmiştir.²⁹⁸

Millet Partisi’nin mahkeme kararıyla kapatılmasından sonra Partililerinden bazılarının yeni bir parti kuracaklarının haberini veren Vatandaş gazetesi, 3 Şubat 1954 tarihli 375. nüshasında Hür Millet Partisi adı altında bir parti kurulacağını belirtse de 12 Şubat 1954 tarihli 384. nüshasında 10 Şubat 1954 tarihinde Cumhuriyetçi Millet Partisi’nin kurulduğunu bildirmiştir. Kurucuları arasında eski Genel Başkan Mustafa Kentli ile Nurettin Arıdoğan’ın bulunmayışının yorumlara yol açacağını ifade eden gazete, Cumhuriyetçi Millet Partisi’nin Genel Başkanlığına Ahmet Tahtakılıç, Başkan Vekiliğine General Sadık Aldoğan, Genel Sekreterliğine Abdurrahman Boyacıgiller, yardımcılığına Ertuğrul Akça ve saymanlığına Mehmet Ali Dermen’in seçildiğini bildirmiştir.²⁹⁹

²⁹⁸ Nejat Köknar, “Demokrat İktidarı Yanlış Yoldadır”, *İbret*, 05.02.1954, s.1.

²⁹⁹ *Vatandaş*, 3.2.1954, s.1; *Vatandaş*, 12.2.1954, s.1; *Vatandaş*, 13.02.1954, s.1.

2- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ'NİN HUKUK POLİTİKALARI

Hukuk politikaları çerçevesinde kamu yönetimini biçimlendirmek, toplumu düzenlemek ve devletin yaptırım gücünü belirlemek amacıyla Türkiye toprakları içerisinde hemen hemen her dönemde birçok yasa çıkarılmıştır.

İlkçağdan günümüze kadar izleyen yıllar içerisinde hukuk politikası açısından önemli bir yere sahip olan af meselesi, Milli Mücadele döneminde çıkartılan özel ve genel af kanunlarıyla birlikte güncelliğini korumuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra 29 Ekim 1923 tarihine kadar işlenmiş olan bütün suçların cezalarını yarısına indiren “26 Aralık 1923 Tarihli Genel Af Kanunu”, Cumhuriyetin Onuncu Yıl kutlamaları çerçevesinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası mensupları ile Atatürk’e suikast girişiminde bulunanların affına dair “26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Kanunu”, Cumhuriyetin on beşinci yıldönümü nedeniyle yüzellilikler olarak adlandırılan “26 Haziran 1938 Tarihli Genel Af Kanunu” çıkarılmıştır.³⁰⁰

Çok partili siyasal hayatla birlikte genel af meselesi seçim vaatlerinden biri olmuş ve iktidar değişimi ile Demokrat Parti’nin ilk icraatları arasında yerini almıştır. Demokrat Parti kurucularından Adnan Menderes, 29 Mayıs 1950 tarihinde TBMM’ye sunduğu hükümet programında Af Kanunu için çalışmalara başladıklarını ve yakında meclise sunacaklarını dile getirmiştir.³⁰¹ Edirne yerel basınının önemli gazetelerinden Edirne Postası gazetesinde Af Kanunu ile ilgili haberler yer almaktadır.

Af Kanunu tasarısının son şeklini alarak Bakanlar Kurulu’nda görüşüldüğünü belirten Edirne Postası gazetesi, belli bir tarihten sonraki suçların affı kapsadığı için tasarının genel bir af niteliğinde olmadığını bildirmiştir. Tasarıda aftan ayrı tutulan suçların casusluk, komünistlik, genel ahlak düzeni ve kurallarına karşı işlenen suçlar ve devlet mallarına karşı işlenen suçlar olarak tespit edildiğini ifade eden gazete, idam cezalarının

³⁰⁰ Cahide Sınmaz Sönmez, “Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü Kutlamaları ve 26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Kanunu”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.9, S.33-34, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2004, s.89-100; Cahide Sınmaz Sönmez, “Cumhuriyet Dönemi Genel Af Tartışmaları ve Uygulamaları Üzerine”, *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Y.2, S.3, Ankara 2006, s.77-100.

³⁰¹ Cahide Sınmaz Sönmez, “Demokrat Parti İktidarının İlk İcraatlarına Bir Örnek: “Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun”, *Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Yönetim Bilimleri Dergisi*, C.10, S.20, 2012, s.111-133.

affin dışında bırakıldığını ve tasarıya göre aftan yararlanacak suçluların belli bir müddet içinde tekrar suç işledikleri takdirde eski cezaları ile beraber çekeceklerini açıklamıştır.³⁰²

3 Temmuz 1950 tarihinde “*Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun Tasarısı*” adıyla verilen genel af kanun tasarısı TBMM’ye sunulmuş ve incelenmek üzere Adalet Komisyonu’na gönderilmiştir.³⁰³ Yapılan görüşmeler sonucunda 14 Temmuz 1950 tarihinde “*Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkındaki Kanun Tasarısı*” kabul edilmiş ve 10 maddeden oluşan bu kanun, ertesi gün resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁰⁴

15 Temmuz 1950 tarihli 1748 sayılı Edirne Postası gazetesi, Millet Meclisi’nin Af Kanunu’nu kabul ettiğini manşetten vermiştir. (Ek 21) Gazete, aftan 20 bine yakın mahkumun yararlanacağını belirterek af kanununun savcılıklara Adalet Bakanlığı’ndan telefon ile bildirildiğini ve Cumhuriyet idaresinin gösterdiği yüksek cömertlik ve iyiliği memnuniyetle karşılandığını ifade etmiştir.³⁰⁵

Bolu Milletvekili İhsan Gülez, Bolu Milletvekili Fahri Belen, Bolu Milletvekili Vahit Yöntem, Kütahya Milletvekili Ahmet Kavuncu ve Kütahya Milletvekili S. Sururi Nasuhoğlu’nun “*Orman Suçlarından Mütevellit Bazı Cezaların Affı Hakkında Kanun Teklifi*” ise 7 Mart 1954 tarihinde TBMM’ye sunulmuştur.³⁰⁶ Yapılan görüşmeler sonucunda orman rejiminin önemi belirtilerek “*Bazı Orman Suçlarının Affına ve Bazı Suçlardan Mütevellit Tazminatın Terkinine Dair Kanun*” 11 Mart 1954 tarihinde kabul edilmiştir.³⁰⁷

14 Mayıs 1950’den 1 Mart 1954’e kadar orman suçu işleyenlerin affı hakkında kanun teklifinin karma komisyonda görüşülerek kabul edildiğini bildiren Edirne Postası gazetesi, bu teklife göre aftan 70 bin ormanlar ile ilgili suç işleyenin faydalanacağını ve teklifin sadece suç işleyenleri kapsayacağını, kaçakçıları ise ayrı tutacağını belirtmiştir.³⁰⁸

³⁰² *Edirne Postası*, 10.06.1950, s.1.

³⁰³ *TBMM Z.C.*, D.9, C.1, 13.07.1950, s.602-618.

³⁰⁴ *TBMM Z.C.*, D.9, C.1, 14.07.1950, s.721; *Resmi Gazete*, 15.07.1950, Kanun No:5677, s.1.

³⁰⁵ *Edirne Postası*, 15.07.1950, s.1.

³⁰⁶ *TBMM Z.C.*, D.9, C.29, 07.03.1954, s.353.

³⁰⁷ *TBMM Z.C.*, D.9, C.29, 11.03.1954, s.799-801.

³⁰⁸ *Edirne Postası*, 12.03.1954, s.1.

3- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ'NİN DIŞ POLİTİKALARI

1950-1954 yılları arasında Demokrat Parti'nin dış politikası, ulusal basında takip edildiği gibi Edirne yerel basınında da iki önemli olayla kendini göstermiştir. Birincisi; Kore'ye asker gönderme kararı ile başlayan ve Türkiye'nin NATO'ya üyeliği ile sonuçlanan bir süreci ortaya koymuştur. Diğeri ise; Bulgaristan'ın 10 Ağustos 1950'de iki yüz elli bin Türk'ü kısa bir sürede göçmen olarak kabul etmesi için Türkiye'ye verdiği nota ile başlamış ve göçmenlerin arasına çingene ailelerin de gönderilmesiyle kriz haline gelen Türkiye-Bulgaristan ilişkileri şekillenmiştir.

3.1.Kore Savaşı ve Türkiye'nin NATO'ya Girişi

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan Soğuk Savaş dönemi, Kore'deki hareketlenme ile şiddetini arttırmıştır. Soğuk Savaşın güçler dengesi olan ABD ve Sovyetler Birliği, Kore'yi 38. paralelden bölmüştür. 25 Haziran 1950'de Kuzey Kore uçakları ani bir saldırı düzenleyip Güney Kore'nin Seul şehrini bombalamışlar ve kısa bir sürede ülkenin en güneyine kadar ulaşmışlardır. Kore'deki bu durum Birleşmiş Milletleri harekete geçirmiş ve oluşturulacak uluslararası kuvvete destek çağrısında bulunulmuştur.

27 Haziran 1950'de Türk Hükümetine ulaşan destek talebi, 30 Haziran 1950'de Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü tarafından meclis gündemine getirilmiştir.³⁰⁹ Türkiye'nin izlediği Batı yanlısı politikalarıyla NATO'ya girebilmek için önemli bir fırsatın çıktığına inanan Başbakan Adnan Menderes, Kore'ye asker gönderme çağrısına olumlu bakmıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın başkanlığında toplanan hükümet, 4500 kişilik kuvveti Kore'ye göndereceğini 25 Temmuz 1950 tarihinde açıklamıştır. Bu karar ile Türkiye, ABD'den sonra Kore'ye asker göndermeye karar veren ikinci ülke olmuştur. Muhalefetin itirazlarıyla karşılaşsa da kararından vazgeçmeyen hükümet, Ankara'da Kore Tugayı Karargahı oluşturmuştur.³¹⁰

Dış siyasetteki bu gelişmeleri Edirne yerel basını da yakından takip etmiş ve halka bu süreci duyurmuştur. Kore Savaşı'nın başlamasını, Türk askerinin Kore'ye gidişini, orada yaşanan olayları, kazanılan başarıları hemen hemen kronolojik bir sıra ile vermişlerdir.

³⁰⁹ TBMM Z.C., D.9, C.1, 30.06.1950, s.312.

³¹⁰ Cem Fakir, *Şimal Yıldızı, Son Kore Gazileri*, NTV Yayınları, İstanbul 2010, s.11-31; Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde...*, s.410-415; Hüseyin Bağcı, *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*, İmge Yayınevi, Ankara 1990, s.24-26.

Türkiye'nin Kore'ye askeri birlik göndereceğini manşetten veren Edirne Postası gazetesi, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün Birleşmiş Milletlere yazdığı telgraf metnini yayınlamıştır: “...*Birleşmiş Milletler Antlaşması'ndan doğan taahhütlere ve Güvenlik Konseyi'nin kararlarına uymayı borç bilen Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Kore hakkında yardım talebini 15 Temmuz 1950 tarihli telgrafınızı bu anlayış içinde özen ile değerlendirmiştir. Cumhuriyet hükümeti, bu inceleme neticesinde belirtilen kararları dünyanın şimdiki durumunu anlayarak, Kore'de hizmet etmek üzere 4500 mevcutlu silahlı bir Türk savaş birliğini Birleşmiş Milletlerin emrine vermeye karar vermiştir...*”.³¹¹ (Ek 22)

Edirne yerel basınında Kore Savaşı'na katılma sürecinde yaşanan beklenmedik olaylara da yer verilmiştir. Bu çerçevede, askerlerin Ankara'ya gelmeye başladığı günlerde Sovyetler Birliği, Türkiye'nin Birleşmiş Milletlere desteğini teyit amacıyla Rus Elçiliği'nden iki personeli görevlendirmiştir. Ankara'daki bir parkta askerler arasında “...*Kore'ye ne zaman gideceksiniz? Kaç kişisiniz? Silah çekecek misiniz?*” şeklinde sorular sorarak Türk askerlerinin şüphelenmesine yol açmışlar ve askerlerin durumu polise bildirmeleriyle yakalanıp Rusya'ya gönderildikleri, Yeni Edirne gazetesi haberleri arasında yerini almıştır.³¹²

Kore'deki sıcak gelişmeleri de aktaran Edirne gazeteleri, bilinen fakat ispat edilmeyen bir gerçeği de paylaşmışlardır. Kuzey Kore'nin arkasındaki gücün Ruslar olduğu bilinmesine rağmen bu durum, somut delilleriyle savaş ortamında meydana çıkmıştır. Yakalanan esirlerin cephanelerini Rusların verdiğini itiraf etmeleri üzerine kanıtlanmıştır. Ayrıca 5 Eylül 1950 Salı günü, üzerinde Rus askeri uçaklarının amblemi olan Kızılyıldız taşıyan bir uçak, Birleşmiş Milletlerin olduğu sahili bombalaması üzerine düşürülmüş ve pilotu yakalanarak cebinden Rus hava kuvvetlerinin yüzbaşı olduğu anlaşılan bir kimlik çıkmıştır.³¹³

Yeni Edirne gazetesi, yurdun dört bir yanından Ankara'ya gelen askerlerin Kore'ye uçakla gideceği haberini yayınlansa da Edirne Postası gazetesi, Türk Tugayının cepheye gemilerle gideceğini ve subayların ise uçakla gideceğini belirtmiştir.³¹⁴ Türk askerleri önce trenle İskenderun'a gelmişler, Tugay imamının kıldıracağı bayram namazından sonra

³¹¹ *Edirne Postası*, 29.07.1950, s.1.

³¹² *Yeni Edirne*, 05.09.1950, s.3; *Yeni Edirne*, 08.09.1950, s.3.

³¹³ *Yeni Edirne*, 08.09.1950, s.2.

³¹⁴ *Yeni Edirne*, 12.09.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 03.10.1950, s.1; *Edirne Postası*, 13.09.1950, s.1.

gemilerle Kore'ye gitmişlerdir.³¹⁵ Türk askerlerinin Kore'ye birer gün arayla 18, 19, 20 Ekim tarihlerinde ulaştığı haberini veren Yeni Edirne gazetesi, bandonun çaldığı marşlar eşliğinde ellerinde Birleşmiş Milletler, Kore ve Türk bayraklarının olduğu öğrenciler ile askeri ve mülki temsilciler tarafından törenle karşılandıklarını ifade etmiştir.³¹⁶ 10 Kasım 1950'de ilk görevleri verilen Türk askerleri muharebeye girmişlerdir.³¹⁷

Kore'deki Türk askerlerinin zaferlerini ilk sayfada manşetten duyuran Yeni Edirne ve Edirne Postası gazeteleri, Kunuri muharebesindeki başarılarını gururla anlatarak Türk'ün kahramanlığını dünyanın bir kere daha gördüğünü ifade etmiş ve dünyanın Türk askerlerine övgüsünü dile getirmiştir.³¹⁸ “*Kunuri Cehennemi*” olarak adlandırılan muharebede, Türk Tugayı ağır kayıplar vermiştir.³¹⁹ Yeni Edirne gazetesi, Kore Türk Savaş Birliği 10. Birlik Eski Komutanı Edirneli Kıdemli Yüzbaşı Nazmi Özoğlu ile yaptığı Kunuri Savaşları adlı konuşma metninde Nazmi Özoğlu'nun yaşadıklarına ve görüşlerine yer vermiştir. Gönüllü olarak bu birliğe katıldığını belirten Özoğlu, zayıat meselesine açıklık getirerek 5000 ölü yanlışını düzeltmiştir. Kore'ye 4500 asker gittiğini söyleyen Özoğlu, bunun komünist propagandası olduğunu vurgulamış ve şehit, kayıp ve yaralılarla 1500 olan toplam zayıatı açıklamıştır.³²⁰ Kunuri cehenneminde Çin ordusu karşısındaki Türk askerinin kahramanlığını vurgulayarak Türk ordusunun “*Allah Allah*” sesleri karşısında Çinlilerin hayvan sesleri çıkartarak taarruz ettiğini söyleyen Özoğlu: “*Bayrağımızı en ileri hattımıza diktiğimiz anda damarlarımdaki kanın elektriklendiğini hissettim ve Mehmetçiklerin gözlerinin parladığını gördüm*” diyerek milli duygunun verdiği güç ile savaştıklarını ifade etmiştir.³²¹

Edirne Postası gazetesi de Kunuri muharebesinde Türk Tugayının 7. Bölüğünde savaşıarak bir bomba ile sağ şakağından yaralanan Üsteğmen Arif Gencebay'ın yaşadıklarını aktarmıştır. Türk askerinin sadece vatan için değil, hürriyet ve demokrasi uğruna milli mücadele azmi ile kahramanca çarpışarak dünyaya bir kere daha ispat ettiklerini ifade eden Üsteğmen, Amerika birliklerinden gördükleri maddi ve manevi yardım için minnettarlık duyduğunu belirtmiştir. Bu savaşın teknik ve malzeme savaşı olduğunu vurgulayan Üsteğmen Arif Gencebay, Japonya'da Türk asker ve subayların

³¹⁵ Cem Fakir, *Şimal Yıldızı*..., s.31-44.

³¹⁶ Cem Fakir, *Şimal Yıldızı*..., s.45; *Yeni Edirne*, 20.10.1950, s.1.

³¹⁷ Cem Fakir, *Şimal Yıldızı*..., s.53; *Yeni Edirne*, 17.11.1950, s.1

³¹⁸ *Edirne Postası*, 15.11.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 01.12.1950, s.1-2; *Yeni Edirne*, 06.12.1950, s.1.

³¹⁹ Cem Fakir, *Şimal Yıldızı*..., s.57-74.

³²⁰ *Yeni Edirne*, 04.12.1951, s.1-3.

³²¹ *Yeni Edirne*, 07.12.1951, s.1-3; *Yeni Edirne*, 11.12.1951, s.1-3; *Yeni Edirne*, 14.12.1951, s.1-3.

yaralılarına gösterilen sıcak ilgiden dolayı mutluluk duyduğunu da sözlerine ilave etmiştir.³²²

Kunuri muharebesinin intikamı olarak Çin Ordusu, baskılarını arttırmış ve ilerleme kaydetmeleri sonucunda Seul şehrini ele geçirmişlerdir. Birleşmiş Milletlerin yeni hatlara çekildiğini ifade eden Yeni Edirne gazetesi, bunu Kore’den çekilme olarak değil yeni bir taarruz olarak tanımlamıştır.³²³ Türkiye, Kore’deki askerine gösterdiği özeni şehitleri içinde de göstermiştir. Kore şehitlerine ülkenin her yanında törenler düzenlenmiştir. Edirne’de düzenlenen törenler, Edirne gazetelerinin haber bültenlerinde yerini almıştır.³²⁴

Dünyanın Kore’deki duruma askeri bir hareket olarak baktığını söyleyen Yeni Edirne gazetesi, sonraki gelişmeler ile olayın siyasi bir nitelik kazandığını belirtmiştir. İlk sayfasının dörtte ikisini bu habere ayıran gazete, Kore meselesini çıkış noktasından anlamaya varan aşamasına kadar özetlemiştir. Birleşmiş Milletlerin Kuzey Korelilerden çok Çinlilerle savaştığının belirlenmesi üzerine mücadelenin Çinlilere de açılması için bir ateşkes ilanına karar verilmesi ve Çin’in ateşkes talebini kabul etmesi ile siyasi faaliyet kazandığının göstergesi olmuştur.³²⁵

Dünya’nın Türk askeri için düşüncelerini büyük bir gururla aktaran Yeni Edirne gazetesi, İngilizlerin “*Türklerin kahramanlığını babamızdan dinlemiş inanamamıştık. Şimdi gözlerimizle görüyoruz ama yine zor inanıyoruz*”, Amerikalıların “*Türklerle savaşacak insanlar yoktur. Türk’ü ancak Türk yener. Hele Türk süngüsüne kimse dayanamaz*” ve Fransızların “*Türklere şaşırıyoruz. Harp sırasında aslan kadar cesur, kuvvetli ve korkunç olan Türk, savaş biter bitmez kuzu gibi oluyor. Türkler aynı zamanda çok merhametli insanlar*” ifadelerine yer vermiştir.³²⁶ Edirne Postası gazetesi de Türk askerinin Kore’de cesurca savaşmasını Türkiye’nin coğrafi durumu ile bağdaştıran Amerikalıların St. Louis Post Dispatch gazetesine verdiği bilgiyi yayınlamıştır.³²⁷

Başkan Truman’ın Amerika ve Birleşmiş Milletlerin siyasetini yeteri kadar destekleyememesi sebebiyle General Douglas Mac Arthur yerini değiştirerek yerine General Matthew Ridgway’ı getirmesi Yeni Edirne gazetesinin siyasi haber sütunlarında

³²² *Edirne Postası*, 07.03.1951, s.1-2.

³²³ *Yeni Edirne*, 02.01.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 05.01.1951, s.1-2; *Yeni Edirne*, 19.01.1951, s.1.

³²⁴ *Yeni Edirne*, 12.12.1950, s.1; *Edirne Postası*, 13.12.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 15.12.1950, s.2; *Yeni Edirne*, 19.12.1950, s.1-3; *Edirne Postası*, 20.12.1950, s.1.

³²⁵ *Yeni Edirne*, 26.01.1951, s.1.

³²⁶ *Yeni Edirne*, 16.02.1951, s.1.

³²⁷ *Edirne Postası*, 14.04.1951, s.2.

yerini almıştır.³²⁸ Mayıs 1951 yılında Kore’de saldırıların yoğunlaşması ile gazete hemen hemen her sayısında Kore’deki gelişmeler hakkında bilgiler vermiştir. Seul kentinde yoğunlaşan saldırılar ile Türk Tugayı, Kızılların yolunu kestiği haberini vermiştir. Bu durum, Amerikalılar tarafından Türk Kalesi Savaşı olarak anılmıştır.³²⁹

Kore’ye 600 kişilik takviye birliğin gönderileceğini belirten Edirne Postası gazetesi, Edirne’den de seçilen bu takviye grubun sevgi ve tezahüratlarla İstanbul’a uğurlandığını ifade etmiştir.³³⁰ Kore’ye asker yollama kararı alınırken hükümet, yeni askerler göndererek asker değişimini uygun görmüştür. İzmir’de Kore değiştirme birliği oluşturulduğunu ve yurdun her tarafından gelen askerlerin Seferihisar’da hazırlık kampına alındığını bildiren Edirne gazeteleri, Kore’ye gidecek yeni değiştirme birliğinin Nisan ayında yola çıkacağı haberini de vermiştir.³³¹

İlk kafilenin Kore’den gelişini, giderken olduğu gibi dönüşlerinde de coşkulu kalabalık tarafından karşılandığını belirten Yeni Edirne ve Edirne Postası gazeteleri, Kore gazilerinin Amerikan bandıralı Mc. Ree gemisiyle Haziran başında Sarayburnu’na, diğer askerlerin de W.C. Langfıtu isimli gemiyle Sirkeci limanına indiklerini ifade etmişlerdir.³³² İkinci ve Üçüncü kafilenin toplanışı ve yola çıkışı, yine Edirne gazetelerinin haberleri arasında yerini almıştır.³³³

Yeni Edirne gazetesinin haberleri arasında havan topu, el bombası, şarapnel çarpmaları ve yaralanmaları önlemek amacıyla zırhlı elbiselerin Kore’ye gönderileceği yer almıştır.³³⁴ Kore’de kara muharebelerinin yanında hava muharebeleri de etkisini göstermiştir. Birleşmiş Milletlerin Çin Ordusundan üstün olduğunu belirten gazete, hava hareketi hakkında bilgiler vermiştir.³³⁵

1952 yılında İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden’in verdiği beyanata göre, 234 Türk subay ve erin esir bulunduğu belirtilirken 1953 yılında Milli Savunma Bakanlığı Kore bürosundan bildirilen Kore Harbi’ndeki son zayıat durumu, bir astsubay ve bir er şehit, son

³²⁸ *Yeni Edirne*, 13.04.1951, s.1.

³²⁹ *Yeni Edirne*, 01.06.1951, s.1; Cem Fakir, *Şimal Yıldızı...*, s.87.

³³⁰ *Edirne Postası*, 07.02.1951, s.1; *Edirne Postası*, 10.02.1951, s.1.

³³¹ *Edirne Postası*, 07.04.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 20.02.1953, s.1.

³³² *Yeni Edirne*, 08.06.1951, s.1-2; *Edirne Postası*, 21.07.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 17.08.1951, s.1.

³³³ *Vatandaş*, 21.07.1951, s.1; *Edirne Postası*, 21.07.1951, s.1; *Edirne Postası*, 04.08.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 10.08.1951, s.1; *Edirne Postası*, 06.10.1951, s.1; *Vatandaş*, 20.03.1952, s.1.

³³⁴ *Yeni Edirne*, 26.08.1952, s.1.

³³⁵ *Yeni Edirne*, 09.09.1952, s.1; *Yeni Edirne*, 12.09.1952, s.1.

muharebelerde yaralı 25 kişi olarak kaydedildiği Yeni Edirne gazetesinde yayınlanmıştır.³³⁶

Kore’de ateşkesin gerçekleşeceğini ifade eden Edirne gazeteleri, Kuzey Kore ve Çin Komutanlarının mütareke müzakerelerine başlanması hakkında yapılan teklifi kabul ettiklerini Pekin ve Pyonyang radyosundan aldıkları haber ile yayınlamışlardır.³³⁷ Kore’de ateşkes yapılacağını manşetten veren Edirne Postası ve Vatandaş gazeteleri, müzakerenin elverişli bir hava içinde geliştiğini ve ilerleme kaydedildiğini; fakat gündem maddeleri üzerinde bir karara varılamadığını belirtmişlerdir. Müzakerede belirtilen Sovyetler Birliği’nin şartları: “38. *Daireden 10 km kadar kuzey ve güneyinde bir tampon bölgesi kurulması, bütün kara, deniz ve hava kuvvetlerinin derhal ateşi kesmeleri, en kısa sürede Kore’deki yabancı askerlerin buradan çekilmeleri*” olarak verilmişse de bu isteklerin kabul edilmesinin mümkün olmadığı adı geçen gazeteler aracılığıyla okuyucularına duyurulmuştur.³³⁸

Maddi ve manevi sıkıntılara neden olan Kore Savaşı’nın sonuçlanmak üzere olduğunu bildiren Vatandaş gazetesi, Birleşmiş Milletler ile Sovyetler Birliği arasında yapılan görüşmelerde ilerleme kaydedildiğini belirterek ateşkesin çok kısa sürede yapılacağını dile getirmiştir.³³⁹ Ateşkes müzakerelerinin son evrelerinde Güney Kore Cumhurbaşkanı’nın Birleşmiş Milletlerin imzalayacağı ateşkesi tanımayacağını ve ne pahasına olursa olsun harbe devam edeceğini beyan etmesi üzerine Vatandaş gazetesi yazarlarından Mustafa Kemal Özer: “...*Güney Kore’nin bu hareketi her şeyden evvel kendisini kurtaranlara karşı bir meydan okuma mahiyetindedir...*” şeklinde değerlendirmiş ve Güney Kore’nin bu hareketini, şımarıklık olarak nitelendirmiştir.³⁴⁰

Üç yıl süren Kore Savaşı, 27 Temmuz 1953’te imzalanan Panmunjom Ateşkes Anlaşması ile sona ermiştir.³⁴¹ Mütarekenin imzalanmasından sonra esirlerin mübadelesine başlanmıştır. “*Komünistler, birçok Türk esirini iade etti*” başlığını veren Edirne Postası gazetesi, esirleri molotof tipi açık kamyonlarla getirdiklerini açıklamıştır.³⁴²

³³⁶ *Yeni Edirne*, 12.05.1952, s.3; *Yeni Edirne*, 09.06.1953, s.1.

³³⁷ *Edirne Postası*, 04.07.1951, s.1;

³³⁸ *Edirne Postası*, 14.07.1951, s.1; *Vatandaş*, 14.07.1951, s.1-2.

³³⁹ *Vatandaş*, 06.04.1953, s.1; *Vatandaş*, 21.05.1953, s.1; *Vatandaş*, 11.06.1953, s.1;

³⁴⁰ Mustafa Kemal Özer, “Kore’de Mütareke Anlaşmazlığı”, *Vatandaş*, 06.07.1953, s.1.

³⁴¹ Cem Fakir, *Şimal Yıldızı...*, s.129; *Vatandaş*, 30.07.1953, s.1.

³⁴² *Edirne Postası*, 08.08.1953, s.1.

Esirlerin iadelerinin ardından ateşkes müzakerelerinde Sovyetlerinde yer almak istediklerini ve bunu komünist radyolarında da dile getirdiklerini ifade eden Yeni Edirne gazetesi, Sovyetlerin yeni bir müzakere teklifinin Birleşmiş Milletler tarafından kabul olunmadığını söylemiş, fakat geçen süre zarfında Çin Ordusu ve Kuzey Kore'nin hazırlık için 26 Ekim 1953'te toplanmayı kabul ettiğini de belirtmiştir.³⁴³

Savaş sona erse de Kore Değiştirme Birlikleri'nin hazırlıkları devam etmiş ve 5. Kore Değiştirme Muharebe Birliği için Elazığ ve Konya'da toplanan askerlerin İzmir'e hareket ettiği Yeni Edirne gazetesinde anlatılarak ilk kafilenin 8 Haziran'da, 2. kafilenin de 17 Haziran'da yola çıkacağı söylenmiştir.³⁴⁴

Demokrat Parti'nin Kore'ye asker göndermesi ile Kore Savaşı'na katılan Türk askeri, başarılarıyla dünyanın Türkiye'ye bakışını değiştirmekle birlikte verilen zayıat ile de Türk halkına büyük üzüntü yaşatmıştır. Türk askerinin Kore Savaşı'ndaki başarısı ile Türkiye, NATO'ya üye olmak için en önemli adımı atmıştır.

1947 yılında Sovyetler Birliği'nin komünist rejimini dünyaya zorla ihraç etme çabaları İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'tan oluşan Avrupalı Devletleri endişelendirmiş ve kendi güvenliklerini korumak amacıyla 17 Mart 1948 yılında Brüksel Antlaşmasını imzalamışlardır. 4 Nisan 1949 tarihinde Kuzey Atlantik Antlaşması ile ABD de Avrupalı Devletlerin yanında yer almış ve NATO kurulmuştur.³⁴⁵ Çok partili hayatın hüküm sürdüğü yıllarda Türkiye, hem Sovyet tehdidine karşı hem de ABD ile ilişkilerini arttırmak amaçlı NATO'ya girme planları yapmıştır. Türkiye'nin 11 Mayıs 1950'de Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı döneminde yapılan ilk başvuru reddedilmiştir. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle NATO'ya giriş çabaları hız kazanmıştır. Kore'ye asker gönderme kararının ardından Türkiye, 1950 yılının Ağustos ayında NATO'ya ikinci başvuruda bulunmuştur. Türkiye'nin Yunanistan ile yaptığı bu başvuru da reddedilmiştir.³⁴⁶

Kore Savaşı'nı başarıyla bitiren Türkiye, Amerika'nın desteğini almış ve ABD Hükümeti, 15 Mayıs 1951'de Türkiye ve Yunanistan'ın üyeliğe kabulü için NATO

³⁴³ *Yeni Edirne*, 24.07.1953, s.1; *Yeni Edirne*, 25.09.1953, s.1; *Yeni Edirne*, 23.10.1953, s.1.

³⁴⁴ *Yeni Edirne*, 22.03.1954, s.1; *Yeni Edirne*, 08.04.1954, s.1; *Yeni Edirne*, 10.06.1954, s.1.

³⁴⁵ Mehmet Gönübol, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1996, s.223-226; Yusuf Sarınoy, *Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi ve NATO'ya Girişi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s.76.

³⁴⁶ Erol Mütercimler; Mim Kemal Öke, *Düşler ve Entrikalar: Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Alfa Yayınları, İstanbul 2004, s.104.

üyelerine teklifte bulunmuştur.³⁴⁷ Dönemin dış politikasının en önemli süreci olan NATO'ya giriş, Edirne basınında yerini almıştır.

Edirne Postası gazetesi, ABD'nin Türkiye ile Yunanistan'ın Akdeniz Ortak Savunma Paktı için Atlantik Paktı'na girmesini istediğini ve bu yöndeki girişimlerinin hız kazandığını bildirmiştir.³⁴⁸ İngiliz kabinesinin Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya giriş başvurusunu incelemek üzere bir toplantı düzenlediğini belirten Yeni Edirne gazetesi, sağlanabilirse İngiltere'nin destekleyici tavrının Türkiye ile Batı'nın güvenliği ve Türkiye'nin Batı ile ilişkileri için gerekli olduğu şeklinde yorumlamıştır. Ayrıca İngiltere, Türkiye'nin Atlantik Paktı'na alınmasına itiraz etmiş ve sebep olarak din ve ırk farkını göstermiştir. Bu durum aynı gazetede İngiltere'nin meseleyi çevirmeye çalıştığı ve hakiki amacının farklı olduğu şeklinde vurgulanmıştır.³⁴⁹

NATO Bakanlar Kurulu, 15-20 Eylül 1951 tarihinde Kanada'nın başkenti Ottawa'da yaptığı toplantıda Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya üye olarak çağrılmalarına oy birliği ile karar vermiştir.³⁵⁰ Türkiye'nin Atlantik Paktı'na davet edildiği haberi Edirne yerel gazetelerinde manşetlerle verilerek Türkiye'nin Roma'da yapılacak toplantıya katılacağı bildirilmiştir.³⁵¹

Türkiye, 18 Şubat 1952 tarihi itibarıyla NATO'ya resmen üye olmuştur. Türk dış politikası için önemli bir aşama olan Türkiye'nin üyeliği, ulusal basında olduğu gibi Edirne yerel basınında da yerini almıştır. NATO Merkez binası önünde 14 üye devletin bayraklarından birinin de Türk bayrağı olduğu Yeni Edirne gazetesi aracılığıyla aktarılırken; “*Meclis Atlantik Paktı'na Katılmamızı Anlaşma ile Kabul Etti*” yazısını manşet yapan Edirne Postası gazetesi ise, milletvekillerinin parti farkı gözetmeden bu durumdan memnun olduklarını ve dış politikadaki bu başarıyı övdüklerini vurgulamıştır.³⁵² (Ek 23)

NATO'ya üye olma yolunda, Kore Savaşı ile eline geçen fırsatı iyi değerlendirdiğini düşünen Türkiye, Kore Savaşı'nda gösterdiği başarıyla da ABD'nin desteğini almıştır.

³⁴⁷ Mehmet Saray, *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi: III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2000, s.128-130.

³⁴⁸ *Edirne Postası*, 09.06.1951, s.1.

³⁴⁹ *Yeni Edirne*, 25.05.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 01.06.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 19.06.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 22.06.1951, s.1.

³⁵⁰ Bülent Akkaya, “Türkiye'nin NATO Üyeliği ve Kore Savaşı”, *İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi*, S.28, Kırğızistan 2012, s.14.

³⁵¹ *Vatandaş*, 20.09.1951, s.1-2; *Edirne Postası*, 22.09.1951, s.1; *Vatandaş*, 22.11.1951, s.1.

³⁵² Mehmet Gönülöbol, *Olaylarla Türk...*, s.232; *Yeni Edirne*, 19.02.1952, s.1; *Edirne Postası*, 20.02.1952, s.1

Birleşik Devletlerden aldığı bu diplomatik destekle Türkiye, 18 Şubat 1952 tarihinde NATO'ya resmen girmesi ile istediği sonuca ulaşmıştır.

3.2.1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler ve Türkiye-Bulgaristan İlişkileri*

Devletlerin askeri ve siyasi karar ile eylemleri sonucu şekillenen sınırlar içerisinde farklı etnik ve dini unsurlar yer alır. Azınlık durumuna düşen topluluklar, çoğu zaman yaşadıkları ülkelerin hoşgörülü davranmaması sebebiyle yaşadıkları toprakları terk edip anavatanlarına veya güven duydukları yerlere göç etmek zorunda kalmışlardır.

Coğrafi anlamda yer değişimi olarak tanımlanan göç olgusu, ülkelerin yaşamına siyasi, sosyal, ekonomik ve hukuki açılardan yeni boyutlar katarak göçmen meselesini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda Türkiye, tarih boyunca göç eden ve göç veren bir coğrafya olmuştur. Şimşir'e göre, 14. yüzyılda Osmanlı Devleti, Balkanlarda hakimiyet kurunca Anadolu'daki bazı Türk-Müslüman unsurlar Rumeli'ye geçmiş ve buradaki topraklara yerleşmiştir. Ancak 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'dan çekilmeye başlamasıyla Rumeli Türkleri Anadolu'ya dönmek zorunda kalmışlardır.³⁵³

Bulgaristan'dan ilk büyük Türk göçü, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında meydana gelmiş ve “*Doksan Üç Muhacereti*” olarak tarihe geçmiştir. Ardından Türklere yapılan Bulgar baskısı 1879-1890 göçlerinin habercisi olmuştur.³⁵⁴ 1912-1913 Balkan Savaşları esnasında ve sonrasında da göç dalgaları devam etmiş ve 440.000 Türk Balkanlardan Anadolu'ya göç etmiştir.³⁵⁵ Cumhuriyet döneminde de Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler devam etmiş ve göç meselesini bir düzene bağlamak amacıyla 18 Ekim 1925 tarihinde Ankara'da Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi imzalanmıştır.³⁵⁶ Cumhuriyetin

* Bu bölüm, “*Yeni Edirne Gazetesi'ne Göre Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler 1950-1951*” adlı makalenin genişletilmiş halidir. Detaylı Bilgi İçin Bkz: Halil Şimşek; Fulya Arslan, “Yeni Edirne Gazetesi'ne Göre Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler 1950-1951, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Y.10, S.13, Çanakkale 2012, s.105-126.

³⁵³ Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri (1878-1985)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2012, s.217.

³⁵⁴ Nedim İpek, *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1994, s.11-155; Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri...*, s.218-223.

³⁵⁵ Ahmet Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995, s.29-45; Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, s.92-93.

³⁵⁶ İlker Alp, *Belge ve Fotoğraflarla Bulgar Mezalimi (1878-1989)*, Trakya Üniversitesi Yayınları, Ankara 1990, s.333.

ilk yıllarında (1923-1939) Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmen sayısı 198.688 kişi olarak tespit edilmiştir.³⁵⁷

1950'li yıllarda Bulgaristan Türklerinin yaşadıkları, yeni bir göç dalgasının ve dramının habercisi olmuştur. 1946 yılında Türk azınlık okullarının devletleştirilmesiyle birlikte eğitimde yapılan kısıtlamalar, 1949 yılında Türklerin elinden alınan toprakların kooperatifleştirilmesi, Bulgar hükümetinin milli ve ekonomik baskıları ile yeni iskân politikası, Sovyetler Birliği'nin kışkırtmaları, Kore Savaşı'nın etkileri, Türkiye'nin NATO'ya katılmak istemesine gösterilen tepkiler ve dini kısıtlamalar Bulgaristan'da yaşayan Türklerin bu ülkeden ayrılmalarına neden olmuştur.³⁵⁸

Sebepleri belirtilen uygulamalar sonucunda Bulgaristan Türklerinin göç etme istekleri artmış ve bunu gerçekleştirmek için Türk hükümetine başvurmuşlardır. Bakanlar Kurulu 31 Mayıs 1947'de 4 maddeden oluşan karar almıştır. Bu karar ile Türkiye, Bulgaristan'dan toplu olarak iskânlı göç almayacağını, fakat serbest göçmen vizesiyle gelenleri ve mültecileri kabul edeceğini bildirmiş ve göçmen alma işini daha elverişli bir zamana bırakma düşüncesinde olduğunu ifade etmiştir.³⁵⁹ 1949 yılında Türkiye'ye göç etme ile ilgili başvuruların artmasıyla Bulgar hükümeti, durumu yatıştırmak için Temmuz ve Ağustos aylarında birbiri ile çelişen kararlar almıştır. Kararlardan bazıları toplu göçün durdurulması yönündeyken bazıları da talep edenlerin tamamının göç etmesine ilişkin genel bir planın uygulanmasını dile getirmiştir.³⁶⁰

1950 yılına kadar nispeten sakin bir seyir izleyen Türkiye-Bulgaristan ilişkileri, Bulgar Hükümeti'nin 10 Ağustos 1950'de iki yüz elli bin Türk'ü üç ay içerisinde göçmen olarak kabul etmesi için Türkiye'ye bir nota vermesi ile yeni bir safhaya girmiştir. Bu nota ile, Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye göçü başlamıştır. Söz konusu göç dalgası, ulusal basında olduğu gibi Edirne yerel basınında da yerini almıştır.

³⁵⁷ Cevat Geray, *Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskanı (1923-1961)*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara 1962.

³⁵⁸ Sevim Hacıoğlu, *Bulgaristan Türklerinin Sosyo-Kültürel Değişimi: (1944-1989)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2002, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, s.30-33; Ulvi Özgür, *Bulgaristan Türkleri'nin 1950-1951 Yıllarında Türkiye'ye Göçleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, s.26-43.

³⁵⁹ Bakanlar Kurulunun 31 Mayıs 1947 günlü ve 3/5922 sayılı kararnamesi. Detaylı bilgi için bakınız: Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri...*, s.234-235.

³⁶⁰ Agop Garabedian, "1950'li-1970'li Yıllar Arası Bulgar-Türk İlişkilerinde Göçmen Sorunu", *Uluslararası Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Türk-Bulgar İlişkileri Sempozyumu: Bildiriler Kitabı*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir 11-13 Mayıs 2005, s.413.

Edirne Postası gazetesi, Sofya Büyükelçisi Şefkatı İstinyeli'nin *"On bir aydır Türkiye'deyim. Bulgar notası henüz hükümetin eline geçmiş değildir. En büyük derdim, oradaki hemşerilerimize bir şey olmamasıdır. Bulgaristan'daki Türkler 250.000 değil, 850.000'dir. Türk topraklarının haricinde en toplu vaziyette bulunan Türkler de Bulgaristan'daki Türklerdir. Küçük ziraat işlerinde çok başarılı olan Bulgaristan Türklerinin memleketimize geldikleri zaman buraya çabuk alışacaklarına eminim."* şeklindeki demecine yer vermiştir.³⁶¹

Bulgaristan'a verilecek cevabın hazırlandığını manşetten duyuran Edirne Postası gazetesi, Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu, Devlet Bakanı Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu ve Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Faik Zihni Akdur'un nota hakkındaki görüşmeleri sonucunda Bulgaristan'a verilecek cevabın hazırlanacağını bildirmiştir.³⁶² Türk Hükümeti, 28 Ağustos 1950'de karşı bir nota vererek ılımlı bir politika izlemiş; fakat bu kadar fazla sayıda kişinin bu kadar kısa sürede yerleştirilmesinin zor olduğunu belirtmiştir.³⁶³

Bulgarların Türkleri ülkelerinden göndermeye yönelik politikalarına karşı Türkiye de harekete geçmiş ve Tarım Bakanlığı'na bağlı Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüğü'nü görevlendirmiştir. Edirne Postası gazetesinin haberleri arasında yer alan bu durum, vatandaşların Bulgaristan'dan gelecek akrabalarını bir an evvel bildirmelerini, giriş vizesi verilmesi için çalışmaların hızlandırılmasını, gerekli tedbirlerin alınmasını öngörmüştür. Ayrıca göçmen işlerini takip edecek lisan bilir üç memurun da Bulgaristan'a gönderilmesi kararlaştırılmıştır.³⁶⁴

Kapıkule sınır kapısının göçe açık tutulmasıyla Bulgaristan'dan gelen göçmen kabileleri Edirne'ye ulaşmışlar ve dağıtımlarının yapılacağı günü beklemişlerdir. Bulgarlar tarafından göçe zorlanan göçmenlerin sayısının artması birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Bulgaristan'dan gelen göçmenlere geçici ev sahipliği yapan Edirne'de yerel gazeteler, şahit oldukları olayları günü gününe okuyucularına duyurmuşlardır.

Yeni Edirne gazetesinin haberine göre, 29 Eylül 1950'de Dışişleri Bakanlığı'nda göçmenler için bir büro kurulmuş ve Toprak ve İskan Müdürlüğü, göçmenlerin

³⁶¹ *Edirne Postası*, 16.08.1950, s.1.

³⁶² *Edirne Postası*, 23.08.1950, s.1.

³⁶³ Ulvi Özgür, *Bulgaristan Türkleri'nin...*, s.44-50.

³⁶⁴ *Edirne Postası*, 16.09.1950, s.1.

yerleştirilmesi için görevlendirilmiştir.³⁶⁵ Göçmen meselesine hassasiyet gösteren yeni hükümet, birçok Bakan ve Genel Müdürünü Edirne'ye göndererek göçmenler konusunda inceleme yapılmasını istemiştir. İçişleri Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu Edirne'ye gelerek Karaağaç'taki misafirhaneye yerleştirilen göçmenleri ziyaret etmiş ve burada Toprak ve İskan Genel Müdürü Nebil Barlas'tan ayrıntılı açıklama almıştır. Göçmenlerin arasına girip bir dertleri olup olmadığını soran Bakan Nasuhioğlu, göçmenlerin Türkiye'de olmaktan duydukları memnuniyeti gazetecilerle paylaşmıştır. İçişleri Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu'nun göçmen meselesine yönelik yaptığı basın açıklamasını aktaran Edirne yerel gazeteleri, serbest göçmen olarak anayurda gelen ırkdaşların gümrük ve pasaport gibi işlemleri tamamlanıncaya kadar burada iki, üç gün misafir edileceklerini, sağlık durumlarının da kontrol edilip gerekli aşıların yapılacağını, hükümetin göçmen akınını iyi bir şekilde karşılamak için gerekli tedbirleri aldığını belirtmiştir. Bakan Nasuhioğlu'nun misafirhaneden sonra vizesizlerin barındığı yere gittiğinin haberini veren gazeteler, mültecilerin de bakım durumlarının kontrol edildiğini, diğer göçmenler gibi hiçbir fark gözetilmeden görevlerin yerine getirildiğini ve en yüksek insanlık muamelesi gösterildiğini ifade etmiştir.³⁶⁶ Ayrıca Toprak ve İskan Genel Müdürü Yekta Aytan'ın göçmen işleri ile ilgili olarak Edirne'ye geleceği Yeni Edirne gazetesinin haberleri arasında yerini almıştır.³⁶⁷

Sadece iktidarın değil aynı zamanda muhalefetin de göçmen meselesi ile ilgilendiğini vurgulayan Edirne Postası gazetesi, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ile yaptığı röportajı okuyucularıyla paylaşmıştır. Gazete, Kasım Gülek'in *"Bulgaristan, bize siyasi bir baskı yapmıştır. Yaklaşan kış mevsiminde bu binlerce vatandaşın zorluklara maruz kalmaması için iş başındaki hükümet elbette fedakarlık yapacaktır. Göçmen meselesi, sadece Türkiye'yi ilgilendiren bir mesele değildir. Sadece isteyerek gelmeyen ve siyasi maksatlarla gönderilen göçmenlere Birleşmiş Milletler teşkilatının Marshall Planıyla ilgili teşkilatın ve Milletlerarası göçmen teşkilatının yardım etmesi gerekmektedir. Zira, buna sadece Türkiye'nin gücü yeterli gelmez, bir taraftan da bu iş bir para meselesi olduğu gibi diğer taraftan bir teknik, araç işidir. Biz göçmen davasını parti ve politika davası olarak kabul etmiyoruz. Bu dava milli bir davadır, insani bir davadır. Bütün vatandaşların ve*

³⁶⁵ BCA, Fon Kodu:30..1.0.0, Dosya:A7, Yer No:17.99..11, 28/9/1950.

³⁶⁶ Yeni Edirne, 27.09.1950, s.1; Edirne Postası, 28.09.1950, s.1.

³⁶⁷ Yeni Edirne, 27.09.1950, s.2.

kuruluşların ellerinden geldiği kadar bu işle ilgilenmeleri gerekir.” sözlerine yer vermiştir.³⁶⁸

Göç akınının devam ettiği sırada, Bulgaristan’ın Türkiye’ye vizesiz çingene sokma politikası da kendini göstermiştir. İçişleri Bakanı Nasuhioğlu, Edirne’de yaptığı incelemeler sonucunda, sayıları 1146 olup aralarındaki 260 kişinin Türk ırkına mensup olduğunu gösteren çingenelerin Karaağaç’ta göçmen evinin yanındaki harap kışlada bulunduklarını ve hükümetin çingeneler için acil bir karar alması gerektiğini Başbakanlığa yazdığı yazı da bildirmiştir.³⁶⁹ (Ek 24)

Türkiye, vizesiz çingenelerin Bulgar hükümeti tarafından geri alınmasını istemiştir. Bulgaristan’ın bunu kabul etmemesi üzerine Türkiye, 7 Ekim 1950’de sınırı kapattığını ilan etmiştir. Edirne yerel basının gündemini de oldukça meşgul eden sınırın kapatılması meselesi sebebiyle tren ulaşımının da durdurulduğu bildirilmiştir. Sınırın ne zaman açılacağı konusunda ise bir tarih verilmediğini belirten gazeteler, halkın uydurma tarihlere inanmaması gerektiğini ifade etmişlerdir.³⁷⁰

Meclis’te Celal Bayar’ın göçmen meselesine yönelik yaptığı açıklamayı esas alarak Türk Hükümetinin göçmen sorununa yönelik bakışını aktaran Yeni Edirne gazetesi, dürüst komşuluk ilişkilerinin arttırılması için gösterilen çabanın karşılık görmediğini ifade etmiştir. Bulgaristan’ın mevcut anlaşma hükmünü hiçe sayarak 250 bin soydaşımızı tehciye girişmesinin milletlerarası hukuk kaidelerine ve insanlık prensiplerine aykırı bir hareket olduğunu belirterek birçok göçmen vatandaşının perişan bir durumda olduğunu vurgulamıştır. Sayısı binleri aşan ve aralarında yabancıların da bulunduğu göçmenleri vizesiz Türkiye’ye sokma planına karşı Türkiye’nin Bulgaristan sınırını kapatmaya mecbur kaldığını ifade eden Cumhurbaşkanı Celal Bayar, göçmen meselesi hakkında yapılan girişimler sonuç vermediği takdirde; hükümetin bu önemli anlaşmazlığı milletlerarası makamlara götüreceğini bildirmiş ve Bulgaristan’la ilişkilerin normalleşmesiyle vizeleriyle Türkiye’ye gelecek göçmenlere karşı kardeşlik ve insanlık görevini, hükümet ve Türk milleti olarak bütün gücüyle yerine getireceklerinin sözünü vermiştir. Ayrıca

³⁶⁸ *Edirne Postası*, 04.10.1950, s.1.

³⁶⁹ *BCA*, Fon Kodu :30..1.0.0, Dosya:A7, Yer No :17.99..11., 28/9/1950.

³⁷⁰ Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri...*, s.243-244; *Edirne Postası*, 11.10.1950, s.1; *Edirne Postası*, 14.10.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 17.10.1950, s.2; *Edirne Postası*, 18.10.1950, s.1; *Edirne Postası*, 25.10.1950, s.1; *Edirne Postası*, 22.11.1950, s.1; *Edirne Postası*, 29.11.1950, s.1; *Edirne Postası*, 02.12.1950, s.1.

Cumhurbaşkanı, Dünya'nın da bu davayı benimsediğini ve Bulgaristan'ın tutumunu hoş karşılamadığını da sözlerine eklemiştir.³⁷¹

Göçmen meselesine dünyanın görüşünü de aktaran Yeni Edirne ve Edirne Postası gazeteleri, Roma'da Avrupa Konseyi Dışişleri Bakanları Komitesi, Bulgar Hükümeti'nin 3 ay içinde 250 bin kişinin tehcirini protesto etme kararı aldığını belirtmiştir. Gazeteler, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'ndaki Türk delegesinin insan haklarını çiğneyen Macaristan, Romanya ve Bulgaristan hakkındaki kararın yumuşak olmasına itiraz ettiğini söylemiştir. İngiltere'nin göçmen meselesine yönelik Türk görüşünü kabul ettiğini ve desteklediğini haber veren gazete, Amerika'nın da İngiltere'ye katıldığını ve Türkleri haklı bularak kısa zamanda tehcirin memleketin ekonomisine ve asayişine zarar vereceğini bildirmiştir.³⁷²

Türk Hükümeti, 250 bin göçmenin Türkiye'ye giriş yapacağına yönelik çeşitli tedbirler almıştır. Bakanlar Kurulu gelecek göçmenlere yardım için komiteler kurulmasını ve her ilin kaç göçmen barındırabileceğinin bildirilmesini valiliklerden istediği Yeni Edirne gazetesi haberleri arasında yer almaktadır. Bütün vilayetlerin hazırlıklarını Ankara'ya bildirmesi durumunda sınırların açılmasının mümkün olacağını bildiren gazete, yurttan hızlı bir çalışma başlatılmasına rağmen Edirne'de her şeyin hazır olduğunu vurgulamıştır.³⁷³

Ankara'ya çağrılan Sofya Büyükelçisi, Dış İşleri Bakanı Fuat Köprülü'ye gerekli bilgiyi vermiş ve Türk-Bulgar ilişkilerine yönelik yeni bildiriye götürmek üzere Bulgaristan'a hareket etmiştir. Buna yönelik haberleri yayınlayan Yeni Edirne gazetesi, sınırın Aralık ayının ilk haftası açılmasının beklendiğini, sınır civarında bekleyen 15 bin kadar vizeli göçmenin Türkiye'ye giriş yapacaklarının tahmin edildiğini belirtmiştir. Bulgarların vizesiz çingeneleri Türkiye'ye sokmaya çalıştıkları durumunda sınırın tekrar kapanabileceğine işaret etmiştir.³⁷⁴

Vizesiz çingene sokma sorununun halledilmesi üzerine sınır 2 Aralık 1950'de tekrar açılmıştır. Sınırın açılmasını “*Bir Buçuk Ay Kadar Devam Eden Kapanıştan Sonra Türk-Bulgar Hududu Açıldı...*” şeklindeki manşetiyle veren Edirne Postası gazetesi, Demokrat

³⁷¹ Özel Şahingiray, *Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri (1920-1953)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s.406; *Yeni Edirne*, 07.11.1950, s.1-2.

³⁷² *Yeni Edirne*, 07.11.1950, s.1; *Edirne Postası*, 08.11.1950, s.1.

³⁷³ *Yeni Edirne*, 21.11.1950, s.1.

³⁷⁴ *Yeni Edirne*, 01.12.1950, s.1.

Parti hükümetinin kararları neticesinde vizesiz çingenelerin Bulgaristan'a iade edildiğini bildirmiştir.³⁷⁵

Göçmenler içerisinde tespit edilen casus ve çingeneler, sınırın açılmasıyla 2 Aralık 1950 günü 20.30'da 15 Bulgar vagonu ile Bulgaristan'a gönderilmişlerdir. Bu şartlar altında göçler devam etmiş ve Edirne yerel gazeteleri, göçmen akınını ayrıntılı bir şekilde vermiştir. Svilengrad'ta 8.30'da seyahat hazırlıklarına başlayan 162 kişilik ilk kabile, 12.00'de trene binmiş ve 3 Aralık 1950 günü saat 15.00'te Karaağaç'a ulaşmıştır. Edirne yerel basının verdiği bilgiye göre, göçmenleri istasyonda bir sağlık ekibi ve eşyalarının taşınmasına yardım edecek bir grup beklemiştir. Göçmenleri karşılamaya Vali ve Emniyet Müdürü ile Toprak ve İskân Genel Müdürlüğü mensupları da gelmişlerdir. Ayrıca gelecek göçmenleri karşılayanlar arasında akrabalarını karşılamak üzere kalabalık bir halk kitlesi de bulunmuştur. Tren, Karaağaç garına iki taraftan yükselen sevinç sesleri arasında girmiştir. Trenden toprağa ayak basanlar hemen yerlere kapanmışlar “*vatanımız, vatanımız...*” diye yüzlerini toprağa sürmüşler, toprağı öpüp koklamışlardır. Yeni Edirne gazetesi muhabiri, bu anın heyecanını bizzat yaşadığını sevinçle aktarmıştır. Göçmenlerden yaşlılar kamyonla göçmen misafirhanesine gönderilmiş ve eşyaları ayrıca nakledilmiştir. Bu sırada kabilede bulunan bir hasta da Valilik arabasıyla hastaneye kaldırılmıştır. Göçmenler Türk topraklarına geldikleri bir saat içerisinde kalacakları yerleri görüp sıcak çayların dağıtıldığı bir masaya oturtulmuşlardır. Yaşlıların çocuklarına çay ve şeker hakkında bilgi vermeleri muhabirin dikkatini çekmiş ve hüzünlendirmiştir. Habere göre, önce çekinerek çayın tadına bakan çocuklar, çok geçmeden keyifle yudumlamaya başlamışlardır. Bu sevinçli ortamda darlık içine düşen göçmenlerin bazıları ağlamış, bazıları bozulan psikolojilerinin etkisiyle sinirli bir gülmeye tutulmuş, bazıları ise derin bir sessizlik sarmıştır. Bazı göçmenlerin sıkıntılı günler geçirmeleri sebebiyle kurtuluşu ölümde bulup kendini astığı ve bir ananın aç çocuğuna yiyecek bulamadığından çıldırdığı gelen göçmenlerin verdiği haberlerdendir.³⁷⁶

195 kişilik ikinci kabile, 4 Aralık 1950'de saat 13.00'te trenle Edirne'ye ulaşmıştır. Gelen göçmenlerin gümrük muayenesi, eşyalarının ve kendilerinin göçmen evine nakli, aşlarının yapılarak kahvaltı sofrasına oturtulmaları 45 dakika içerisinde yapılmıştır. Gelen kabile daha çok fakir kimselerden oluşmuştur. Yeni Edirne gazetesi, içlerinden Yunan toprağından geçmek için istenilen paraya karşılık fanılalarını ve gömleklerini satanların

³⁷⁵ Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri...*, s.244; *Edirne Postası*, 06.12.1950, s.1.

³⁷⁶ *Yeni Edirne*, 06.12.1950, s.1-2; *Edirne Postası*, 16.12.1950, s.1-3.

çok olduğunu göçmenlerin ağzından nakletmiştir. Kızılay'ın verdiği peynir, ekmek ve çaydan ibaret olan kahvaltı göçmenlerin yüzüne mutluluk ve neşe katmıştır. Yeni Edirne gazetesi muhabiri, karnı doyduğu halde artan ekmek ve peyniri alan bir çocukla sohbete girişmiş ve karnı doyduğu halde niye aldığını sormuştur. Çocuk, muhabirin yüzüne uzun uzun bakarak “*Ya babam akşama kumpir getirmezse, gene aç mı kalayım.*” cevabını vermiştir. Yeni Edirne gazetesi, göçmenlerin durumunu yakından takip etmiş ve onlarla mülakatlar yaparak sevinçlerini ve üzüntülerini bülteninde paylaşmıştır.³⁷⁷

Göçmen sorununu hem iç hem de dış mesele olarak gören Türk hükümeti, sorunla yakından ilgilenmiş ve Türkiye Göçmen ve Mülteciler Yardım Birliği'ni oluşturarak Edirne Komitesini de kurmuştur. Yeni Edirne gazetesi, komitenin hemen çalışmalarına başladığı haberini vermiş ve komite başkanın Edirne Valisi Emin Akıncı, ikinci başkanın da Hasan Maksutoğlu olduğunu bildirmiştir.³⁷⁸

Edirne'deki olayları yakından takip etmek amacıyla hükümet tarafından memurlar görevlendirildiği gibi devlet erkanı da bizzat Edirne'ye gitmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'in serhat şehri Edirne'ye gelişini manşetten yayınlayan Edirne yerel gazeteleri, göçmen evlerine yapılan ziyaretleri ve göçmenlerle kurulan diyalogu aktarmışlardır. Göçmenler tarafından sevinç ve şaşkınlıkla karşılanan Celal Bayar'ın etrafında korumalar olmadan dolaşması göçmenleri şaşırtmış ve göçmenler, Bulgaristan'da en küçük devlet memurlarının dahi silahlı korumalar ile gezdiklerini anlatmışlardır. Göçmenlerin hepsi hasretini çektikleri anavatan topraklarına vardıkları ilk anda memleketin en üst yöneticisi ile karşılaşmaktan duydukları heyecanla Bayar'ın ellerine sarılıp öpmek için adeta yarış etmişlerdir. Göçmen evlerinde Adnan Menderes'e bir göçmen tarafından “*Menderes celladı siz göçmenleri Kore'ye süreceksiniz*” anlamında göç öncesi Bulgarların propaganda amaçlı yaptığı Bulgarca bir yazı verilmiş ve Celal Bayar'da başta olmak üzere bu durum, gülüşmelere sebep olmuştur. Göçmenlerle tek tek ilgilenen Bayar ve Menderes, onların yaşadıklarını ve isteklerini dinlemiştir.³⁷⁹

Göçmen işlemlerinin düzene girdiği 1951 yılı sonbaharında Bulgaristan, Aralık 1950'de vermiş olduğu garantiyi bir tarafa bırakarak sahte vizelerle çingeneleri Türkiye'ye sokmaya başlamıştır. Türkiye, çingenelerin iadesi için girişimlerde bulunmuş; fakat Bulgar Hükümeti'nin bu sorunu görmezden gelmesi üzerine Türkiye, 8 Kasım 1951'de sınırı

³⁷⁷ *Yeni Edirne*, 06.12.1950, s.1-2.

³⁷⁸ *Yeni Edirne*, 12.01.1951, s.1.

³⁷⁹ *Yeni Edirne*, 09.01.1951, s.1-2; *Edirne Postası*, 10.01.1950, s.1.

kapattığını ilan etmiştir.³⁸⁰ Bu haber, Edirne yerel gazetelerinin ilk sayfalarına manşet olmuştur.³⁸¹

Edirne Valisi Emin Akıncı'nın Bulgar makamlarınca sahte vize ile Türkiye'ye gönderilen göçmenler hakkındaki açıklamalarını haberlerine ekleyen gazeteler, son günlerde gelen göçmenler arasında sahte vizelilerin tespit edildiğini, bunlar iskan yerlerine sevk edilmeden Karaağaç'ta alıkonulduğunu, bunların geri alınması için Bulgar sınır makamları ile temasa geçildiğini, 13 Ekim'de yapılan sınır görüşmelerine cevap vermeyen Bulgarların 28 Ekim'de 20 aile halinde 126 çingeneyi sahte vize ile tekrardan göndermeleri ile bunların Bulgaristan'a iade edildiğini, Bulgaristan'ın sahte vize konusunu reddettiğini, demiryolu hattında Bulgaristan ile temas olmaması sebebiyle bunların Yunanistan topraklarına geçtiklerini, bu sebeple 8 Kasım 1951 günü saat 10.00 itibariyle sınırın kapatıldığını, çingenelerin sayısının 252 kadar olduğunu anlatmıştır.³⁸²

Sınırın kapatılması üzerine 14 Kasım 1951'de Bulgar Hükümeti tarafından nota verildiğini açıklayan Yeni Edirne gazetesi, göçmen pasaportu ve vizesini taşıyan Türk göçmenlerinin engelsiz şekilde kabulü için Türk Hükümetinin gerekli tedbirleri derhal alması konusunda Bulgaristan'ın ısrar ettiğini, aksi takdirde çıkacak olayların sonuçlarından Türk Hükümetinin mesul olacağını belirterek bunu adeta bir tehdit edasıyla dile getirmiştir. Buna karşılık, Türk hükümeti de verdiği cevapta göçün devam etmesinin Bulgar Hükümeti'nin işine gelmediğini, bu yüzden sınırın kapanmasına yönelik olayların Bulgarlar tarafından kasıtlı olarak çıkarıldığını ifade etmiştir.³⁸³ Bulgaristan'ın Türkiye'ye verdiği notada Türkiye'nin Atlantik Paktı'na girdiğini de belirtmesi ve Türkiye'ye yönelik suçlamalarda bulunması, gazete tarafından da garip karşılanmıştır.³⁸⁴ 2 Mayıs 1952 tarihli Yeni Edirne gazetesi, Türk askerlerinin Bulgar topraklarına girerek ateş açması gerekçesiyle Bulgar Hükümetinin bu durumu protesto edip Türkiye'ye bir nota verdiğini açıklamıştır.³⁸⁵ Türkiye-Bulgaristan ilişkileri, özellikle karşılıklı notaların verildiği süreçte, çoğu zaman kriz havasında seyretmiştir.

Sınırın kapatılmasına tepkisini göçmen Türklere yönelten Bulgar Hükümeti'nin yaptığı eziyetler Yeni Edirne gazetesinde belirtilmiştir. Bulgaristan, göçmenlere “Sizleri

³⁸⁰ Önder Duman, *Rumeli'den Samsun'a Göç (1923-1970)*, Samsun Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun 2010, s.67.

³⁸¹ *Yeni Edirne*, 09.10.1951, s.1; *Edirne Postası*, 10.11.1951, s.1; *Vatandaş*, 12.11.1951, s.1.

³⁸² *Edirne Postası*, 10.11.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 13.11.1951, s.1-3.

³⁸³ *Yeni Edirne*, 20.11.1951, s.1-4.

³⁸⁴ *Yeni Edirne*, 18.12.1951, s.1-3.

³⁸⁵ *Yeni Edirne*, 02.05.1952, s.3.

*Türk Hükümeti istemiyor, eski yerlerinize dönün” şeklinde propagandalar yapmış, eğer dönmezlerse açlık ve soğuktan ölecekleri şeklinde tehdit etmiştir. Bu tehditten sonuç alamayınca da göçmenleri zorla vagonlara doldurup geri nakletmiş ve ellerinden pasaportlarını almıştır.*³⁸⁶

Türk-Bulgar sınırının açılacağına yönelik haberler Edirne yerel gazetelerinde yer almış ve doğumlarla sayıları 132’ye çıkan çingenelerin Bulgaristan’a iade edilmesinden sonra sınır tekrar açılmıştır.³⁸⁷ Böylece Türk hükümeti politikasını Bulgaristan ile karşılıklı verilen notalar çerçevesinde şekillendirmiştir.

3.2.1. Göç Sırasında Göçmenlerin Çektiği Sıkıntılar

1950-1951 göçünün kış aylarına denk gelmesi, göçmenleri olumsuz etkilemiştir. Bununla birlikte özellikle Bulgaristan’ın göçmenlere yaptığı baskılar, birçok problemin yanında göçmenlerin psikolojilerinin bozulmasına da yol açmıştır. Bulgar hükümetinin göçmenlere karşı uyguladığı tutum, bazen göçmenlerden gelen mektuplarla, bazen göçmenlerle yapılan sohbetlerle, bazen de resmi kayıtlarla belgelenmiş ve Edirne yerel gazetelerinde aktarılmıştır. Yeni Edirne gazetesi, Bulgar hükümetinin göçmenlere acımasızca davrandığını, ekmek yardımıyla bulunduğunu söyleyerek 600 gr. ekmeği 80 levaya sattığını, emzikli Türk kadınlarını süt vergisine tabi tuttuğunu örneklerle açıklamıştır.³⁸⁸ Bu durum, Bulgar hükümetinin ekonomik baskılarına verilen örneklerden olmuştur.

Gelen göçmenlerin dile getirdikleri şikayetlerinin başında ise Bulgarların, üstlerindeki tüm yazılı kağıtları yok etmeleri olmuştur. Bu yüzden akrabalarının adresleri, diplomalar, sertifikalar ve iş kağıtları gibi kıymetli evrakları tamamen gasp edilmiştir. Bulgar hükümeti, içerisinde göçmenlerin de bulunduğu eşyaları kırlara atarak 57 vagonu boşaltmıştır.³⁸⁹

Bulgaristan ve Türkiye arasında karşılıklı notaların verildiği ve ilişkilerin gergin olduğu bir dönemde, Bulgarlar ülke içerisinde Türklere rahatsızlık verdikleri gibi sınırda da iki Türk askerini ayaklarından yaralayarak problem çıkarmışlar ve Türkiye’den

³⁸⁶ *Yeni Edirne*, 04.01.1952, s.1.

³⁸⁷ *Yeni Edirne*, 20.02.1953, s.2; *Edirne Postası*, 20.02.1953, s.1; *Vatandaş*, 23.02.1953, s.1; *Yeni Edirne*, 24.02.1953, s.1; *Edirne Postası*, 28.02.1953, s.1.

³⁸⁸ *Yeni Edirne*, 14.11.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 21.11.1950, s.1-2; *Yeni Edirne*, 06.03.1951, s.1.

³⁸⁹ *Yeni Edirne*, 06.12.1950, s.3.

Avrupa'ya giden Türk yolcuları geri göndermişlerdir.³⁹⁰ Sofya elçilik katiplerinden Sadun Bey'e gösterilen şiddet ve içerisinde resmi evrakların bulunduğu çantaya el konulması Edirne yerel gazetelerinde manşetten verilerek protesto edilmiştir.³⁹¹

Gelen göçmenlerin grup halindeki konuşmalardan çekindikleri, tanımadıkları kişilerle karşılaşınca hemen kimlikleri söyledikleri Yeni Edirne gazetesi tarafından belirtilmektedir. Bu durumun sebebini soran gazete, Bulgaristan'da toplu konuşmaların yasaklandığını öğrenmiş ve ferdin hürriyetini hiçe saydıkları yorumunda bulunmuştur.³⁹²

Edirne Postası gazetesinin Niteç müstear isimli yazarı, “*Bana Sorarsanız*” adlı köşesinde ziyaret ettiği göçmenlerle yaptığı söyleşiye yer vererek göçmenlerin endişelerini dile getirmiştir. “*Oğlum burada ekmeği vesika ile mi veriyorlar? Acaba bize de yetecek mi? Türkiye'nin yarısı çöl gibi sıcak, yarısı dondurucu soğukmuş, bize orada öyle dediler doğru mu? Türkiye'de insanlar açlıktan ölüyormuş, acaba ölenler Bulgaristan'dan daha fazla mıdır?*” şeklinde göçmenlerden kendisine sorulan sorulara yönelik Bulgarların baskı ve yalanlarla göçmenleri aldattıklarını söylemiştir.³⁹³

3.2.2. 1950-1951 Göç Sürecinde Meydana Gelen Olaylar

Yeni Edirne gazetesi, Edirne'ye gelen göçmenleri yakından izlemiş ve Türk topraklarındaki ilk zamanlarını, Türk basınının göçmenlere bakışını, göçmen dalgaları arasındaki farklılıkları, Edirne'deki kamu görevlilerinin göçmenlere yardımları ve sorumluluklarını tüm göç süreci boyunca okurlarıyla paylaşmıştır.

Bulgaristan göçmenlerin Karaağaç'taki ilk bayram namazına şahit olan Yeni Edirne gazetesi, ağızlardan yükselen tekbir seslerinin hıçkırıklara karıştığını, secdeye kapandıkça toprağı öpen göçmenlerin vatanın, milletin selametine ve devletin ileri gelenlerine dua ettiklerini, namazın sonunda imamlık vazifesini gören Rüstem Hoca'nın verdiği vaazı dinlediklerini, Türk bayrağına sarılıp öptüklerini aktarmıştır.³⁹⁴ Edirne'de birçok kişinin de göçmenlere gıda yardımı olarak et gönderdiğini ifade eden gazete, şehrin ileri gelenlerinden M. Edip Ağaoğulları, Hasan Maksutoğlu, Cevat Ağaoğulları, Dr. Cevat Eke, Ahmet Ağaoğlu, Ali Havsa, İbrahim Tosun, Mustafa Sedat ve Tahsin Şıpka'nın birer koç

³⁹⁰ *Edirne Postası*, 13.09.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 27.10.1950, s.1-2; *Edirne Postası*, 28.10.1950, s.1-2; *Edirne Postası*, 09.12.1950, s.1.

³⁹¹ *Yeni Edirne*, 13.03.1951, s.1-2; *Edirne Postası*, 14.03.1951, s.1.

³⁹² *Yeni Edirne*, 09.12.1950, s.1.

³⁹³ Niteç, “Bana Sorarsanız-Göçmenler”, *Edirne Postası*, 14.02.1951, s.2.

³⁹⁴ *Yeni Edirne*, 27.09.1950, s.2.

gönderdiğini bildirmiş ve Mahalli İskan Komisyon Başkanı Nebil Barlas'ın bu yardımlara karşılık olarak bir teşekkürünü yayınlamıştır.³⁹⁵

İstanbul gazeteleri, Bulgarların göçmenleri sınıra kadar askeri kamyonlarla getirdiklerini, sınırdan itibaren ise göçmenlerin 20 km yürümek zorunda bırakıldıkları yönünde haberler vermiştir.³⁹⁶ İstanbul basınının yaptığı habere karşılık Yeni Edirne gazetesi, Vali Yardımcısı, Polis Müdürü ve Toprak ve İskan Genel Müdürü ile yaptığı görüşmeler sonucunda Kapıkule Karakolundan Edirne'ye kadar 20km'lik yolun göçmenlere yürütülmediğini, gece gelen 636 kişilik bir kafilenin vizeleri kabul edildikten sonra 10 kamyonu ikişer sefer yaptırılarak nakledildiklerini bildirmiştir.³⁹⁷

Bulgaristan'daki gelişmelerden haberdar olduğu izlenimi veren bir şahsın Anadolu Ajansı muhabirine verdiği bilgileri yayınlayan Yeni Edirne gazetesi, son günlerde Türkiye sınırına yapılan göçmen akınında bir durgunluk olduğunu ve buna bağlı olarak da birçok göçmenin Romen-Bulgar sınırına doğru sevk edildiklerini, böyle bir istikamet değişikliğinin hangi maksatla yapıldığının bilinmediğini ifade etmiştir.³⁹⁸ Türkiye'nin 250 bin göçmeni kabul etmesi için verilen üç aylık süre 10 Kasım'da dolmuş olmasına rağmen sınır hala açılmamıştır. Bu durumun Bulgar yönetiminin tepkisini çektiğini belirten gazete, bir kısım göçmenin yönetim tarafından Kuzey Bulgaristan'a doğru sürülmeye başlandığına dair haber aldıklarını bildirmiştir.³⁹⁹

3 Aralık 1950'de sınırın açılmasıyla Edirne göçmen akınına uğramış ve göçmen misafirhanesinde büyük bir kalabalık oluşmuştur. İstanbul'a ve diğer sevk merkezine daha fazla göçmenin niçin gönderilmediğini açıklayan Yeni Edirne gazetesi, Bulgarların göçmenleri eşyaları ile sevk etmemeleri sebebiyle göçmenlerin Bulgaristan'dan gelecek eşyalarını beklemeleri ve Devlet Demiryollarının fazla vagon ayıramaması olarak bildirmiştir. Aynı gazete, Edirne'ye gelen göçmenlerin Valilik tarafından hazırlanan bando tarafından milli marşlar söylenerek karşılandığını ve bu durumun göçmenlere büyük bir heyecan verdiğini ifade etmiştir.⁴⁰⁰ 1951 yılının ilk haftalarında ise, diğer zamanlara göre gelen göçmen sayısında azalma olduğunu bildiren Yeni Edirne gazetesi, önceleri günde ortalama 800 kişi gelirken şimdilerde bu sayının 200'e düştüğünü belirtmiştir. Gazete bu

³⁹⁵ *Yeni Edirne*, 27.09.1950, s.2; *Yeni Edirne*, 29.09.1950, s.2.

³⁹⁶ *Akşam*, 27.09.1950, s.3.

³⁹⁷ *Yeni Edirne*, 27.09.1950, s.2.

³⁹⁸ *Yeni Edirne*, 10.11.1950, s.2.

³⁹⁹ *Yeni Edirne*, 14.11.1950, s.1.

⁴⁰⁰ *Yeni Edirne*, 26.12.1950, s.1.

azalmayı, Svilengrad'ta bir yığılma olmasından ve göçmenlerin kötü havalarda Türkiye'ye gönderileceklerinden duyduğu endişeye ve Bulgarların gelecek mali yılda göçmenlerden almak istedikleri vergiye bağlamıştır.⁴⁰¹

Göçmen meselesinde Dünya kamuoyunun Türkiye'yi desteklediğini vurgu yapan Yeni Edirne gazetesi, Milletlerarası Mülteciler Teşkilatı üyelerinden müdür yardımcısı Meyer Cohen, göç işleri uzmanı General Lush ve sağlık işleri müdürü Coiguy'un göçmen meselesini incelemek üzere Edirne'ye geldiğini bildirmiştir. Heyet, Karaağaç'ta Bulgaristan'dan gelen bir göçmen kafilesinin trenden alınmasını, aşılmasını, yemek yemesini görmüşler ve göçmenler için yapılan bürokratik işlemler hakkında ayrıntılı bilgi toplamışlardır. Heyet, özellikle göçmenlerin gönderildikleri mahallerin nasıl tespit edildiği üzerinde durmuşlar ve Edirne'de yaşanan Bulgaristan göçmenlerini karşılama, barındırma, yerleştirme faaliyetlerinden memnun kaldıklarını ifade etmişlerdir.⁴⁰²

Edirne'deki öğretmenlerin göçmen meselesinde görevlendirileceğini bildiren Edirne yerel gazeteleri, her gün iki öğretmenin saat 18.00'de Karaağaç'a giderek belirlenen program dahilinde göçmenlerle görüşmeler yapacakları haberini vermiştir. Bu öğretmenler, göçmenlerin Bulgaristan'da çektikleri acılar canlandırılarak Komünizm hakimiyeti altında bütün memleketlerde aynı tabloların görüldüğü, Komünizmin insanlık için felaket olduğu, hak ve hürriyete aşık milletlerin bunun için Kore'de çarpıştıkları gibi hususların anlatılacağı ve göçmenlere Türkiye'deki hayat şartları hakkında verilen olumsuz fikirlerin çürütüleceği vb. konuları işlemişler ve yine öğretmenler aracılığıyla Türk devletinin idare şekli ve yapılan inkılaplar hakkında göçmenlere kısaca bilgiler verileceği, özellikle göçmenlerin en fazla ilgili oldukları iskan işlerinin nasıl yapıldığı hakkında gerekli açıklamaların yapılacağı ifade edilmiştir.⁴⁰³ Göçmenler konusunda öğretmenlere verilen görevin yerine getirilmesiyle olumlu sonuçların alındığını vurgulayan Yeni Edirne gazetesi, öğretmenler tarafından yapılan görüşmelerin faydalı olduğunu göçmenlerin kafalarındaki karamsarlık ve endişelerin giderildiğini açıklamıştır.⁴⁰⁴

1951 yılının yazında göçmen meselesinin biraz daha düzene girdiği sırada, Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmenlere önce bir yıl geçerli muhacir kağıdı

⁴⁰¹ *Yeni Edirne*, 12.01.1951, s.3.

⁴⁰² *Yeni Edirne*, 16.01.1951, s.1.

⁴⁰³ *Edirne Postası*, 27.01.1951, s.2; *Yeni Edirne*, 30.01.1951, s.2.

⁴⁰⁴ *Yeni Edirne*, 02.02.1951, s.2; *Yeni Edirne*, 06.02.1951, s.2.

verildiğini söyleyen Yeni Edirne gazetesi, bir yılını dolduranlara nüfus cüzdanı verileceğini okurlarına duyurmuştur.⁴⁰⁵

3.2.3. Göçmenlere Yapılan Yardımlar

Dünyanın diğer ulusları tarafından misafirperverliği ve yardımseverliği ile tanınan Türk halkı, çalışmamızın konusu olan 1950-1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçünde de her türlü imkansızlıklara rağmen göçmenlere yardım elini uzatmıştır. Yeni Edirne gazetesinin Edirne halkını göç ve göçmenler konusunda bilgilendirmek amacıyla ilk sayfasında göçmenlere yönelik makaleler yer verdiğini görmekteyiz. *“Ey Trakya çocukları! Sen ki göç nedir, göçmen nasıldır gayet iyi bilirsin! İşte karşında bir göç ve göçmen var. Üstüne düşeni sana söylüyor! Hadi yardıma!”* çağrılarıyla Edirnelilerin göçmenlere yardıma davet etmiştir.⁴⁰⁶ Edirneliler, Bulgaristan göçmenlerine yardım için çalışmalarına başlamış ve dönemin yerel basınına yansıdığı kadarıyla göçmenlere yardım hususunda elinden geleni yapmıştır. Şehir eşrafından Ahmet Ağaoğulları, Karaağaç'taki göçmen misafirhanesine 1.200 ekmek göndermiş ve bu davranışı, Mahalli İskan Komisyonu Başkanı Nebil Barlas tarafından Yeni Edirne gazetesinde teşekkür metni olarak yayınlanmıştır.⁴⁰⁷

12 üyenin bir araya gelmesiyle Edirne'de Göçmenlere Yardım Derneği kurulduğunu bildiren Yeni Edirne gazetesi, seçim sonucunda Başkan Mehmet Edip Ağaoğulları, Başkan Yardımcıları Avukat Kemal Şağban, Doktor Rahmi Bankacı ve Avukat M. Edip Türkmen, Sayman Moiz Halfon, Sekreter Yuda Romano, Veznedar Rahmi Akıncan, Üyeler Murat Özgün, Kadri Baykal, Avukat Süleyman Bilgen, Eczacı Suat Sıdar ve İsmail Güner olduğunu açıklamıştır. Derneğin aldığı kararları yayınlayan gazete, şehir içinde dört ekibin çalışacağını ve köylerdeki ekibin şahsi otomobilleri ile çalışacak kimselerden oluşturulacağını ifade etmiş ve derneğe çeşitli meslek gruplarının katılımıyla sayılarının arttığını bildirmiştir.⁴⁰⁸ Edirne'de kurulan dernek, faaliyetlerine başlamış ve göçmenler için yardım toplamıştır. Esnaflar arasında en çok yardımı ayakkabıcı esnafı yapmış ve 338 lira toplamıştır. Şehir Kulübü üyeleri yardım için önce 130 lira, sonra 223 lira toplamışlardır. Köyler de göçmenler için ekin, mısır yardımında bulunmuşlardır. Öğretmen ve öğrenciler de para yardımında bulunmuşlardır. Toprak Mahsulleri Ofisi, derneğe 550 lira

⁴⁰⁵ *Yeni Edirne*, 05.06.1951, s.2.

⁴⁰⁶ “Göçmenlere Yardım”, *Yeni Edirne*, 06.10.1950, s.1.

⁴⁰⁷ *Yeni Edirne*, 06.10.1950, s.3-4.

⁴⁰⁸ *Yeni Edirne*, 17.10.1950, s.2-3; *Yeni Edirne*, 31.10.1950, s.2-4.

bağışlamıştır. Edirne'deki göçmenlere yardım faaliyetini arı kovanına benzeten Yeni Edirne gazetesi, Edirneli yardımseverlerin sessiz fakat hızlı bir çalışma kaydettiklerini vurgulamıştır.⁴⁰⁹

Merkezde olduğu gibi Edirne'nin ilçelerinde de göçmenlere yardım hazırlıkları yapıldığı Yeni Edirne gazetesinin döneme ait nüshalarında görülmektedir. Uzunköprü'de Halise Hatun Mahallesi halkı, göçmenler için 5 ev kiralamış ve odunu, kömürü ile birlikte bir yıllık gıda yardımı hazırlamıştır. Bu mahalle, diğer mahallere de örnek olmuş ve onlar da aynı hazırlığı yapmışlardır.⁴¹⁰ Meriç'te ise merkez ve 17 köyden 9.904 kilo mısır, 1.238 kilo çavdar, 55 kilo fasulye, 1.293 kilo buğday, 50 kilo arpa, 1.410 kilo karışım olmak üzere toplam 13.950 kilo gıda maddesi toplanmıştır.⁴¹¹

Göçmenlere başka şehirlerden de yardımların geldiği döneme ait gazetelerde haber olarak verilmektedir. Kızılay, göçmenler için İstanbul, Edirne ve Tekirdağ'a 400.000 lira değerinde giyim eşyası ile Edirne'deki göçmenlere 18.742 parça giyecek ve 3 vagon kereste göndermiştir. Merkezi Ankara'da bulunan Yardımseverler Derneği'nin göçmenlere yardım için harekete geçtiğini belirten Edirne yerel basını, derneğin ikinci başkanı Hasene Ilgaz ve üyelerinden Kadın Gazetesi sahibi İffet Halim Oruz'un Edirne'ye geldiklerini ve göçmenlere kışlık elbise getirdiklerinin haberini vermiştir. Yardımseverler Derneği'nin İstanbul şubesi de göçmenlere kalabilecekleri bir yer hazırlığına girişmiş ve 40 yatak ile karyola göndermiştir. Pakistan'ın Ankara Büyükelçisi'nin eşi Ara Beşir Han, derneğe 25 lira yardımda bulunmuştur. Hürriyet Gazetesi "*Göçmenlere Köy*" adıyla açtığı yardım listesiyle 57.000 lira toplamıştır. Tokat'ın Niksar ilçesi öğretmenleri, göçmenlere yardım için 48.50 lira göndermişlerdir. Samsun tütün işçileri, Cumhuriyet Bayramı yevmiyelerini teşkil eden 400 lirayı göçmenlere yardım işine tahsis etmişler ve 1.179 lira 70 kuruş da para yardımında bulunmuşlardır. Özellikle yardımlar arasında Samsun tütün işçilerinin bu davranışının birinciliği kazandığını belirten Edirne yerel gazeteleri, Edirnelilerin Samsun tütün işçilerinin yaptıkları mertliği ve cömertliği hayranlıkla karşıladıklarını ifade etmişlerdir.⁴¹²

⁴⁰⁹ *Yeni Edirne*, 20.10.1950, s.1; *Edirne Postası*, 21.10.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 24.10.1950, s.3; *Yeni Edirne*, 17.11.1950, s.1-2; *Yeni Edirne*, 06.12.1950, s.2.

⁴¹⁰ *Yeni Edirne*, 06.12.1950, s.3.

⁴¹¹ *Yeni Edirne*, 16.01.1951, s.3-4.

⁴¹² *Yeni Edirne*, 17.10.1950, s.2; *Edirne Postası*, 18.10.1950, s.2; *Yeni Edirne*, 20.10.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 31.10.1950, s.2; *Edirne Postası*, 15.11.1950, s.2; *Yeni Edirne*, 17.11.1950, s.1-2; *Yeni Edirne*, 21.11.1950, s.1-3; *Yeni Edirne*, 15.12.1950, s.2.

Göçmenlere Yardım Derneği tarafından toplanılan paralarla 500 yatak yaptırıldığını yazan gazete, 500 yatak ve 150 yastığın da hazırlanmasına başlanıldığını bildirmiştir. Karaağaç'ta dernek tarafından göçmenler için bir bina yapılacağını belirterek derneğe verilen paralarla ne gibi işlerin görüldüğünü ve misafirhanenin ne hazırlık yaptığını anlamak isteyenleri buraya davet etmiştir.⁴¹³ Bu haberden anlaşılmaktadır ki bir eleştiri izlenimi görülmektedir.

Göçmenler için Amerika, İngiltere, Fransa, Batı Almanya, Mısır, İtalya, Brezilya, İsviçre, Yeni Zelanda, Kanada ve Hollanda'nın gıda, giyim ve battaniye yardımlarında bulunduğunu ifade eden Edirne yerel gazeteleri, Edirne Göçmenler Derneği'nin 1000 yataklı misafirhanesini de yardımlar bölümüne eklemiştir.⁴¹⁴

Göçmenler için Marshall yardımı yapılacağını duyuran Edirne yerel gazeteleri, Marshall yardımından göçmenlerin faydalanması için Amerika Birleşik Devletleri'ne başvurulduğunu ve bu hususta incelenmelerde bulunmak üzere Amerika'dan beş kişilik heyetin Edirne'ye geldiğini bildirmişlerdir.⁴¹⁵ İlerleyen zamanda göçmenler için Marshall planından 30 milyon lira temin edildiği gazetelerde belirtilerek bu haber doğrulanmıştır.⁴¹⁶ (Ek 25)

UNESCO tarafından göçmen çocuklarına okul malzemesi gönderileceğinin haberini veren Yeni Edirne gazetesi, daha sonraki sayılarında Milli Eğitim Bakanlığı'nın da göçmen çocuklarına okul malzemesi yardımında bulunacağını bildirmiş ve Göçmen ve Mültecilere Yardım Birliği'nin de bu sene üniversitede okuyacak olan göçmen öğrencilerinin üniversite kayıt ücretlerini üzerine aldığını açıklamıştır.⁴¹⁷

Sağlık alanında da göçmenlere yardım olanakları sunulmuştur. 17 Aralık 1950 Pazar günü, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Ekrem Hayri Üstündağ'ın Edirne'ye gelerek göçmen evlerine yönelik incelemelerde bulunduğunu aktaran Edirne Postası gazetesi, Karaağaç göçmen evinde 50 yataklı seyyar hastanenin açılacağını ve Çorlu Askeri Hastanesi'nin bir kısmının 100 yataklı sivil hastane haline getirileceğini bildirmiştir.

⁴¹³ *Yeni Edirne*, 01.12.1950, s.2.

⁴¹⁴ *Yeni Edirne*, 09.12.1950, s.1-2; *Edirne Postası*, 20.01.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 13.07.1951, s.3; *Yeni Edirne*, 17.07.1951, s.2.

⁴¹⁵ *Edirne Postası*, 13.01.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 16.01.1951, s.1.

⁴¹⁶ *Edirne Postası*, 20.01.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 26.01.1951, s.1; *Edirne Postası*, 20.10.1951, s.1.

⁴¹⁷ *Yeni Edirne*, 06.11.1951, s.3; *Yeni Edirne*, 28.12.1951, s.1.

Gazete, izleyen sayılarında Çorlu'daki hastanenin göçmenler için faaliyete geçtiği haberini vermiştir.⁴¹⁸

Bir taraftan misafirhanelere yerleştirilen göçmenler bir taraftan da revirlere alınarak sağlık kontrolleri de gerçekleştirilmiştir. Şehirdeki sağlık personelinin çok yeterli olmamasına rağmen, göçmenler ayrıntılı bir muayeneden geçirilmişler ve tüberküloz, soğuk algınlığı, ishal ve kızamık gibi bulaşıcı sağlık sorunları ile karşılaşmıştır. Yeni Edirne gazetesi, yayınlarında bu hastalıkların sebebinin göçmenlerin yaşadığı zor yaşam koşulları ve açlıktan kaynaklandığı haber yorumunu okurlarıyla paylaşmıştır.⁴¹⁹ Ayrıca göçmenlerin sağlık kontrolleri için Ankara'dan üç kişilik bir ekiple içerisinde röntgen cihazının da bulunduğu bir kamyon geldiği gazetede haber olarak verilmiştir.⁴²⁰ Göçmenlerin röntgen filmlerinin çekilebilmesi için göçmen evinde yeni bir servis kurulduğu, servisin başında Ankara Verem Dispanseri Başhekimisi ve Dahiliye Uzmanı Doktor Tahsin Tulga'nın bulunduğu gazetede belirtilmiş ve röntgen cihazının günde 400 film alıp göçmenlere sağlık durumlarını söyleyebilecek yeterlilikte olduğu vurgulanmıştır.⁴²¹

Göçmenlere yardım amaçlı büyük bir piyango tertip edileceğini belirten Edirne yerel gazeteleri, 8 Şubat'tan itibaren biletlerin satışa çıkacağını ve 8 Mart'ta da çekilişin yapılacağını belirterek ikramiyenin 18 milyon lira olması sebebiyle ilk kez bu kadar büyük para ikramiyesi dağıtılacağını vurgulamıştır.⁴²²

3.2.4. Göçmenlerin Sayıları, Meslekleri ve Bulgaristan'dan Geldikleri Yerler

Balkan Savaşlarından 1950'lere kadar Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmen sayısında gözle görülür bir azalmanın olması ve Bulgaristan'daki Türk nüfus ve siyasal rejim de göz önünde bulundurulduğunda gelecekte muhtemel büyük bir göç dalgasının habercisi olmuştur. Şimşir'e göre; İkinci Dünya Savaşı ve ardında Bulgaristan'da rejim değişikliğinin olması, göçleri durdurmuş ve yeni Bulgar rejimi, Türklerin göç etmesine izin vermemiş, buna bağlı olarak da yurtdışına çıkışlar neredeyse durma noktasına gelmiştir.⁴²³ Sander'e göre ise; bu durumun diğer bir nedeni, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgar

⁴¹⁸ *Edirne Postası*, 20.12.1950, s.1; *Edirne Postası*, 14.02.1951, s.2.

⁴¹⁹ *Yeni Edirne*, 12.12.1950, s.2.

⁴²⁰ *Yeni Edirne*, 06.04.1951, s.1.

⁴²¹ *Yeni Edirne*, 24.04.1951, s.2.

⁴²² *Yeni Edirne*, 10.11.1950, s.3; *Edirne Postası*, 30.12.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 26.01.1951, s.2.

⁴²³ Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri...*, s.231.

hükümetinin geniş çapta iş gücü ihtiyacının olmasıdır. Bundan dolayı Türklerin göç etmesini engelleyici davranışlarda bulunmuşlardır.⁴²⁴ Böylece büyük bir yığılma olmuş ve yakın zamanda göçmen patlamasının yaşanacağını habercisi olmuştur.

Göçmenlerin sayılarına yönelik olarak rakamlar veren Yeni Edirne gazetesi, Karaağaç muhacirhanesinde 2.230 kişinin bulunduğunu 1 Eylül 1950'den itibaren ülkeye 6.504 aile halinde 24.947 kişinin geldiğini, bunların %40'ının erkek %60'ının kadın olduğunu belirterek Bulgarların verimli çalışma çağındaki erkekleri göç ettirmedikleri yorumunda bulunmuştur.⁴²⁵ Aynı gazete, 26 Aralık 1950 tarihli 34. sayısında göçmenlerin tehciye başladıkları tarihten bu yana göçmen sayısının 48.000'i bulduğunu, Türk sınırının açılmasıyla 3 Aralık 1950 tarihinden itibaren göçmen sayısı 14.000 olarak tespit edildiğini ve 11.000'i iskan yerlerine sevk edildiğini açıklamış ve 29 Aralık 1950 tarihli gazete de göçmenlerin sayılarının 55.000'e yaklaştığı haberi vermiştir.⁴²⁶

Edirne yerel basını, 1951 yılının Ocak ayı itibarı ile gelen göçmen sayısının 69.309, Şubat ayında 86.365, Nisan ayında 103.000 ve yaz aylarında ise toplam 32.000 aile halinde 140.000 göçmenin geldiğini okurlarıyla paylaşmıştır.⁴²⁷ Devlet Bakanı Muammer Alakant, konuyla ilgili olarak TBMM'de yaptığı konuşmada 8 Kasım 1951 tarihine kadar Bulgaristan'dan Türkiye'ye 37.351 aile halinde toplam 154.393 göçmen geldiğini söylemiştir.⁴²⁸

1950-1951 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmenlerden 9.446 kişiye yapılan anket sonuçlarına göre; göçmenlerin %11.1'i kendi isteğiyle, %85.3'ü Bulgaristan'da yaşamanın imkansız olduğundan, %3'ü göçe zorlanmaları sebebiyle Türkiye geldiklerini ifade etmiştir. Buna göre, %88.3'lük bir oran Bulgar baskı, ayrımcılık ve zulmünden kurtulmak için Türkiye'ye sığınmıştır.⁴²⁹

1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin meslek dağılımında en büyük grubu %82.6 ile çiftçi, ormancı, avcı ve balıkçılar oluşturmuştur. %9.8 ile mesleksizler, %4.8 ile sanatkarlar, madenciler ve inşaat işçileri, %0.9 ile teknik elemanlar

⁴²⁴ Oral Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1946)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1996, s.73.

⁴²⁵ *Yeni Edirne*, 29.09.1950, s.4.

⁴²⁶ *Yeni Edirne*, 26.12.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 29.12.1950, s.1.

⁴²⁷ *Edirne Postası*, 10.01.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 23.01.1951, s.2; *Edirne Postası*, 24.01.1951, s.2; *Yeni Edirne*, 20.02.1951, s.1; *Edirne Postası*, 27.01.1951, s.1-2; *Edirne Postası*, 17.03.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 06.04.1951, s.1; *Edirne Postası*, 07.04.1951, s.1; *Edirne Postası*, 26.05.1951, s.1; *Yeni Edirne*, 10.07.1951, s.1; *Edirne Postası*, 14.07.1951, s.1; *Edirne Postası*, 22.12.1951, S.1.

⁴²⁸ *TBMM Z.C.*, D.9, C.17, 14.11.1952.

⁴²⁹ Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri...*, s.248.

ve serbest meslek sahipleri, %0.7 ile idareciler, %0.4 ile nakliyeciler ve %0.1 ile de satıcılar bulunmuştur.⁴³⁰ Yeni Edirne gazetesi de gelenler arasında çiftçilerin çoğunlukta olduğunu, ardından oran olarak sanatkarların geldiğinin okurlarına bildirmiştir.⁴³¹

Osmanlı Devleti'nin Rumeli politikası ile Balkanlara yerleşen Türkler, zaman içerisinde Bulgaristan'ın birçok bölgesine dağılmışlardır. Bu sebeple göçmenlerin Bulgaristan'dan geldikleri yerlerde farklılık görülmektedir. 1951 yılının ilk zamanlarında gelen göçmenlerin daha çok Plevne, Rusçuk, Varna bölgelerinden olduklarını belirten Yeni Edirne gazetesi, Ocak ayının sonuna doğru gelen göçmenlerin daha çok Yenipazarlı'dan olduklarını ifade etmektedir.⁴³²

3.2.5. Göçmenlerin Yerleştirilmesi ve İş Olanaklarının Sağlanması

Göçmenlerin yerleştirilmesi, 2510 sayılı İskan Kanunu'na göre yapılmıştır. İskan işleri için gerekli ödeneğin 1951 yılında sağlanmasıyla hazırlıklara başlanılmıştır. Sanatkar göçmenler için şehir tipi, çiftçiler için köy tipi evler inşa edilmiş ve 1 Nisan 1953 tarihine kadar göçmenlere 27.226 evin tapusu teslim edilmiştir.⁴³³

Göçmenlerin yerleştirilmesi misyonunda en önemli görev göçmen olaylarının tanık ve sınır şehri Edirne'ye verilmiştir. Edirne Postası gazetesi, devlet elindeki toprakların göçmenlere verileceğini müjdeleyerek Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüğü'nün çalışmalara başladığını, toprakların göçmen nüfusuna göre dağıtılacağını, İskan Kanunu hükümlerine göre 20 yıllık borçlanma suretiyle toprak, ziraat aletleri, hayvan verileceğini bildirmiştir. Çiftçi olmayan göçmenlere de mesleklerine göre belirli miktarlarda sermaye temin edileceğini ve Milli Emlak'ın elinde bulunan binaların göçmenlere tahsis edileceğini ifade etmiştir.⁴³⁴

Edirne Valisi Emin Akıncı yaptığı basın toplantısında göçmenlerin yerleşmesi meselesine değinerek 300 ailenin yerleştirildiğini, göçmenlere tarla, traktör ve tohum verilerek iş imkanı sunulduğunu Yeni Edirne gazetesi aracılığıyla göçmenlere ve

⁴³⁰ Filiz Çolak, "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)," *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı:14, 2013, s.125.

⁴³¹ *Yeni Edirne*, 09.12.1950, s.2; *Yeni Edirne*, 15.05.1951, s.2; *Yeni Edirne*, 19.06.1951, s.2.

⁴³² *Yeni Edirne*, 23.01.1951, s.2; *Yeni Edirne*, 30.01.1951, s.1.

⁴³³ *Yeni İktidarın Çalışmaları (22.05.1950-22.05.1953)*, Güneş Matbaacılık, Ankara 1953, s.125-126.

⁴³⁴ *Edirne Postası*, 04.04.1951, s.1.

Edirnelilere duyurmuştur.⁴³⁵ 16.976 çiftçi göçmen ailesine 858.559 dönüm arazi tahsis edilmiş, bu arazinin özellikle devlet topraklarından verilmesine dikkat edilmiştir. Göçmenlerin ekim arazisi üzerinde işletmelerde bulunmalarını sağlamak amacıyla T.C. Ziraat Bankası'na 20.601.172 lira tutarında donatım-işletme kredisi açılmıştır. Bu kredi ile 130 traktör, 7.064 baş at, 9.612 araba, 8.039 baş iş ve irad hayvanı, 11.014 pulluk ve 16.780 diğer ziraat araçları satın alınarak göçmenlere verilmiştir. Araziye ekilmesi için Ziraat Bankasından 7.924.561 kilo tohumluk temin edilmiştir. 1.788 sanatkar göçmen ailesi için de 840.950 lira değerinde döner sermaye verilmiştir.⁴³⁶

Göçmen Bankasının kurulacağını bildiren Vatandaş gazetesi ise, bu banka ile göçmenlere uzun vadeli, ucuz faizli ticari ve zirai kredilerin verileceğini ve bankanın sermayesinin şimdilik 2 ila 3 milyon lira olduğunu okuyucularına duyurmuştur.⁴³⁷

Bulgaristan'dan göçe zorlanan Türklere yardım amacıyla faaliyete geçen Tarım Bakanlığı, ilk planda topraklandırılmış göçmenlere 500 bin kilo buğday dağıtımına karar vermiştir. Bu haber, Edirne Postası ve Vatandaş gazeteleri aracılığıyla duyurulmuştur.⁴³⁸

Toprak ve İskan Genel Müdürü, Edirne yerel basını aracılığıyla göçmenlerin yerleştirilmesi üzerine göçmenlerin barınması için verdiği beyanatta, 5.000 göçmen ailesine tarla ve ev yeri verildiği, evlerin 1 odadan oluşup göçmenlerin durumuna göre bir ahır veya dükkandan ibaret olacağını açıklamıştır.⁴³⁹ İlerleyen süreçte bu tarz bir evin doğru olmayacağı kanaati ile oda sayısının 2'ye çıkarılmasına karar verilmiştir.⁴⁴⁰

Lalapaşa'daki göçmen evlerinin bittiğinin müjdesini veren Yeni Edirne gazetesi, Edirne'de toplam 250 ev yapılacağını ve belli semtlerine 67 tane göçmen evi yapılacağını belirtmiş ve bir ay içerisinde de bu evlerin temelini atıldığı haberini vermiştir.⁴⁴¹ Bir hafta içerisinde 19 ev inşaatına daha başlanılacağını da belirten aynı gazete, bu evlerin tahminen eylül ayında teslim edileceğini bildirirse de evler, kasım ayında kura ile göçmenlere

⁴³⁵ *Yeni Edirne*, 03.08.1951, s.1-3; *Yeni Edirne*, 09.10.1951, s.1-3; *Yeni Edirne*, 02.11.1951, s.3; *Yeni Edirne*, 09.11.1951, s.3.

⁴³⁶ *Yeni İktidarın Çalışmaları...*, s. 126.

⁴³⁷ *Vatandaş*, 20.03.1952, s.1.

⁴³⁸ *Vatandaş*, 09.02.1954, s.1; *Edirne Postası*, 17.02.1954, s.1.

⁴³⁹ *Yeni Edirne*, 10.07.1951, s.2; *Edirne Postası*, 29.09.1951, s.1.

⁴⁴⁰ *Yeni Edirne*, 11.09.1951, s.1.

⁴⁴¹ *Yeni Edirne*, 02.11.1951, s.3; *Yeni Edirne*, 13.06.1952, s.2; *Yeni Edirne*, 08.07.1952, s.1.

dağıtılmıştır.⁴⁴² İpsala'da 74 göçmen evi, Enez'de 13 göçmen evi inşaatının tamamlandığı da Edirne yerel basının gündeminden öğrenmekteyiz.⁴⁴³

Devlet Bakanı Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, Toprak İskan İşleri Genel Müdürü Haşim İşcan ve Fen Heyeti Başkanı'nın Eskişehir'deki toplantısını aktaran Edirne Postası gazetesi, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Kütahya, Balıkesir, Bursa ve Bolu'da yapılacak göçmen evlerine yönelik tedbirler alındığını ve ihtiyaçların tespit edildiğini belirtmiştir.⁴⁴⁴

1952 yılı iskan planına göre, Edirne'de yapılan göçmen evlerinin törenle temellerinin atıldığını ifade eden Edirne yerel gazeteleri, Ekim ayında 19 evin, Kasım ayında da 65 evin tamamlanıp kura ile göçmenlere verdiklerini bildirmiştir.⁴⁴⁵

Tablo 3.1. Göçmenlere Yapılan İskan Yardımları⁴⁴⁶

	1934-1950	1950-1953
Arazi	2.970.000 (Senelik ortalaması 185.625 dönüm)	825.323 (Senelik ortalaması 275.107 dönüm)
Kredi	778.000 (Senelik ortalaması 48.625TL)	21.000.000 (Senelik ortalaması 7.000.000TL)
Ev	24.624 (Senelik ortalaması 1.551)	26.921 (Senelik ortalaması 8.640)
Araba	1.861 (Senelik ortalaması 116)	9.554 (Senelik ortalaması 3.185)
At	2.028 (Senelik ortalaması 127)	7.059 (Senelik ortalaması 2.353)
Traktör		130 (Senelik ortalaması 43)

⁴⁴² *Yeni Edirne*, 15.07.1952, s.2; *Yeni Edirne*, 18.11.1952, s.1.

⁴⁴³ *Edirne Postası*, 16.01.1952, s.1; *Vatandaş*, 02.11.1953, s.1.

⁴⁴⁴ *Edirne Postası*, 06.10.1951, s.1.

⁴⁴⁵ *Edirne Postası*, 09.07.1952, s.1; *Vatandaş*, 10.07.1952, s.1; *Edirne Postası*, 16.10.1952, s.1; *Vatandaş*, 16.10.1952, s.1; *Vatandaş*, 17.11.1952, s.1.

⁴⁴⁶ *Yeni İktidarın Çalışmaları*, s.126-127.

IV. BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ EĞİTİM, SAĞLIK VE BAYINDIRLIK POLİTİKALARININ EDİRNE YEREL BASININA YANSIMALARI (1950-1954)

1- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ'NİN EĞİTİM POLİTİKALARI

Eğitim, bireylere okul gibi sistematik bir kurum aracılığıyla hayatta gerekli olan bilgi ve kabiliyetin verilmesidir. Türk topraklarında eğitimin tarihi bilinen ilk Türk toplumları ile başladığı bilinmektedir.⁴⁴⁷

Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleriyle planlı ve düzenli bir eğitim-öğretim kurumu olan medreselerde eğitim başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin her döneminde eğitim faaliyetlerine yer verilerek çağın koşulları içerisinde bilimin gelişmesine çaba sarf edilmiştir. II. Mahmut dönemi ile ilköğretim zorunlu hale getirilmiş, yurtdışına öğrenci gönderilerek asker, memur, öğretmen, mühendis vb. gibi nitelikli eleman yetiştiren okullarında açılmasına öncelik verilmiştir.⁴⁴⁸

Cumhuriyet ilanıyla birlikte eğitim-öğretim alanında yapılan inkılaplar çerçevesinde aşama aşama laik öğretime geçilmiştir. Bu bağlamda bir dönüm noktası olan Tevhid-i Tedrisat Kanunu eğitim sisteminde çok başlılığa son vermiş ve eğitim-öğretim birliği sağlanmıştır. İzleyen dönemde dil inkılabı doğrultusunda harf inkılabı gerçekleştirilmiş, kız ve erkek çocuklarının ortak eğitim alması amacıyla karma eğitime geçilmiş, yurtdışından davet edilen eğitim uzmanlarının hazırladıkları raporlar doğrultusunda batılı anlamda plan ve projeler uygulamaya sokulmuştur. Tüm bunlar olurken beraberinde de halk eğitimi ön planda tutularak geçmişin eksiklikleri telafi edilmeye çalışılmış ve gelecek yıllara önemli bir birikim sağlanmıştır.⁴⁴⁹

Çok partili hayata geçişle birlikte kurulan Demokrat Parti eğitim alanındaki politikalarını hazırladığı parti programı ile açıklamıştır. Eğitim politikasını programının

⁴⁴⁷ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000- M.S. 2010)*, Pegem Pegem Akademi Yayınları, 18. Baskı, Ankara 2010, s.1-17.

⁴⁴⁸ Ibid, s.19-284.

⁴⁴⁹ Mustafa Ergün, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ocak Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1997, s.41-136.

33.-42. maddeleri arasında gösteren Demokrat Parti, eğitim sisteminin milli eğitim ve öğretim birliği ilkesine dayandığını, eğitimin sadece ilim ve teknik bilgi ile değil, milli ve manevi değerler ile olacağını vurgulamıştır. İlköğretimin eğitimin temelini oluşturduğunu ifade ederek programında, ortaöğretim için de gerekli laboratuvar ve kütüphanelerin oluşturulacağını, yükseköğretimin geliştirilerek ülkenin Doğu Bölgesi'ne de üniversite olanaklarının sağlanacağını belirtmiştir. Eğitim ve öğretimi ülkenin her köşesine yaymayı amaçlayan parti; kütüphaneler, müzeler, tiyatrolar, konservatuarlar kurarak milli ve insani kültür seviyesini yükseltmeyi hedeflemiştir.⁴⁵⁰

14 Mayıs 1950 tarihinde iktidarı gelen Demokrat Parti, programı çerçevesinde eğitim politikasında vurguladığı hususları hayata geçirmeye başlamıştır.

1.1. Din Dersleri Meselesi

3 Mart 1924'te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile yeni devletin din eğitimi politikaları köklü ve kalıcı olarak belirlenmiştir. Atatürk döneminden itibaren katı laiklik politikaları izleyen tek parti iktidarlığının son döneminde bu anlayıştan belirgin bir sapma söz konusudur. Özellikle din eğitimi ile ilgili politika değişikliklerinde çok partili siyasal hayata geçişin etkileri de görülmektedir. Bu bağlamda öncesi itibarıyla yasak olan din derslerinin ihmal edildiği düşüncesiyle CHP, 1948-1949 öğretim yılında ilkokullara seçmeli din dersleri getirmiştir.⁴⁵¹ Böylece CHP'nin seçmeli olarak kabul ettiği din dersleri, DP'nin din eğitimi alanında izleyeceği politikalara hazırlık mahiyetinde olmuştur.

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte eğitim faaliyetlerinde birçok tartışmaya neden olan din eğitimi konusu hassasiyetini muhafaza etmiştir. Başbakan Adnan Menderes, TBMM'de kurduğu hükümetin programını anlatırken din eğitimi konusunda da şu sözleri sarf etmiştir: *“Gerici kışkırtmaya asla müsaade etmemekle beraber din ve vicdan özgürlüklerinin gerekliliğine itibar edeceğiz. Gerçek laikliğin manasını biz böyle anlamaktayız. Programımızda da açıkça ifade edildiği gibi, gerçek laikliği dinin devlet siyasetiyle hiçbir ilgisi bulunmaması ve hiçbir din düşüncesinin kanunları düzenleme ve uygulamasında etkili olmaması şeklinde anlıyoruz. Bu itibarla*

⁴⁵⁰ *Demokrat Parti Programı 1946*, s.10-12.

⁴⁵¹ Hayri Bolay, Mümtaz'er Türköne, *Din Eğitimi Raporu*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995, s.167; Beyza Bilgin, “Atatürk ve Din”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.26, Ankara 1984, s.270-271.

gerek din dersleri meselesinde gerekse din adamlarını yetiştirecek yüksek kurumların faaliyete geçmesi hususunda icap eden tedbirleri hızlıca alma kararındayız."⁴⁵²

Okullarda din derslerinin verilip verilmeyeceği dönemin Edirne basının gündeminde yerini almıştır. Din derslerinin durumunu kesinleştirmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı'nda görevlendirilen özel bir komisyonun Milli Eğitim Bakanı'nın başkanlığında toplanarak okullardaki din derslerinin zorunlu olmasını kararlaştırdıkları Edirne Postası gazetesinin 14 Ekim 1950 nüshasında okuyucularına duyurulmuştur.⁴⁵³

İlkokulların 4. ve 5. sınıflarında program dışı olarak konulan din dersleri, 4 Kasım 1950'de program içine alınarak Bakanlar Kurulunca kabul edilmiştir.⁴⁵⁴

Okullarda okutulacak din dersleri programları, kitapları ve öğretmenlerinin bilgilendirilmesi amacıyla incelemeler yapan Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki yetkili karma komisyonun rapor metni Edirne Postası gazetesinde verilmiştir. Bu rapora göre; Türk çocuklarının diğer ihtiyaçlarına olduğu gibi dini ihtiyaçlarına da cevap vermek üzere ilkokullarda din öğretimi yapılmasının uygun olduğu, Bakanlıkça bastırılmış olan ilkokul din dersleri kitaplarının maksadı karşıladığı, bu hususta öğretmenlere rehber olacak bir kitabın da hazırlanması gerektiği, çok öğretmenli ilkokullarda din derslerinin bu dersleri okutmak isteyen öğretmenlere verilmesi, öğretmenlerin de çok olduğu takdirde içlerinden daha yaşlı olanların tercih edilmesi, çocuklarına din dersini okutmak istemeyen ailelerin bu durumu eğitim-öğretim yılı başında okul idaresine yazı ile bildirmeleri kararlaştırılmıştır.⁴⁵⁵

İlkokul müfredatına uygun olarak verilecek din derslerinin zorunlu hale getirilmesiyle Demokrat Parti, eleştirilere maruz kalmıştır. Bu derslerin isteğe bağlı olacağını açıklayan Demokrat Parti yönetimi, bu dersi çocuğunun almasını istemeyen velilerin öğretim yılı başında okul yönetimine dilekçe ile durumu bildirmelerini ifade etmiştir.⁴⁵⁶ Velilerin tercihinin bırakılan okullarda din eğitimi, Edirne'de %98'lik bir oranla veliler tarafından kabul edildiği haberi Yeni Edirne gazetesinin 20 Ekim 1950 tarihli nüshasında okurlarına duyurulmuştur.⁴⁵⁷

⁴⁵² TBMM Z.C., D.9, C.1, 29.05.1950, s.31.

⁴⁵³ Edirne Postası, 14.10.1950, S.2.

⁴⁵⁴ İsmet Parmaksızoğlu, *Türkiye'de Din Eğitimi*, Ankara 1966, s.29.

⁴⁵⁵ Edirne Postası, 30.12.1950, s.3.

⁴⁵⁶ Feroz Ahmad; Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili...* s.76; Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi...*, s.367-371.

⁴⁵⁷ Yeni Edirne, 24.10.1950, s.2; Yeni Edirne, 17.11.1950, s.3.

İlkokullara tekrardan din dersleri konulması, bu dersleri okutacak öğretmen sorununu ortaya çıkarmıştır. ANKA haber ajansı kaynaklı haberlere göre, İlkokulların ardından öğretmen okullarında da din derslerine yer verileceğini açıklayan Vatandaş gazetesi, 1953-1954 yılından itibaren din dersi öğretimi gerçekleşeceğini ve ders kitabı olarak Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki'nin kitabının kabul edildiğini haber vermiştir.⁴⁵⁸ 5-14 Şubat 1953 tarihinde toplanan Beşinci Milli Eğitim Şurası gereğince, 1953 yılı programından itibaren öğretmen yetiştiren kurumlarda da din dersleri zorunlu hale getirilmiştir.⁴⁵⁹

1.2. Köy Enstitülerinin Kaldırılması

Köylerdeki okulların az olması ve dönemin ulaşım imkanlarıyla köye hizmet götürmenin güç olması sebebiyle Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının 17 Nisan 1940 tarihinde kabul ettiği 3803 sayılı yasa sonucunda Köy Enstitüleri kurulmuştur.⁴⁶⁰ Köy Enstitüleri, 1950 yılına kadar düzenli olarak çalışmışlar ve ülkenin dört bir yanına ayrılarak sayılarında periyodik bir artış olmuştur.

Tek parti döneminin önemli çağdaşlaşma projelerinden olan köy enstitüleri, muhafazakar kesimlerde tepki ile karşılanırsa da tek parti yönetimi hayatında gerek parti içinde gerekse muhalefet odaklarında gündemi işgal eden konu başlıklarından biri olmuşlardır. Köy enstitülerine getirilen belli başlı eleştiriler, bu kurumların karma eğitim yapmaları sebebiyle muhafazakar kesimce yadırganmaları ve okutulan kitaplar dolayısıyla komünist propagandası yapmaları üzerinde yoğunlaşmıştır.⁴⁶¹

Dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Reşat Şemsettin Sirer, muhalefetteki DP'nin desteğini alarak köy enstitülerini başlangıçta öngörülenden farklı bir sistemin dışına çıkarmak için çalışmalara başlamıştır. Dönemin CHP hükümeti politikaları doğrultusunda, 1946 yılında Köy enstitülerinin kurucuları sayılan İsmail Hakkı Tonguç ile Hasan Ali Yücel görevlerinden alınmışlar ve 27 Kasım 1947'de Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nde

⁴⁵⁸ *Vatandaş*, 04.09.1952, s.1.

⁴⁵⁹ *Beşinci Milli Eğitim Şurası*, İstanbul 1991, s.370; Şevki Aydın, "Cumhuriyet Döneminde Örgün Eğitim Kurumlarında Din Eğitimi", *Türkler*, C.17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.457.

⁴⁶⁰ *TBMM Z.C.*, D.6, C.10, 17.04.1940, s.70-92.

⁴⁶¹ Fay Kirby, *Türkiye'de Köy Enstitüleri*, (Yay. Haz. Engin Tonguç) Güldiken Yayınları, Ankara 2000, s.368.

komünizm yapıldığı gerekçesiyle Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nün eğitimine son verilmiştir.⁴⁶²

Henüz iktidara gelmeden köy enstitülerinin kapatılmasına yönelik politikalarını gerçekleştirmesi yönünde önemli aşama kaydeden DP, 14 Mayıs 1950 tarihinde iktidara gelmesiyle köy enstitülerinin kapanma sürecini de başlatmıştır. 1950-1951 eğitim-öğretim yılından itibaren enstitülerde karma eğitime son verilerek kız öğrenciler ayrı enstitülerde toplanmış ve enstitülerde sağlık şubeleri kapatılarak köy enstitüsü öğrencilerinin sağlık memuru olma olanakları ellerinden alınmıştır.⁴⁶³

Köy enstitülerinin tamamen kapatılmasına giden bu süreç, Edirne yerel basınında döneme ait gündemin ana başlıklarından oluşmuştur. Hazırlanan kanun tasarısı ile Köy Enstitüleri'nin ilk öğretmen okulu olarak faaliyete geçeceği belirtilmiştir. Lüleburgaz Kepirtepe Köy Enstitüsü'nün de bu çerçevede Edirne Öğretmen Okulu olarak eğitim-öğretime devam edeceğini bildiren Edirne Postası gazetesi, söz konusu enstitüsünün sanat faaliyetini gösteren fotoğrafını da okurlarıyla paylaşmıştır.⁴⁶⁴ (Ek 26)

Edirne yerel gazeteleri, TBMM'ne Köy Enstitüleri ile ilgili olarak sunulan kanun tasarısına dayandırdıkları haberlerinde, enstitülerin adının ilk öğretim okulu olarak değiştirileceğini ve öğrencilerin %70'nin köy okullarından alınacağını ifade etmişlerdir. Tasarının ikinci maddesi ile öğrenim süresinin ilköğretim mezunları için 6 yıl, ortaokul mezunları için 3 yıl olacağını bilgisini veren gazeteler, tasarının ilk dört maddesinin kabul edildiğini bildirmişlerdir.⁴⁶⁵

27 Ocak 1954 tarihli 6234 sayılı kanun ile Köy Enstitülerine son verilerek isimleri, Köy Öğretmen Okulları olarak değiştirilmiştir.⁴⁶⁶

⁴⁶² Necdet Aysal, "Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 35-36, Mayıs- Kasım 2005, s.279-281; Pakize Türkoğlu, *Tonguç ve Enstitüleri*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2000, s.550; Niyazi Altunya, *Köy Enstitüsü Sisteminde Toplu Bir Bakış*, Köy Enstitülerini Araştırma ve Geliştirme Derneği Yayınları, İstanbul 2009, s.120.

⁴⁶³ Şevket Gedikoğlu, *Evreleri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri*, İş Matbaacılık, Ankara 1971, s.216-217; Filiz Meşeci Giergotti; Betül Batır, "İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı Döneminde Eğitim Politikaları", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, S. 13-14, İstanbul 2011, s.45-48.

⁴⁶⁴ *Edirne Postası*, 16.06.1951, s.1.

⁴⁶⁵ *Vatandaş*, 06.10.1952, s1; *Yeni Edirne*, 11.12.1953, s.2; *Yeni Edirne*, 25.12.1953, s.1; *Edirne Postası*, 30.01.1954, s.1; *TBMM Z.C.*, D.9, C.5, 25.02.1951, s.837.

⁴⁶⁶ *TBMM Z.C.*, D.9, C.27, 27.01.1954, s.370-378; *T.C. Resmi Gazete*, 04.02.1954, Kanun No:8625.

1.3. Yeni Okulların Açılması

Demokrat Parti programları doğrultusunda eğitim politikalarında yeni okulların açılmasına ve okul sayılarının arttırılmasına önem veren Demokrat Parti, bu yöndeki çalışmalarını hızlandırmıştır.

DP'nin İkinci Menderes Hükümeti'nin (1951-1954) programında daha kapsamlı ele alınan eğitim politikaları doğrultusunda ülkenin kırsal kesimlerinde yoğun bir şekilde köy okulları inşaatlarına başlanılmıştır.⁴⁶⁷ Edirne Postası gazetesi, Tekirdağ'da 3 köyde yeniden okul yapılacağını ve 25 köyde başlanılan okul inşaatının tamamlanacağını ifade ederek bu okulların 1951 inşaat programına göre yapıldığını okurlarına duyurmuştur.⁴⁶⁸ "Yurtta Ümmilik Kökünden Kazınacak" başlığı ile 16.846 köy okulu yapılacağını bildiren Vatandaş gazetesi, bu okulların 12 senede tamamlanacağını ve 495 milyon lira harcanacağını belirterek 1965 yılı sonunda okulsuz köy kalmayacağı hakkında bilgi vermiştir.⁴⁶⁹

Vasıflı eleman yetiştirme politikasını ön planda tutan DP, öğrencileri eğitim yoluyla hayata ve liseye hazırlayan ortaokulların sayısını da arttırmaya özen göstermiştir. "İki Yılda 100 Ortaokul Daha Açılacak" başlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın büyük bir seferberlik içerisinde olduğunu aktaran Edirne Postası gazetesi, hükümetin orta ve teknik öğretimi de önemle ele aldığını belirtmiştir. Bakanlığın ilk olarak bu sahadaki kalkınmayı hedeflediğini ifade eden gazete, öğretmenlerin kadroları üzerinde bir kanun tasarısı hazırlandığını bildirmiştir. TBMM'ye gönderilecek olan bu kanun tasarısına göre; orta ve teknik öğretmen okullarının üç yıllık öğretmen ihtiyacının karşılanacağı ve süreleri dolduğu halde kadro verilmemesi sebebiyle terfi edilemeyen öğretmenlerin terfilerinin de sağlanacağı açıklanmıştır. Bu hedefler doğrultusunda, iki yıl içerisinde bölgelerin ihtiyaç derecelerine göre ülkenin belli yerlerine mevcuda ek olarak 100 ortaokulun açılması yolunda bir kanun tasarısının hazırlandığı da gazetenin verdiği haberler arasındadır.⁴⁷⁰

Yeni açılacak ortaokulların üst kademedeki bütün okulları teşkil edeceği ve öğrencilerin yeteneklerinin belirlenmesini kolaylaştıracağından dolayı çeşitli kollarının da bulunacağını ifade eden Edirne Postası gazetesi, yeni açılacak ortaokullarda uygulanacak

⁴⁶⁷ Yusuf Ekinci; Naci Önsal, *Türkiye Cumhuriyeti'nin 60 Hükümeti ve Programları*, Türkiye Kamu Sen Yayınları, Ankara 2010, s.232.

⁴⁶⁸ *Edirne Postası*, 03.03.1951, s.2; *Edirne Postası*, 16.06.1951, s.2; *Edirne Postası*, 10.10.1951, s.1.

⁴⁶⁹ *Vatandaş*, 06.08.1953, s.1.

⁴⁷⁰ *Edirne Postası*, 09.05.1953, s.3.

programını şu şekilde dile getirmiştir: “...*Bu okullar üç sınıflı olacaktır. Normal ortaokul programını devam ettirecek bir kol bulunacak, bütün öğrenciler bu okulun birinci sınıfını beraber okuyacaklardır. İkinci sınıfa geçecek öğrenciler, ileride tutacakları yola en uygun gelen bir programı takip etmek üzere, isterlerse normal ortaokul sınıflarını okumaya isterlerse mesleğe yöneltici mahiyet taşıyan diğer kollardan birine devam edeceklerdir...*”

Bir koldan diğerine geçme kolaylığının da sağlanacağını belirten gazete, tarih, coğrafya, fizik, kimya gibi derslerin azaltılarak iş programına yönelik tarım, ticaret gibi mesleki derslerin çoğaltılacağını bildirmiştir. Bu okullardan mezun olacakların tercihlerine göre liselere ya da sanat enstitülerine devam edebileceğini yazan gazete, erkek öğrenciler için teknik kol, kız öğrenciler için de ev kadınlığı kolu açılacağını aktarmıştır.⁴⁷¹

“Yıllardır eski iktidarlar tarafından okulsuzluktan eğitimin mahrum edildiği” sözleriyle dönemin CHP’sine göndermede bulunan Yeni Edirne gazetesi, “*yeni iktidarın vatandaşın can alıcı damarına el koymasıyla Uzunköprü ve Lalapaşa’da ilkokul yapılacağı*” ifadeleriyle okul sorunun çözülmesindeki memnuniyetini okuyucularıyla paylaşmıştır.⁴⁷²

Kırklareli’nde Orta Kız Sanat Okulu’nun açıldığını duyuran Yeni Edirne gazetesi, Edirne’deki erkek öğretmen okulunun yerine 450 öğrenci kapasiteli kız öğretmen okulunun açılacağını da haberini vermiştir.⁴⁷³

Edirne yerel basını haberleri arasında yer alan eğitim faaliyeti, DP’nin iktidara gelmesinden bu yana 1953 yılı verilerine göre; 321 ilkokul, 37 ortaokul, 5 lise ve 3 meslek okulu açılmıştır. İlkokul sayısı 17.318, ortaokul sayısı 442, lise sayısı 92, meslek okulu sayısı 325 ve yüksekokul ile fakülte sayısının da 34’e ulaştığını açıklanmıştır. 1953-1954 eğitim-öğretim yılı içerisinde de 12 lise ve 200 ortaokulun açılacağı bildirilmiştir.⁴⁷⁴

Eğitime büyük önem veren Demokrat Parti döneminde okul oranlarında ve okuryazar oranında ciddi bir artışla karşılaşmıştır. 1949-1950 öğretim döneminde ilkokul sayısı 17.106 iken 1953-1954 öğretim döneminde 17.948’e, 1960-1961 öğretim döneminde 24.244’e yükselmiştir. Bu okullar, nitelik ve kalite bakımından yeterli olamamıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra okur-yazar oranı %8.16 iken, 1928-1935 yılları arasında

⁴⁷¹ *Edirne Postası*, 18.12.1953, s.1.

⁴⁷² *Yeni Edirne*, 05.12.1952, s.2; *Yeni Edirne*, 23.12.1952, s.1.

⁴⁷³ *Yeni Edirne*, 09.09.1952, s.2; *Yeni Edirne*, 12.09.1952, s.2.

⁴⁷⁴ *Yeni Edirne*, 17.02.1953, s.1; *Edirne Postası*, 05.09.1953, s.1.

Millet Mektepleri'nin çalışmaları ile %20.46'ya çıkarılmış ve DP döneminde %32.4'e ulaşmıştır.⁴⁷⁵

1.4. Yükseköğretimde Yaşanan Gelişmeler

Hızlı ekonomik kalkınma politikasının bir gereği olarak nitelikli eleman yetiştirmek isteyen Demokrat Parti yönetimi, yükseköğretime önem vermiştir. Bu doğrultuda, 1950-1960 DP hükümetlerinde yükseköğretimde yaşanan önemli gelişmelere ile yeni üniversitelerin açılmasına tanık olmuştur.

Yükseköğretimde yaşanan gelişmeler Edirne Postası gazetesinin haberleri arasında yer almıştır. Bazı sebeplerle öğrenimine devam edemeyen ancak gece okula gitme imkanı bulan öğrenciler için 15 Aralık 1953 tarihinde saat 17.00'den itibaren gece üniversitesinin faaliyete geçeceği gazete aracılığıyla duyurulmuştur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne bağlı olarak açılacak gece üniversitesinin her vatandaşa da açık olduğu bildirilerek öğrenime belli bölümün açılacağı ve başarıyla bitiren öğrencilere mezuniyet belgesi verileceği belirtilmiştir.⁴⁷⁶

Üniversitelerde öğrenim gören ve üniversite sınavlarına hazırlanan yoksul öğrencilere burs esasına göre mezun oldukları tarihten sonra geri ödeyecekleri kredi yardımı yapılacağı Yeni Edirne gazetesinin gündeminde yer almıştır.⁴⁷⁷

DP hükümeti, eğitim politikaları doğrultusunda Doğu Anadolu Bölgesi'nde de yükseköğretim projeleri gerçekleştirmiştir. Bu doğrultuda, Celal Bayar, Van'da yaptığı bir konuşmada Doğu Anadolu Bölgesi'nin kalkındırılması planının bir parçası olarak bölgede bir üniversite kurulacağını söylemiştir.⁴⁷⁸ Doğu vilayetlerinin coğrafi, iktisadi, ulaşım ve nüfus durumu, diğer illerle olan irtibatı ve liselerin verdiklerin mezun sayısı sonucunda Doğu'da kurulacak olan üniversitenin yerinin Erzurum olarak belirlendiği haberini veren Edirne yerel gazeteleri, Atatürk Üniversitesi adı verilmesine dair kanun tasarısının Bütçe komisyonunda görüşülerek kabul edildiğini aktarmıştır. Söz konusu üniversite projesiyle ilgili olarak inşaat masrafını karşılamak üzere Bayındırlık Bakanlığı'na yılda 12 milyon

⁴⁷⁵ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi...*, s.368-370.

⁴⁷⁶ *Edirne Postası*, 02.12.1953, s.1.

⁴⁷⁷ *Yeni Edirne*, 19.12.1952, s.3.

⁴⁷⁸ Feroz Ahmad; Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili...*; s.87.

lirayı geçmemek üzere 60 milyon lira kadar gelecek yıllara geçici taahhütlere girme yetkisinin verileceği bildirilmiştir.⁴⁷⁹

1.5. Öğretmenlerin Özlük Hakları Ve Sosyal Durumlarında Yapılan Düzenlemeler

DP eğitim politikaları çerçevesinde öğretmenlerin de özlük haklarının iyileştirilmesini ve sosyal durumlarında yeni düzenlemeler öngörmüştür. Öğretmenlerle yakından ilgilenen hükümet, öğretmenlerin sorunlarını ve görüşlerini dikkate alarak öğretmenlere iyi bir yaşam koşulu sağlayabilmek için çalışmalarını başlatmıştır.

1952 yılının yaz aylarında Milli Eğitim Bakanlığı, İl Milli Eğitim Müdürlüklerine bir genelge göndererek öğretmenlerin Eylül ayı içerisinde toplanacakları 5. Eğitim Şurası'nda hangi meselelerin görüşülmesini istediklerini bildirmelerini talep etmiştir. Ulusal basında olduğu gibi Edirne yerel basınında da bu haber, Yeni Edirne gazetesi aracılığıyla okurlarına duyurulmuştur.⁴⁸⁰

Tek parti iktidarları döneminden DP iktidarlığına devam eden ilkokul öğretmenlerinin kadro, terfi ve maaş sorunu da dönemin iktidarını meşgul eden konulardan birisidir. DP iktidarı söz konusu problemleri yaptığı yasal düzenlemeler ile aşmaya çalışmıştır. Bu doğrultuda TBMM'de gündeme gelen maaş sorununu basının da haberleri arasında yerini almıştır. Edirne yerel gazeteleri, ilkokul öğretmenleri ile ilkokul öğretmenliğinden mezun olup ortaokullarda çalışan öğretmenlerin maaş farkının düzeltilmesine yönelik olan bu kanunun intibak kanunu olduğunu açıklamışlardır.⁴⁸¹ Bu kanunla birlikte kadroya alınacak öğretmenlerin büyük bir boşluğu dolduracağı Milli Eğitim Bakanı Rıfık Salim Burçak tarafından ifade edilmiştir.⁴⁸² 1954 yılı Muvazene-i Umumiye Kanun layihasının görüşmeleri sırasında seçim kanunun değişikliğine ait tasarı ile öğretmenlerin maaş intibak kanunun müzakere edilerek kabul edildiği dönemin Edirne Postası gazetesinde yer almıştır.⁴⁸³

⁴⁷⁹ TBMM Z.C., D.9, C.29, 10.03.1954, s.284,614,629,751-754; T.C. Resmi Gazete, 20.03.1954, Kanun No:6373, s.8725; Edirne Postası, 27.02.1954, s.1; Vatandaş, 04.03.1954, s.1.

⁴⁸⁰ Yeni Edirne, 26.08.1952, s.1.

⁴⁸¹ Yeni Edirne, 04.12.1953, s.1; Edirne Postası, 06.01.1954, s.1; Vatandaş, 04.02.1954, s.1.

⁴⁸² Edirne Postası, 05.02.1954, s.1.

⁴⁸³ TBMM Z.C., D.9, C.26, 15.02.1954, s.289-301; Edirne Postası, 20.02.1954, s.1.

Bunlara ek olarak; köy öğretmenlerinin maaşa geçmesi, ücretli öğretmenlerin tayin haklarının kabul edilmesi, öğretmenlerin ev sahibi olmaları için çalışmalar yapılması gibi hususlar Edirne yerel basını aracılığıyla Edirnelilere duyurulmuştur.⁴⁸⁴

1.6. Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri

Osmanlı Devleti döneminde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de eğitim hayatında yabancı uzmanların etkileri görülmüştür. DP döneminde İkinci Menderes Hükümeti de benzer uygulamalara gitmiş ve Öğretmen Okulları ile Köy Enstitülerine yönelik ABD’li uzmanların raporlarına göre politikalar geliştirmiştir.⁴⁸⁵ Yine aynı uzmanların tavsiyeleri doğrultusunda bir grup Türk öğretmen de Amerika’ya gönderilmiştir.

ABD’li eğitim uzmanı Kate Wolferd’in köşe yazısını yayınlayan Yeni Edirne gazetesi, ülkenin her bölgesinden hükümet tarafından seçilen öğretmenlerin 25 Ekim 1952 tarihinde Florida Üniversitesi’ne gittiklerini bildirmiştir. Kate Wolferd:

“...Eğitim tarihinde ilk defa olmak üzere Türk hükümeti bir öğretim grubunu mesleki eğitimin öğrenimi için Birleşik Amerika’ya yollamıştır. Daha önce gruplar Almanya veya Fransa’ya yollanmaktaydı. Fakat bu grup belirlenen bir amaç için gönderilmiştir. Eğitim uzmanları, ABD köy okullarında ve küçük topluluklarda eğitim şartlarının geliştirilmesi için kullanılan metotları inceleyeceklerdir. Florida Üniversitesi özellikle mevki ve iklimden dolayı seçilmiştir. Türkiye’nin özellikle Akdeniz Bölgesi, Birleşik Amerika’nın güney kısımlarına iklim ve bitki çeşitleri bakımından çok benzemektedir. Adana etrafındaki narenciye bahçeleri Merkezi Florida’yı andırmaktadır. Misafir grup, köy eğitimi, sosyoloji ve insan gelişimi uzmanlarıyla birlikte incelemelerde bulunmaktadır. Öğretmenler şehir ve köy okullarını, tarım tecrübe istasyonları ile tarım okullarını ziyaret edecekler ve West Virginia’da Levisberg County’deki bir dershaneli köy okullarında fiilen çalışacaklardır...” şeklinde bilgi vermiştir.⁴⁸⁶

Eğitim alanında incelemelerde bulunan Amerikalı uzmanlara göre, ilkokullar sekiz seneye çıkartılacak ve liseler de dört seneden üç seneye indirilecektir. Amerikalı uzmanların tetkiklerine yer veren Yeni Edirne gazetesi, MEB’in ilkokullar üzerindeki

⁴⁸⁴ Vatandaş, 20.12.1951, s.1; Edirne Postası, 29.01.1954, s.1; Yeni Edirne, 17.08.1951, s.2.

⁴⁸⁵ Mustafa Ergün, “Türk Eğitim Sisteminin Batılılaşmasını Belirleyen Dinamikler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.17, S.17, Ankara 1990, s.453-457; Tunay Karakök, “Menderes Dönemi’nde (1950-1960) Türkiye’de Eğitim”, *Bülent Ecevit Üniversitesi Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, C.1, S.2, Ankara 2011, s.96.

⁴⁸⁶ Kate Wolferd, “Türk Öğretmenleri Amerika’da Eğitim Görüyor”, *Yeni Edirne*, 16.01.1953, s.1.

planlarını belirterek ilkokulların ani bir kararla sekiz yıl eğitim vermesinin mümkün görülmediğinin ve başlangıç olarak altı seneye çıkarılacağını kararlaştırıldığını ifade etmiştir.⁴⁸⁷

2- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ’NİN SAĞLIK POLİTİKALARI

Osmanlı Devleti’nde 15. yüzyıldan 19. yüzyılın ortalarına kadar ülkenin sağlık politikası Hekimbaşılik müessesesi ile yürütülmüş ve sağlığın korunmasının önem kazanmasıyla 19. yüzyılda modern anlamda sağlık alanında teşkilatlanmaya gidilmiştir.⁴⁸⁸ Cumhuriyet döneminde Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekaleti (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı)’ne verilen sağlık hizmetleri, dönemin ihtiyaçlarını karşılamayı ön planda tutmuştur.⁴⁸⁹ Sağlık alanında önemli adımlar atan Demokrat Parti özellikle bulaşıcı hastalıklarla mücadelede başarılı olmuştur.

Parti Programının 85. Maddesinde sağlık işleri ile ilgili hedeflerini dile getiren Demokrat Parti, nüfusun ve üretim gücünün artmasında çok önemli bir yere sahip olan sağlık işlerinin hızlı ve planlanmış bir şekilde yapılacağını belirterek bunun için gerekli bütçenin ayrılacağını ve sıtma başta olmak üzere bulaşıcı hastalıklarla mücadelede tüm imkanlar sağlanarak Bakanlıklar arası işbirliği yapılacağını açıklamıştır. DP, sağlık politikasını ülkenin en büyük ihtiyaçlarından biri olarak görmüştür.⁴⁹⁰ Demokrat Parti’nin sağlık alanındaki gelişmelerini Edirne yerel gazeteleri sayfalarında da görmek mümkündür.

Demokrat Parti yöneticileri, tehlike teşkil eden bulaşıcı hastalıklardan korunabilmek için alınacak tedbirlerin güçlü bir bütçeye bağlı olacağı düşüncesindedirler. İkinci Dünya Savaşı’nın olumsuz etkisinin hala hissedildiği Türk ekonomisinin böyle bir gideri karşılamayacağını farkında olan DP’liler, yeni müttefikleri Amerika’dan Marshall yardımı çerçevesinde yardım talep etme yolunu seçmişlerdir. 1950 yılı sonu ve 1951 yılının ilk yarısında neredeyse üçüncü sayfalarının yarısını sıtma ile mücadeleye ayıran Edirne Postası gazetesi, bu mücadeleye yönelik yapacaklarını aktarmıştır. Marshall

⁴⁸⁷ *Yeni Edirne*, 13.06.1952, s.1.

⁴⁸⁸ Ali Haydar Bayat, *Osmanlı Devleti’nde Hekimbaşılik Kurumu ve Hekimbaşılar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999, s.3-13; Erdem Aydın, “19. Yüzyılda Osmanlı Sağlık Teşkilatlanması”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı:15, Ankara 2004, s.185-207.

⁴⁸⁹ Bilal Ak, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Sağlık Hizmetleri”, *Türkler*, C.17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.419-426.

⁴⁹⁰ *Demokrat Parti Programı 1946*, s.24.

yardımları çerçevesinde ABD’den alınan 929.000 doların sıtma ile mücadeleye ayrıldığını belirten gazete, gerekli ilaç, tıbbi malzeme, laboratuvar halatı, püskürme makineleri ve sağlık ekiplerinin ulaşımı için gerekli araçların da temin edileceğini duyurarak bu malzemelerin sağlanabilmesinde 765.000 dolarlık yardımda bulunduğunu ifade etmiştir. Ülkenin dörtte üçünün sıtma mücadelesi ile meşgul olduğunu ve 54 vilayet, 301 kaza ve 12.543 köyde bu mücadelenin baş gösterdiğini yazan gazete, Güney, Güneybatı ve Karadeniz bölgelerinde DDT ilacı⁴⁹¹ ile püskürme makinelerinin çalışma yaptığını bildirmiştir. Sıtma mücadelesinde Marshall yardımının oynadığı rolü vurgulayan gazete, Dr. Frederick Kratz başkanlığındaki Amerikan Sıtma ekibinin Sağlık Bakanlığı ile işbirliği yaparak memleketin belli yerlerinde tetkikler yaptığını, etkili bir sonuca varabilmek için Tarım Bakanlığı ile işbirliği yapacağını ve DDT ilacının pirinç üretimine zarar vermemesi için gerekli tedbirlerinde alınacağını açıklamıştır. Amerikan sıtma ekibinin Türkiye’de kurulacak sıtma ile mücadele ekibine örnek oluşturacağını ve personelinin bu konuda bilgilendireceğini ifade ederek sıtma bölgelerinde gerekli tedbirlerin alınacağını belirtmiştir.⁴⁹² 1951 yılı ortalarında bazı imkansızlıklar sebebiyle sıtma mücadelesinin kesintiye uğradığını ifade eden Vatandaş gazetesi, aynı sene DDT’nin Bakanlık bütçesiyle değil Marshall yardımıyla temin edilmesi sebebiyle DDT’ye mevsim sonunda kavuşulacağını, genel sağlığımızı tehdit eden böyle bir olayda dahi Amerikan yardımından medet umulmasından duyduğu şaşkınlığı, DDT’nin gecikmesini fırsat görenlerin kireçli bir hammaddeyi piyasaya sürerek halkı aldatmasını ve yaşanan olumsuzlukları açıklamıştır.⁴⁹³

Sağlık alanında önemli adımlar atan Menderes hükümeti, çocuk ölümüne sebep olan difteri hastalığı için de tedbirler alarak Ankara Milletvekili Talat Vasfî Öz tarafından mecburi aşı yapılması hakkındaki kanun teklifini kabul etmiştir. Bu haber, Yeni Edirne gazetesi aracılığıyla Edirne halkına duyurulmuştur.⁴⁹⁴

Verem ile mücadeleye özel bir ilgi gösteren Demokrat Parti, özellikle BCG⁴⁹⁵ aşısını temin ederek veremden korunmaya büyük bir önem vermiştir. 29 Kasım 1950’de Refik

⁴⁹¹ DDT (Dikloro Difenil Trikloroethan) ilacı, zehirli bir böcek ilacıdır. İkinci Dünya Savaşı sırasında askerlerdeki bitlere karşı kullanılmış ve savaş sonrasında tarımsal zararlılara karşı kullanılmıştır. Detaylı bilgi için Bkz: http://www.agri.ankara.edu.tr/bitkikorumu/1397_SAVASIM_6.pdf

⁴⁹² *Edirne Postası*, 06.12.1950, s.3; *Edirne Postası*, 07.02.1951, s.3.

⁴⁹³ Rıfat Yılmazer, “Sıtma Savaşındaki İmkansızlıklar”, *Vatandaş*, 23.06.1951, s.3.

⁴⁹⁴ *TBMM Z.C.*, D.9, C.2, 22.11.1950, s. 183; *Yeni Edirne*, 15.12.1950, s.3.

⁴⁹⁵ BCG (Bacille Calmette-Guerin) aşısı, tüberküloz ya da verem aşısıdır. Detaylı bilgi için Bkz: Göksel Kıter; Eyüp Sabri Uçan, “Tüberkülozdan Korunma”, *Türk Toraks Dergisi*, C.2, S.1, 2001, s.85-90.

Saydam Merkez Hıfzıssıhha Müessesesinde BCG servisini faaliyete geçirmiştir. 1952’de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Birleşmiş Milletler Beynelmilel Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) arasında BCG kampanyası başlatarak özellikle yeni doğan ve okul çağındaki çocukların aşılmasını amaç etmiş ve teknik ile idari tedbirler almıştır.⁴⁹⁶

Vatandaş gazetesi, Ankara Türk Haberler Ajansı’ndan aldığı haberlere dayanarak Mart 1952 yılından itibaren bütün bölgelerde geniş ölçüde BCG aşı uygulamasına başlanacağını bildirerek Demokrat Parti’nin veremle mücadeleyle yönelik yaptığı BCG aşısı girişimini doğrulamıştır.⁴⁹⁷ Bu girişim ile 1950 yılında 6 ilde uygulanan BCG, 1951’de 24 ve 1952’de 28 ilde yayılma göstermiştir. Bu illerdeki çalışmalara ek olarak BCG kampanyasının 12 Ocak 1953 tarihinden itibaren Trakya’da faaliyete geçirileceği planlanmış ve bu çalışma, Edirne yerel gazeteleri tarafından ele alınmıştır. Uygulamanın Edirne’de başlayacağını ve daha sonra Kırklareli ve Tekirdağ’a geçeceğini haber veren Edirne yerel gazeteleri, BCG verem aşısı için gelen ekipte 5 Türk, 2 Dünya Sağlık Teşkilatı uzmanı, 40 sağlık memuru ve 20 arazi taşıtının bulunduğunu belirtmişler ve aşı uygulamasına ilkokullardan başlanıp daha sonrasında şehir halkının da muayeneden geçirileceğini Edirnelilere duyurmuşlardır.⁴⁹⁸ Ekip, ilk olarak Belediye hekimliği ile sıtma mücadelesinde iki aşı istasyonu açmış ve aşılama saatlerinin tatil günleri de dahil olmak üzere her gün sabahtan akşama kadar devam edeceği gazeteler aracılığıyla Edirne halkına duyurulmuştur.⁴⁹⁹

Verem ilaçlarının tüm yurda yayılması için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’nın Milletlerarası Çocuk Fonu Teşkilatıyla (UNICEF) bir anlaşma yaptığını aktaran Yeni Edirne gazetesi, gerekli yardım malzemelerinin alınacağını ve Avrupa İktisadi İşbirliği’ne dahil olan ülkelerden kredi açılacağını haberini vermiştir.⁵⁰⁰

İstanbul gazetelerinin BCG verem aşısının fayda ve sakıncalarını belirtmekle birlikte daha çok zararlı olduğu fikrini savunan yazılarının⁵⁰¹ vatandaşlar arasında şüphe

⁴⁹⁶ *Yeni İktidarın Çalışmaları*, s.106-107; Ratip Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar, *Edirne’nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi (1361-2008)*, Cilt:2, Trakya Üniversitesi Yayınları, Edirne 2009, s.103.

⁴⁹⁷ *Vatandaş*, 15.11.1951, s.1; *Vatandaş*, 29.12.1952, s.1.

⁴⁹⁸ *Yeni İktidarın...*, s.107; Ratip Kazancıgil VD., *Edirne’nin Sağlık ve...*, s. 103; *Yeni Edirne*, 13.01.1953, s.2; *Vatandaş*, 15.01.1953, s.1.

⁴⁹⁹ *Yeni Edirne*, 16.01.1953, s.2; *Edirne Postası*, 17.01.1953, s.1.

⁵⁰⁰ *Yeni Edirne*, 13.06.1952, s.3.

⁵⁰¹ Kemal Saraçoğlu, “Yeni Verem İlacı Nedir?” *Vatan*, 03.04.1952, s.2,5; *Vatan*, 14.04.1952, s.1,5; *Vatan*, 19.04.1952, s.1,5; *Cumhuriyet*, 05.04.1952, s.2,4; *Cumhuriyet*, 06.04.1952, s.1,6; *Cumhuriyet*, 14.04.1952, s.1,4; *Vakit*, 31.03.1952, s.1-2.

uyandırdığını belirten Vatandaş gazetesi, Edirne'deki doktorlar ile yaptığı araştırmada aşının faydalı olduğu şeklinde görüşlerinin ağırlıklı olduğunu ifade etmiştir. İstanbul gazetelerinin aşı hakkındaki iddiaları üzerine basın toplantısı düzenleyen Ankara Refik Saydam Hıfzıssıhha Müessesesi Müdürü Dr. Niyazi Erzin'in beyanatı: *"Aşı hakkında ortaya atılan olumsuz haberlerin gerçekte kesinlikle alakası yoktur. Aşı faydalıdır."* şeklinde gazetede aktarılmıştır. Aşıya ülkenin en fazla veremli olduğu söylenen Karadeniz Bölgesi'nden niçin başlanmayıp da Trakya'dan başlanıldığını soran Vatandaş gazetesi muhabirine Erzin: *"Şimdiye kadar bu aşı memleketimizin 29 vilayetinde 444.000 kişiye uygulanmıştır. Ancak buradaki aşı kitlevi nitelik taşıdığı ve Dünya Sağlık Teşkilatı'nın da yardım ve işbirliği ile yapıldığı için ulaşım imkanlarının daha müsait olması da göz önüne alınarak buradan başlanılmıştır."* yanıtı vermiştir. Vatan Gazetesi'nin yazdığı bir yazıda Fuat Sabit isimli bir doktorun kendisinin de temsilcisi bulunduğu Fredman aşısının veremi tedavi ettiğini, B.C.G. aşısından daha üstün olduğunu ve bu iddiasında ispata her zaman hazır olduğunun söylenmesi üzerine Erzin: *"Bu adamın iddiaları doğru değildir. Zira Fredman aşısı diye bir şeyi fen kabul etmemektedir. Bu aşı dünyanın hiçbir yerinde kendisine sığınak bulamamıştır. Bütün dünyanın reddettiği bir ilaç üzerinde bizim yeniden araştırma yapmamız doğru değildir."* şeklinde halkı bilgilendirmiştir.⁵⁰²

Veremle mücadelenin önemi, tüm ülkeye yayılırken şehirlerde de Verem Savaş Dernekleri ve Verem Savaş Dispanserleri kurulmuştur. Verem ile mücadele faaliyetleri, Edirne basınında da yerini almıştır. Edirne Verem Savaş Derneği tarafından verem ile mücadeleye moral kazandırmak amacıyla 29 Ekim 1951'de Cumhuriyet Bayramı'nda çekilecek ve içerisinde kıymetli hediyeler barındırarak biletleri 1 lira olan bir piyango tertip edildiği Yeni Edirne gazetesi aracılığıyla duyurulmuştur.⁵⁰³

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın Tekirdağ'da 500 yataklı bir verem hastanesi kuracağını haberini veren Edirne yerel basını, bu hastanenin tesisi için gerekli olan binaların özellikle de Milli Savunma Bakanlığı'na ait olan fazla ve boş askeri kışlaların hastanelere dönüştürülmesi amacıyla Sağlık Bakanlığı'na geçmesini haberleri arasında vermiştir. Tekirdağ'daki büyük Sarı Kışla olarak bilinen Turgutlu sahil kışlasının da verem hastanesi olarak kullanılacağını bildirmiştir.⁵⁰⁴ (Ek 27) Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın 1952 yılında inşasına karar verdiği verem hastanelerinin yapılacağını ifade

⁵⁰² *Vatandaş*, 19.01.1953, s.1; *Vatandaş*, 22.01.1953, s.1-2.

⁵⁰³ *Yeni Edirne*, 24.08.1951, s.2.

⁵⁰⁴ *BCA*, Dosya No:E3, Fon Kodu:30..1.0.0, Yer No:57.347..8., 5.11.1951; *Yeni Edirne*, 06.11.1951, s.3; *Yeni Edirne*, 06.06.1952, s.1; *Vatandaş*, 04.08.1952, s.1;

eden Yeni Edirne gazetesi, verem hastanelerinin Balıkesir, Tekirdağ, Çorum, Egridir, Afyon, Konya, Trabzon, Beykoz, Bakırköy, Baltalimanı ve Kayseri'ye yapılacağını belirtmiştir. Ayrıca Kırklareli'nde modern verem binası açıldığı gazetede yer almıştır.⁵⁰⁵

Verem ile mücadelede Edirne Devlet Hastanesi Baştabibi Dr. Rıza Alperat, Yeni Edirne gazetesinde yayınladığı köşe yazıları ile halkı bilinçlendirme yoluna gitmiştir. Türkiye ve Dünya'daki verem hakkında notlar veren Alperat, veremin planlı, programlı ve teşkilatlı bir şekilde mücadele edilmesi gerektiğini, verem savaşının ana hatlarını, Türkiye'de verem savaş teşkilatının yapılanmasını, veremin bulaşma yollarını, veremden korunmak için alınacak tedbirleri, veremde görülen alerji ve tüberkülin testini açıklamıştır.⁵⁰⁶

Sağlık merkezlerinin tüm yurda yayılması için çaba gösteren Demokrat Parti, il ve ilçelerde hastanelerin açılmasını sağlamıştır. Edirne ve çevresinde de gerçekleşen hastane hizmetleri, Edirne yerel basının haberlerinde sıklıkla yer almaktadır. Edirne Postası gazetesi, 10.10.1951 tarihli 1867 sayılı gazetesinde Edirne Devlet Hastanesi'nin temelini atıldığı belirtmiştir.⁵⁰⁷ Yeni Edirne gazetesi ise, 150 yataklı yapılan Edirne Devlet Hastanesi'nin üç bloktan oluşacağını söyleyerek hastane bahçesi içerisinde üç verem binası ile bir idare binasının yapılacağını vurgulamış ve bu hastaneyi, Cumhuriyet devrinde devlet eliyle Edirne'de yapılan ilk esaslı yapı olarak nitelendirmiştir.⁵⁰⁸

Bayındırlık Bakanlığı'nın yeni hastane inşası ve mevcut hastanelere ek bina yapımına yönelik hazırladığı programı okuyucularına sunan Yeni Edirne gazetesi, Diyarbakır'da Hıfzıssıhha Enstitüsü, Eskişehir'de Devlet Hastanesi, Şişli'de cerrahi ve jinekoloji binası, Gaziantep'te Doğumevi, Sinop'ta Devlet Hastanesi yapılacağını; ayrıca Edirne, Bartın ve Siirt'te yapılan hastanelerin tamamlanacağını ve Ankara Numune Hastanesi'ne de ek bina yapılacağını bildirmiştir.⁵⁰⁹

01.11.1952 tarihinde TBMM'nin açılış konuşmasını yapan Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın uygulanan politikalar hakkında verdiği izahat Edirne gazetelerinde de yer

⁵⁰⁵ *Yeni Edirne*, 13.01.1953, s.3; *Yeni Edirne*, 06.11.1953, s.2.

⁵⁰⁶ Rıza Alperat, "Sağlık ve Verem", *Yeni Edirne*, 16.12.1952, s.1; Rıza Alperat, "Dünyada Verem", *Yeni Edirne*, 02.01.1953, s.3; Rıza Alperat, "Türkiye'de Verem", *Yeni Edirne*, 09.01.1953, s.3; Rıza Alperat, "Verem Savaşının Ana Hatları", *Yeni Edirne*, 23.01.1953, s.3; Rıza Alperat, "Türkiye'de Verem Savaş Teşkilatı", *Yeni Edirne*, 10.02.1953, s.3; Rıza Alperat, "Veremin Bulaşma Yolları", *Yeni Edirne*, 24.03.1953, s.3; Rıza Alperat, "Veremden Korunma Çareleri", *Yeni Edirne*, 24.04.1953, s.3; Rıza Alperat, "Veremde Alerji ve Tüberkülin Testi", *Yeni Edirne*, 09.06.1953, s.3.

⁵⁰⁷ *Edirne Postası*, 10.10.1951, s.1.

⁵⁰⁸ *Yeni Edirne*, 12.10.1951, s.2.

⁵⁰⁹ *Yeni Edirne*, 29.02.1952, s.1.

almıştır. Sağlık alanındaki çalışmaların başlıca amacının vatandaş sağlığının korunması olduğunu vurgulayan Bayar, özellikle tehlikeli nitelik taşıyan verem, sıtma, trahom ve frengi hastalıkları için mücadeleyi ön planda tuttuklarını dile getirmiştir. 1950 yılında verem hastanelerinde yatak sayısı 1.090 iken 1951 yılı sonunda 4.107'ye çıkarıldığını ve 1952 yılı sonuna kadar 1.250 yatağında da ilave olunacağını bildirmiştir. Memleketin sekiz bölgesinde 1.000 yataklı tam kadro ve teçhizatlı birer bölge verem hastanesi yapıldığını ve bu hastanelerin İzmir ve Trabzon'daki inşaları biterken Samsun, Diyarbakır, Adana ve Gaziantep'te de inşaatla başlamak üzere olduklarını belirtmiştir. Sıtma mücadelesinin de geniş ölçüde yayıldığını anlatan Cumhurbaşkanı, 1950 yılında 900.000 ton DDT kullanıldığını ifade ederek frengi mücadelesinin de tarama ekipleri ile hız kazandığını açıklamıştır. Trahomla mücadelede bu yıl Doğu illerinin ele alındığını belirterek Kilis'te kurulan Trahom Tetkik ve Personel Enstitüsü'nün faaliyete geçtiğini ve kuduz tedavilerine yönelik Elazığ'da yeni bir hastanenin yapıldığını ileri sürmüştür. Memleketin belli yerlerine devlet ve çocuk hastanesi yapıldığını ve 4 tane de hemşire okulu açıldığını ifade etmiştir. Hükümetin sağlık konusuna verdiği önemi vurgulayan Cumhurbaşkanı, alınan tedbirlerin ve sağlık alanındaki gelişmelerin nüfus artışında da görüleceğini açıklamıştır.⁵¹⁰

Vatandaş gazetesi, *“Sağlık alanında hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan iktidar...”* ifadesiyle uygulanan politikalar neticesinde hastane sayılarının arttığını vurgulamıştır. Ele alınan 27 devlet hastanesinden 5'inin bittiğini ve hizmete girdiğini, 20 tanesinin inşaatının devam ettiğini ve 2'sinin de ihalesinin yapıldığını belirtmiştir. 31 verem hastanesi ve binalarının 7 tanesinin hizmete girdiğini, 21 tanesinin inşaatına devam edildiğini ve 3 tanesinin de ihalesinin yapıldığını bildiren gazete, 6 doğumevinden 3 tanesinin bittiğini ve kalan 3 tanesinin de inşaatına başlandığını açıklamıştır.⁵¹¹

Sağlık personeli ile ilgili hükümet programı doğrultusunda 25.02.1954 tarihinde kabul edilen Hemşirelik Kanunu, Vatandaş gazetesi aracılığıyla da Edirne ve çevresine duyurulmuştur. Hemşirelik kanunu ile hastabakıcılığın ülkede ilk defa bir meslek haline getirildiğini ifade eden gazete, aynı zamanda bu kanun ile hemşirelere de büyük haklar tanındığını belirtmiştir. Hemşirelerin de doktorlar gibi kendilerine verilen yetkiler

⁵¹⁰ TBMM Z.C., D.9, C.17, 01.11.1952, s.6-7; *Yeni Edirne*, 04.11.1952, s.1.

⁵¹¹ *Vatandaş*, 10.02.1954, s.1.

dahilinde bir nevi tedavi yerleri açabileceklerini, baremde dereceleri olacağını ve terfi imkanları bulunacağını ifade etmiştir.⁵¹²

1950-1954 yılları arasında sağlık alanındaki gelişmeler; sıtma, frengi ve verem sayısında düşüş gösterirken verem dispanserlerinin çalışmalarında, verem ve hastane yatak sayılarında ve personel sayılarında ciddi bir artış göstermiştir.⁵¹³

Tablo 4.1. Verem Dispanserlerinin Çalışmaları

	1950	1951	1952
Muayene Edilen Hasta Sayısı	78.438	86.070	98.035
İlaç Verilen Hasta Sayısı	5.019	3.029	4.095
Laboratuvar İle Muayene Edilen Hasta Sayısı	11.144	16.313	18.400
Röntgen İle Muayene Edilen Hasta Sayısı	49.711	66.735	70.128

Tablo 4.2. Verem ve Hastane Yatak Sayıları

	1950	1951	1952	1953
Verem Yatağı Sayısı	2.107	4.107	5.357	6.357
Hastane Yatağı Sayısı	6.899	8.039	8.900	9.200

Tablo 4.3. Tüberkülin ve BCG Tatbikatı

Yılı	Yapılan Tüberkülin	Kontrol	Tüberkülin		Yapılan BCG
1950	185.734	179.652	79.080	%38.45	70.918
1951	427.836	393.787	194.673	%49.49	165.102
1952	496.362	452.049	211.602	%46.80	194.833

⁵¹² TBMM Z.C., D.9, C.28, 25.02.1954, s.969-970; *Vatandaş*, 11.02.1954, s.1.

⁵¹³ *Yeni İktidarın...*, s.101-121; *Vatandaş*, 15.01.1954, s.1; *Yeni Edirne*, 12.04.1954, s.1-2.

Tablo 4.4. Koruyucu Özellikte Uygulanan Aşılar

	1950	1951	1952
Çiçek Aşısı	5.580.430	4.025.117	4.048.745
Tifüs Aşısı	1.569.166	2.126.368	2.443.826
Tifo Aşısı	1.747.564	2.282.739	2.928.696
Difteri Aşısı	102.931	129.485	136.414

Tablo 4.5. Yurdun Genel Frengili Durumu

	1950	1951	1952	1953
Frengili Sayısı	109.617	104.491	90.396	76.411

Tablo 4.6. Sağlık Personel İşlerindeki Gelişmeler

	1950	1951	1952	1953
Doktor	1.276	1.296	1.463	1.655
Diş Hekimi	23	23	23	43
Eczacı	68	82	95	100
Hemşire	492	615	820	970
Ebe	850	875	1.282	1.416
Sağlık Memuru	2.011	2.238	3.079	3.576

1950 yılında iktidara gelen DP, sağlık alanında önemli gelişmeler sağlamakla birlikte özellikle sıtma ve verem başta olmak üzere bulaşıcı hastalıklarla mücadelede ciddi bir yol kat etmiştir. 1950-1960 yılları arasında hastane sayısı 39'dan 121'e yükselmiş⁵¹⁴ sadece büyük kentlerde var olan hastane hizmetlerinin tüm yurda yayılmasında önemli başarılar kaydetmiştir.

⁵¹⁴ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi...*, s.409.

3- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ'NİN ULAŞTIRMA POLİTİKALARI

1950-1960 yılları arası Demokrat Parti hükümetinin kendinden önceki ve sonraki siyasal iktidarlar ile karşılaştırılırsa farklı olduğu bir alan, ulaştırma sektörü olarak karşımıza çıkmıştır. Parti programının 77.-84. maddeleri arasında ulaştırma politikasına yönelik maddelere yer vermiştir.⁵¹⁵

İkinci Dünya Savaşı sonrasına da yansıyan olumsuz etkilerden ülkeyi çıkarma çabasında olan DP, köklü ulaşım yatırımlarına yönelmiştir. Amerika ile Avrupa'dan aldığı yardımlar neticesinde ulaşım alanında gelişme sağlamıştır.

Edirne Postası gazetesi, DP iktidarının ülkenin ulaşım meselesi üzerinde hassasiyetle durduğunu; bu yüzden de önemli bir program hazırladığı hakkında bilgi vermiştir. Yollar ile ilgili ayrıntılı inceleme yapıldığını ve yol bütçeleri hazırlandığını belirten gazete, özellikle iktisadi gelişmeyi sağlayacak, hayat seviyesini yükseltecek ve memleketin her yerinde kalkınmayı gerçekleştirecek olan bu program için Amerika'dan 40 kişilik yol uzmanının davet edildiğini ifade etmiştir. 90 km köprü ve 23.000 km'lik yolu esas alan bu programın 9 senede tamamlanacağı gazetede haberleri arasında yer almıştır. Marshall planı aracılığıyla getirilen makinelerin ve teknik sistemlerin Türkiye'de kullanılmasının yeterli olmadığını vurgulayan gazete, teknisyen, mühendis, ustabaşı ve işçilerin yetiştirilmesinin de bu programın bir parçası olacağını belirtmiştir. Ayrıca 24 kişiden oluşan bir grup Türk mühendisin yetiştirilmek üzere ABD'ye gönderildiğinin de haberini vermiş olup 1952 yılında yine 30 kişilik bir gruptan oluşan Türk mühendislerin Amerika'ya gideceğini duyurmuştur. Gıda maddelerinin üretimi ve dağıtımı, sanayi kalkınma ve milli güvenliğin yollara bağlı olduğuna dikkat çeken gazete, Marshall Planı ile getirilen makinelerin sadece 180 tanesinin Ege Bölgesi'ndeki yol yapım çalışmalarında kullanıldığının altını çizmiştir.⁵¹⁶ (Ek 28) Türkiye'nin yeni yollarını memleketin ana damarları olarak tanımlayan Edirne Postası gazetesi, “... şu da unutulmamalıdır ki; Marshall Planı başladığından beri hazırlanan sanayi ve zirai programlar, Amerikan askeri yardım programı başarı ile uygulama durumuna geldi ise, yol programı burada önemli bir rol

⁵¹⁵ Detaylı Bilgi İçin Bakınız: *Demokrat Parti Programı 1946*, s.22-24.

⁵¹⁶ *Edirne Postası*, 07.04.1951, s.3; *Edirne Postası*, 11.04.1951, s.3; *Edirne Postası*, 17.11.1951, s.1; *Edirne Postası*, 08.12.1951, s.1; *Edirne Postası*, 02.01.1952, s.1.

oynamıştır...” ifadelerine yer vermiş ve Marshall Planı’ndan 18.500.000 dolar yardım alınarak 3.200 yol makinesi satın alındığını belirtmiştir.⁵¹⁷

Yol sorunu çözmek için DP hükümeti birçok kurum ve kuruluş ile anlaşma yoluna gitmiştir. Karayolları Genel Müdürlüğü ile MSA (Amerikan Federal Yollar Bürosu) arasında yapılan anlaşmayı aktaran Yeni Edirne gazetesi, 1952 yılının Haziran ayında MSA Başkanının Türkiye’deki yolları tetkik ettiğini ve 5 senelik bir yardım programı üzerinde anlaşmaya varıldığını belirterek 4 milyon 200 bin dolar ABD’den, 2 milyon 400 bin dolar da Avrupa’dan temin edildiğini duyurmuştur.⁵¹⁸ 05.03.1953 tarihli Vatandaş gazetesi ise, Dışişleri Bakanlığı Milletlerarası Teşkilatı Genel Sekreteri Haydar Görk ile Güvenlik Teşkilatı Türkiye İktisadi Özel Misyonu Başkanı L. Dayton arasında yapıldığını bildirmiştir. Yapılan anlaşmaya göre; karayolları ve su işleri konusunda hükümet programı gereğince yapılacak ıslah ve genişletme işlerine tahsis edilmek üzere karşılıklı yardım fonundan 20 milyon lira ayrıldığı ve bu paranın 15 milyon 275 lirasının yol işleri için ayrıldığı gazetede yer almıştır.⁵¹⁹

3.1. Karayolları

Yollar, ülkenin kalkınmasında ve toplumun sosyoekonomik gelişimine katkı sağlamasında en önemli altyapı sistemlerinden birini oluşturmuştur. Osmanlı Devleti döneminde genel yolların yapımı devlet tarafından yapılırken, özel yolların yapımı tımar, zeamet ve hayır sahipleri tarafından yapılmıştır.⁵²⁰ Cumhuriyetin ilanı ile birlikte erişilebilirliği sağlayan yolların yapımına önem verilmiş ve 1923 yılında 18.335 km olan karayolu, 1950 yılında 27.009 km’ye yükselmiştir.⁵²¹

Uzun süren savaşlar döneminin getirdiği sıkıntılar, dünya ekonomik krizi ve İkinci Dünya Savaşı sebebiyle ihmal edilen karayolları, Demokrat Parti’nin iktidara gelmesiyle farklı bir boyuta bürünmüştür. Menderes hükümeti sağlık, eğitim gibi sosyal ağırlıklı temel

⁵¹⁷ *Edirne Postası*, 02.08.1952, s.1.

⁵¹⁸ *Yeni Edirne*, 02.01.1953, s.1.

⁵¹⁹ *Vatandaş*, 05.03.1953, s.3.

⁵²⁰ Vedat Eldem, *Osmanlı İmparatorluğu’nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s.94-96.

⁵²¹ Karayolları Genel Müdürlüğü, *Dünden Bugüne Karayolları*, Ankara Mayıs 2014, s.5-8; Nazım Berksan, *Yol Davamız Nerede?*, Akın Matbaası, Ankara 1950, s.124-125.

hizmetlerin her yöreye götürülebilmesi için yaz-kış geçit veren yolların yapımını en önemli hedefi olarak görmüştür.⁵²²

Karayolu ulaşımını parti programının 78. maddesinde yer veren Demokrat Parti, modern yol yapım tekniği için büyük vasıtalar ve makinelere ihtiyaç olduğunu, köy ve bucak yolları dışındaki yol yapımının merkezden idaresini, sürekli tamire neden olmaları dolayısıyla büyük ve planlı yol şebekelerinin kurulmasını, bu sebeple kanunlarda değişikliğe gidilerek özel kanuna göre köy ve bucak yollarının yapılması gerektiği tespitinde bulunmuştur.⁵²³ Türkiye Cumhuriyeti tarihinde özellikle Demokrat Parti dönemi karayollarının gelişiminde altın çağını yaşamıştır.

DP karayolu politikasını Türkiye'nin her yerinde uygulamaya çalıştığı gibi Trakya'da da kapsamlı yatırımlara gidilmiştir. Trakya'daki yol inşaat ve onarımının İl Özel İdaresi bütçelerindeki ödenek ile yapılacağını belirten Edirne yerel basını, Çerkezköy-Saray, Tekirdağ-Barbaros, Kırklareli-Demirköy, Tekirdağ-Hayrabolu ve Şarköy-Mürefte yollarının yapılacağını; ayrıca Hayrabolu-Alpullu, Alpullu-Sussuzmüsellim, Hayrabolu-Dambazlar yolları üzerindeki köprülerin de inşa edileceğini ifade etmiştir.⁵²⁴ 1954 yılında Maliye Bakanlığı tarafından Edirne yollarının yapımında kullanılmak üzere Buldozer, Greyder, Skreyper alınması için 74.035 dolar tahsis edildiği Yeni Edirne gazetesi aracılığıyla Edirnelilere duyurulmuştur.⁵²⁵

"Fatih Yolu" olarak adlandırılan Edirne-İstanbul arası asfalt yol yapımının devam ettiği, Edirne-İstanbul yoluna Marmara Ereğlisi'nin de bağlanacağı Edirne gazetelerinin haberleri arasında yer almıştır.⁵²⁶ 1952 yılı sonuna doğru Edirne-İstanbul yoluna katranlama işinin yapıldığı ve yol çalışmasının tamamladığı,⁵²⁷ 1954 yılı içerisinde de Raman asfaltı döküleceği Edirne yerel basını aracılığıyla duyurulmuştur.⁵²⁸

Bayındırlık Bakanlığı, köy yollarını da ele almış ve birçok köy yolunu şehirlere ve yakın köylere bağlanmıştır. Edirne yerel gazeteleri; Uzunköprü-Çöpköy, Uzunköprü

⁵²² KGM, *Dünden Bugüne Karayolları...*, s.36.

⁵²³ *Demokrat Parti Programı...*, s.22-23.

⁵²⁴ *Edirne Postası*, 15.07.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 08.07.1952, s.2-3; *Yeni Edirne*, 09.09.1952, s.2; *Yeni Edirne*, 01.09.1953, s.3.

⁵²⁵ *Yeni Edirne*, 18.03.1954, s.1; *Yeni Edirne*, 14.04.1954, s.1.

⁵²⁶ *Edirne Postası*, 4.11.1950, s.1; *Yeni Edirne*, 12.01.1951, s.2; *Edirne Postası*, 13.06.1951, s.2; *Yeni Edirne*, 03.08.1951, s.2; *Vatandaş*, 22.10.1951, s.1; *Vatandaş*, 26.05.1952, s.1; *Yeni Edirne*, 22.05.1952, s.1-2.

⁵²⁷ *Yeni Edirne*, 30.09.1952, s.2; *Vatandaş*, 09.10.1952, s.1.

⁵²⁸ *Vatandaş*, 14.01.1954, s.1; *Edirne Postası*, 16.01.1954, s.1.

İstasyonu-Değirmenci Köy yollarının inşası hakkında bilgi vermiştir.⁵²⁹ Bayındırlık Bakanlığı köy yolları inşası için devlet bütçesinden ayrılan 20 milyon liranın dağıtım şeklinin tespit edildiğini anlatan Edirne yerel gazeteleri, vilayet ve köy yollarına ayrılan paranın vilayetlerin yüzölçümlerine, nüfuslarına ve yol inşası bakımından tabii arızalarına göre dağıtılacağını açıklayarak aynı zamanda da malzeme, nakliye ve işçi gönderileceğini belirtmiştir.⁵³⁰

Bakanlığın köy yolları için yaptığı plan çerçevesinde teknik eleman yetiştirmek amacıyla kursların açılacağı, bu kursların ilkinin 1 Mart 1954 tarihinde eğitime başlayacağı ve 10 Mart 1954 tarihine kadar devam edeceği bildiren Vatandaş gazetesi, bu kurslara lise mezunları ile erkek sanat okulu mezunlarının katılacağı hakkında bilgi vermiştir.⁵³¹

Ülkeleri birbirine bağlayan uluslararası yollara da önem verilmiştir. Karayolları Genel Müdürlüğü, İstanbul-Tekirdağ-Keşan-İpsala-Selanik-Atina güzergahını takip edecek yol planı ile Türkiye'yi Yunanistan aracılığıyla Avrupa'ya bağlayacak uluslararası karayolunun inşasını kararlaştırdığı haberi Edirne yerel gazeteleri aracılığıyla Edirne ve çevresine duyurulmuştur.⁵³² Londra asfaltı olarak belirtilen bu yolun ilk yapım yerinin Tekirdağ-İstanbul yolu olacağına karar verildiğini duyuran Edirne yerel basını, ihalesinin 24 Şubat 1953 tarihinde Bayındırlık Bakanlığı'nda yapılacağını bildirmiştir. Yolun 139 km bedelinin 8 milyon 650 bin lira olacağı yine gazetelerde belirtilmiştir.⁵³³ Türkiye ile Yunanistan'ı birbirine bağlayan Londra Asfaltı ile İstanbul-Selanik yolunun 100 km daha kısalacağı Edirne yerel gazetelerinin haberleri arasında yerini almıştır.⁵³⁴

Karayollarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için ciddi bir çaba sergileyen DP, devlet bütçesinden ayrılan belli bir ödenek ile bu başarısını gerçekleştirmiştir. 1951 yılında 13 milyon TL, 1952 yılında 51.4 milyon TL, 1953 yılında 61.4 milyon TL ve 1954 yılında 51.4 milyon TL ödenek ayrılarak karayolu politikasını en üst seviyeye taşımayı hedeflemiştir.⁵³⁵

İl ve köy yolları yapımına yardım olarak devlet bütçesinden belli bir miktar ayrıldığını belirten Yeni Edirne gazetesi, 1951 yılında ayrılan 13 milyon lira ödeneğin

⁵²⁹ *Yeni Edirne*, 09.03.1951, s.3.

⁵³⁰ *Yeni Edirne*, 11.04.1952, s.1; *Vatandaş*, 24.07.1952, s.1.

⁵³¹ *Vatandaş*, 22.02.1954, s.1.

⁵³² *Yeni Edirne*, 3.10.1950, s.4; *Edirne Postası*, 02.06.1951, s.1; *Vatandaş*, 26.11.1951, s.1.

⁵³³ *Vatandaş*, 05.01.1953, s.1; *Yeni Edirne*, 06.02.1953, s.3; *Edirne Postası*, 07.02.1953, s.1.

⁵³⁴ *Edirne Postası*, 04.11.1953, s.1; *Yeni Edirne*, 06.11.1953, s.1.

⁵³⁵ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi...*, s. 386.

1952 yılında 27 milyon liraya çıkarıldığını bildirmiştir.⁵³⁶ 1952 yılında vilayet, köy yolları ve köprülerin yapımı ve onarımı için 62 milyon lira harcandığını ifade eden Vatandaş gazetesi, yol yapım faaliyetlerini kolaylaştıracak makine ve kamyonlar için 6.975.000 lira ve köprü yapımı ve onarımı için de 2.301.750 lira harcandığını belirtmiştir.⁵³⁷

1953 yılı yol faaliyetleri için 153 milyon lira harcanacağını belirten Yeni Edirne gazetesi, yol yapımı için 36.450.000 lira, emaneten yol onarım için 15.925.000 lira, emaneten yol yapımı için 5.900.000 lira, bitümlü kaplama işleri için 6.000.000 lira, istimlak işleri için 8.000.000 lira ve yol bakımı için 20.000.000 lira ayrıldığını açıklamışlardır. Ayrıca köprü yapımı ve onarımı için 13.450.000 lira ayrıldığını da belirtmiştir. Gazete, daha sonraki sayılarında 41 milyon lira ek ödenek çıkartıldığını da haberleri arasında vermiştir.⁵³⁸ 1953 yılı için Edirne iline 3 milyon lira ödenek ayrıldığını ifade eden Vatandaş gazetesi, 1953 yılının yol inşası yılı olacağını ifade etmiş ve temin edilen para ile Meriç, Çöpköy, Mecidiye ve Enez yollarının yapılarak tamir gereksinimi olan yolların da onarılacağını açıklamıştır.⁵³⁹

1951 yılında Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından 307 km yol tamamlandığını anlatan Yeni Edirne gazetesi, 43 km'sinin Ankara-Kırıkkale-Çerikli, 77 km'sinin Koçhisar-Aksaray, 26 km'sinin Sinop-Ayancık, 32 km'sinin Ayancık-Taşova, 9 km'sinin Geyve-Mekece, 36 km'sinin Akhisar-Gördes arasında inşa edildiğini açıklamıştır.⁵⁴⁰ 1954 yılında yol çalışmalarının 2 katına çıkartılacağını bildiren Edirne yerel gazeteleri, ülke geneli karayolu uzunluğunun da 24 km olarak kesinleştirildiğini ifade etmişlerdir.⁵⁴¹

Demokrat Parti'nin tarım politikasına verdiği önem ile üretim artmış ve üretilen ürünün pazarlara taşınması gerekmiştir. Bu doğrultuda, karayolu ulaşımını harekete geçiren DP, Türkiye'deki karayolu uzunluğunu arttırmış, köy ve kasaba yollarının şehirlere bağlanmasını sağlamıştır. Karayolu uzunluğu 1950 yılında 24.306 km iken 1960 yılında 26.711 km'ye ulaşmış, Türkiye'deki genel karayolu uzunluğu 1950 yılında 48.180 km iken 1960 yılında 77.495 km'ye çıkarılmıştır. Köy ve kasaba yollarının yapımında da ciddi bir artış görülmüştür. 1950 yılında köy yollarının uzunluğu 1.100 km iken, 1960 yılında

⁵³⁶ *Yeni Edirne*, 30.05.1952, s.2.

⁵³⁷ *Vatandaş*, 11.06.1953, s.1.

⁵³⁸ *Yeni Edirne*, 28.04.1953, s.3; *Yeni Edirne*, 28.08.1953, s.1.

⁵³⁹ *Vatandaş*, 19.01.1953, s.1.

⁵⁴⁰ *Yeni Edirne*, 13.03.1952, s.3.

⁵⁴¹ *Yeni Edirne*, 02.11.1953, s.1; *Edirne Postası*, 13.02.1954, s.1.

15.953 km'ye yükselmiştir. 1950 yılında il yollarının uzunluğu 22.774 km'yi bulurken 1960 yılında 34.831 km'ye ulaşmıştır.⁵⁴²

3.1.1. Yol Vergisinin Kaldırılması

Osmanlı Devleti benimsediği yol yapım politikası çerçevesinde karayolu çalışmalarını düzene sokmak için 1866 yılında Turuk-u Maabir Nizamnamesi (Yol ve Köprüler Nizamnamesi)'ni çıkartmıştır. İhtiyaç duyulan finansmanı karşılayabilmek için yeni bir vergi türü ihdas etmiştir. “*Baş Vergisi*” olarak da adlandırılan yol vergisi, Cumhuriyet ilanından sonra da uygulanmıştır.⁵⁴³

Halkın en çok şikayet ettiği vergilerden biri olan yol vergisi, DP'nin tek parti dönemine yönelik muhalefetine odak noktası olmuştur.⁵⁴⁴ 14 Mayıs 1950 tarihinde iktidara gelen DP, halkı sıkıntıya düşüren sorunlardan biri olan yol vergisi için çözümler üretmeye başlamıştır.

Karayolu politikasına verdiği öncelik dolayısıyla yol vergisi vaadini hemen yerine getiremeyen DP, vergi üzerinde düzenlemeler yapmıştır. Kasım 1950'de hazırlanan yol kanunu tasarısına göre; 15-65 yaş arası erkekler ile çalışan kadınlardan vergi alınacağı belirtilmiş; fakat vergi adil olmadığı gerekçesiyle kabul edilmemiştir. Mart 1951'de kırsal kesimin yılda 4 liradan fazla vergi ödememesini öngören yeni bir düzenlemeye gidilse de uygulanmamıştır.⁵⁴⁵

İçişleri Bakanlığı'nın görüşlerini aktaran Edirne Postası gazetesi, bazı kanunlarda görülen antidemokratik kısımların çıkartılarak yeni kanunlar üzerinde incelemeler yapılacağını belirtmiştir. Özellikle büyük tasarruf imkanlarının ön planda tutulduğunu belirten gazete, yol vergisinin halka ağır geldiği göz önünde tutularak 1951 yılında yol vergisinde önemli indirim ve değişiklik yapılacağını haberini vermiştir.⁵⁴⁶

⁵⁴² Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi...*, s.385.

⁵⁴³ Nazım Berksan, *Yol Davamız...*, s.13; Nuray Özdemir, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Yol Vergisi”, *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C:32, S:53, Ankara 2013, s.214-215

⁵⁴⁴ Nuray Özdemir, “Cumhuriyet Döneminde...”, s.239-242.

⁵⁴⁵ Ibid, s.242-243.

⁵⁴⁶ *Edirne Postası*, 15.07.1950, s.1.

Çalışan kadınlardan da yol parası alınacağı haberini veren Yeni Edirne gazetesi, bu sebeple yeni bir gelir hazırlanacağını belirtmiştir.⁵⁴⁷ Özdemir'e göre; basında zaman zaman kadınlardan yol vergisi alınacağı haberi yer alsa da hiçbir dönemde uygulanmamıştır.⁵⁴⁸

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 01.11.1951 tarihinde meclis açılışında yaptığı konuşmada yol vergisinin kaldırılması hakkındaki tasarının meclise sunulacağını milletvekillerinin şiddetli alkışları eşliğinde müjdelemiştir.⁵⁴⁹ Cumhurbaşkanının meclisteki açılış nutkunda kesin bir şekilde ifade ettiği adil olmayan yol parasının bu yılbaşından itibaren kaldırılması için bütün tedbirlerin alındığını belirten Vatandaş gazetesi, yol vergisinin kaldırılmasıyla fakir vatandaşlar ile köylü vatandaşlar arasında ferahlatıcı bir tesir uyandıracığını; aynı zamanda koyun ve keçilerden alınan hayvan vergisinde de yaklaşık olarak %25 oranında azalma olacağını bildirmiştir.⁵⁵⁰

Yol vergisinin kaldırılması için Maliye Bakanlığı tarafından yapılan çalışmaların sona erdiği ve yol vergisini kaldıracak tasarının TBMM'de görüşüleceği Yeni Edirne gazetesinin haberleri arasında yer almıştır.⁵⁵¹ Maliye Bakanlığı'nın hazırladığı bu kanun tasarısı, mecliste görüşülürken birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. CHP'li milletvekilleri yol yapım çalışmaları için yol vergisini yerinde bulduklarını, yol vergisini kaldıran ve yerine akaryakıt yapılacak zamlara neden olan bu kanunun DP'nin programıyla çelişki yarattığı noktasında eleştirmişlerdir. Bu tartışmaların ardı sıra yol vergisinin kaldırılmasına yönelik kanun, 25 Şubat 1952 tarihinde kabul edilmiştir.⁵⁵²

28 Şubat 1952 tarihli 137 sayılı Vatandaş gazetesinin ilk sayfasında yol vergisinin kaldırıldığını manşetten veren gazete, verginin kaldırılmasıyla meydana gelecek bütçe farkını karşılamak üzere benzine 3 kuruş, gaza 7 kuruş ve mazota 5 kuruş zam yapılmasının milletvekillerinin itirazlarına rağmen büyük bir çoğunlukla kabul edildiğini açıklamıştır.⁵⁵³ Yeni Edirne gazetesi ise, yol vergisinden kalan borçları olan yükümlülerin borçlarının affedildiğinden vergi alınmayacağını bildirmiştir.⁵⁵⁴

⁵⁴⁷ *Yeni Edirne*, 06.02.1951, s.1.

⁵⁴⁸ Nuray Özdemir, "Cumhuriyet Döneminde...", s.245.

⁵⁴⁹ *TBMM Z.C.*, D.9, C.10, 01.11.1951, s.11-12.

⁵⁵⁰ *Vatandaş*, 12.11.1951, s.1; *Vatandaş*, 13.12.1951, s.1.

⁵⁵¹ *Yeni Edirne*, 09.10.1951, s.2.

⁵⁵² *TBMM Z.C.*, D.9, C.13, 25.02.1952, s.772-811.

⁵⁵³ *Vatandaş*, 28.02.1952, s.1.

⁵⁵⁴ *Yeni Edirne*, 13.03.1952, s.3.

3.2. Demiryolları

19. yüzyılın ortalarından itibaren dünyada en önemli ulaşım aracı vasfını kazanan demiryolları, Osmanlı yöneticileri tarafından da tercih edilmiştir. Dönemin şartları sebebiyle bütçe ve teknik açıdan ulaştırma sistemi olarak geliştirilmesine imkan vermeyen demiryolları, yabancı sermaye ile Osmanlı demiryolu politikasını şekillendirmiştir. 1875 yılında Osmanlı topraklarında 1.179 km'ye ulaşan demiryolu sahası; 1914 yılında 8.334 km'ye ulaşmıştır.⁵⁵⁵ Milli Mücadele döneminde demiryollarının büyük bir bölümü işgalcilerin eline geçmesi sebebiyle Kurtuluş Savaşı'na çok fazla katkı sağlayamamıştır.⁵⁵⁶

Cumhuriyet döneminde askeri, iktisadi, sosyal ve kültürel bir ulaşım aracı olarak görülen demiryolları, toplumsal kalkınmanın bir örneği olmuştur. Devlet tarafından Ankara-Sivas hattı, Samsun-Sivas hattı, Kütahya-Balıkesir hattı, Ulukışla-Kayseri hattı, Fevzipaşa-Diyarbakır hattı, Filyos-Irmak hattı, Yolçatı-Elazığ hattı, Afyon-Karakuyu hattı, Baladız-Burdur hattı, Bozanönü-Isparta hattı, Sivas-Erzurum hattı, Malatya-Çetinkaya hattı, Diyarbakır-Kurtalan hattı, Elazığ-Genç hattı, Köprüağzı-Maraş hattı, Narlı-Antep-Karkamış hattı, Filyos-Zonguldak-Kozlu hattı, Hadımköy-Kurukavak hattı, Selçuk-Çamlık varyantı, Tavşanlı-Tunçbilek hattı, İstasyon-Malatya hattı, Erzurum-Hasankale hattı yapılmıştır. Şirketler tarafından ise; Ilıca-Palamutluk hattı ve Samsun-Çarşamba hattı yapılmıştır.⁵⁵⁷ 1923 tarihinde 3.756 km olan demiryolları, 1950 tarihinde 7.671 km'ye ulaşmıştır.⁵⁵⁸

Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet döneminde önemli bir yere sahip olan demiryolları, Demokrat Parti Programı'nda da yerini almıştır. Demokrat Parti, demiryolu yapımına devam edeceklerini ve demiryolunu besleyecek karayolları, limanlar ve depolar ile birbirini tamamlayıcı nitelik göstereceklerini parti programının 79. maddesinde açıklamıştır.⁵⁵⁹

Demiryolu taşıtlarını arttırarak yeni trenler alan iktidar partisi, motorlu tren seferleri ile rahat bir ulaşımı hedeflemiştir. Motorlu tren işleterek otomobil, otobüs ve kamyon rekabetini önlemek isteyen Devlet Demiryolu İdaresi'nin kararını açıklayan Edirne Postası

⁵⁵⁵ Vedat Eldem, *Osmanlı İmparatorluğu'nun...*, s.96-105.

⁵⁵⁶ Detaylı bilgi için bkz: Ziya Gürel, "Kurtuluş Savaşı'nda Demiryolculuk", *Belleten*, Cilt:44, Sayı:175, s.539-573.

⁵⁵⁷ Detaylı bilgi için bkz: İsmail Yıldırım, *Cumhuriyet Döneminde Demiryolları (1923-1950)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2001, s.5-121.

⁵⁵⁸ *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2006)*, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara 2007, s.142.

⁵⁵⁹ *Demokrat Parti Programı...*, s.23.

gazetesi, motorlu tren satın alınacağını da haberini vermiştir.⁵⁶⁰ Devlet Demiryolları Birinci İşletme Müdürü Rüştü Sarp'ın açıklamasını veren Yeni Edirne gazetesi, Almanya'dan sipariş edilen motorlu trenlerden ilkinin geldiğini, bunların Ankara-İzmir, Haydarpaşa-Ankara, Haydarpaşa-Zonguldak ve Sirkeci-Edirne arasında işletileceğini; ayrıca elektrikli trenlerin de sipariş edildiğini ve elektrikli trenlerin Zonguldak-Ankara-Haydarpaşa arasında işleyerek istasyonlarda da 20 saniye duracağını bildirmiştir.⁵⁶¹ Sipariş edilen bu trenlerden birinin de Trakya hattına gönderilerek Edirne-İstanbul hattında işleyeceği ve mesafeyi 4-5 saatte alacağı Edirne yerel basını haberleri arasında yerini almıştır.⁵⁶² Ulaştırma Bakanlığı'nın Almanya'ya sipariş ettiği 16 trenden 9 tanesinin Yunanistan-Yugoslavya yolu ile ülkemize geldiği dönemin Edirne yerel gazetelerinde belirtilmiştir.⁵⁶³

İlk elektrikli trenin Sirkeci-Soğuksu-Haydarpaşa-Pendik-Tuzla-İzmit-Eskişehir-Ankara hattı ve Ankara-Irmak ile Karabük-Zonguldak hatlarında işleyeceğini bildiren Yeni Edirne gazetesi, motorlu trenlere yönelik bir rağbet olduğunu göz önünde bulundurarak 114 lokomotifin de petrolle işleyeceğini açıklamıştır.⁵⁶⁴

1954 yılı içerisinde motorlu tren uygulamasına başlanacağını bildiren Demokrat Parti dönemi Edirne yerel gazeteleri, Avrupa hattında da Edirne-İstanbul ve Kırklareli-İstanbul arasında karşılıklı olarak seferlerin yapılacağını, ücret tarifesinin normal tarifenin %12'si nispetinde zam yapılacağını ve motorlu trenler için Karaağaç İstasyonu'nda garaj ve tamirhane gibi gerekli yapıların inşa edileceğini belirtmiştir.⁵⁶⁵

Üç kıtaya hüküm süren imparatorluktan miras kalan demiryolları ile sadece Türkiye sınırları içerisinde değil, komşu ülkelerle de demiryolu ulaşımı sağlanmıştır. Özellikle Avrupa hattındaki demiryolu ulaşımı için uluslararası demiryolu taşımacılığına önem verilerek yenileştirme çalışmaları ile sınır ülkelerle görüşmeler yapılmıştır.

Türk-Yunan demiryolu müzakeresinin İstanbul'daki Sirkeci İstasyonu'nda yapıldığını ifade eden Edirne Postası gazetesi, İstanbul-Selanik arasında işleyen yataklı

⁵⁶⁰ *Edirne Postası*, 04.04.1951, s.3.

⁵⁶¹ *Yeni Edirne*, 04.03.1952, s.1.

⁵⁶² *Edirne Postası*, 07.04.1951, s.2; *Yeni Edirne*, 25.05.1951, s.5; *Vatandaş*, 14.08.1952, s.1.

⁵⁶³ *Edirne Postası*, 05.03.1952, s.1; *Vatandaş*, 14.08.1952, s.1; *Yeni Edirne*, 15.08.1952, s.1; *Edirne Postası*, 22.11.1952, s.1.

⁵⁶⁴ *Yeni Edirne*, 11.09.1953, s.1.

⁵⁶⁵ *Edirne Postası*, 06.01.1954, s.1; *Edirne Postası*, 03.02.1954, s.1; *Edirne Postası*, 12.02.1954, s.1; *Edirne Postası*, 24.02.1954, s.1; *Vatandaş*, 27.02.1954, s.1; *Edirne Postası*, 10.04.1954, s.1; *Yeni Edirne*, 10.04.1954, s.1; *Edirne Postası*, 29.04.1954, s.1; *Vatandaş*, 15.05.1954, s.1; *Yeni Edirne*, 17.05.1954, s.1.

vagon servisinin Atina'ya kadar uzatılması konusunun görüşüldüğünü bildirmiştir.⁵⁶⁶ Gazete, Paris'teki Milletlerarası Demiryolları konferansına katılan TCDD Genel Müdürü Zihni Üner'in konferans hakkındaki görüşlerini dile getirmiştir. Konferansta Türkiye Cumhuriyeti Demiryollarını ilgilendiren konular; İstanbul-Paris arasında Selanik üzerinden işlemekte olan Semplon Ekspresine haftada iki defa aktarmasız olarak yataklı vagon eklenmesi ve İstanbul-Selanik-Atina arasında haftada iki defa yapılan tren ulaşımının dörde çıkarılması şeklinde olmuştur. Belirtilen kararlardan ilkinin 17 Mayıs 1953'te uygulanacağını belirten gazete, ikinci kararın Türk-Yunan Demiryolları İdarelerinin karşılıklı teknik tedbirleri almasıyla uygulanacağını bildirmiştir. Ayrıca konferansta uluslararası demiryolu ulaşımının daha hızlı ve konforlu yapılabilmesi için sınırdaki gümrük ve polis kontrol işlerinin tren hareket halindeyken yapılması, demiryolu idarelerinin karşılıklı nakliyat borçlarının ödenmesi, yolculara gidecekleri yere kadar döviz istemeden memleket paralarıyla bilet verilmesi gibi teknik işler de görüşülüp karara bağlandığı gazetenin haberleri arasında yerini almıştır.⁵⁶⁷ Eşya nakliyatında uygulanacak tarifeler ile nakliyattan meydana gelecek iktisadi ve ticari şartları belirlemek için Türk-Yunan-Bulgar Demiryolu Antlaşması'nın İstanbul'da imzalandığını belirten Edirne Postası gazetesi, üç ülke arasında ortak uygulanacak tarifeyi kararlaştırdıklarını bildirerek aynı zamanda bu antlaşmanın Avrupa ülkeleri ile Türkiye arasındaki ticari ilişkileri kolaylaştıracağını da ifade etmiştir.⁵⁶⁸

Dört yılda demiryolu faaliyetinin gelişimini açıklayan Yeni Edirne gazetesi, 600 km yol katledildiğini, alınan 16 motorlu trenin rağbet görmesi üzerine yeniden 20 motorlu tren ve 38 tane de dizel manevra lokomotifi satın alınacağını belirtmiştir. 14.000 yük vagonunun hizmete konulduğunu ifade eden gazete, 1950 yılında 8.700.000 ton eşya taşınmışken 1954 yılında 11.300.000 eşya taşındığını bildirmiştir. Dört yılda 15 ambar, 17 rampa, 7 istasyon, 3 durak, 275 daireli 46 lojman inşa edilerek 58 istasyonun genişletildiği ve Eskişehir Aydın'da iki büyük garın inşaatına başladığı açıklanmıştır. Demiryollarının 1950 yılından itibaren ciddi bir şekilde ele alındığı belirten gazete, dar devletçilik sınırlarından kurtarılarak iktisadi devlet teşekkülü haline getirildiği yorumunda bulunmuştur. Demiryolları kalkınması için 200 milyon lira yatırım yapıldığını bildiren gazete, 1.812 yük ve 180 yolcu vagonu satın alındığını aktarmıştır. Ayrıca yük vagonu yapımı için

⁵⁶⁶ *Edirne Postası*, 16.02.1952, s.1.

⁵⁶⁷ *Edirne Postası*, 25.10.1952, s.1.

⁵⁶⁸ *Edirne Postası*, 17.10.1953, s.1.

hazırlıklarda bulunduğunu ve Sivas atölyesinin günde iki vagon imal edebilecek duruma getirildiği vurgulanmıştır.⁵⁶⁹

DP, karayollarına gösterdiği özeni demiryolları için gösteremese de demiryolları uzunluğunu arttırmıştır. On yıllık Adnan Menderes hükümeti boyunca 224 km demiryolu yapılmıştır.⁵⁷⁰ 1950 yılında 7.671 km olan demiryolları, 1960 yılında 7.895 km olmuştur. 1950 yılında 53.130 kişi olan yolcu sayısı, 1960 yılında 96.798 olmuştur.⁵⁷¹

3.3. Denizyolları

Osmanlı Devleti'nde yetersiz sayıda bulunan limanlar alanında ilk çalışma, 1880'li yıllarda Bayındırlık Bakanı Hasan Fehmi Paşa tarafından hazırlanan layihada belirtilmiştir. Bu layihaya göre; Trabzon, Samsun, Sinop ve Yumurtalık gibi büyük limanların ve Rize, Tirebolu, Giresun, Ordu, Terme, Ünye, İnebolu, Bartın, Mudanya, Bandırma, Mersin, Karataş ve İskenderun gibi iskele-barınma limanlarının inşasının yapımına yer verilmiştir.⁵⁷²

Üç tarafı denizlerle çevrili olan ve İstanbul ile Çanakkale Boğazlarına sahip olan Türkiye'nin denizyolu taşımacılığı, 1 Temmuz 1926'da kabul edilen Kabotaj Kanunu ile gelişme göstermeye başlamıştır. Yeni limanların inşa edilmesi ön planda tutulsa da ekonomik yetersizlikler sebebiyle istenilen sonuçlar alınamamıştır. Atatürk döneminde demiryolu programının tamamlayıcısı olarak ele alınan Mersin, Trabzon, Samsun, Ereğli, Zonguldak vb. limanların⁵⁷³ yapımına girilse de tamamlanması Demokrat Parti döneminde olmuştur.

Denizyolu ulaşımının önemini parti programının 83. maddesinde sunan DP, devlet deniz işletmeciliği ile ilgili tüm kurumları bir idare altında toplamak istediklerini, özel şahısların elinde bulunan deniz işletmeciliğini himaye edeceklerini, Türk ihracat mallarını denizyolu ulaşımı ile dış pazarlara götürmeyi amaç edindiklerini, Türkiye'nin üç tarafının

⁵⁶⁹ *Yeni Edirne*, 27.04.1954, s.1.

⁵⁷⁰ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde...*, s.387.

⁵⁷¹ *Ekonomik ve Sosyal...*, s.142.

⁵⁷² Celal Dinçer, "Osmanlı Vezirlerinden Hasan Fehmi Paşa'nın Anadolu'nun Bayındırlık İşlerine Dair Hazırladığı Layiha", *Belgeler Dergisi*, Cilt:5-8, Sayı:9-12, Ankara 1968-1971, s.153-223.

⁵⁷³ İlhan Tekeli, Selim İlkin, *1923 Tarihli Umur-u Nafia Programı*, TTK Yayınları, Ankara 1989, s.1656.

denizlerle çevrili olması sebebiyle en ileri denizci bir millet yetiştirme fırsatının olduğunu, denizciliği Türk'ün büyük ve milli ülküsü kabul ettiklerini açıklamıştır.⁵⁷⁴

Demokrat Parti, ticaretin merkezi olan kıyı bölgelerinde limanların yapımını hızlandırmıştır. Yapılan ve inşası başlanılan limanlar, Edirne yerel gazetelerinin haberleri arasında yerini almıştır. Ekonomik ve stratejik açıdan Türkiye'nin en önemli limanlarından biri olan Zonguldak'ta yeniden inşa edilen limanın 1953 yılında tamamlanacağını belirten Edirne Postası gazetesi, limanın Hollanda firması tarafından 9.093.000 dolara yapıldığını ayrıca Marshall planından da 3 milyon dolar alındığını açıklamıştır. Özellikle kömür ihracatının merkezi olan Zonguldak Limanı'nın rüzgarlar dikkate alınarak inşa edildiğini, tamamlandığında günde 10.000 ton kömür yükleyebilme özelliğine sahip olacağını, Avrupa ülkelerine kolayca kömür ihracatı yapılabileceğini ve böylece Zonguldak Limanı'nın Türkiye'nin en önemli gelir kaynağı halini alacağını ifade etmiştir.⁵⁷⁵

Samsun ve Mersin Limanlarının temelini törenle atıldığını belirten Edirne Postası ve Yeni Edirne gazeteleri, törene Cumhurbaşkanı Celal Bayar, TBMM Başkanı Refik Koraltan ile Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanı Kemal Zeytinlioğlu'nun katıldığını bildirmiştir.⁵⁷⁶

DP iktidarı boyunca deniz ulaşımında yeterli gelişme olmadığı görülmüş ve yük taşımacılığı ön plana alınırken, yolcu taşımacılığı arka plana itilmiştir. 1950 yılında 2.055 yük gemisi, 129 yolcu gemisi ve 13 tanker bulunurken, 1960 yılında 2.541 yük gemisi, 150 yolcu gemisi ve 31 tanker bulunmuştur.⁵⁷⁷

3.4. Havayolları

Osmanlı Devleti'nde havacılık, 1911-1912 Trablusgarp Savaşı'nda İtalyanların hava saldırısı ile askeri yönden şekillenmiş⁵⁷⁸ ve Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa tarafından görevlendirilen Kurmay Yüzbaşı Süreyya Bey'in çalışmalarıyla 1 Haziran 1911'de Hava Komisyonu kurulmuştur.⁵⁷⁹ 1912 yılında bugünkü İstanbul Atatürk Havaalanı

⁵⁷⁴ *Demokrat Parti Programı...*, s.23-24.

⁵⁷⁵ *Edirne Postası*, 28.03.1951, s.3.

⁵⁷⁶ *Edirne Postası*, 06.04.1954, s.1; *Yeni Edirne*, 28.04.1954, s.1.

⁵⁷⁷ *Ekonomik ve Sosyal...*, s.143.

⁵⁷⁸ *T.C. Ulaşımında 50. Yıl*, 1973, s.110.

⁵⁷⁹ Muhlis Ete, *Münakalat*, İstanbul 1938, s.242.

yakınlarındaki Sefaköy’de 2 hangar ve küçük bir meydandan oluşan tesis ile kurulan ilk hava örgütü, 3 Temmuz 1912’de Yeşilköy Hava Mektebi olarak hizmete girmiştir.⁵⁸⁰

Cumhuriyetin ilanından sonra havacılık ve havayolları çalışmalarına önem verilmiştir. 1925 yılında Türk Teyyare Cemiyeti’nin kurulmasıyla Türkiye’de sivil havacılığın temelleri atılmış ve 20 Mayıs 1933’te Havayolları Devlet İşletme İdaresi kurulmuştur. 1938 yılından itibaren hava taşımacılığının da seferleri artmıştır. 1933 yılında İstanbul-Eskişehir-Ankara hattında ticari uçuşlar yapılırken, 1937 yılında İzmir-İstanbul, İstanbul-Ankara ve Ankara-Adana olmak üzere hat sayısı üçe çıkarılmıştır. 1939 yılında İzmir-Ankara hattı faaliyete açılmış ve 1943 yılında Ankara-Van seferleri ile ilk kez Doğu Anadolu Bölgesi’ne sefer düzenlenmiştir.⁵⁸¹ 1930’lu yıllardan sonra Türkiye’de havaalanı sayısında artış görülmüş ve Adana (1937), Elazığ (1940), Malatya (1941), Van (1943) havaalanları açılmıştır.⁵⁸²

İstikbalin hava nakliyatında olduğunun önemini vurgulayan Demokrat Parti, havayolları alanında yapılacak çalışmaları parti programının 82. maddesinde yer vermiştir.⁵⁸³

Havaalanları konusunda TBMM’nin toplantıda aldığı kararları aktaran Edirne Postası gazetesi, hava meydanları için 110 milyon liralık tahsisatın kabul edildiğini belirtmiştir. Ayrıca uluslararası standartlara göre Ankara’da ve Adana’da havaalanları inşa edildiğini, yurtiçi havacılığının önemi ve kolaylığı için İzmir, Afyon, Konya, Sivas, Erzurum ve Diyarbakır havaalanlarında radyo tesisatının kurulacağını, Trabzon havaalanının bitirileceğini, Samsun, Van, İzmir, Erzurum, Kars, İskenderun, Şanlıurfa, Gaziantep, Antalya ve Ağrı havaalanlarının yeniden inşa olunacağını bildirmiştir.⁵⁸⁴

Edirne Postası gazetesi, Devlet Havayolları Umum Müdürlüğü’nün De Havilland firmasının imal ettiği ikinci seri Heron tipi uçaklardan 7 adet sipariş ettiğinin haberini vermiştir. Ekonomik olan bu uçakların, 15 yolcu kapasitesi olduğu, iki ve dört motorlu olup kısa mesafeler için çok elverişli olduğu hakkında da bilgi veren Edirne Postası ve

⁵⁸⁰ T.C. Ulaşımında..., s.173-174; Filiz Çolak, “Atatürk Dönemi’nde Türkiye Cumhuriyeti’nin Ulaşım Politikasına Genel Bir Bakış”, *Turkish Studies*, Cilt:8, Sayı:2, Ankara 2013, s.358-360.

⁵⁸¹ Nuran Taşlıgil, “Türkiye’de Hava Ulaşımının Gelişimi”, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi*, Cilt:2, Sayı:7, İstanbul 1997, s.90.

⁵⁸² Devlet Havaalanları Müdürlüğü İşletmesi, Türkiye’de yıllara göre açılan havaalanları: <<http://www.dhmi.gov.tr/havaalanlari.aspx>> (25.12.2013)

⁵⁸³ *Demokrat Parti Programı*..., s.23.

⁵⁸⁴ *Edirne Postası*, 15.01.1954, s.1; *TBMM ZC*, D.9, C.27, 13.01.1954, s.145.

Vatandaş gazeteleri, 16 milyon dolarlık kredi için Amerika ile görüşmeler yapıldığını açıklamışlardır.⁵⁸⁵

Demokrat Parti iktidarı döneminde ise Diyarbakır (1952), İstanbul (1953), Ankara (1955), Sivas (1957), Trabzon (1957) ve Antalya (1960) havaalanları açılmıştır.⁵⁸⁶ 1950'li yıllarda 33 uçak, 10.242 sefer sayısı ve 86.331 yolcu taşınmış, 1960 yılında 31 uçak, 22.658 sefer sayısı ve 305.963 yolcu taşınmıştır.⁵⁸⁷

4- EDİRNE YEREL BASININDA DEMOKRAT PARTİ'NİN HABERLEŞME POLİTİKALARI

Tarih boyunca bütün devletler için haberleşme büyük bir önem teşkil etmiş ve Türk Devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında da haberleşme ulak sistemi⁵⁸⁸ ile yürütülmüştür. Daha sonraları, seri bir haberleşmeye önem verilerek menzil teşkilatı geliştirilmiştir.⁵⁸⁹

Cumhuriyet döneminde ulaşım olanaklarının geliştirilmesiyle haberleşme alanında da önemli adımlar atılmıştır. 1908 yılında Türkiye'ye gelen telefon, gelişimini sürdürmekle birlikte yetersizliğinden dolayı birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. 1927 yılında başlayan radyo yayınları 1936 yılına kadar Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi tarafından yürütülmüştür. Vericilerin gücünün az olması ve ülkedeki radyo sayılarının yetersiz olması sebebiyle radyo yayın saatleri sınırlı kalmıştır.⁵⁹⁰ Demokrat Parti döneminde de haberleşme alanında yapılan gelişmeler devam etmiştir.

Demokrat Parti döneminin haberleşme politikalarına yönelik gelişmeler, Edirne yerel gazetelerinin haberleri arasında da görülmektedir. 11 Temmuz 1952 Cuma günü saat 15.00'te Ulaştırma Bakanı Seyfi Kurtbek'in Edirne'ye geldiğini duyuran Vatandaş gazetesi, Edirne'de yeni bir PTT binası yapılacağı, şehrin telefonunun 400 aboneyi geçtikten sonra otomatik hale getirileceği ve en fazla şikayet alan telefon seanslarının

⁵⁸⁵ *Edirne Postası*, 15.04.1954, s.1; *Edirne Postası*, 11.05.1954, s.1; *Vatandaş*, 09.05.1954, s.1.

⁵⁸⁶ Devlet Havaalanları Müdürlüğü İşletmesi, Türkiye'de yıllara göre açılan havaalanları:

<<http://www.dhmi.gov.tr/havaalanlari.aspx>> (25.12.2013)

⁵⁸⁷ *Ekonomik ve Sosyal...*, s.144.

⁵⁸⁸ Ulak: Sa'i, tatar, berid, posta anlamlarına gelmektedir. Detaylı bilgi için bakınız: Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006, s.219.

⁵⁸⁹ Detaylı bilgi için bakınız: Yusuf Halaçoğlu, *Osmanlılarda Ulaşım ve Haberleşme (Menziller)*, PTT Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2002, s.7-198.

⁵⁹⁰ Korkmaz Alemdar, *Türkiye'de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksekokulu Basımevi, Ankara 1981, s.114.

arttırılacağı şeklindeki Ulaştırma Bakanı'nın vaatlerini bildirmiştir.⁵⁹¹ Edirne, Tekirdağ, Kırklareli şehir içi telefon hatlarının kurşunlu kabloya alınması faaliyetlerine devam edildiği ve buna ait planların da hazırlandığını aktaran gazete, Kırklareli, Tekirdağ, Uzunköprü, Lüleburgaz ve Çorlu telefon santrallerinin faaliyetlerinin de ilerlediğini açıklamıştır.⁵⁹²

Demokrat Parti döneminin en önemli haberleşme sorunu olan telefon ve santraller, Edirne yerel basınında da yerini almıştır. Edirne'nin otomatik telefona kavuştuğunu aktaran Vatandaş gazetesi, bu faaliyette PTT Bölge Baş Müdürü Cevat Ozan'ın büyük bir rolü olduğunu belirterek Edirne'de 500'lük otomatik santral kurulacağını, ahşap olan PTT binasının uygun olmaması sebebiyle yeni bir PTT binasının yapımına karar verildiğini, ezeli dert olarak görülen kısa görüşlü telefon seanslarından kurtularak günün her saatinde ve memleketin her tarafı ile konuşma imkanı sunacağını duyurmuştur.⁵⁹³ Aynı gazetenin 02.01.1954 tarihli 343 sayılı haberinde bir sene içerisinde hiçbir faaliyetin olmadığını, otomatiktan vazgeçtikleri, santrale bile razı olduklarını ifade etmiştir.⁵⁹⁴ Edirne Postası gazetesi ise, Edirne telefonlarının ihtiyacını karşılamak için santral ilavesi yapılacağını bildirirse de çalışmalarda bir gelişme olmadığını belirtmiştir.⁵⁹⁵ PTT santraline 100'lük bir makine ilavesi yapılacağını haber veren Vatandaş gazetesi, bir ay sonra makinenin ilavesinin yapılarak halkın hizmetine girdiğini okurlarıyla paylaşmıştır.⁵⁹⁶

Köy telefonlarına da gereken önemin verilmesi gerektiğini anlatan Vatandaş gazetesi, köylerle telefon irtibatının mevcut olmayışı aynı zamanda idari, adli ve ticari ilişkilerinin gelişmemesinin çeşitli sorunlara neden olacağını, çoğu zaman jandarma santraline bağlanmak suretiyle nadiren temin edilen bu ihtiyacın türlü güçlüklerle karşılaşıldığını ve istenilen sonuca ulaşılmadığını belirtmiştir. Ülkenin büyük bir çoğunluğunu teşkil eden köy ve köylü davalarını her şeyin üstünde tutan Demokrat Parti iktidarının köylünün bu en önemli ihtiyacının giderilmesi için girişimde bulunacağını ümit ettiğini ifade eden gazete, iktisadi devlet teşekkülü haline getirilen PTT idaresinin bu

⁵⁹¹ *Vatandaş*, 17.07.1952, s.1.

⁵⁹² *Vatandaş*, 25.08.1952, s.1.

⁵⁹³ *Vatandaş*, 23.02.1953, s.1.

⁵⁹⁴ *Vatandaş*, 02.01.1954, s.1.

⁵⁹⁵ *Edirne Postası*, 09.03.1954, s.1; *Edirne Postası*, 08.04.1954, s.1.

⁵⁹⁶ *Vatandaş*, 30.04.1954, s.1; *Vatandaş*, 28.05.1954, s.1.

davayı ciddiyetle ele aldığı takdirde hem idare için yeni bir iş sahası temin etmiş olacağını hem de köylünün çeşitli yönlerden gelişmesine hizmet edeceğini yazmıştır.⁵⁹⁷

Dönemin en önemli haberleşme araçlarından biri de radyolar olmuştur. Demokrat Parti, kurulduğundan itibaren radyonun iletişim açısından önemini kavramış ve radyo sayılarının arttırılmasına yönelik girişimlerde bulunmuştur. Ekonomi ve Ticaret Bakanı Fethi Çelikbaş tarafından yeni radyo istasyonlarının kurulmasına yönelik olan kanun tasarısı meclise sunulmuş, Antalya Milletvekili Burhanettin Onat'ın medeni dünyanın kulağının radyo, gözünün de sinema olduğunu ve kültür seviyesini yükseltmek için radyo sayılarının arttırılması gerektiğini belirten görüşleri ve Konya Milletvekili Hidayet Aydıner'in Ankara'dan İstanbul radyosunu dinleme imkanının olmadığına yönelik açıklaması üzerine oylamaya gidilerek kanun tasarısı 256 oyla kabul edilmiştir. Memlekette yeniden üç radyo istasyonu kurulmasını öngören kanun tasarısında belirtilen 15 milyon lira tahsisat Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü bütçesine konulmuştur.⁵⁹⁸

Bakanlar Kurulu, radyo istasyonlarının Erzurum, Adana ve İzmir'de yapılmasını kararlaştırdığını ve bu doğrultuda; memleketteki radyo istasyonu sayısının beşe çıkarıldığını belirten Vatandaş ve Yeni Edirne gazeteleri, Erzurum ve Adana radyoları ile güney ve doğu şehirlerine yayın yapılabilceğini, İzmir radyosunun da Ege'den başka bütün Anadolu'nun da kullanabileceğini bildirerek yeni radyo istasyonlarının memleketin kültürel hayatında büyük bir tesir uyandıracağını yazmıştır.⁵⁹⁹

Demokrat Parti, uluslararası telefon hattı çalışmalarına da önem vermiş ve Vatandaş gazetesi, Türk-Yunan telefon hattı için Edirne'de bir tesis kurulacağını ifade ederek hattın 1952 yılı sonunda bitirileceğini belirtmiştir.⁶⁰⁰

1950 yılında yürürlüğe giren 5584 sayılı Posta Kanunu ile verilen yetkilerle de donatılan PTT, 17 Temmuz 1953 tarihinde yürürlüğe giren 13.7.1953 tarih ve 6145 sayılı “T.C. Posta, Telgraf ve Telefon İşletmesi Kuruluş Kanunu” ile İktisadi Devlet Teşekkülü haline getirilmiştir.⁶⁰¹ Bu kanun ile PTT çalışanlarına birtakım hakların sunulacağı ve

⁵⁹⁷ M. Kemal Özer, “Köy Telefonları”, *Vatandaş*, 24.08.1953, s.1.

⁵⁹⁸ *TBMM Z.C.*, D.9, C.24, 09.07.1953, s.446-448, 469.

⁵⁹⁹ *Vatandaş*, 22.10.1953, s.1; *Yeni Edirne*, 23.10.1953, s.3.

⁶⁰⁰ *Vatandaş*, 18.08.1952, s.1.

⁶⁰¹ *TBMM Z.C.*, D.9, C.24, 13.07.1953, s.625-628; *T.C. Resmi Gazete*, 17.07.1953, s.6728-6730; Yurda Güven Bezaz, *Geçmişten Günümüze Haberleşme ve PTT Tarihi*, Türkiye Haber-İş Sendikası Yayınları, s.220.

memurlarına üç ayda bir prim vereceğini belirten İbret Gazetesi, son üç yıldan beri hayat pahalılığının artmasına rağmen dağıtıcıların durumlarının hala düşünüldüğü şeklinde yorumlamıştır.⁶⁰²

Demokrat Parti, haberleşme politikasında yapılan gelişmeler ile ciddi bir artış görülmüştür. Türkiye genelinde telefon santral kapasitesi 1950 yılında 68 iken, 1953 yılında 95'e, 1960 yılında 200'e yükselmiştir. Telefon abonesi 1950 yılında 58 kişi iken, 1953 yılında 80 kişiye, 1960 yılında 180 kişiye ulaşmıştır. 1953 yılında otomatik telefon kapasite kullanım oranı %84 olmuş ve bekleyen sayısı 106 kişi olarak tespit edilmiştir.⁶⁰³

⁶⁰² *İbret*, 20.10.1953, s.1.

⁶⁰³ *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2006)*, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara 2007, s.147-148; *Cumhuriyetin 75. Yılında Ulaştırma ve Haberleşme*, Ulaştırma Bakanlığı, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1998, s.143.

SONUÇ

Eski bir yerleşim merkezi olan Edirne, sahip olduğu coğrafya ve stratejik konumuyla ilk çağlarda kendini göstererek önemini korumuş ve Osmanlı Devleti döneminde başkentlik yaparak çağın önemli kentlerinden birisi olmuştur. Balkan Savaşları ve Milli Mücadele döneminde yaşananlar ile şehir, Türkiye Cumhuriyeti topraklarının batısındaki anahtarı konumuna gelmiştir.

Edirne'nin tarihsel süreçte sahip olduğu stratejik konumunun da etkisiyle geçirdiği savaşlar, göçler ve iktidar merkezi olması şehirde kültürel hayatın gelişmesine de olanak sağlamıştır. Gelişen yerel basın ile kültürel hayata katkı sağlayan Edirne, gerek Osmanlı son dönemi ve gerekse Cumhuriyet döneminde batılı tarz yaşam biçiminin merkezlerinden biri haline gelmiştir.

Basının yapı taşı olan matbaa, Edirne'de 1554 yılında Yahudi cemaatinin öncülüğünde kurulmuştur. Edirne'de ilk Türk matbaası ise, her vilayetin merkezine bir matbaa kurulmasını öngören ve 2 Kasım 1864 tarihinde çıkarılan Vilayet Nizamnamesi ile 1867 yılında “*Edirne Vilayet Matbaası*” kurulmuştur. Ayrıca şehirde 1898-1902 yılları arasında altı matbaa olduğu göze çarpmaktadır.

Matbaanın kullanımına paralel olarak gazeteler de yayın hayatına girmiştir. Edirne'de çıkarılan ilk gazete, “*Edirne*” adıyla 17 Ağustos 1867 tarihinde Edirne Vilayet Matbaasının ilk resmi gazetesi olarak tarihe geçmiştir. İlk özel gazete ise, 1876 yılında çıkarılan “*Meriç*” gazetesidir. Osmanlı Devleti döneminde Edirne'de 25 gazetenin çıkarıldığı bilinmektedir. Milli mücadele döneminde yaşanan bölünme ve parçalanma ulusal basına yansıdığı gibi Edirne yerel basınında da etkisini göstermiş ve “*Ahali*” gazetesi, ulusal mücadeleyi desteklerken Milli mücadele karşıtı “*Te'min*” gazetesi ise, Yunan işgalini desteklemiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra meydana gelen değişim, Edirne yerel basınında da yerini almış ve harf inkılabının uygulamaya girmesiyle Cumhuriyetin ilk yıllarında Osmanlıca yayınlanan Edirne Postası gazetesi, bu değişime ayak uydurarak Latin harfleriyle yayınına devam etmiştir.

Dönemin olaylarını şehir merkezine ve çevresine aktarmada önemli bir haber kaynağı olan Edirne yerel gazetelerinde, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte rakamca artış göze çarpmış ve daha önceki yıllarda yerel gazete sayısı iki iken beşe yükseldiği bilinmektedir. Önceki döneme göre daha serbest ve özgür bir basının ortaya çıkmasını sağlayan bu dönemin başlangıç noktası çok partili siyasal hayata geçişle

başlamıştır. Partiler arasındaki görüş farklılıkları basında da kendini göstermiş ve iktidar ile muhalefet taraftarı basın oluşmuştur. Bu dönemde, “*Yeni Edirne*” gazetesi gibi sadece iktidarı destekleyen gazetelerin yanında “*Edirne Postası*”, “*İbret*” ve “*Vatandaş*” gazeteleri gibi muhalefeti destekleyen gazeteler de yer almıştır. Vatandaş gazetesinin 1951 yılı sonlarında görüşlerinde değişiklik olmuş ve Demokrat Parti taraftarı yayın politikası izlemeye başlamıştır.

7 Ocak 1946 tarihinde Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü tarafından kurulan Demokrat Parti, 1950 yılına kadar CHP karşısında muhalefetin en önemli partisi olmuştur. 14 Mayıs 1950 tarihinde %88.88’lik bir oranla iktidara gelen Demokrat Parti, Türkiye için yeni bir dönemi başlatmış ve ulusal ölçekte köklü değişimlere gitmiştir. Bu çerçevede taşrada da yansımalarını bulan iktidar değişiminin haber ve değerlendirmelerini Edirne yerel basınında da görmek mümkündür. Edirne Postası gazetesi, seçimi Demokrat Parti’nin kazandığını manşetten verirken Vatandaş gazetesi ise, seçim haberlerine yer vermemiş ve sadece TBMM’nin açıldığını okuyucularına duyurmakla yetinmiştir.

Demokrat Parti iktidarının ilk yıllarındaki icraatları, Edirne yerel basınına da yansımış ve siyasi olayları ile hukuk, eğitim, sağlık, ulaştırma, haberleşme ve dış politikaları muhalif ya da destekler nitelikteki Edirne yerel gazetelerinin farklı yorum ve haberleriyle kendini göstermiştir. DP’nin uygulamaları arasında yer alan halkevlerinin kapatılmasına ve CHP’nin mallarının hazineye devredilmesine dair kanun tasarıları, şehirde yayınlanan diğer gazetelere göre, en fazla CHP yanlısı propaganda yapan İbret gazetesinin eleştirilerine maruz kalmıştır. Yeni iktidarın Atatürk’ü ve Atatürk Devrimlerini korumaya yönelik yaptığı girişimlerin Edirne yerel gazetelerinde memnunlukla karşılandığı göze çarpmaktadır. Millet Partisi’nin kapatılış süreci, Edirne yerel basının gündeminde yer almıştır. Millet Partisi’nin kapatılması meselesinde partilerin çoğalmasi, inanç ve fikirlerde farklılığın görülmesiyle demokrasinin gerçekleşeceği düşüncesinde olan İbret gazetesi yazarlarından Nejat Köknar’ın “*Demokrat İktidarı Yanlıs Yoldadır*” adlı köşe yazısı dikkat çekicidir. Demokrat Parti’nin hukuk politikası çerçevesinde, seçim vaatlerinden biri olan af meselesi, sadece Edirne Postası gazetesinin gündeminde yer almıştır.

Demokrat Parti’nin dış politikasında yaşanan gelişmeler ise, Edirne yerel basınında Kore Savaşı ve Bulgaristan’dan Türkiye’ye yapılan göçler ile şekillenmiştir. Kore

Savaşı'nın başlaması, Türk askerinin Kore'ye gitmesi, Kore Savaşı sürecinde yaşanan olaylar, kazanılan başarılar, Türk askerinin Kore'den gelmesi ve Türkiye'nin Kore Savaşı'nda gösterdiği başarı sonucunda NATO'ya üye olması, Edirne yerel basını haberleri arasında hemen hemen kronolojik bir sıra ile günü gününe verilmiştir.

Bulgar Hükümeti'nin 10 Ağustos 1950 tarihinde iki yüz elli bin Türk'ü üç ay içerisinde kabul etmesi için Türkiye'ye nota vermesiyle Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler başlamıştır. Bulgaristan'dan gelen göçmenlere geçici ev sahipliği yapan Edirne'de göç ve göçmen meselesi yerel gazeteler tarafından yakından izlenmiştir. Göç akınının devam ettiği sırada Bulgaristan'ın Türkiye'ye vizesiz çingene sokma politikası karşısında Türkiye'nin Kapıkule sınırını kapatması ve sınırın açılmasıyla göçlerin devam etmesi haberleri, Edirne yerel gazetelerinin ilk sayfalarında yerini almıştır. Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin Edirne'de karşılanmaları ve sağlık kontrollerinin ardından misafirhanelere götürülmeleri hakkında bilgi veren Edirne yerel gazeteleri, devlet erkanının göçmenler için Edirne'ye yaptıkları ziyaretlerinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'in koruma olmadan dolaşması göçmenler arasında şaşkınlıkla karşılandığını ifade etmiştir. Edirne Postası ve Yeni Edirne gazeteleri muhabirlerinin göçmenlerle yaptığı konuşmalarda göç sırasında meydana gelen olaylar ile göçmenlerin sıkıntıları gazeteler yoluyla kamuoyuna aktarılmıştır. Bu çerçevede, Bulgar hükümetinin baskısıyla gelen göçmenlerin psikolojisinin bozulduğu, grup konuşmalarından çekindikleri ve ekonomik sıkıntılar yaşadıkları göze çarpmaktadır. Edirne'den, ülke genelinden ve dünyadan göçmenlere yapılan gıda, giyim, battaniye, kereste, yatak, karyola ve para yardımları da yerel gazete haberleri arasında ağırlıklı bir yer tutmaktadır. Ayrıca sağlık alanında göçmenler için hastane ve Ankara'dan üç kişilik bir ekip içerisinde röntgen cihazının da bulunduğu bir kamyon geldiği Edirne yerel basını haberleri arasındadır. 1950-1951 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göç sırasında ne kadar göçmenin geldiği Edirne yerel basınında yer almış ve Devlet Bakanı Muammer Alakant, konuyla ilgili olarak 8 Kasım 1951 yılına kadar 154.393 göçmenin geldiğini söylemiştir. Ayrıca Yeni Edirne gazetesi, gelen göçmenler arasında meslek grubu olarak çiftçilerin yoğunlukta olduğunu, ardından sanatkarların geldiğini ve göçmenlerin geldikleri yerler bakımından geldikleri tarihlere göre farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. Göçmenlerin barınması için ev inşa edildiği ve göçmenlere iş olanaklarının sağlandığı da Edirne yerel gazetelerinin haberleri arasındadır.

Demokrat Parti'nin eğitim politikası çerçevesinde din dersleri meselesi gündeme gelmiş ve ilkokullarda din dersi öğrenimi kabul edilmiştir. Birçok eleştiriyi de beraberinde getiren bu uygulama, isteğe bağlı olarak velilerin tercihinin bırakılmış ve Yeni Edirne gazetesi, Edirne'de %98'lik bir oranla din dersi eğitiminin veliler tarafından kabul edildiğini bildirmiştir. Karma eğitim yapımları ve okutulan kitapların içeriği sebebiyle muhafazakar kesim tarafından tepki ile karşılanan Köy Enstitüleri'nin kapatılması da Edirne yerel basının gündeminde yer almıştır. Edirne Postası gazetesi, Lüleburgaz Kepirtepe Köy Enstitüsü'nün Edirne Öğretmen Okulu'na dönüştürüleceği bilgisini vermiştir. Edirne yerel basınına göre; yeni okulların yapılmasına önem veren DP, iktidarının ilk yıllarında ülke genelinde 321 ilkokul, 37 ortaokul, 5 lise ve 3 meslek okulu açmıştır. Böylece ilkokul sayısı 17.318'e, ortaokul sayısı 442'ye, lise sayısı 92'ye, meslek okulu sayısı 325'e ve yüksekokul ile fakülte sayısı ise 34'e ulaşmıştır. Edirne yerel gazeteleri, yükseköğretimde yaşanan gelişmeleri de aktarmışlar ve Yeni Edirne gazetesi, üniversitede öğrenim gören öğrenciler için burs esasına göre mezun oldukları tarihten itibaren geri ödeyecekleri kredi yardımı yapılacağını belirtirken Vatandaş ve Edirne Postası gazeteleri ise, Doğu Anadolu Bölgesi'nin kalkındırılması planı çerçevesinde Erzurum'da Atatürk Üniversitesi kurulacağını bildirmişlerdir. Ayrıca Edirne yerel basınında öğretmenlerin özlük hakları ve sosyal durumlarında yapılan düzenlemeler ve yabancı uzman raporlarının etkileri de yer almıştır.

Demokrat Parti sağlık politikaları çerçevesinde sıtma, verem, difteri, frengi ve trahom gibi bulaşıcı hastalıklarla mücadele ilk başta gelmektedir. Bulaşıcı hastalıklarla mücadelede Marshall yardımı çerçevesinde yardım alındığı Edirne yerel gazeteleri aracılığıyla okuyucularına duyurulmuştur. Sıtmayı kontrol altına almak için DDT ilacı, veremle mücadelede de BCG aşısı kullanılmıştır. Edirne yerel gazeteleri, 1953 yılında BCG aşısına Marmara Bölgesinin Trakya kesiminin Edirne ilinden başlayacaklarını, önce ilkokullara ardından şehir halkına aşı yapılacağını bildirmiştir. İstanbul gazetelerinin BCG aşısının zararlı olduğu görüşlerini yazan yazıları üzerine Vatandaş gazetesi, Edirne'deki doktorlar ile yaptığı araştırmada aşının faydalı olduğu şeklindeki görüşlerinin ağırlıklı olduğunu ifade etmiştir. Ülke geneli ile Edirne ve çevresinde hastane, verem dispanser, personel ve yatak sayılarında artış görülürken bulaşıcı hastalıklarda düşüş görülmüştür. Yeni Edirne gazetesi, 150 yataklı yapılan Edirne Devlet Hastanesi'ni Cumhuriyet döneminde devlet eliyle yapılan ilk esaslı yapı olarak nitelendirmiştir. Ayrıca sağlık personeliyle ilgili olarak hemşirelere birtakım haklar veren ve hastabakıcılığın ilk defa bir

meslek haline getiren “*Hemşirelik Kanunu*” nun 25.02.1954 tarihinde kabul edildiği Vatandaş gazetesinin haberleri arasında yer almıştır.

Demokrat Parti’nin ulaştırma politikalarında Marshall planından yardım aldığı bilinmektedir. Edirne yerel basını, DP’nin ulaştırma faaliyetleri içerisinde yapılan karayolları, demiryolları, denizyolları ve havayollarındaki gelişmeleri okuyucularına duyurmuştur. Yol yapım ve onarımına belli bir ödenek ayrıldığı, Fatih Yolu olarak adlandırılan İstanbul-Edirne yol yapımının devam ettiği, birçok köy yolunun şehirlere ve yakın köylere bağlandığı, uluslararası yollara da önem verilerek Türkiye’yi Yunanistan aracılığıyla Avrupa’ya bağlayacak yolun inşasına başlanıldığı Edirne yerel gazetelerinin haberleri arasında yer almıştır. DP’nin iktidarı boyunca karayolu uzunluğunda ciddi bir artış göze çarpmış ve Türkiye’deki genel karayolu uzunluğu 1950 yılında 48.180 iken 1960 yılında 77.495 km’ye ulaşmıştır. Osmanlı Devleti döneminden itibaren yol yapım politikası çerçevesinde “*Yol Vergisi*” alınması birçok şikayeti de beraberinde getirmiştir. DP’nin seçim vaatlerinden biri olan yol vergisi üzerinde düzenlemeler yapan iktidar, 1951 yılı sonunda yol vergisini kaldırma kararı almış ve bu vergiye dair kanunun, 25 Şubat 1952’de TBMM’de kabul edildiği Edirne yerel gazeteleri aracılığıyla Edirne ve çevresine duyurulmuştur. Demiryolları faaliyetlerinde ise, DP’nin on yıllık iktidarı boyunca 224 km demiryolu yapılmıştır. Edirne yerel basınında Edirne-İstanbul demiryolunda meydana gelen gelişmeler, motorlu tren uygulaması ve uluslararası demiryolu taşımacılığı yer almıştır. DP iktidarı boyunca deniz ve hava ulaşımında yeterli gelişme olmadığı görülmüştür. Atatürk döneminde yapımına başlanan Zonguldak, Samsun ve Mersin limanları DP döneminde tamamlanmıştır. Yolcu uçakları alınarak Diyarbakır, İstanbul, Ankara, Adana, Sivas, Antalya ve Trabzon havaalanları inşa edilmiştir.

Demokrat Parti döneminin haberleşme politikaları doğrultusunda yaşanan gelişmeler de Edirne yerel gazetelerinin haberleri arasında yer almaktadır. Edirne’de yeni PTT binası yapıldığı, telefon ve santrallerin arttırıldığı, yeni radyo istasyonlarının kurulduğu Edirne yerel gazeteleri aracılığıyla bölge halkına duyurulmuştur.

Sonuç olarak; Cumhuriyet Dönemi Edirne’sinde Demokrat Parti iktidarının ilk yıllarında canlı bir yerel basından söz etmek mümkündür. Geleneği itibarıyla kökleri çok eskilere dayanan gazeteler; siyasal iktidarın değişimi, önceki döneme oranla daha özgür bir basın yayın ortamı sağlanmasıyla yerel ve ulusal gelişmelere dair haber ile yorumlarını halkla paylaşmışlardır.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

A. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ (BCA)

BCA, Sayı:26882, Fon Kodu :30..11.1.0, Yer No:245.17..6., 7/5/1954.

BCA, Dosya:E3, Fon Kodu:30..1.0.0, Yer No:57.347..8., 5.11.1951.

BCA, Dosya:8.BÜRO, Fon Kodu:490..1.0.0, Yer No:1281.258..7., 2/8/1951.

BCA, Dosya:8.BÜRO, Fon Kodu:490..1.0.0, Yer No:1319.380..3., 5/1/1951.

BCA, Sayı:23795, Fon Kodu:30..11.1.0, Yer No:218.37..8., 2/1/1951.

BCA, Dosya:1.BÜRO, Fon Kodu:490..1.0.0, Yer No:238.946..4., 25/12/1950.

BCA, Dosya:8.BÜRO, Fon Kodu:490..1.0.0, Yer No:1319.379..1., 14/12/1950.

BCA, Dosya:A7, Fon Kodu:30..1.0.0, Yer No:17.99..11., 28/9/1950.

B. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ (BOA)

BOA, Dosya No:57, Fon Kodu :DH.SYS., Gömlek No:49, 26/Zilhicce/1329.

BOA, Dosya No:57, Fon Kodu :DH.SYS., Gömlek No:12, 28/Zilhicce/1328.

C. SALNAMELER

Edirne Vilayet Salnamesi, (H.1290-H.1319), Vilayet Matbaası, Edirne.

Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, (H.1316-H.1317-H.1318-H.1319) Matbaa-i Amire, İstanbul.

RESMÎ YAYINLAR

A. RESMÎ GAZETE

T.C. Resmi Gazete, 20.03.1954.

T.C. Resmi Gazete, 04.02.1954.

T.C. Resmi Gazete, 17.07.1953,

T.C. Resmi Gazete, 15.07.1950.

B. TBMM ZABIT CERİDELERİ

TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.29, 11.03.1954.

TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.29, 10.03.1954.

TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.29, 07.03.1954.

TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.28, 25.02.1954.

TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.26, 15.02.1954.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.27, 27.01.1954.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.27, 13.01.1954.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.26, 14.12.1953.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.24, 09.07.1953.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.17, 14.11.1952.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.17, 01.11.1952.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.13, 25.02.1952.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.10, 01.11.1951.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.9, 08.08.1951.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.9, 06.08.1951.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.9, 25.07.1951.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.7, 07.05.1951.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.7, 04.05.1951.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.6, 30.03.1951.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.5, 25.02.1951.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C. 2, 22.11.1950.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.1, 14.07.1950.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.1, 13.07.1950.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.1, 30.06.1950.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.1, 29.05.1950.
TBMM Zabıt Ceridesi, D.6, C.10, 17.04.1940.

SÜRELİ YAYINLAR

GAZETELER

Akşam, (27.09.1950).
Cumhuriyet, (05.04.1952-14.04.1952).
Edirne Postası, (1950-1954).
İbret, (1953-1954).
Yeni Edirne, (1950-1954).
Vakit, (31.03.1952).
Vatan, (03.04.1952-19.04.1952).
Vatandaş, (1948-1954).

ARAŞTIRMA, İNCELEME VE KAYNAK ESERLER

A. KİTAPLAR

Adivar, Adnan. *Osmanlı Türklerinde İlim*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1970.

Ağaoğlu, Samet. *Siyasi Günlük, Demokrat Parti'nin Kuruluşu*, (Yay. Haz. Cemil Koçak), İletişim Yayınları, İstanbul 1992.

Ahmad, Feroz. *Demokrasi Sürecinde Türkiye:1945-1980*, (Çev. Ahmet Fethi), Hil Yayınevi, İstanbul 1992.

Ahmad, Feroz; Ahmad, Bedia Turgay. *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1976.

Ahmet Cevdet Paşa, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.2, İlgı Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008.

Akandere, Osman. *Milli Şef Dönemi Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler*, İz Yayıncılık, İstanbul 1998.

Akar, Rıdvan. *Aşkale Yolcuları (Varlık Vergisi ve Çalışma Kampları)*, Mephisto Kitabevi, İstanbul 2006.

Aktar, Ayhan. *Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları*, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.

Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000- M.S. 2010)*, Pegem Akademi Yayınları, 18. Baskı, Ankara 2010.

Albayrak, Mustafa. *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2004.

Alemdar, Korkmaz. *Türkiye'de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksekokulu Basımevi, Ankara 1981.

Alp, İlker. *Belge ve Fotoğraflarla Bulgar Mezalimi (1878-1989)*, Trakya Üniversitesi Yayınları, Ankara 1990.

Altaş, Sedat. *Çarıkli Demokrasi*, İkinci Adam Yayınları, İstanbul 2011.

Altunya, Niyazi. *Köy Enstitüsü Sistemine Toplu Bir Bakış*, Köy Enstitülerini Araştırma ve Geliştirme Derneği Yayınları, İstanbul 2009.

Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2011.

_____. *19. Yüzyıl Siyasi Tarih (1789-1914)*, TTK Basımevi, Ankara 2003.

Artuç, İbrahim. *İkinci Dünya Savaşı*, C.1-2, Kastaş Yayınevi, İstanbul 2003.

Atatürk, Mustafa Kemal. *Nutuk*, C.2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III, C.3, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997.

Bakal, Hülya. *Türk Basın Tarihi (1831-1923)*, Afa Yayınevi, İstanbul 1970.

Bali, N. Rıfat. *1934 Trakya Olayları*, Libra Yayınevi, İstanbul 2009.

Bağcı, Hüseyin. *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*, İmge Yayınevi, Ankara 1990.

Bayar, Celal. *Başvekilim Adnan Menderes*, (Haz. İsmet Bozdağ), Truva Yayınları, İstanbul 2010.

Bayat, Ali Haydar. *Osmanlı Devleti'nde Hekimbaşılik Kurumu ve Hekimbaşılar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999.

Berksan, Nazım. *Yol Davamız Nerede?*, Akın Matbaası, Ankara 1950.

Beşinci Milli Eğitim Şurası, İstanbul 1991.

Bezaz, Yurda Güven. *Geçmişten Günümüze Haberleşme ve PTT Tarihi*, Türkiye Haber-İş Sendikası Yayınları.

Biyyıklıoğlu, Tevfik. *Trakya'da Milli Mücadele*, C.1, TTK Basımevi, Ankara 1992.

Bila, Hikmet. *CHP 1919-1999*, Doğan Kitap, İstanbul 1999.

Bilar, Ender. *Edirne'nin Basın-Yayın Tarihi (1361-2006)*, C.1, Edirne Valiliği Yayınları, İstanbul 2006.

Bilge, Mustafa. *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1984.

Bolay, Hayri; Türköne, Mümtaz'er. *Din Eğitimi Raporu*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

Boratav, Korkut. *Türkiye'de Devletçilik*, Savaş Yayınevi, Ankara 1982.

Bozdağ, İsmet. *Menderes Menderes*, Emre Yayınları, İstanbul 1997.

Burçak, Rıfki Selim. *Moskova Görüşmeleri (26 Eylül 1939-16 Ekim 1939) ve Dış Politikamız Üzerindeki Tesirleri*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 1983.

Can, Cahit Cemil; Bilal, Ender. *Edirne Bibliyografyası*, Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Edirne 2009.

Cebesoy, Ali Fuat. *Siyasi Hatıralar*, C.I-II, Temel Yayınları, İstanbul 2007.

Cumhuriyetin 75. Yılında Ulaştırma ve Haberleşme, Ulaştırma Bakanlığı, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1998.

Çakır, Hamza. *Osmanlı'da Basın İktidar İlişkileri (Azınlık Basını, Türkçe Basın, Dış Basın)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2002.

Çoker, Fahri. *Türk Parlamento Tarihi: Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem*, C.2, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

Demir, Şerif. *Türk Siyasal Tarihinde Adnan Menderes*, Paraf Yayınları, İstanbul 2010.

Demirel, Ahmet. *Birinci Mecliste Muhalefet, İkinci Grup*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.

Demokrat Parti Programı 1946.

Deringil, Selim. *Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı'nda İnönü'nün Dış Politikası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003.

Doğan, Avni. *Kurtuluş, Kuruluş ve Sonrası*, Dünya Yayınları, İstanbul 1964.

Duman, Önder. *Rumeli'den Samsun'a Göç (1923-1970)*, Samsun Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun 2010.

“Edirne”, *Büyük Ansiklopedi*, C.4, Doğan Kitabevi, 1999.

“Edirne”, *Türk Ansiklopedisi*, C.14, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1966.

Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2006), Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara 2007.

Ekinci, Necdet. *II. Dünya Savaşı'ndan Sonra Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1997.

Ekinci, Yusuf; Önsal, Naci. *Türkiye Cumhuriyeti'nin 60 Hükümeti ve Programları*, Türkiye Kamu Sen Yayınları, Ankara 2010.

Eldem, Vedat. *Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1994.

Er, Turgut. *Türkiye'de Basın-Yayın ve Tanıtma*, Başbakanlık Basın-Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2003.

Erdem, Tarhan. *Anayasalar ve Seçim Kanunları 1876-1982*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1982.

Erer, Tekin. *Türkiye'de Parti Kavgaları*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1966.

Ergün, Mustafa. *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ocak Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1997.

Eroğlu, Cem. *Demokrat Parti, Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2003.

Ete, Muhsin. *Münakalat*, İstanbul 1938.

Eyyupoğlu, İsmail. *Mudanya Mütarekesi*, ATAM Yayınları, Ankara 2002.

Fakir, Cem. *Şimal Yıldızı, Son Kore Gazileri*, NTV Yayınları, İstanbul 2010.

Gedikoğlu, Şevket. *Evreleri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri*, İş Matbaacılık, Ankara 1971.

Geray, Cevat. *Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskanı (1923-1961)*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara 1962.

Gerçek, Selim Nüzhet. *Türk Gazeteciliği (1831-1931)*, İstanbul Matbuat Cemiyeti Yayınevi, İstanbul 1931.

Girgin, Atilla. *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İnkılap Kitabevi, Ankara 2001.

Goloğlu, Mahmut. *Milli Şef Dönemi (1939-1945)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012.

Gönlübol, Mehmet. *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1996.

Güleryüz, Naim. *Türk Yahudileri Tarihi, 20. Yüzyılın Başına Kadar*, Gözlem Yayıncılık, İstanbul 2004.

Güner, Zekai. *Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1 Aralık 1918- 13 Mayıs 1920)*, ATAM Yayınları, Ankara 1998.

Güneş, İhsan. *I. TBMM'nin Düşünce Yapısı (1920-1923)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008.

Güz, Nurettin. *Türkiye'de Basın-İktidar İlişkileri*, Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Matbaası, Ankara 1991.

Hacıoğlu, Sevim. *Bulgaristan Türklerinin Sosyo-Kültürel Değişimi: (1944-1989)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2002, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Haker, Erol. *Edirne Yahudi Cemaati ve Alyans Okulları (1867-1937)*, Gözlem Yayıncılık, İstanbul 2007.

Halaçoğlu, Ahmet. *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995.

Halaçoğlu, Yusuf. *14.-17. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, TTK Basımevi, Ankara 2003.

_____. *Osmanlılarda Ulaşım ve Haberleşme (Menziller)*, PTT Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2002.

Hayta, Necdet; Birbudak, Togay Seçkin. *Balkan Savaşları'nda Edirne*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2010.

Hayta, Necdet; Ünal, Uğur. *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri*, Gazi Kitabevi, Ankara 2008.

Haytoğlu, Ercan. *Denizli Basın Tarihi (1909-2009)*, Pamukkale Üniversitesi Yayınları, Ankara 2010.

İğdemir, Uluğ. *Sivas Kongresi Tutanakları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1986.

İnce, Erdal. *Türk Siyasal Yaşamında Çiftçiye Topraklandırma Kanunu*, Libra Yayınevi, İstanbul 2009.

İnönü, İsmet. *Hatıralar 2. Kitap*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1992.

İnuğur, M. Nuri. *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul 2007.

İpek, Nedim. *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1994.

İskit, Server. *Amme Efkari ve İlk Gazetelerimiz*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1959.

Jorga, Nicolae. *Fatih ve Dönemi Büyük Türk*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul (Basım Yılı Verilmemiştir).

_____. *Kanuni ve Dönemi Yenilmez Türk*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul (Basım Tarihi Verilmemiştir).

Kabacalı, Alpay. *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2000.

Karacan, Ali Naci. *Lozan*, (Haz. Hulusi Turgut), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.

Karaömerlioğlu, Asım. *Orada Bir Köy Var Uzakta*, İletişim Yayınları, İstanbul 2006.

Karayolları Genel Müdürlüğü, *Dünden Bugüne Karayolları*, Ankara Mayıs 2014.

Karpat, Kemal H. *Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, İstanbul Matbaası, İstanbul 1967.

Kaya, Yalçın; Akçakoca, Oğuz. *Yapı, İşlev ve İçerik Olarak Yerel Basın ve Bir Model Önerisi*, Ekopi Yayınevi, Konya 2011.

Kayıcı, Haluk. *Salnamelere Göre İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapısıyla Edirne Sancağı*, Edirne Valiliği Kültür Yayınları, İstanbul 2013.

Kazancıgil, Ratip; Gökçe, Nilüfer; Bilar, Ender. *Edirne'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi (1361-2008)*, C.2, Trakya Üniversitesi Yayınları, Edirne 2009.

_____. *Edirne'nin Eğitim Tarihi (1361-2005)*, Edirne Valiliği Yayınları, Edirne 2006.

Kazancıgil, Ratip; Gökçe, Nilüfer. *Dağdevirenzade Mustafa Şevket Bey'in Edirne Tarihi ve Balkan Savaşı Anıları*, Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, Edirne 2005.

Kazancıgil, Ratip; Tuğrul, H. Murat. *Edirne ve Osmanlı Padişahları*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, Edirne 2001.

Kazancıgil, Ratip. *Edirne Şehir Tarihi Kronolojisi (1300-1994)*, Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, Edirne 1995.

Kinross, Lord. *Atatürk, Bir Milletin Yeniden Doğuşu*, (Çev. Necdet Sander) Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1994.

Kirby, Fay. *Türkiye'de Köy Enstitüleri*, (Yay. Haz. Engin Tonguç) Güldiken Yayınları, Ankara 2000.

Kocatürk, Utkan. *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1999.

Koçak, Cemil. *Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950), İktidar ve Demokratlar*, C.2, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.

_____. *Belgelerle İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İletişim Yayınları, İstanbul 2006.

_____. *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, C.1-2, İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

Koloğlu, Orhan. *Osmanlı Dönemi Basının İçeriği*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2010.

_____. *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2006.

Koraltan, Refik. *Tek Parti Devrinden 27 Mayıs İhtilali'ne Demokratlar*, (Yay. Haz. Kamil Maman), Timaş Yayınları, İstanbul 2013.

Müstakil Demokratlar Grubu. *Demokrat Parti Kurucuları Bu Davanın Adamı Değildirler*, Yeni Matbaa, Ankara 1949.

Mütercimler, Erol; Öke, Mim Kemal. *Düşler ve Entrikalar: Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Alfa Yayınları, İstanbul 2004.

Okyar, Fethi. *Üç Devirde Bir Adam*, Tercüman Yayınları, İstanbul 1980.

Onur, Oral. *1492'den Günümüze Edirne Yahudi Cemaati*, Dinç Ofset Yayınevi, İstanbul 2005.

Ökte, Faik. *Varlık Vergisi Faciası*, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul 1951.

Önelçin, Hasan Adnan. *Trakya Basını*, Tekirdağ Halkevi Yayınları:8, Eko Matbaası, İstanbul 1972.

Öz, Esat. *Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım (1923-1945)*, Gündoğan Yayınları, Ankara 1992.

Özkaya, Yücel. *Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1989.

Öztoprak, İzzet. *Kurtuluş Savaşında Türk Basını (Mayıs 1919- Temmuz 1921)*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1981.

Parmaksızoğlu, Abbas. *Türk Gazetecilik ve Basın Tarihi*, Dizerkonca Matbaası, İstanbul 1959.

Parmaksızoğlu, İsmet. *Türkiye'de Din Eğitimi*, Ankara 1966.

Peremeci, Osman Nuri. *Edirne Tarihi*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1939.

Sander, Oral. *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1946)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1996.

Saray, Mehmet. *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi: III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2000.

Sarınay, Yusuf. *Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi ve NATO'ya Girişi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

Selek, Sabahattin. *Ulusal Kurtuluş Savaşı, Milli Mücadele*, C.1, Morpa Ofset Yayınevi, İstanbul 2011.

Sevim, Ali; Merçil, Erdoğan. *Selçuklu Devleti Tarihi, Siyaset, Teşkilat ve Kültür*, TTK Basımevi, Ankara 1995.

Sevin, Veli. *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, TTK Basımevi, Ankara 2001.

Sezen, Saim. *Seçim ve Demokrasi*, Gündoğan Yayınları, Ankara 1994.

Sezgin, Ömür. *Türk Kurtuluş Savaşı ve Siyasal Rejim Sorunu*, Birey ve Toplum Yayıncılık, Ankara 1984.

Soysal, İlhami. *150'likler*, Gür Yayınevi, İstanbul 1958.

Şahin, Enis. *Sakarya Basın Tarihi 1919-2004*, Sakarya Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2005.

Şahingiray, Özel. *Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri (1920-1953)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.

Şapolyo, Enver Behnan. *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü İle Basın*, Güven Matbaası, Ankara 1975.

Şemseddin Sami. *Kamus-ı Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006.

Şeyhanlıoğlu, Hüseyin. *Türk Siyasal Muhafazakarlığının Kurumsallaşması ve Demokrat Parti*, Kadim Yayınları, Ankara 2011.

- Şimşir, Bilal. *Bulgaristan Türkleri (1878-1985)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2012.
- T.C. Ulaşımında 50. Yıl, Ankara 1973.
- Taşyürek, Muzaffer. *Adnan Menderes*, Anonim Yayıncılık, İstanbul 2009.
- Tekeli, İlhan; İlkin, Selim. *1923 Tarihli Umur-u Nafia Programı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.
- Tezel, Yahya Sezai. *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)*, Yurt Yayınevi, Ankara 1982.
- Timur, Taner. *Türk Devrimi ve Sonrası*, İmge Kitabevi, Ankara 1994.
- Toker, Metin. *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları (1944-1973), Tek Partiden Çok Partiye (1944-1950)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990.
- Topuz, Hıfzı. *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.
- Tökin, Füzûzan Hüsrev. *Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişmesi (1839-1965)*, Elif Yayınları, İstanbul 1965.
- Tönük, Vecihi. *Türkiye'de İdari Teşkilatı*, İçişleri Bakanlığı Yayını, Ankara 1945.
- Tunaya, Tarık Zafer. *Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952)*, Doğan Kardeş Yayınları A.Ş. Basımevi, İstanbul 1952.
- Tunca, Ayhan. *Edirne İçin Notlar ve Edirne'de Tarih, Kültür, İnanç Turu*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2006.
- Tunçay, Mete. *Türkiye'de Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005.
- Turan, Ali Eşref. *Türkiye'de Yerel Seçimler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008.
- Turan, Şerafettin. *Türk Devrim Tarihi, İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe*, 1. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara 2004.
- _____. *Türk Devrim Tarihi, Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne*, 2. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998.
- _____. *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi: Balkan Harbi, Edirne Kalesi Etrafındaki Muharebeler*, C.2-3, Genel Kurmay Basımevi, Ankara 1993.
- Türkoğlu, Pakize. *Tonguç ve Enstitüleri*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2000.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*, C.1, TTK Basımevi, Ankara 2003.
- _____. *Osmanlı Tarihi*, C.4, TTK Basımevi, Ankara 1982.
- Ünal, Oğuz. *Türkiye'de Demokrasi'nin Doğuşu: Tek Parti Yönetiminden Çok Partili Rejime Geçiş Süreci*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1994.
- Yamaner, Şerafettin. *Sevr ve Lozan (Öncesiyle-Sonrasıyla)*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 1999.
- Yenal, Oktay. *Cumhuriyet'in İktisat Tarihi*, Creative Yayınları, İstanbul 2001.
- _____. *Yeni İktidarın Çalışmaları (22.05.1950-22.05.1953)*, Güneş Matbaacılık, Ankara 1953.

Yetkin, Çetin. *Atatürk'ün Başarısız Demokrasi Devrimi, Serbest Cumhuriyet Fırkası, Toplumsal Dönüşüm Yayınları*, İstanbul 1997.

_____. *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi (1930-1945)*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1983.

Yıldırım, İsmail. *Cumhuriyet Döneminde Demiryolları (1923-1950)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2001.

Yiğitgüden, Ali Remzi. *Balkan Savaşı'nda Edirne Kale Muharebeleri*, (Yay. Haz. Zekeriya Türkmen vd.), Genel Kurmay Atase Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006.

Yurtsever Ateş, Nevin. *Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, Sarmal Yayınevi, İstanbul 1994.

Yücel, Mustafa Serhan. *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları, İstanbul 2001.

Yücel, Yaşar. *Muhteşem Türk Kanuni İle 46 Yıl*, TTK Basımevi, Ankara 1991.

Zürcher, Erik Jan. *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Siyasal Muhalefet Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1924-1925)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.

B. MAKALELER

Ak, Bilal. "Türkiye Cumhuriyeti'nde Sağlık Hizmetleri", *Türkler*, C.17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 419-426.

Akkaya, Bülent. "Türkiye'nin NATO Üyeliği ve Kore Savaşı", *İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi*, S.28, Kırgızistan 2012, 14.

Alperat, Rıza. "Veremde Alerji ve Tüberkülin Testi", *Yeni Edirne*, 09.06.1953, 3.

_____. "Veremden Korunma Çareleri", *Yeni Edirne*, 24.04.1953, 3.

_____. "Veremin Bulaşma Yolları", *Yeni Edirne*, 24.03.1953, 3.

_____. "Türkiye'de Verem Savaş Teşkilatı", *Yeni Edirne*, 10.02.1953, 3.

_____. "Verem Savaşının Ana Hatları", *Yeni Edirne*, 23.01.1953, 3.

_____. "Türkiye'de Verem", *Yeni Edirne*, 09.01.1953, 3.

_____. "Dünyada Verem", *Yeni Edirne*, 02.01.1953, 3.

_____. "Sağlık ve Verem", *Yeni Edirne*, 16.12.1952, 1.

Avşar, B. Zakir; Kaya, Elif Emre. "Çok Partili Hayata Geçiş Sonrasında İlk Muhalefet Partisi: Milli Kalkınma Partisi", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.13, S.2, Sivas 2012, 118-125.

Aydın, Ayşe. "Demokrat Parti'nin Kuruluşunun İlk Yıllarında Parti İçinde Meydana Gelen Hizipleşme ve Müstakil Demokratlar Grubu", *Tarih Okulu Dergisi*, Y.7, S.19, İzmir 2014, 273-279.

Aydın, Erdem. "19. Yüzyılda Osmanlı Sağlık Teşkilatlanması", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı:15, Ankara 2004, 185-207.

Aydın, Şevki. "Cumhuriyet Döneminde Örgün Eğitim Kurumlarında Din Eğitimi", *Türkler*, C.17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 457.

Aysal, Necdet. “Anadolu’da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 35-36, Mayıs-Kasım 2005, 279-281.

Bali, N. Rıfat. “Edirne’de Yahudi Basımevleri”, *Edirne Serhatteki Payitaht*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, 216.

Bayraktar, Kasım. “Halkevleri Tarihe Karışırken”, *Vatandaş*, 16.08.1951, 1-2.

Bilgin, Beyza. “Atatürk ve Din”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.26, Ankara 1984, 270-271.

Bozkurt, Birgül. “Türkiye’de Çok Partili Düzene Geçişte CHP ve Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1946-1950)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.9, S.20-21, İzmir 2010, 224-227.

Burmov, Alexandr. “Türkler Edirne’yi Ne Vakit Aldılar?”, *Belleten*, (Çev. Hasan Eren), C.12, S.49, TTK Basımevi, Ankara 1949, 97-106.

Çağan, Nazmi. “Balkan Harbinde Edirne”, *Edirne: Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, TTK Basımevi, Ankara 1993, 200-207.

Çaylak, Adem. “1946-1950 Arası Dönemde Müfrit Muhafazakar Demokratlar ve Türk Demokrasisinin Almış Olduğu Biçim”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakülte Dergisi*, C.62, S.1, Ankara 2007, 19-38.

“Çıkarken”, *İbret*, 14.08.1953, 1.

Çolak, Filiz. “Atatürk Dönemi’nde Türkiye Cumhuriyeti’nin Ulaşım Politikasına Genel Bir Bakış”, *Turkish Studies*, Cilt:8, Sayı:2, Ankara 2013, 358-360.

_____. “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)”, *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı:14, 2013, 125.

Dinçer, Celal. “Osmanlı Vezirlerinden Hasan Fehmi Paşa’nın Anadolu’nun Bayındırlık İşlerine Dair Hazırladığı Layiha”, *Belgeler Dergisi*, Cilt:5-8, Sayı:9-12, Ankara 1968-1971, 153-223.

Dokuyan, Sabit. “Çok Partili Hayata Geçişte Önemli Bir Adım: Demokrat Parti’nin Kuruluşu”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.2/1, Haziran 2014, 157.

Edirneli, “Sabahattin Parsoy’a Cevap-1”, *Edirne Postası*, 14.02.1951, 1-2.

_____, “Edirne’de Partiler Durumu ve Münasebetleri-4” *Edirne Postası*, 10.02.1951, 1.

_____, “Edirne’de Partiler Durumu ve Münasebetleri-3” *Edirne Postası*, 07.02.1951, 1.

_____, “Edirne’de Partiler Durumu ve Münasebetleri-2” *Edirne Postası*, 03.02.1951, 1-2.

_____, “Edirne’de Partiler Durumu ve Münasebetleri-1” *Edirne Postası*, 31.01.1951, 1-2.

Ergün, Mustafa. “Türk Eğitim Sisteminin Batılılaşmasını Belirleyen Dinamikler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.17, S.17, Ankara 1990, 453-457.

Ertem, Barış. “Türkiye Üzerindeki Sovyet Talepleri ve Türk-Sovyet İlişkileri (1939-1947)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.3, S.11, Ordu 2010, 261-262.

Ertürk Keskin, Nuray. “1940:Savaşa Karşı Ulusal Korunma”, *Açıklamalı Yönetim Zaman Dizini 1940-1949*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2008, 18, 140.

Faraç, Mehmet. “Türkiye’de Yerel Basın Hakkında Genel Bilgi”, *Türkiye’de ve Almanya’da Yerel Gazetecilik*, Antalya 1999.

Garabedyan, Agop. “1950’li-1970’li Yıllar Arası Bulgar-Türk İlişkilerinde Göçmen Sorunu”, *Uluslararası Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Türk-Bulgar İlişkileri Sempozyumu: Bildiriler Kitabı*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir 11-13 Mayıs 2005.

Giergotti, Filiz Meşeci; Batır, Betül. “İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı Döneminde Eğitim Politikaları”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, S. 13-14, İstanbul 2011, 45-48.

“Göçmenlere Yardım”, *Yeni Edirne*, 06.10.1950, 1.

Güngör, Süleyman. “14 Mayıs 1950 Seçimleri ve CHP’de Bunalım”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.21, Isparta 2010, 194-201.

Gürel, Ziya. “Kurtuluş Savaşı’nda Demiryolculuk”, *Belleten*, Cilt:44, Sayı:175, 539-573.

Haytoğlu, Ercan. “Milli Kalkınma Partisi Kurucusu Nuri Demirağ’ın Hayatı ve Projeleri”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.2, İzmir 1992, 257-264.

İhsan, Ahmet. “Hüzün Verici Bir Kanun Tasarısı”, *Yeni Edirne*, 10.04.1951, 1.

İnalcık, Halil. “Edirne’nin Fethi (1361)”, *Edirne: Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, TTK Basımevi, Ankara 1993, 137-159.

İnan, Süleyman. “Toprak Reformunun En Çok Tartışılan Maddesi: 17. Madde”, *Journal of Historical Studies*, Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, S.3, İstanbul 2005, 45-57.

Karakök, Tunay. “Menderes Dönemi’nde (1950-1960) Türkiye’de Eğitim”, *Bülent Ecevit Üniversitesi Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, C.1, S.2, Ankara 2011, 96.

Keyder, Çağlar; Pamuk, Şevket. “1945 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Üzerine Tezler”, *Yapıt*, S.8, 1984-1985, 52-63.

Kıter, Göksel; Uçan, Eyüp Sabri. “Tüberkülozdan Korunma”, *Türk Toraks Dergisi*, C.2, S.1, 2001, 85-90.

Koçak, Cemil. “Siyasi Tarih (1923-1950)”, *Çağdaş Türkiye (1908-1980)*, (ed. Sina Akşin), C.4, Cem Yayınevi, İstanbul 2008, 154-157.

_____. “Milli Şef Döneminde Yönetim ve Basın Hayatı”, *Kebikeç*, Y.1, S.2, Ankara 1995, 150.

Koyukan, R. Bilge. “Anadolu Basını Hakkında İstatistiki Gözlemler”, *Kebikeç*, Y.1, S.2, Ankara 1995, 169.

Köknar, Nejat. “Demokrat İktidarı Yanlış Yoldadır”, *İbret*, 05.02.1954, 1.

Kut, Turhan. “Babadan Kalma Çiftlik Gibi”, *Edirne Postası*, 01.08.1951, 1.

Kunt, Metin. “Siyasal Tarih (1600-1789)”, *Türkiye Tarihi (1600-1908)*, (ed. Sina Akşin), C.3, Cem Yayınevi, İstanbul 2009, 49-52.

Mansel, Arif Müfid. “İlk Çağlarda Edirne”, *Edirne: Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, TTK Basımevi, Ankara 1993, 27.

Mayda, Hüseyin. “Millet Partisi’nin Arzettiği Durum”, *Yeni Edirne*, 14.07.1953, 1-3.

Niteç, “Bana Sorarsanız-Göçmenler”, *Edirne Postası*, 14.02.1951, 2.

Özdemir, Nuray. “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Yol Vergisi”, *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.32, S.53, Ankara 2013, 214-215.

Özer, Mustafa Kemal. “Köy Telefonları”, *Vatandaş*, 24.08.1953, 1.

_____. “Demokrasi ve Partiler”, *Vatandaş*, 16.07.1953, 1.

_____. “Kore’de Mütareke Anlaşmazlığı”, *Vatandaş*, 06.07.1953, 1.

_____. “Hesap Başına”, *Vatandaş*, 09.06.1952, 1.

_____. “Yeni İktidar ve Edirne”, *Vatandaş*, 24.12.1951, 1.

_____. “Köylü ve DP”, *Vatandaş*, 13.12.1951, 1.

_____. “Nerden Dönmüşüz?”, *Vatandaş*, 10.12.1951, 1.

_____. “C.H. Partisine Yapılan Suikast”, *Vatandaş*, 04.08.1951, 1-3.

_____. “Vatandaş Niçin Çıkıyor?”, *Vatandaş*, 05.05.1951, 1-3.

Özgür, Ulvi. Bulgaristan Türkleri’nin 1950-1951 Yıllarında Türkiye’ye Göçleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Parsoy, Sabahattin. “DP Edirne’deki Durumu-4”, *Yeni Edirne*, 16.02.1951, 1.

_____. “DP Edirne’de-3”, *Yeni Edirne*, 13.02.1951, 1.

_____. “DP’nin Edirne’de Durumu-2”, *Yeni Edirne*, 09.02.1951, 1.

_____. “DP’nin Edirne’de Durumu-1”, *Yeni Edirne*, 06.02.1951, 1.

“Seçim Kanunu”, *Edirne Postası*, 18.05.1950, 1.

Sınmaz Sönmez, Cahide. “Demokrat Parti İktidarının İlk İcraatlarına Bir Örnek: “Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun”, *Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Yönetim Bilimleri Dergisi*, C.10, S.20, 2012, 111-133.

_____. “Cumhuriyet Dönemi Genel Af Tartışmaları ve Uygulamaları Üzerine”, *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Y.2, S.3, Ankara 2006, 77-100.

_____. “Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü Kutlamaları ve 26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Kanunu”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.9, S.33-34, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2004, 89-100.

Şener, Sefer. “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Tarım Politikası”, *Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.7, Kocaeli 2004, 89-90.

Şimşek, Halil; Arslan, Fulya. “Yeni Edirne Gazetesi’ne Göre Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göçler 1950-1951”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Y.10, S.13, Çanakkale 2012, 105-126.

Taşlıgil, Nuran. “Türkiye’de Hava Ulaşımının Gelişimi”, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi*, Cilt:2, Sayı:7, İstanbul 1997, 90.

Tokel, Meliha. Tarihte ve Günümüzde Edirne Yahudi Cemaati, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Turan, Şerafettin. “1829 Edirne Antlaşması”, *AÜDTCF Dergisi*, C.9, S.1-2, Ankara 1951, 121-136.

Uzun, Hakan. “Liderine Ağlayan Bir Ulus: Atatürk’ün Ankara’daki Cenaze Töreni”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.43, Ankara 2009, 533-534.

Wolferd, Kate. “Türk Öğretmenleri Amerika’da Eğitim Görüyor”, *Yeni Edirne*, 16.01.1953, 1.

Yılmazer, Rıfat. “Teveccüh Bize Yeter, Mal-Mülk Sizin Olsun”, *İbret*, 22.12.1953, 1.

_____. “Sıtma Savaşındaki İmkansızlıklar”, *Vatandaş*, 23.06.1951, 3.

İNTERNET ÜZERİNDEN KAYNAKLAR

DDT ilacı: http://www.agri.ankara.edu.tr/bitkikoruma/1397__SAVASIM_6.pdf (30.11.2014)

Devlet Havaalanları Müdürlüğü İşletmesi, Türkiye’de yıllara göre açılan havaalanları:

<http://www.dhmi.gov.tr/havaalanlari.aspx> (25.12.2013)

Edirne Lisesi, İbret Gazetesi sahibi Rıfat Yılmazer hakkında bilgi:

<http://www.edirmelisesi.com/web/posts/1941-1942-egitim-oegretim-yili-41.php> (18.01.2014)

Edirne Ticaret Borsası, İbret Gazetesi sahibi Rıfat Yılmazer hakkında bilgi:

<http://www.etb.org.tr/tr/index.html> (18.01.2014)

Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı, Edirne’de yaşayan padişahlar hakkında bilgi:

<http://www.edirnevdb.gov.tr/kultur/padisahlardonemi.html> (04.02.2014)

EKLER

Ek 1

[illegible]

Ek 2

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

27 Haziran 1946

25.6.1946

90049

E.Necmi Güçüyener
Edirne Postası gazetesi sahibi
E d i r n e

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

YAZILDI

"azetenize yardım olarak "150" lira Türkiye İş Bankası A.Ş. Ankara Merkez Müdürlüğünün 26. Haziran. 1946 gün ve 6483 sayılı havale makbuzu karşılığında adınıza gönderilmiştir.

Alındığının bildirilmesini diler, sevgiler sunarım.

C.H.P. Muhasip üye

#

2148

26

CHP tarafından Edirne Postası gazetesine yapılan para ve kağıt yardımları.

C.H.P. İl İdare Kurulu
Edirne
Sayı: 10/9
Ekil:1

7/1/1949

DOSYASINA
T. 11. 1. 1949
91766 /

C.H.P.Genel Sekreterliği Yüksek Katına

ANKARA

10/12/948 tarih ve 9/17012 sayılı emirleri karşılığıdır;
Partimizi destekliyen Edirne postası gazetesine verilmek üzere
gönderilmiş olan yarım ton kâğıt alınmış ve gazete idarehanesine
teslim edilerek alınan tesellüm kâğıdı ekli olarak sunulmuştur.
Derin saygılarımla arz ederim.

C.H.P.Edirne İl İdare Kurulu
Başkanı
Hüseyin Karadayı
H. Karadayı

10/1/1949
Dosyasına
12.1.1949
Ols.

21

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1319 - Dosya No: 379 - Sıra No: 1

Edirne Postası
Telefon : 655
S. 1606

10/10
Edirne, 8/I/1949

C.H.P. Edirne İl İdare Kurulu Başkanlığına

C.H.P. ye mensubiyetiyle övünen ve bu uğurda yayın görevini başarmaya çalışan gazetemize, Genel Sekreterlik tarafından gönderilen beş balyada yarım ton gazete kâğıdının D.D.Y. Karaağaç istasyonu anbarından teslim alındığını saygılarımla bildiririm.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Edirne Postası Gazetesi
E. Necmi Güllüener

22

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1319 - Dosya No: 379 - Sıra No: 1

C.H.P.
EDİRNE
İl İdare Kurulu Başkanlığı

12/12/949

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı : 5/407

C.H.P. Genel Sekreterliği Yüksek Katına

ANKARA

14/11/949 günlü ve 25353 sayılı yazıları karşılığıdır;
"Edirnepostası" gazetesi için gönderilen 350 kilo kâğıt gel-
miş ve mezkûr gazete idare müdürlüğüne teslim edilmiş olduğuna
derin saygılarımla arz ederim.

C.H.P. Edirne İl İdare Kurulu
Başkanı
Hüseyin Karadiz

H. Karadiz

15
15

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1319 - Dosya No: 379 - Sıra No: 1

C.H.P.
İl İdare Kurulu
EDİRNE
Sayı : 10-191

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

3-5-950

C.H.P. Genel Sekreterliğine

ADKATA

28-4-950 gün ve IV.31884 sayılı buyrukları karşılığıdır:
Edirne Postası gazetesi için yollanan 500 kilo kâğıt alınmış ve
sozu geçen gazeteyle teslim edilmiştir. Teşekkür ve saygılarımızı
arz ederim.

C.H.P. İl Başkanı
Ferid Yardaklı

F. Yardaklı

9-5-950

10.5.1950

12

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1319 - Dosya No: 379 - Sıra No: 1

Ek 3

İbret, 18.08.1953.

Ek 4

İbret gazetesi sahibi Rifat Yılmaz

DEVLET ARŞİVİ GENEL KURULUŞU
MÜHÜRÜ

VATANDAŞ :
Haftalık Siyasi Gazete

Yönetim ve Negriyat Müdürü ve bu Sayıda
Negriyatı fiilen idare eden
MUSTAFA KEMAL ÖZER

Adres: İpsala Savaş İlyas Mahallesi
Baharlar Sokak No. 10

BONE Bir yıllık 500 Kuruş
Altı Aylık 250
Fiatı: 10 kuruştur.

Yıl 1 Sayı 1

3 - Kasım - 1948 Çarşamba

HAKİMİYET BİLÂ KAYDU ŞART MİLLETİNDİR K. ATATÜRK

VATANDAŞ
Haftalık Siyasi Gazete

CUMHURİYET BAYRAMI

Bütün Yurtta Hararetle Kutlandı.

DEMOKRASİ'DE
Sükûn İtidal ve karşılıklı Müsamaha
Yazan : M. Kemal Özer

Bu gün, artık cesaretle söylebiliriz ki; bütün Türk Milleti demokrasiyi benimsemiştir. Bu daha da ileri götürmek içinde ülkü ve iman birliğiyle savaşmaktadır. Ancak, tek parti rejime geçiş olmamış, yeni demokrasi şeklinde istadlara yeni vazifeler yüklenmiştir ki bunların başında da sükun, itidal ve Karşılıklı müsamaha gelmektedir. Bu hiç bir "kıt aklımızdan karmamalıdır."

Sayın Cumhuriyet Başkanımız 23 Ekimde Keshidü ad buyurdıkları söylemlerinde de açıkladıkları gibi, "Demokratik hayatımızın, siyasi artilekimizin ve bütün devletlerimizin daha iyi yürüyebilmesi için, memlekette bir çok ayrışların daha güzel, daha şük yapılabilmesi için, türlü kırklar ortaya sürülmüştür." Ancak sükun ve itidal elden bırakılmıyarak her işte karşılıklı müsamaha ve iyi niyetle hareket etmek şarttır.

Fakat bu sözlerimizden çıkarılacak mana tek taraflı olamazdır. Burada bilhassa siyasi partilerin kastediyoruz. Sükun itidal ve müsamaha mutlaka ve mutlaka karşılıklı olmalıdır ve karşılıklı olmalıdır. Zira bu böyle olmadığı günün hafif tabiriyle, memleketime yazık olur.

Partili vatandaşlarımızın a-satlarındaki fikir ayrılıkları ve önünekeşler, düğmanlık hislerini körtüklemeyip bilakis, dostluk ve kardeşlik hislerini takviye etmelidir. Bu hal bilhassa söylelerimizde mutlaka lazımdır.

Köylerde nüfus mahduttur. Orada yaşayan her kaç vatandaş da siyasi fikir ayrılıkları dolayısıyla bir kaç hize ayrışlar ve birbirlerine husumet beslemeye başlamışlarsa, artık köyde hayat bir içkenceden başka bir şey değildir.

Çok şükür böyle kölerimiz yoktur. Türk vatandaş: Millet ve Memleketsiyeve duygularıyla mücehhez oldukça olmasayacak-tır da.

M. Kemal Özer

HARB OLACAKMI?

Londra radyosundan öğren-digimize göre:

Pariste toplanan birleşmiş milletler nezdindeki B. B. C. Muhabirinin "on dört devlet temsilcisine harp olacak mı?" diye sorması olduğu suale, sadece üç devlet temsilcisi iki üç se-neye kadar harbin mukadder olduğunu söylemiş geriye ka-lan onbir devlet yeni bir harp ihtimalinin mevcut olmadığını bildirmişlerdir.

Ankete iştirak eden on dört temsilcinin onları batılı dördü ise doğulu komünist devletler o-lan, Ukranya, Çekoslovakya, Polonya ve Yugoslavya tem-silcileri olup bu dört devlette bir harp tehlikesinin mevcut olmadığını söylemişlerdir.

On beşinci olarak Birine müraacat olunan Sovyet baş-delegesi Mösöy Viginski, bu su-al karşısında sadece tebassüm etmiş ve cevap vermemiştir.

İPSALADA İMAR HAMLELERİ

Zengin ovamızın zira ve itkisa-dı verimini ve gücünü yikan ve tenelerden beri ipsala ve köy-leri için bir deri haline gelmiş bulunan sarıcaali bendi Başta değerli kaymakamlarımız Hak-bali Öney olduğu halde, kasa-balı ve köylülerin elbirliğiyle kapatılmış bulunmaktadı. Bu güzel ve memleket için çok faideli eseri meydana getirmek için sarfettikleri gayretlerinden dolayı kaymakamımızla halkımız a-leni teşekkür borç biliriz.

İPSALA OVASINDAKİ KÖPRÜLER YAPILIYOR

Zaman Zaman su togyan-ları ile ovada canını, malını kurlan eden ipsala kasaba ve köyleri halkının bu zor durum-dan kurtar ak için yine mahad-li otoritelerin teşviki ve halk-ımız gayretleriyle bu köprüler her mevsimde geçilebilir bir hale getirilmektedir.

Bilhassa ipsala ile İbrik-tepe bueağı arasında itibotı temin için yegane geçit olan bu köprülerin İbriktepe Bucuğı ve köyleri halkını fazlası ile memnun ettiğini söylemeye lüzum yoktur.

Meksika dele-lerine Dünya sulhu namına teşekkür..

Ankara 21 (A.A.) Birleş-miş Milletler nezdindeki meksi-ka delegeleri, büyük devletlerin aralarındaki alayma e-lıkları kar-hıki iyi niyetle hal ederek, dün-yayı yeni bir harbe sürüklemelerinin isteyen bir karar sure-tini birleşmiş milletler sunmuş ve bu teklif büyük bir çoğun-luk tarafından kabul edil-miştir.

VATANDAŞ: Gazetemiz Meksika delegelerinin bu sulhuç teklifinin büyük devletlerce ehemmiyetle nazarı dikkata al-tınmasını canı gönülden arzular ve meksika delegelerine bu çok yerinde tekliflerinden ötürü te-şekkür ederiz.

TALYAN KADINLAR BİRLİĞİNİN YERİNDE BİR KARARI

Ankara 21.(a/a) İtalyan kad-inlar birliği sulhu muhafaza-sını istiyen üç milyon imzalı bir albümü birleşmiş Milletler ge-nel sekreterine sunmak üzere Parise bir heyet göndermege karar vermiştir.

VATANDAŞ: Dünya millet-lerinin sükun ve huzuru uğru-nu da girişilen bu gibi teşebbüs-lerin semeresiz kalamasını dileriz

DİKKAT

Gazetemize abone olan vatandaşlar arasında 1949 yılı başında bir piyango çek-i lecek ve 25 okuyucumuza mütevellit kaymette hediyele-r dağıtılacaktır.

Vatandaşlarımızın bu fırsatı kaçırmamaları t a v s i y e ederiz.

İmam ve Hatipkurs-larınarağbet yok

İstanbulda açılması kararlaştırılan imam ve hatip kursu için millî eğitim müdürlüğünce bina temin edilmiştir. Bu gün-kadar bu kurs için hiç bir müraacat yapılmamıştır.

inönü
Millî Bay-mimiz Kutlad

Millî Şef İnönü

Cumhuriyetin 25. nci yıl dö-nümü bütün yurtta hararetle kutlanmıştır.

Bu arada İpsalada da kut-lama komitesinin evvelce ha-zırlanmış olduğu programa uyu-larak büyük şenlikler yapılmıştır.

Gece fener alayı bilhassa nazarı dikkati celbetmiştir.

Tüylar Üretici Bir Fecia

ANKARA CİVARIN-DA FECİ BİR TREN Kaza s i

Şimdiki halde teyil edilen 40 ölü var Yaralıların sayısı daha FAZLA

Ankara 29. (A.A.) 29-10-948 Tarihinde Kayseriden Ankara-y gelmekte olan Yolcu katarı Yahyahan - İrmak istasyonları arasında kil metre 78 den geçe-ken treni teşkil eden vagon-lardan birinin dingili dışardan görülmüş mümkün olmayan bir çatlaklık yüzünden kurulmuş ve bunun neticesi olarak dört vagon yoldan çıkmıştır.

Vak'ı esasında 32 kişi ölmüştür. Bunlardan ikisi demir-yolu memurudur. otuz, etuzbeği ağır olmak üzere seksen kişi yaralanmıştır. Ağır yaralılar-dan sekizi Ankara'ya nakledil-ken ölmüş, bu suretle ölü mik-tarı kırk beş olmuştur.

Hadisede kasıt ve ihmâl yok

Ankara 29— A A Bu gün Devamı 2ci. sa.

Ankara 29. (A. A.) Cu-buriyetin 25. nci yıl dö-nümüne sebebiyle bu gün hip-romada yapılan büyük ge-resmine bağlanırken Cum-hurbağkanı İnönü Türk Millet-aşadaki hitabede bulun-maktadır.

Kadın ve erkek vatandaş-ların,

Cumhuriyet Bayramı pinize kullu olsun. Bu yıl beşinci yılı yürekten sevin kutlamakta haklıyız. Müste-bir talih olarak yirmi beş yıl sulh içinde geçirdik. Yorg ve harap bir memleketi büyük ölçüde yalnız kendi kaynak-ımızla imara çalıştık. Ti-Milleti yirminci asrın mü-l bir hadisesi olarak taze-canlı bir Cumhuriyet meydana getirdik. Hür insanların dı-yı olan Türkiye bütün insan-önlünde barışın ve aziz i-lerinin yolunu olarak bay-mını iftiharla kutluyor.

Büyük ve aziz ATATÜ-KÜN hatırasını minnetle saygılarla anarız.

Şehitlerimizi şükran hürmetleriyle anıyoruz. Her-hada memlekete hizmet et-diren anıyoruz. Sevgili vata-mızda huzur, dostluk ve kar-şılıklı yaşama için vat-dağlarımızı en iyi dilekleri-z sunuyoruz.

Millet Partisi İnönüyü tebrik etmedi

Millet Partisi Genel idare kurulu ve den-til idare kurulu Cumhurbaşkanlığı Bayramında ve İnönü tarihinde yapılan toplantılarda etmemiştir. Parti tasavvufi tevrici maraka Programında yer alması bulunmuyordu.

Ek 6

VATANDAŞ
Haftalık Siyasi Gazete

İpsala
8/11/1948

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

DOSYASINA

C. H. P. GENEL SEKRETERLİĞİ
T. 1. 12 1948
No. 88865 EKI

Pek sayın büyüğüm,

Memleketimiz dertlerine terettüman olmak ve bu vesile ile partimiz prensiplerini müdafaa ve partimizin propagandasını yapmak maksadı ile 3/Kasım/948 tarihinden itibaren siz büyüğümün kıymetli yardımlarına da güvenerek VATANDAŞ isimli haftalık bir gazete çıkarmaya başladım.

Mümkünse gazetemın halkevlerine de satışının temin buyurulmasını, bu mümkün olmadığı takdirde bir miktar maddi yardımın partimizce esirgenmemesini istirham eder selam ve hürmetlerimle ellerinizden öperim.

İpsala C.H.P. İlçe İdare Kurulu Bşk.
ve Vatandaş Gazetesi sahip ve neşriyat Müdürü M. Kemal Üzer

Seyrî
Tibet Hilay'a
29-X-48
6.4.
6.4.

Müfettiş H.Ş. Adal gazetenin
samsız neşriyat yaptığını söylemiş
Dışişleri 8.XI.48

52

CHP'nin propagandasını yapmak amacıyla Vatandaş gazetesinin çıktığını bildiren yazı.

Ek 7

Bayındır-Falaka Köyü
36/12/1950

DEVLET ARŞİVENİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P. ARŞİVİ
-2-1-1951 Eki
5544

Büyük Başkanımız,

Bu mektubumla, pek kıymetli olduğumu tahmin ettiğim vaktinizden, bir kaç dakikasını almak cür'etini gösterdiğim için affınızı istirham ederim.

Bendeniz, 1947 Yılında İpsala Halkevi, 1948 ve 1949 Yıllarında gene İpsala C.H.P. İlçe İdare Kurulu Başkanlığı ve 1950 Yılı bidayetinden Temmuz nihayetine kadar da Gene İpsala İlçe İdare Kurulu Üyeliği yaptım.

1948 Yılı Kasım Ayında, Hükümetimiz icraatını ve Partimiz piren-siplerini müdafaa amacile, haftalık (VATANDAŞ) isimli bir gazete çıkarmaya başladım. 14 Mayıs Seçimlerine kadar Gerek gazetem vasıtası ile ve gerekse bilfiil köylerde koşmak suretile geceyi gündüze katarak çalıştık heyhat netice umduğumuzun tam tersine tezahür etti.

Aynı zamanda İpsala Tarım Kredi Kooperatifi Müdürü olduğum için bu defa 1950 Temmuzunda, Bayındır İlçesi Falaka Köyü Kooperatifine nakle-dildim.

Bayındırda partili arkadaşlarla temas ettim, partimizin bir hayli zayıf durumda olduğunu gördüm. Bunun üzerine sahibi bulunduğum (VATANDAŞ) Gazetesini 27 Ekim Tarihinde Bayındırda çıkarmaya başladım. Fakat Mâli imkansızlıklar yüzünden ancak dört hafta çıkartabildiğim gazeteyi tekrar tatil etmek mecburiyetinde kaldım.

Bunun üzerine Demokrat Parti ileri gelenleri gazetede aleyhlerin-de yazı çıkmasından pek fazla hiddetlenerek cezalandırılmam için Ziraat Bankasına yazmışlar. Ziraat Bankası da Kooperatif Memurlarının siyasî Gazete çıkaramayacaklarından bahisle, esasen 125 lira olan aylık ücreti-min, I/I/1951 Tarihinden itibaren 120 liraya indirildiğini bana teblig etti. Daha Yirmi lirasını da indirseler, partim için olduktan sonra, sadece şeref duyarım.

Ancak, Beni Uzen nokta bir köyde partim için istenildiği kadar fa-ideli olamayışamdır.

Siz Büyük Başkanımızdan istirhamım şudur:
Sahibi bulunduğum (Vatan-daş) Gazetesini, Edirne, Uzunköprü, Keşan İpsala, Bayındır veya tensip buyuracağınız bir başka yerde (Arzu buyurulur-sa Hakkârîde bile) çıkarabilmem için maddi ve manevi müzaharetinizdir. Kooperatif Müdürlüğünden su anda istifaya hazırım.

Münasip Buyurduğunuz takdirde, partimiz teşkilatının her hangi bir yerinde, emir buyurduğunuz şekilde vazife almaya da hazırım.

Evvelâ ay yıldızlı, sonra da altı oklu Bayrağımız uğruna her geyi göze almaya azmetmiş, 28 yaşında bir inkilâp çocuğunun çalışmasına imkân vereceğinizi ümit etmekteyim.

Türk Milletinin kahraman ve kadirşinas evlâdı, BÜYÜK İNÖNÜ sen sağ ol. Hürmetle ellerinden öperim.

Aslen Keşan'ın Büyükevren köyünden olup Halen
Bayındır İlçesi Falaka köyü Kooperatif Müdürü
Mustafa Kemâl Özer

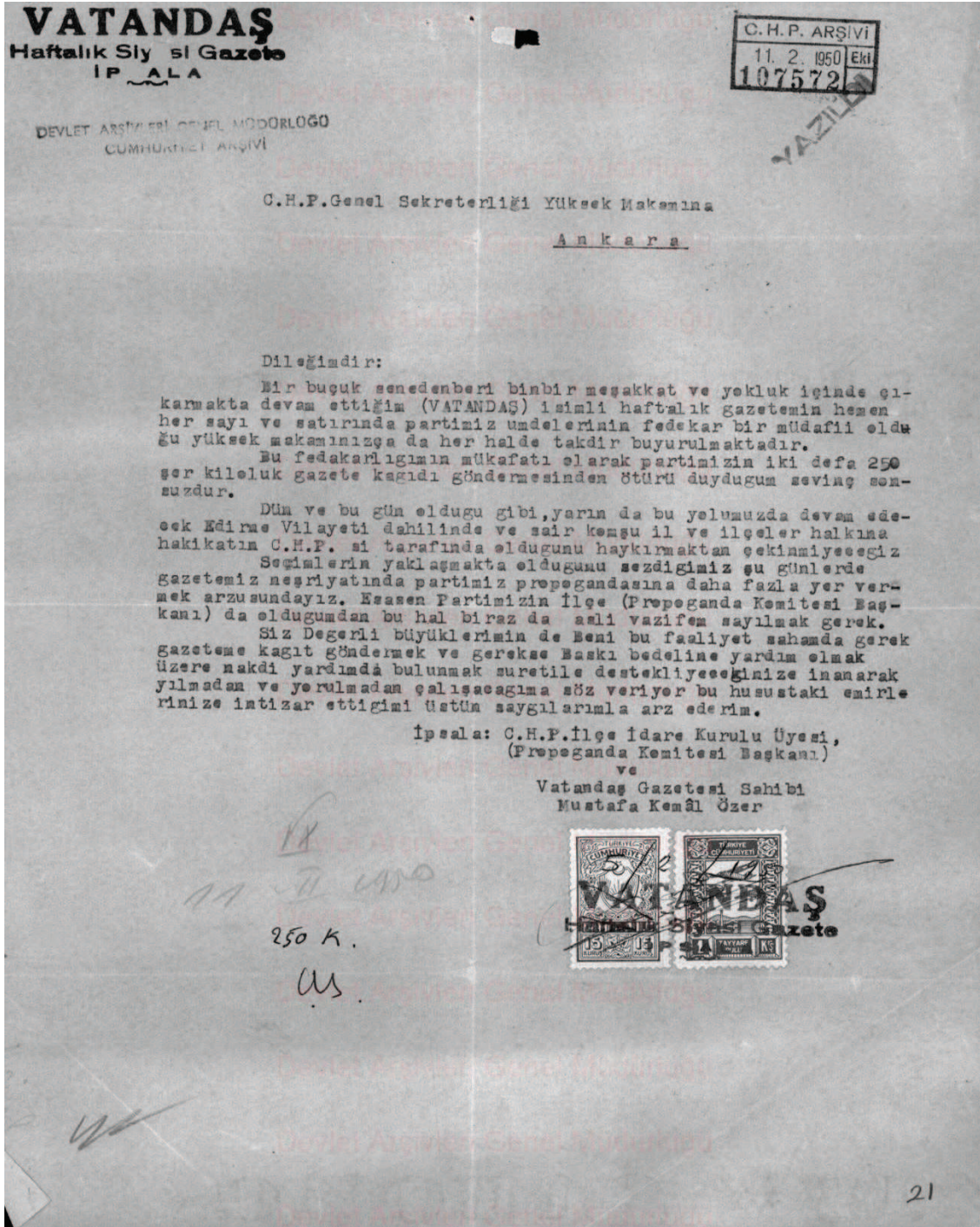
III
2 - I - 1951

DEVLET ARŞİVENİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

3

Vatandaş gazetesi sahibi Mustafa Kemal Özer'in gazeteyi İzmir ilinin Bayındır ilçesinde çıkardığına ve Edirne il merkezinde çıkarmak istediğine dair CHP'ye yazdığı yazı.

Ek 8.

Vatandaş gazetesi sahibi Mustafa Kemal Özer'in CHP'den yardım talebi ve yapılan yardımlara dair yazılar.

C. H. F.
İpsala İlçe İdare Kurulu
Başkanlığı
Sayı : 27

2/7/1949

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.F. Genel Sekreterliği Yüksek Makamına
Ankara

22.6.949 gün ve 9/22675 sayılı yazıları cevabıdır:
"Vatandaş" Gazetesi için gönderilen 250 kilo kâğıt alı-
narak gazeteye teslim edilmiştir.
Üstün saygılarımla arz ederim.

C.H.F.İpsala İlçe İdare Kurulu Bşk
M.Kemal Üzer

2 - 14. III. 1949
Dışişleri
M. 3.7.1949

37

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1319 - Dosya No: 380 - Sıra No: 3

VATANDAŞ
Haftalık Siyasal Gazete
İPSALA

11-7-1949

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.F.Genel Sekreterliği Yüksek Makamına
Ankara

16/11

15/6/949 gün ve 9/21415 sayılı emirlerle gönderilmiş olan 250 kilo kâğıt alınmış olup matbaaya gönderilmiş ve gazete 24.nolu sayıdan itibaren dört sayfa olarak çıkarılmaya başlanmıştır.

Edirne Vilayetine ve Trakyanın diğer bazı il ve ilçelerinde partimizin nasırlı etkisi olarak 1/Kasım/948 günü haftalık olarak çıkarmaya başladığımız gazetemi bu güne kadar bir türlü mahruriyetler içinde idame ettirdim ve ettirmekteyim.

Gazetemin birinci sayısındanberi yüksek makamınıza sunmuş olduğum nüshalarında, bakkatir buyruşunuzla sibi daima partimizin halk masarında her gün birer daha kuvvetlenmesine çalışmaktam.

İnci nüshadan 22.nolu nüshaya kadar, 21/1/949 günü 310 Halkemine gazete gönderdi isem de sonradan abone bedellerini gönderemiyecaklerini bildirmeleri üzerine, mali sıkıntımın bir parça olsun hafifliyeceğini düşünerek tirajı adedini düşürmek ve Halkemlerine göndermekte olduğum gazeteleri kesmek mecburiyetinde kaldım.

15/6/949 gün ve 9/21415 sayılı emirlerle gönderilmiş olan 250 kilo kâğıt alınmış olup matbaaya gönderilmiş ve gazete 24.nolu sayıdan itibaren dört sayfa olarak çıkarılmaya başlanmıştır.

Trakyanın, Kırklarelinde çıkan (Yegilyurt), Edirne'de çıkan (Edirne Postası) ve Lüleburgazda çıkan (Uzdilek) ile Kocaeli'de çıkan (Kocaeli) gazeteleri içinde partimiz propagandasını en ziyade yapmakta bulunan bizim gazetemizdir. Bu uğurda elimizden geldiği kadar çalışmayı bir vatan ve namus borcu telakki etmekteyiz.

Bu itibarla, İstanbulda Genel Amir Yabbaasında bastırılmakta olduğumuz ve her baskısı için 75 lira vermekte bulunduğumuz gazetemizin mümkün olduğu kadar para yardımından da istifade ettirilmesini ve himayesi için Halkemlerle Edirne Valiliğine ve parti teşkilatına yazılmasını ve neticeden gazetemizin haberdar edilmesini üstün saygılarımla arz eder hümetle ellerinizden şperim.

C.H.F.İpsala İlçe İdare Kurulu Bşk.
Vatandaş Gazetesi sahibi
Mustafa Kemal Üzer

görülmüştür.
İzmi delayisiyle
3. 14. III. 1949
Şunu luv.
E. VII. 3. 1949
Yayınlanıyor
14. VII. 1949

36

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1319 - Dosya No: 380 - Sıra No: 3

Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü

Ankara : 15.2.1950

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

29068

C.H.P. İlçe İdare Kurulu
Başkanlığına

İpsala

YAZILDI

Vatandaş gazetesine 250 kiloluk bir kâğıt yardımı uygun görülmüş ve bu kâğıt adınıza postalanmıştır.

Geldiğinde kendilerine verilmesini ve alındığının bize de bildirilmesini rica eder, sevgilerimi sunarım.

C.H.P.Genel Sekreteri A.
Erzurum Milletvekili

Cevat Dursunoğlu

20 II 1950

14

Yeni Edirne, 01.09.1950.

YENİ EDİRNE
GÖRDÜĞÜNÜ DUYDUĞUNU AKSETTİRİR
TRAKYA GAZETESİ

Sahibi: A. Rıza Ataktürk
Sali ve Cuma günleri çıkar Siyasal Gazete
İdare: Yedigöller Çarşısı No.10-Edirne

Sono 2 No.176
16 Mayıs 1952
Cuma
Fiyatı : 7,5 Kurus
Demokratik
Demokratlar
Kurdur

Tarihî Kırkpınar güreşleri ve Panayırı bugün açıldı

Büyük gün
14 Mayıs

Millî Hâkimiyetin, Büyük Millet Meclisinin kurulduğu 23 Nisan 1920 tarihli kararının bir gün de 14 Mayıs 1950 tarihidir.

Senelerce hiç sayılan millî iradenin ilk tecellisini her Türk kadar bütün dünya da kâinat ve tabiiyet karalamıştır.

Bütün milletlerin kanlı yaktı kayıştı her dâim tesirir buharına oldu etkilere bu netice büyük milletimizin ve kıyaslı Demokrat Parti idarecilerinin şahididir.

Üstte, yakın insanlık tarihi buharı günden geçirecek olarak yüzerdeki ifademizin doğruluğu hemen anlaşıyor. Akıncıya, ilahiyada topraklar rejimlerin yıkılması ancak ikinci bir cihan harbi kopmasıyla mümkün olabilmektedir.

Legitimde meşruti kuralıya kurallarıyla, Fransız 1789 ihtilâlinde... akan kanlar bir bahane medeni dedikleri insanlık için big de bir kutsal hararetidir.

Yasadışı mutlak gün bir te maide çekilen toprakların kışkırtılma sonucu uyuşturmasıdır. Esasen istikbalin kader olmasın ancak mutlak gün deninden uzak tutulmasıyla kabilidir.

Her halde kaydetmek mecburiyetinde olduğumuz ilâhî mekâta da Demokrat Partinin bu hâriyet dâvranmadaki emsalidir. Bu sate vatanın big bir ferdî kuyumculuğu parlatır demokratik müesseselerindeki hâkimiyet iktidar eder.

Söylenilen son verirken artık bu melekette bir (Sal) devrinde, tek partili rejimin barındıracağı ilâhî emeyi icap edene bu uğurda bütün demokratların kanlarını dökmeğe hazır olduklarını ilâhî veyi salt gördü.

Rıza Ataktürk

Tarihe yeni devirler açan Fatihlerin at oynattığı serin gölgeli Saraycinde bugün arslan Türk pehlivanları güreş tutuyor

Kırkpınar güreşleri Bugün başlıyor

Tarihî Kırkpınar güreşleri bugün başlıyor. Sabahleyin merhum Adalı Hâli pehlivanın mezarı ziyaret edildi. Sonra güreşler Saraycinde güreş-deste pehlivanları güreşmeğe başlayacaktır. Üç gün devam edecek olan güreşlerin ilk günlerinde desteler pehlivanları, ikinci gün küçük orta, büyük orta güreşleri bitirecek ve başlı güreşlere başlanacaktır. Üçüncü günün başlı ve baş pehlivanları güreşecektir. Güreşlere 350 - 400 güreşçinin iştiraki tahmin edilmektedir.

Kırkpınar güreşleri

1951 Türkiye yağlı güreş başpehlivanı İrfan Atanın kelimeyi alında bir çaban gösterdiği. Bu seneyle İrfan Atanin hafta Menderada yapılan güreşlere girmişti. Bununla beraber İrfan Kırkpınar da güreşçisi seçilmiştir. 1951 Kırkpınarında İrfan Atanin kelimeyi alında bir çaban gösterdiği. Bu seneyle İrfan Atanin hafta Menderada yapılan güreşlere girmişti. Bununla beraber İrfan Kırkpınar da güreşçisi seçilmiştir.

Hayrabolu Süleyman geçen sene güreş girmişti. Bu sene Mendera güreşlerine katılmamıştır. Burada umumiyetle hakim olan kumardır. Hayraboluca emvelli senelede bir kor'a netice alması başpehlivanlığı artı yere gelmek suretiyle edat kaptamak istemediği mekânındadır. Bunun için Süleyman ne kadar idmanlı olursa olsun hep yekingen güreşecek ve emvelli aşklar yakalamadan oynama girmeyecektir. Hatta Süleyman atıfında kuyumculuğu vardır.

Düğüllü Çolak İsmail Man dura güreşlerinde durumu oldukça vancılır. Babasızlığı İbrahim ve Nezmi Yildiz yenecek baş olmuştur. İsmail Man ve iyi olduğu anlaşılmaktadır. Söğütgöl Şerif geçen sene güreş tecrübesi gerek olmasın ve gerekse imanı itibarla çok emet uyandırmıştı. Ancak çok beklenen güreşçi olduğu deniği karşılamamıştır. Şerif bu sene ilk cihan İrfan rahatsız Tarsana diğer başpehlivan olmasınadır. Hâlen hakim bey'tir. İhtilâle 35 yaşlarında olan Çolak İsmail Südeyşliya şefindirmesi baş.

Sono 3. 3 te

Hava Şehitleri ihtifali

Hava Şehitleri ihtifali dün saat 11.30 da Cumhuriyet alanında yapılmıştır. Toplantıya bütün okullar, askerî birlikler ve büyük bir halk kitlesi iştirak etmiş ve toplantı General komutan tarafından açılmıştır. Gırtlama komutanı hastane bulunanları bir dakikalık ibtiram müddetine davet etmiş ve müteakiben bir an

hayırmıla Ticaret Lisesi Öğretmenlerinden Cevat bey kürsüye gelerek bütün şehitlerin ruhlarına birer konuşma yapmışlardır. Daha sonra bir münaka asker tarafından harp için alıştırılmış ve toplantıya Atatürk Abidesine gelenek konulmuştur. Müteakiben iştirakî münaka ile ihtifale son verilmiştir.

Saraycinde bir bir köşe

Yeni Edirne gazetesi, 16.05.1952.

Yeni Edirne gazetesi sahibi Ali Rıza Ataktürk

Ek 12

T. C.
İÇİŞLERİ VEKÂLETİ

..... G. M.

..... Ş. M.

Sayı :

/ / 195

Östü :

K A R A R
26882

1- Edirne Belediye Reisliğine seçilen Rıza Ataktürk'ün, Reisliği 1580 sayılı Belediye kanununun 89 uncu maddesine tevfiқан enanmıştır.

2- Bu karar hükmünü Bahiliye Vekili yürütür.

7. Mayıs 1954

REİSİCUMHUR

BAŞVEKİL

BAHİLİYE VEKİLİ

Kargılık yapılmamak üzere, kargılık olduğu yazının gün ve sayısını ile hangi daire ve şubeden yapıldığını kontrolması rica olunur.

030	11	1	245	17	6
-----	----	---	-----	----	---

Fon No: 30 11 1 0 - Kutu No: 245 - Dosya No: 17 - Sıra No: 6

Yeni Edirne gazetesi sahibi Ali Rıza Ataktürk'ün 1954 Belediye Seçimleri sonucunda Edirne Belediye Başkanlığı'na getirilmesi.

YENİ EDİRNE

GÖRDÜĞÜNÜ DUYDUĞUNU AKSETTİRİR
TRAKYA GAZETESİ

Sahibi: A. Rıza Ataktürk

Salı ve Cuma günleri çıkar

İdare: Yetimler Çarşısı No.7—Edirne

Gazetede çıkan yazıların
daki fikirler sahiplerine
aittir.

5 / Eylül / 1950 Salı

Sano : 1 No. 2

Fiatı her yerde 5 Kuruş

Belediye Seçimini D. P. Kazandı

Belediye Seçimi

Milletvekiliği, Muhtarlık seçimlerinden sonra şehrimizdeki Belediye seçimlerini de D. P. nin kazandığı anlaşılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu günden beri C.H. P. elemanları tarafından temsil ve idare edilen Edirne şehri belediyesinin tarihinde yeni bir devre başlamış bulunmaktadır.

Belediye hudutları dahilinde 14 bine yakın seçmeni olan şehrimizin rey sahiplerinden yüzde altmış bu seçimlere iştirak etmiş ve sandık başına gelerek reyini kullanmıştır.

İlk bakışta Edirne gibi kültürlü bir muhit için yüzde altmış iştirak nisbeti göze düşük gözükürse de, diğer sütunlarımızda neşrettığımız sandıklardaki oy vaziyeti hakkındaki bilgiye dikkat edecek olursak bunun sebebini hemen anlarız.

Filhakika bu malûmat bize, sakinleri daha ziyade işçi ve çiftçi olan mahallerde, iştirakin nisbeten az olduğunu göstermektedir. Seçimin kır işlerinin kesif olduğu aya isabet etmesi bu neticenin alınmasında âmil olmuştur.

Seçimlerde göze çarpan ikinci nokta, karışık veya çizilmiş listelerin bundan önceki seçimlere kıyasen daha fazla oluşudur.

İlçe seçim kurulunca resmen ilân edilmemiş bulunmakla beraber, şehir sakinlerinin ekseriyetle belediye işlerini D. P. ye verdiği farkedilmiştir.

Gazetemiz D. P. namzetlerini tebrik eder, muvaffakiyetler ve şehre hayırlı olmalarını temennâ eyler.

YENİ EDİRNE

Şehrimizin Seçim neticesi

Gayri resmî menbalardan öğrendiğimize göre şehrimizdeki oy sandıklarında partilerin tam liste halinde aldıkları rey miktarı şöyledir:

Kat'i neticeler ayrıca bildirilecektir.

Sandık No.	D. P.	C.H.P.	M. P.
1	160	40	18
2	98	32	10
3	139	22	5
4	49	63	6
5	106	49	5
6	122	52	7
7	206	66	17
8	100	63	10
9	65	18	4
10	75	24	3
11	65	26	8
12	142	41	20
13	190	19	5
14	140	74	10
15	155	66	21
16	160	21	10
17	150	17	13
18	166	4	9
19	62	22	9
20	62	15	30
21	42	30	22
22	165	10	13
23	96	41	12
24	103	61	17
25	104	61	22
26	70	23	9
27	92	68	11
28	70	5	32
29	78	15	29
30	73	19	4
31	147	16	10
32	186	18	3
33	76	62	3
34	90	82	5
35	136	43	0
36	116	53	14
37	162	31	2
38	130	6	7
39	71	6	8
40	72	12	14

Seçim notları

§ Seçmenler oylarını daha ziyade saat 8—12 arasında kullanmışlardır.

§ C.H.P. şehirde 4 No. 11 sandıkta (Üçşerefeli civarı), D. P. den fazla oy almıştır.

§ M. P. 6 sandıkta C.H. P. den daha çok oy almıştır.

§ 36 No. 11 sandık başkanı ağır hastalanmış ve tahaneyeye kaldırılmıştır.

§ Seçim sırasında şehirden hiç bir hâdise olmamıştır.

—Devamı S. 2 de—

Valimizin Memurlara Tamimi

Valimiz Emin Akıncı, bütün dairelere bir tamim yaparak memurların mesai saatleri başladığı anda görevleri başında bulunmalarını ve görev icabı daire dışında kalmak mecburiyetinde olanların da yerlerinin şubesince bilinmesi; keza, memurların iş sahibi vatandaşlara hüsnü muamele yaparak tath dille işlerinin durumunu bildirmeleri ve birer muhtıra defteri tutarak takip edecekleri işlerin programa bağlamalarını sürüncemede iş kalmamasını temin etmelerini istemiştir.

Çevremizdeki il ve ilçelerden gelen seçim haberleri iş sahiplerindedir.

GÖRDÜĞÜMÜZ, DUYDUĞUMUZ :

S seçimler arefesinde partiler erkânının birbirleri hakkında sarfettikleri sözler, memleket efkârı umumiyesinde ciddi ve samimi teessürler uyandırmıştır.

Biz bir kimsenin kendisini beğendirebilmek için, rakibini kötülemek yoluna sapmasını propagandanın en fenası hattâ aksi netice vereni olarak kabul ediyoruz.

Her bakımdan kemâllerine kani bulunduğumuz bu zevatın tarzı hareketleri ve hitabelerindeki ifadeleri milletçe şaşkınlık derecesine varan bir irkilme ile karşılanmıştır.

Bundan önceki seçimler sırasında sağda, solda vukua gelen bir iki hâdise vatandaş ne kadar üzümüş, müsebbibleri ne kadar ayıplanmıştı. Memleketin içtimai hayatında katıyen rolü olmayan o zavallılar hakkında ne hüküm verilmişti !

Partilerin merkezden etrafa doğru dağılan teşkilâtı, daima merkezlerinin gidişine göre faaliyetlerini âyarlar, tanzim ederler ki gayet tabii bir harekettir.

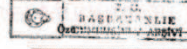
Üzüntü ile kaydetmek mecburiyetindeyiz ki bu defa partilerin ileri gelenleri millete örnek olacak bir propaganda taktığı bulup takip edemediler.

Millet kışkırtanı ve kışkırtılanı gayet iyi fark eder.

G. D.

Ek 16

T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
G. M.
Ş. M.
Sayı: _____

KARAR
2775

1 - Edirne Belediye Başkanlığına seçilen Hasan Maksutoğlu'nun Başkanlığı 1980 Sayılı Belediye Kanununun 89.uncu maddesine tevfiğin onanmıştır.

2 - Bu karar hükmünü İçişleri Bakanı yürütür.

-2. Ocak 1951

ÖZETLENMİŞTİR

C. 307

BAŞBAKAN İÇİŞLERİ BAKANI

C. 307

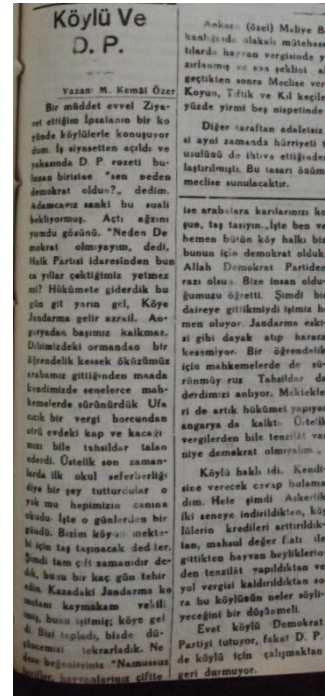
030 1 218 37 8

Kararın yasalık olması, kararın ilgililere yazılı ve ağızla hangi daire ve şubelerden yazıldığına kararname ile olunur.

Fon No: 20 11 1 0 - Kutu No: 218 - Dosya No: 37 - Sıra No: 8

Demokrat Parti'den Hasan Maksutoğlu'nun 1950 Belediye Seçimleri sonucunda Belediye Başkanlığı'na getirildiğine dair yazı.

Ek 17

M. Kemal Özer, "Nereden Dönmüşüz" Vatandaş, 10.12.1951, s.1; M. Kemal Özer, "Köylü ve DP", Vatandaş, 13.12.1951, s.1.

Ek 18

CHP'nin mallarının hazineye devredilmesi görüşmelerinde Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu'nun rolü

Ek 19

CHP'nin mallarının hazineye devredilmesi hakkındaki kanun tasarısıyla ilgili İbret gazetesinin eleştirileri.

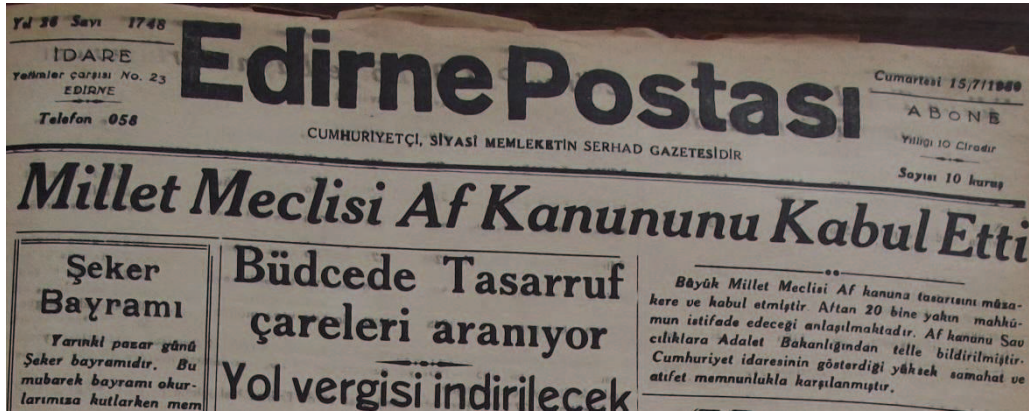

Edirne Postası, 30.01.1954, s.1.

Millet Partisi'nin kapatılması ve Edirne yerel basını

Ek 21

Af Kanunu ve Edirne Postası.

Ek 22

Kore'ye Türk Askeri gönderilmesinin kararı ve Edirne Postası

YENİ EDİRNE
GÖRDÜĞÜNÜ DUYDUĞUNU AKSETTİRİR
TRAKYA GAZETESİ

Sahibi: A. Rıza Ataktürk
Salı ve Cuma günleri çıkar Siyasi Gazete
İdare: Yetimler Çarşısı No.7—Edirne

Sene :2 No.152
19 Şubat 1952
Salı
Fiatı : 7,5 Kuruş
Gazetede çıkan yazılardaki fikirler sahiplerine aittir.

Atlantik Pakta davet edildik

Konferans binasında bayrağımız dalgalanıyor

Bir Demokratın iki düşüncesi
—2—

Karaağaç halkından Eyüp Güçkan'ın pancar ziraati ile ilgili düşüncelerini geçen sayda bulâsaten neşretmiştik.

Arkadaşımızın ikinci fikri umumiyetle Edirnenin kalkınmasıyla alakalıdır. Aşağı yukarı hepimizin aklından geçenlerin samimi bir aksi olan bu mülâhazaların göze batan tarafları vardır.

Güçkan'ın tebarüz ettirmek arzusunda bulunduğu ana fikir şudur: Demokrat Parti programı, elden geldiği kadar

Lizbon (A. A) - Atlantik paktına mensup 12 memleket Genelkurmay ileri gelenleri Atlantik paktı askeri komitesinin toplandığı yüksek teknik enstitüsüne bu sabah keşif birsis arasında girmişlerdir Fransız heyeti başkanı general Juin, general Aysenhover'in Kurmay başkanı general Gruenther ile samimi bir halde konuşarak toplantı binasına gelmiştir.

Atlantik askeri komitesi oturumunun yapılacağı merkez binasına yalnız fotoğrafçılar kabul edilmiştir. Gizlice içeri girmeye muaffak olmuş bir kaç gazeteci, idare memurları tarafından derhal dışarı çıkarılmışlardır. Yüksek teknik enstitüsünün her tarafı itinalı bir şekilde önemli polis kuvvetlerinin muhafazası altındadır.

Merkez binasının önünde 14 bayrak dalgalanmaktadır. Bunların arasında Atlantik paktına mensup 12 üye memleketin bayraklarıyla Türkiye ve Yunanistanın bayrakları da yer almaktadır.

Devlet 1952 Bütçesi

Büçe komisyonu müzakerelere başladı

Bütçe komisyonu, 952 masraf bütçesini 1.373.500.125 lira, yatırımlar bütçesini de 368.840.928 lira olarak bağlamıştır. 1.742.341.051 lira olan masrafa karşılık 1.551.455.000 lira tahmin edilmiş, fazlası olan 177.958.875 lira yatırımlar karşılığını teşkil etmiştir.

Bütçede 190.886.053 liralık bir açık gösterilmektedir.

Bu açık iç istikrazla kapatılacaktır.

Türkiye'nin Nato'ya girişi ve Edirne yerel gazeteleri

Edirne Postası
CUMHURİYETÇİ, SİYASİ MEMLEKETİN SERHAD GAZETESİDİR.

ABONE
Yıllığı 10, 6 aylığı 5 Liradır.
Sayısı 10 Kuruş

Çarşamba 20/2/1952
Yıl 28 Sayı 1888

İDARE
Yetimler çarşısı No. 23
EDİRNE

Meclis Atlantik Pakta iltiha kımızı ittifakla kabul etti.

Milletvekilleri parti farkı gözetmeden dış politikayı övdüler. Barutcu: Neticeyi kıymetli saymaktayız dedi.

Ek 24

T. C.
BAŞVEKÂLET
HUSUSİ KALEM MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı : 17/99/11

Edirne

Yazıldığı tarih : 27.9.1950
Geldiği tarih : 28.9.1950
Numarası : 6229
İmza : Adnan Zafir

ŞİFRE TEL

Yüksek Başbakanlığa

ANKARA

1 - Edirnedeki göçmen işlerini yerinde tetkik ettim . Bin kişilik göçmen evi bugünkü tempo ile gelen göçmenlerin muameleleri yapılıncaya ve sevk edilinceye kadar temine kâfidir . Kurmuş olduğumuz komisyon çok isabetli olmuştur . İskân idaresinden tahsisat ile kızılây tarafından açılan aş evi vasıtasıyla işe edilmektedirler .

2 - Yalnız , göçü güçleştiren bir cihet vardır . Bulgarların ilk günlerde sevk ettikleri ve müteaddid defa iade edildikleri halde kabul etmedikleri çingeneler Karaağaçta göçmen evinin yanındaki harap kıtlada bulunmaktadırlar . Mikdarları 1146'dır . Bunların içerisinde 260 kişinin Türk ırkına mensup olduğunu komisyon reisi söyleti . Bunların burada kalmaları günde bin lira kadar masrafı mucip olduğu gibi durumları da iyi değildir . Bunların tekrar Bulgaristana iade edilerek içlerinde Türk ırkından olanların usulü dairesinde vize almaları hususunun temini için Dışişleri Bakanlığınca Bulgar hariciyesi üzerinde teşebbüste bulunulması ve cihet müsbet bir netice vermediği takdirde bu vizesizler hakkında hükümetçe çok acil bir karar alınması zaruridir .

Saygılarımla arz ederim .

İçişleri Bakanı
Rükneddin Nasuhioğlu

030	01			17	99	11
-----	----	--	--	----	----	----

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 17 - Dosya No: 99 - Sıra No: 11

İçişleri Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu'nun Edirne'de göçmen işleriyle ilgili incelemelerine dair yazı.

Ek 25.

Marshall Planından Bulgaristan'dan Türkiye gelen göçmenlere yardım ve göçmenlere dair bir resim.

Ek 26.

Köy Enstitülerinin Öğretmen Okullarına dönüştürüleceği haberi, Edirne Postası, 16.06.1951, s.1.

Ek 27

T. C.
M. S. B.
Genelkurmay Başkanlığı
İs. D. İnş. Gr. Bşk.

Ankara
5 - 11 - 1951

X Şube
Şube :
Sayı : Evrak : 108
Özü :

Bağbakanlık Hususi Kalem Md.

hişgi :

3196 sayılı mektuba K :
Tekirdağ'da Verem Hastahanesi yapılmak üzere Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına istenen binaların devri uygun görüldüğünden 6/ 9/1951 gün ve 507457 sayılı yazı ile Maliye ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarına bilgi verilmiş olup teslim edilmesi için ilgili K.ğa emir verilmiştir.
Ayrıca Başbakanlığa 29/9/1951 gün ve 508278 sayı ile de x bilgi verilmiş olduğunu saygı ile arz ederim.

M.S.B.Hususi Kalem Md.
İ. Tolunay
Saklanmasın tasarruflarına
ayrılmış 28.11.1951

4623

Kargılıklarda subesit adı, harf ve numarasının yazılması kâimdir.

030	01		57	0478
-----	----	--	----	------

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 57 - Dosya No: 347 - Sıra No: 8

Tekirdağ Verem Hastanesi

Ek 28

Ege Bölgesi'nde yol yapımında kullanılan modern makineler, Edirne Postası, 17.11.1951, s.1.

Modern Yolların İnşasında Kullanılmakta Olan Modern Makineler

Türkiye, 23.000 kilometre lik yol şebekesini tamamlamak maksadıyla ertan faaliyet göstermektedir. Bu sebeple hem şehirleri birbirine bağlayacak, aynı zamanda da memleketin muhtelif bölgeleri arasındaki bağları sağlamlaştıracaktır. Temaların ertan bir süratla temin edilmesinden memleketin iktisadi hayatı büyük menfaatler elde edecektir.

Yukarıdaki resimde, Türkiye'nin yollarından birinde yer açmakta olan bir sapkılız makinesi görülmektedir. Bu modern makine 500 metrelik bir mesafede saatte 40 metre milkap toprağı kaldırmakta ve taşımaktadır. Bu modern makinenin yaptığı işi eski metotlarla yapmağa kalkışmak hem çok uzun zamana hemde çok daha fazla işçiyeye ihtiyaç gösterir.

Marşal planı tatbik mevkiine konduğu günden beri Türkiye'ye gelmiş olan modern yol makineleri şimdi yüzlerce türk genç tarafından kullanılmaktadır. Bunlar hususi kurslarda yetiştirilmişlerdir. Aynı zamanda bir çok türk yol mühendisleri teknik yardım fashından olarak Amerikaya gönderilmiş ve yol bakımı ile yol inşaatı ile ilgili modern metotlar üzerinde çalışmışlardır. Şimdi bu modern metotlar, modern makinelerin de yardımı ile 23.000 kilometrelik yol şebekesinin tamamlanmasında kullanılmaktadır.

Kırklareli Valiliği

Kırklareli Valisi Cahit Otaç Bursa Valiliğine, Mülkiyet Müfettişi Hilmi İncesuluza Kırklareli Valiliğine tayin edilmiştir.

Çağrı

Edirne Şehir Kulübü Başkanlığından

Tüzük gereğince her senede yapılacak olan umumî heyet toplantısı bu sene 16-17-18

Edirne Postası, 08.12.1951, s.1.

Türkiyede Modern yolların inşaatı

Türkiyenin iktisadi kalkınması ile doğrudan doğruya alakalı bulunan yol kalkınması davası ehemmiyetle gözetilmektedir. Şimdi, Marşal planı vasıtasıyla getirilmiş 40 Amerikalı yol eksperti bu sahada çalışmaktadırlar, aynı zamanda, teknik yardım programı gereğince Birleşik Amerikaya gönderilmiş olan 24 türk yol eksperti de kursları iltimal etmişler ve Türkiye'ye avdet ederek yollar idaresinde mühim vazifeler almışlardır.

Bütün bu faaliyetin hedefi Türkiye'de tamir edilecek veya yeniden inşa edilecek 25000 kilometrelik yol programının süratle tamamlanmasıdır.

Ayrıca, teknik yardım programı gereğince 30 Türk mühendisinden mürekkep diğer bir grup yanında Birleşik Amerikaya gidecek ve modern yol inşaatı üzerinde kursları takip edecektir.

Marşal planı vasıtasıyla getirilmiş olan modern yol malzemesi sayesinde bu kadar geniş çapta bir yol programının tatbik sahasına konmuş tabiiyesi imkân dahilinde olmuştur.

Yukarıdaki resimde, bu yol programının tatbikinde kullanılan iki modern makine faaliyet halinde görülmektedir. Bunlardan biri düzleme diğeri de toprağı kaldırma makinesidir.

Demokrasi Alanları

Demokrasi kelimesinin telli sınıflarda tatbikini pınırıyor. Vatandaş gazetesi Birlik saip ve mesulü mal Özer Dostumunda (Yulaşı Demokrasi) de Zannınca kendisine ilham veren olay iktidarı birta kuvvetini temsil ediyordu. İktidar bu! Bazen jandarması; bazen kendisi Taktik.

Öyle değilmi dostur mal. S. T.

Edirne'nin Yalmar

İlimizde çıkmakta (Vatanıdas) isimli gazetesinde C.H.P. s. larından ayrılarak D.F. emni destekleyiciliği reddettiriz alacağın göyüz.

Hatta bir iki mal bu hareketinde çok fazla kendince idare etmektedir. yalnız 951 gün ve 80 sayı hasında daha dün ç haberi umumî etkara makte ve Edirne'de yeni bir Yalmarın s. Davamı Sahibi

Edirne Postası, 02.01.1952, s.1.

Edirne Postası, 02.08.1952, s.1.